

GOMEZ

EL GÉNESIS

1893

COMISION

DE

MONUMENT

6538

25

EL GÈNESIS

TEXTO HEBREO CON TRANSCRIPCION Y VERSION LATINA

EL GÉNESIS

TEXTO HEBREO

CON TRANSCRIPCION Y VERSION LATINA

POR EL

RDO. P. PEDRO GÓMEZ

Sacerdote de las Escuelas Pías.

MADRID

IMPRESA DE SAN FRANCISCO DE SALES

PASAJE DE LA ALHAMBRA NÚM. 1.—TELÉFONO 4.181

—
1893

EL GÉNESIS

TEXTO HEBREO

CON TRANSCRIPCIÓN Y TRADUCCIÓN LATINA

UNQUE la Iglesia católica ha declarado *auténtica* la versión llamada *Vulgata*, no por eso ha pretendido amenguar en lo más mínimo la autoridad de los textos originales; antes, por el contrario, ha recomendado y promovido siempre su estudio para el más perfecto conocimiento de las santas Escrituras. Orígenes puso al frente de sus memorables *Hexaplas* el texto hebreo: San Jerónimo consagró su prodigioso talento al estudio de la Lengua santa para corregir las versiones conforme á la *verdad hebráica*, y la Iglesia bendice sus trabajos. Gloria inmortal será de España el haber dado al mundo con la Poliglota Complutense el primer monumento exegético de los tiempos modernos. Y es que la Iglesia católica es hija de la verdad, y la verdad no teme la luz; antes con sus esplendores se atavía, y con su brillo se aquilata, y con su claridad resplandece, para darse á conocer á todos cuantos de buena fe y con amor la buscan. Por eso los católicos, los verdaderos hijos de la Iglesia, están siempre dispuestos á defender la verdad en el campo y con las armas que los enemigos eligen, sin rehuir el combate, como quien tiene seguro el triunfo. Y han combatido gloriosamente, lo mismo contra los herejes que admitían la autoridad de los Setenta y de la *Vulgata*, que contra los judíos y hebraizantes de todos los siglos, que apelan siempre al texto hebreo.

Hoy los racionalistas y todos los incrédulos dirigen rudos ataques contra la Biblia, porque conocen que, mientras subsista indeleble una sola página de ese libro divino é inmortal, no pueden prevalecer las absurdas doctrinas que ellos audazmente sustentan. El racionalismo, rechazando toda intervención sobrenatural de Dios en el mun-

do, niega *a priori* el milagro, la profecía, la revelación, todos los hechos sobrenaturales de que dan testimonio á cada paso las divinas Escrituras. Colocados en ese terreno los racionalistas, la lógica los precipita irresistiblemente en el ateísmo, porque la negación de la posibilidad del milagro implica necesariamente la negación de Dios. Debían, para ser consecuentes, negar la autenticidad de todos los escritos y de todas las tradiciones en que se consignan sucesos sobrenaturales; pero por una contradicción inexplicable, pretenden encontrar en la Biblia la *explicación natural del milagro*. ¡Van ciegos á buscar la negación del milagro en el Libro de los milagros! Conocido el fin, desde luego se comprende qué clase de medios empleará la exégesis racionalista. Suposiciones gratuitas, interpretaciones violentas, adulteración del verdadero significado de las palabras y del sentido de las frases, analogías imaginarias, todo cuanto conduzca al objeto apetecido, por absurdo y ridículo que sea, se presenta como argumento irrefutable, como prueba fehaciente. Para revestir sus delirios con cierto aire de autoridad y aparato de erudición, y á fin de lograr más fácilmente su intento, hacen alarde de buscar la verdad en los textos originales, prescindiendo desdeñosamente de las versiones griega y latina.

Entre los libros del Antiguo Testamento, el *Génesis*, y principalmente sus primeros capítulos, que comprenden lo que se ha llamado *Cosmogonía de Moisés*, es el blanco adonde dirigen con preferencia sus tiros todos los incrédulos, porque saben muy bien que, destruído ese solidísimo cimiento, todo el edificio se convertiría en un montón de ruinas. Para poder refutar los sofismas de los intérpretes racionalistas preciso es ante todo conocer la palabra divina como nos la presenta el texto original, si se ha de cerrar el paso á los subterfugios y evasivas que pudiera ofrecer la letra caprichosamente interpretada.

En tal concepto, será de alguna utilidad la presente versión, de tal modo dispuesta que, aun aquellos que tengan muy escasos conocimientos del idioma original, podrán servirse de ella con algún provecho.

Va en primer término el texto hebreo como lo escribió su autor, como le usan los judíos para la lectura ritual en las Sinagogas, es decir, sin mociones ni acentos; pues bien sabido es que todos esos adinículos, llamados signos masoréticos, se han añadido posteriormente al texto primitivo en época relativamente moderna.

Para los que estén poco versados en la lectura del hebreo sin mo-

ciones se ha puesto la transcripción de éste con caracteres vulgares, conforme en un todo con la puntuación masorética.

Al texto transcrito acompaña la versión latina interlineal, y correspondiéndose palabra por palabra y con toda la exactitud compatible con la diversa índole de uno y otro idioma. Ante todo se ha procurado la *fidelidad*, no sólo en las palabras, sino también en los conceptos, aun á expensas de la corrección y elegancia de la frase latina, que en algunos casos se rectifica por medio de las notas. En obsequio á la *claridad* se han latinizado muchas veces los nombres propios, dándoles desinencias casuales para evitar esas anfibologías á que tanto se prestan en latín los nombres indeclinables: así como se han añadido al texto algunas palabras, que se distinguirán fácilmente por estar en letra bastardilla.

En el estudio exegético de la sagrada Escritura no se puede prescindir de las *variantes* del texto hebreo; variantes que se encuentran en códices manuscritos, ó que nos han transmitido las antiguas versiones, entre las cuales merecen preferente atención la *griega* de los Setenta, la *latina* ó Vulgata, la *siriaca* conocida con el nombre de *Peñito* (notable por su fidelidad), el *Targum* ó Paráfrasis caldea, y las *griegas* de Aquila, Teodoción y Símaco, de las cuales sólo han llegado hasta nosotros algunos fragmentos.

Pero, tratándose de los Libros de Moisés, tiene valor excepcional el *Pentateuco samaritano*, conservado religiosamente por aquel pueblo, divorciado hace siglos de la nación judía por odio irreconciliable. El *texto samaritano* es el mismo texto hebreo escrito con caracteres samaritanos, que, no habiendo sufrido en tiempo alguno enmiendas ni correcciones, tiene hoy la autoridad de un códice antiquísimo. No ha de confundirse ese texto con la *versión samaritana*, pues, como su mismo nombre lo indica, ésta es una traducción de aquél en el dialecto samaritano.

De las *variantes* que ocurren en el *Génesis* se aducen aquí solamente las más notables, omitiendo muchas de escasa importancia. Aun esas pocas bastan para probar que las divergencias entre el original y las antiguas versiones no son arbitrarias é infundadas, ni proceden de la ignorancia de los intérpretes, como suponen algunos críticos apasionados ó ignorantes.

Las escasas y breves notas que acompañan á esta versión no tienen otro objeto que dilucidar algunos conceptos menos claros, ó llamar la atención sobre ciertos pasajes que más directamente se rela-

cionan con nuestros dogmas religiosos. La exposición del *Génesis* no entra en el plan de la presente obra, que algún día servirá quizá de base para analizar y exponer con extensión ciertos capítulos.

No existiendo correspondencia exacta entre nuestras articulaciones y las hebreas, hay necesidad de emplear signos convencionales al transcribir las palabras. Véase el siguiente cuadro, que contiene el *alefato* hebreo, con sus correspondientes signos de pronunciación y transcripción:

Letras hebreas.	Signos de transcripción.	Letras hebreas.	Signos de transcripción.
א <i>álef</i> .—Carece de sonido como nuestra <i>h</i> en <i>hacer</i> , <i>rehusar</i>	<i>h</i>	מ, ם <i>mem</i>	<i>m</i>
ב <i>bet</i> (1).....	<i>b</i>	נ, ן <i>nun</i>	<i>n</i>
ג <i>guímel</i> .—Se pronuncia como <i>g</i> suave (<i>gala</i> , <i>guerra</i>); nunca como <i>j</i> ...	<i>g</i>	ס <i>sámek</i>	<i>s</i>
ד <i>dálet</i>	<i>d</i>	ע <i>háyin</i> .—Algo semejante al espíritu rudo de los griegos: algunos no la pronuncian.....	<i>h</i>
ה <i>he</i> .—Como <i>h</i> suavemente aspirada...	<i>h</i>	פ, ף <i>pe</i> .—Si es tenue, como <i>p</i> : cuando es aspirada, como <i>f</i>	<i>p, f</i>
ו <i>vau</i> .—Como la <i>w</i> inglesa, semejante á nuestra <i>u</i>	<i>w</i>	צ, ץ <i>tsáde</i> .—Como <i>ts</i> ó <i>ds</i>	<i>s</i>
ז <i>zayin</i>	<i>z</i>	ק <i>qof</i> .—Como <i>q</i> ó <i>k</i>	<i>q</i>
ח <i>jet</i> .—Como nuestra <i>j</i>	<i>j</i>	ר <i>res</i>	<i>r</i>
ט <i>tet</i> .—Como <i>t</i> fuerte ó enfática.....	<i>t</i>	ש <i>sin</i> .—Como <i>ch</i> francesa ó <i>sh</i> inglesa.....	<i>ch</i>
י <i>yod</i> .—Como <i>y</i> griega, consonante...	<i>y</i>	שׁ <i>sin</i> .—Como <i>s</i>	<i>s</i>
כ, ך <i>kaf</i> .—Como <i>c</i> fuerte ó <i>k</i>	<i>k</i>	ת <i>tau</i> (2).....	<i>t</i>
ל <i>lámed</i>	<i>l</i>		

Las vocales brevísimas, correspondientes al *sewa* movable (simple ó compuesto) y al *pátaj* furtivo, se representan por caracteres más pequeños y colocados en alto.

La escritura *transcrita* se leerá como el castellano; pero teniendo en cuenta que la *g* se ha de pronunciar siempre suave, nunca como nuestra *j*, y que las dos *ll* se pronuncian separadas como en latín, pues el hebreo no tiene nuestra articulación *elle*.

Puesto que cada letra hebrea está representada en la transcripción por un solo signo, cuando concurren dos consonantes se pronunciarán separadamente, cada cual en su sílaba respectiva; verbigracia, *yihyu*, se lee *yih-yú*; *yithallek* = *yit-hal-lék*.

(1) Aunque esta letra puede ser tenue (*h*), ó aspirada (*v*), como generalmente las pronunciamos del mismo modo, se prescinde aquí de esa distinción.

(2) Cuando esta letra es aspirada, la pronuncian algunos como *th* ó *th* inglesa; para otros equivale siempre á la *t*.

Con respecto al tono, las palabras hebreas pueden ser *oxítonas* ó *paroxítonas* (agudas ó graves): en la transcripción todas se pronunciarán *oxítonas* ó agudas, excepto las que lleven acento agudo en la sílaba penúltima. Cuando hay dos ó más palabras unidas por un guión, sólo la última lleva el tono; la precedente ó precedentes se consideran como *proclíticas*, y se pronuncian unidas á la última, formando con ella un solo vocablo.

G É N E S I S

CAP. I

1	בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ :	<i>B'rešit bara b'lohim bet baššamayim wb'et</i> In principio creavit Deus coelum et <i>habāreš.</i> terram.
2	והארץ היתה תהו ובהו וחשך על־פני תהום ורוח אלהים מרחפת על־פני המים :	<i>W'habāreš hay'ta tōbu wabōbu, w'jōšek</i> Terra autem erat vastum et vacuum, et caligo <i>bal-p'ne t'hom; w'rū'j b'lohim m'rajēfet</i> erat super faciem abyssi; et spiritus Dei incubans <i>bal-p'ne hammāyim.</i> super faciem aquarum.
3	ויאמר אלהים יהי אור ויהי־אור :	<i>Wayyōmer b'lohim: y'hi bor, way'hi-bor,</i> Dixitque Deus: sit lux, et fuit lux.
4	וירא אלהים את־האור כי־טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך :	<i>Wayyar b'lohim bet-bahor hi-fob; wayyabdel</i> Et vidit Deus lucem quod bona; et separavit <i>b'lohim bēn bahor ubēn bajōšek.</i> Deus inter lucem et inter caliginem.
5	ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי־ערב ויהי־בקר יום אחד :	<i>Wayyiqra b'lohim labor yom, w'lajōšek qāra</i> Et appellavit Deus lucem diem, et caliginem appellavit <i>lāyla; way'hi-bēreb, way'hi-bōqer yom bejad.</i> noctem; et fuit vespera, et fuit mane diei unius.
6	ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים	<i>Wayyōmer b'lohim: y'hi raqī'ā b'tok hammāyim,</i> Dixit quoque Deus: sit expansum in medio aquarum,

1 En este primer versículo con que empieza el Libro de las divinas revelaciones, consigna Moisés el dogma fundamental de la verdadera religión: la existencia de un Dios personal, eterno, omnipotente, *creador* del cielo y de la tierra, y de todos los seres visibles é invisibles.

אלהים plur. de excelencia, *Dios*. Los hebreos ponen en plural los nombres que designan una cosa excelente, superior en su género.

ברא *crear*; dar existencia á los seres; producir una cosa nueva por medio de un poder infinito: se dice especialmente de las obras de Dios.

שמים (plur.), para expresar la inmensurable extensión del *cielo*: y los innumerables cuerpos celestes.

2 **תהו ובהו**: esta expresión indica el confuso é indefinible estado de la materia cósmica, masa *informe* y *confusa* de todos los elementos; el caos.—**תהום**, *abismo*, la insondable profundidad del espacio ocupado por la materia cósmica.—*Et spiritus Dei incubans super faciem aquarum*; i. e. incubabat, fovebat, "vivificabat *aquas*, ut in novas cogeret creaturas, et fotu suo animaret ad vitam", como expone San Ambrosio (*Hexam.*, lib. I, cap. VIII).—**מרחפת** quod nos appellare possumus *incubabat* sive confovebat, in similitudinem volucris, ova calore animantis,, dice San Jerónimo (*Quaest. hebr. in Genes.*)—**המים**, *las aguas*, se dice aquí de la inmensa mole de aquellos rudos é informes materiales en estado fluído.

4 *Et vidit Deus lucem quod bona*; i. e. lucem esse bonam. **טוב** quiere decir *bueno* en cualquier concepto; útil, adecuado, conveniente, provechoso.

5 *Vespera et mane diei unius*: i. e. diei primi. Los hebreos empezaban á contar el día desde la *tarde*, al anochecer ó ponerse el sol. **יום**, *día*, puede significar también un período ó una época más ó menos larga de duración indeterminada.

6 **רקיע** la *expansión*, el *firmamento*, que á manera de brillante hemisferio se *extiende* sobre la tierra.—*Ut sit separans*, i. e. *ut separet aquas ab aquis*.

ויהי מבדיל בין מים למים :

7 ויעש אלהים את-הרקיע ויבדל בין

המים אשר מתחת לרקיע ובין

המים אשר מעל לרקיע ויהי-כן :

8 ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהי-

ערב ויהי-בקר יום שני :

9 ויאמר אלהים יקוו המים מתחת

השמים אל-מקום אחד ותראה

היבשה ויהי-כן :

10 ויקרא אלהים לויבשה ארץ

ולמקוה המים קרא ימים

וירא אלהים כי-טוב :

11 ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא

עשב מזרוע זרע עץ פרי

עשה פרי למונו אשר זרעו-בו על-

הארץ ויהי-כן :

12 ותוצא הארץ דשא עשב מזרוע

זרע למונהו ועץ עשה-פרי

אשר זרעו-בו למונהו וירא

אלהים כי-טוב :

13 ויהי-ערב ויהי-בקר יום שלישי :

wilb'i mabdil bèn máyim lamáyim.
ut sit separans inter aquas ad aquas.

Wayyábas b'lobim bel-haraqí^ab, wayyabdel bèn
Fecit itaque Deus expansum, et separavit inter

hammáym b^ašer mittájat laraqí^ab ubèn
aquas quae infra expansum et inter

hammáym b^ašer mehal laraqí^ab; way^ebi-ken.
aquas quae super expansum; et fuit sic.

Wayyiqra b'lobim laraqí^ab šamáym; way^ebi-
Et vocavit Deus expansum Coelum; et fuit

béreb way^ebi-bóqer yom šeni.
vespera et fuit mane diei secundi.

Wayyómer b'lobim: yiqqawu hammáym mittájat
Dixitque Deus: congregentur aquae subter

baššamáym bel-maqom bejad, w^eterabe
coelum ad locum unum, ut appareat

hayyabbaša: way^ebi-ken.
arida: et fuit ita.

Wayyiqra b'lobim layyabbaša bérés,
Et appellavit Deus aridam terram,

ul^emiqwe hammáym gara yammim;
et congregationem aquarum apellavit maria;

wayyar b'lobim ki-šob.
et vidit Deus quod bonum.

Wayyómer b'lobim: tašše babáreš dēše,
Dixit quoque Deus: germinet terra gramen,

bēseb mazri^ab šerab, bēš p^eri
herbam gignentem semen, arborem fructus

(bōse p^eri) l^emino, b^ašer šarbo-bo
(facientem fructum) speciei suae, cujus semen in ea

hal-babáreš; way^ebi ken.
super terram; et fuit ita.

Wattoše babáreš dēše, bēseb mazri^ab
Protulit itaque terra gramen, herbam gignentem

šerab l^eminēbu, w^ebēš bōse - p^eri
semen omnis speciei, et arborem fructiferam

(b^ašer šarbo-bo) l^eminēbu; wayyar
(cujus semen in ea) omnis speciei; et vidit

b'lobim ki šob.
Deus quod bonum.

Way^ebi - bēreb wayebi - bóqer yom šeliši.
Et fuit vespera et fuit mane diei tertii.

7 Et separavit aquas quae erant infra firmamentum ab aquis quae erant super firmamentum.

9 Congregentur aquae quae sunt subter coelum. היבשה, la árida, la parte seca, los continentes.

11 Moisés comprende toda la Flora en tres grandes grupos: *dēše*, gramen representa las plantas más sencillas, las *criptógamas*; *bēseb* comprende las hierbas y matas (*herba viridis*, olera) *fanerógamas* herbáceas; *bēš* abraza los arbustos y árboles, *fanerógamas* leñosas. La palabra *l^eminó*, que literalmente significa *de su especie* ó según su especie, es un modismo que equivale á decir *de toda especie*; y conforme á esto se traduciría: *arborem fructiferam* (i. e. *facientem fructum*) *omnis speciei*; árbol frutal (ó que produce fruto) *de toda especie*. Toda especie de árboles fructíferos, que llevan su semilla para reproducirse sobre la tierra.

12 *Herbam gignentem semen omnis speciei*: hierbas semilleras de toda especie.— Et vidit Deus hoc esse bonum.

- 14 ויאמר אלהים יהי מאורת בקיע
 השמים להבדיל בין היום ובין
 הלילה והיו לאתרת ולמועדים
 וליומים ושנים:
- 15 והיו למאורת בקיע השמים
 להאיר על-הארץ ויהיכן:
- 16 ויעש אלהים את-שני המארת
 הגדלים את-המאור הגדל
 למכשלת היום ואת-המאור הקטן
 למכשלת הלילה ואת הכוכבים:
- 17 ויתן אתם אלהים בקיע השמים
 להאיר על-הארץ:
- 18 ולמשל ביום ובליילה
 ולהבדיל בין האור ובין החשך
 וירא אלהים כי-טוב:
- 19 ויהי-ערב ויהי-בקר יום רביעי:
- 20 ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ
 נפש חיה ועוף ועופף על-הארץ
 על-פני רקיע השמים:
- 21 ויברא אלהים את-התנינם הגדלים ואת
 כל-נפש החיה הרמשת אשר שרצו
- Wayyómer b'lobim: y'bi m'borot bir'qí'ā*
 Dixit quoque Deus: sint luminaria in expanso
baššamáyim, l'habdil bēn hayyom ubēn
 coeli, ad separandum inter diem et inter
balláyla; w'bayu l'botót, ul'moī'dim,
 noctem; ut sint in signa, et in tempora,
ul'yamim w'sanim.
 et in dies et annos.
- W'bayu lim'borot bir'qí'ā baššamáyim*
 Et sint in luminaria in expanso coeli,
l'babir bal-babāres; way'bi-ken.
 ad illuminandum super terram; et fuit ita.
- Wayyābas b'lobim bet-š'ne hamm'borot*
 Fecit itaque Deus duo luminaria
bagg'dolim; bet-hammabor baggadol
 magna; luminare majus
l'memšēlet hayyom, w'bet-hammabor haqqaṭon
 ad dominium diei, et luminare minus
l'memšēlet balláyla; w'bet hakkokabim.
 ad dominium noctis; et stellas.
- Wayyitten botam b'lobim bir'qí'ā baššamáyim,*
 Et posuit ea Deus in expanso coelorum,
l'babir bal-babāres;
 ad illuminandum super terram;
- W'limšól bayyom uballáyla,*
 Et ad dominandum in diem et noctem,
ul'habdil bēn habor ubēn hajōšek;
 et ad separandum inter lucem et inter caliginem:
wayyar b'lobim ki-tob.
 et vidit Deus quod bonum.
- Way'bi-hēreb, way'bi-bōqer yom r'bibi.*
 Et fuit vespera, et fuit mane diei quarti.
- Wayyómer b'lobim: yišr'su hammáyim šeres*
 Dixit quoque Deus: scateant aquae bestiōlā
nēfeš jayya, w'hof y'hofef bal-babāres
 halitus vitalis, et volucris volet super terram
bal-p'ne r'qí'ā baššamáyim.
 sub expanso coelorum.
- Wayyibra b'lobim bet-battanninim bag'dolim, w'bet*
 Et creavit Deus cetos magnos, et
hol-nēfeš hajayya haromēset, (b'šer šar'su
 omne animans vitae repens, (quo scatent

14 *Sint luminaria*, literal. *sit luminaria*, haya lumbreras. — *Ut sint in signa et tempora*, etc., hebraísmo, por *sint in signa temporum et dierum et annorum*. Para que sirvan de señales para determinar los tiempos (las épocas), los días y los años.

20 El hebreo *šeres* designa en general todos los gusarapos ó animalillos que pululan y se mueven en las aguas, pudiendo aplicarse lo mismo á los protozoos de organización sencillísima que á los moluscos, articulados, reptiles, etc. *Bestiōla halitus vitalis*, animalejo dotado de vida. El singular *hof* designa toda especie de aves.

21 *Tanninim*, los monstruos acuáticos, así los grandes peces y reptiles, como los cetáceos. — *Omne animans vitae*, etc. i. e. omne animans vita praeditum (seu vivum) repens, etc., toda especie de reptiles dotados de vida, de que están llenas las aguas. El hebreo usa el singular colectivo por el plural.

המים למיניהם ואת כל־עוף כנף

למיניהו וירא אלהים כִּרְטוּב:

22 ויברך אתם אלהים לאמר פרו

ורבו ומלאו את־המים

במים והעוף ירב בארץ:

23 ויהי־ערב ויהי־בקר יום חמישי:

24 ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש

חיה למינה בהמה ורמש

וחית־ארץ למינה ויהי־כן:

25 ויעש אלהים את־חית הארץ למינה

ואת־הבהמה למינה ואת כל־רמש

האדמה למינהו וירא אלהים

כִּרְטוּב:

26 ויאמר אלהים נעשה אדם

בעל־מוֹנוֹ כדמוֹתֵנוּ

וירדו בדגת הים ובעוף

השמים ובבהמה ובכל־הארץ

ובכל־רמש הרמש על־הארץ:

27 ויברא אלהים את־האדם בעל־מוֹנוֹ

בעלם אֱלֹתִים ברא אתו זכר

ונקבה ברא אתם:

28 ויברך אתם אלהים ויאמר להם

hammāyīm) l'minebem, w'bet kol-hof kanaf
aquae) omnis speciei, et omnem volucrum alatum

l'minebu; wayyar b'lobim ki-tob.
cujusvis speciei; et vidit Deus quod bonum.

Way'bārek botam b'lobim lemór: p'ru,
Et benedixit eis Deus, dicendo: foecundi estote,

ur'bu, umil'hu bet-hammāyīm
et multiplicamini et implete aquas

bayyammim; w'babof yireb babāres.
in maribus; et volucris multiplicetur in terrā.

Wy'bi-bēreb, way'bi-bōqer yom j'miši.
Et fuit vespera, et fuit mane diei quinti.

Wayyōmer b'lobim: toše babāres nēfēš
Et dixit Deus: producat terra animans

jayya l'minab, b'bema, warēmes,
vivum omnis speciei, pecudem, et reptile,

w'jay'to-bēres l'minab; way'bi-ken.
et bestiam terrae omnis speciei; et fuiti ta.

Wayyālas b'lobim bet-jayyat babāres l'minab,
Et fecit Deus bestiam terrae omnis speciei,

w'bet-babb'bema l'minab, w'bet kol-rēmes,
et pecudem omnis speciei, et omne reptile

bab'dama l'minebu; wayyar b'lobim
terrae omnis speciei; et vidit Deus

ki-tob.
quod bonum.

Wayyōmer b'lobim: nāl'se badam
Et ait Deus: faciamus hominem

b'salmēnu kid'mutēnu
ad imaginem nostram sicut similitudinem nostram

w'yirdu bid'gal bayyam, ub'hof
ut dominantur piscibus maris, et volucris

baššamāyīm, ubabb'bema, ub'kol-babāres,
coeli, et pecudibus, et universae terrae,

ub'hól-karēmes baromes bal-babāres.
omnique reptili repenti super terram.

Wayyibra b'lobim bet-babadam b'salmo;
Creavit itaque Deus hominem ad imaginem suam;

b'sélem b'lobim bara boto, zakar
ad imaginem Dei creavit eum, marem

un'qeba bara botam.
et feminam creavit eos.

Way'bārek botam b'lobim, wayyōmer labem
Et benedixit eis Deus, dixitque eis

24 *Bhemā, pecus; rēmes, reptile, etc.*, tienen aquí y en los vv. siguientes significación de colectivos.

26 *Faciamus, hagamos.* Esta expresión es algo más que un plural enfático, como pretenden algunos, pues contiene la revelación del misterio más profundo, inaccesible al limitado alcance de la razón humana. El hombre no es imagen y semejanza de Dios por la forma y belleza del cuerpo, sino por el alma racional, en donde fielmente se retrata el augusto misterio de la Trinidad divina. "Non distas a pecore nisi intellectu. Unde ergo melior es? Ex imagine Dei. Ubi imago? In mente, in intellectu." (San Agustín, *In Joan.*, tract. 3.) Nuestro entendimiento es la imagen del Padre; nuestro pensamiento, nuestro verbo, es la imagen del Hijo; nuestra voluntad es la imagen del Espíritu Santo.—*Ut dominantur*, como sujeto de este verbo se sobreentiende *homines*.

אלהים פרו ורבו ומלאו
את-הארץ וכבשה ורדו
בדגת הים ובעוף השמים
ובכל-חיה הרומשת על-
הארץ:

29 ויאמר אלהים הנה נתתי לכם
את-כל-עשב זרע זרע אשר
על-פני כל-הארץ ואת-כל-העץ
אשר-בו פרי-עץ זרע זרע לכם
והיה לאכלה:

30 ולכל-חית הארץ ולכל-עוף השמים
ולכל רומש על-הארץ אשר-בו נפש
חיה את-כל-יורק עשב לאכלה
ויהי-כן:

31 וירא אלהים את-כל-אשר עשה והנה
טוב מאד ויהי-ערב ויהי-בקר ויום
השבי:

b'lohim: p'ru, ur'bu, umil'bu
Deus: foecundi estote, et multiplicamini, et implete
bet-babares, w'kib'suba; ur'du
terram, et subjicite eam; et dominamini
bid'gat bayyam, ub'bof bassamayim,
piscibus maris, et volucris coeli,
ub'kol-jayya, baromaset bal-
et cunctis animantibus, quae movent se super
babares.
terram.

Wayyomer b'lohim: binne natatti lakem
Dixitque Deus: ecce do vobis
bet-kol-leseb zore'a zeral' b'ser
omnem herbam spargentem semen, quae est
bal-p'ne kol-babares, w'bet-kol-babes
super faciem universae terrae, et omnem arborem
b'ser-bo p'ri-les zore'b zeral': lakem
in qua est fructus arboris ferens semen: vobis
yibye l'hokla.
erit hoc in escam.

Ul'kol-jayyat babares, ul'kol-bof bassamayim,
Et omni bestiae terrae, et omni volucris coeli
ul'kol romes bal-babares, b'ser-bo nefes
et omni reptanti super terram, in quo est halitus
jayya, bet-kol-yereq leseb lebokla;
vitae, omnem virorem herbae do in escam;
way'bi-ken.
et fuit ita.

Wayyar b'lohim bet-kol-b'ser basa, w'binne
Et vidit Deus omne quod fecerat, et ecce
tob m'bod: way'bi-beret way'bi-boger yom
bonum valde: et fuit vespera et fuit mane diei
bassisi.
sexti.

CAP. II

1 ויכלו השמים והארץ וכל-
עבאם:

Way'hullu bassamayim, w'babares w'kol-
Igitur perfecti sunt coeli, et terra et omnis
s'babam.
ornatus eorum.

29 *Herbam spargentem semen, hierba que siembra semilla*, parece indicar principalmente las plantas cuyas semillas sirven de alimento, como las legumbres, los cereales, etc.

30 *Virorem herbae i. e. herbam viridem.*

1 *Ornatus*, propiamente *exercitus*; todo cuanto sirve para adornar y embellecer los cielos y la tierra.

2	ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל-מלאכתו אשר עשה:	<i>Waykal h'lohim bayyom hašš'bihi m'lakto</i> Compleverat enim Deus in die septimo opus suum <i>h'šer ħasa; wayyišbot bayyom hašš'bihi</i> quod fecit; et requievit in die septimo <i>mikkol-m'lakto h'šer ħasa.</i> ab omni opere suo quod fecerat.
3	ויברך אלהים את-יוום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל-מלאכתו אשר-ברא אלהים לעשות:	<i>Waybārek h'lohim bet-yom hašš'bihi,</i> Et benedixit Deus diei septimo <i>wayqaddeš boto, ki bo šabat</i> id est, sanctificavit eum, quia in ipso quieverat <i>mikkol-m'lakto, h'šer - bara h'lohim</i> ab omni opere suo, quod creavit Deus <i>laš'ot.</i> faciendo.
4	אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים:	<i>Helle tof'dol haššamāyim w'ħabāreš,</i> Hae sunt origines coeli et terrae, <i>b'ħibbar'ham; b'yom h'sot y'ħowa h'lohim</i> in creari ea; in die faciendi Jehova Deus <i>bēreš w'samāyim.</i> terram et coelum.
5	וכל שיח השדה מרם יהיה בארץ וכל-עשב השדה מרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על-הארץ ואדם אין לעבד את-האדמה:	<i>W'hol si'j ħassade tērem yibye ħabāreš,</i> At omnis frutex campi nondum erat in terra, <i>w'hol-ħēseb ħassade tērem yismaj, ki</i> et omnis herba campi nondum germinaverat, quia <i>lo ħimtir y'ħowa h'lohim ħal-ħabāreš,</i> non pluerat Jehova Deus super terram, <i>w'ħadam ħayin laš'bod bet - ħab'dama.</i> et homo non erat ad colendum humum.
6	ואד ועלה מן-הארץ והשקה את- כל-פני האדמה:	<i>W'ħed yab'le min-ħabāreš, w'ħišqa bet-</i> Sed vapor ascendeabat de terra, et irrigabat <i>kol-p'ne ħab'dama.</i> universam faciem humi.

2 *In die septimo*; algunos traducen *ante diem septimum*. Los Setenta ἐν τῇ ἑβδομῇ τῇ ἡμέρῃ, *in die sexto*, como el Samaritano y la versión siríaca. Es indudable que Dios había ya concluido su obra *para* el día séptimo y que en este día descansó.

Et requievit, etc. En el día séptimo ó época séptima, Dios ha cesado de crear, y el mundo se conserva y continúa sus evoluciones según las leyes impuestas por el Criador.

3 *Creavit faciendo*. Aquí tenemos los dos verbos *bará*, *creare (ex nihilo)*; *ħasá*, *facere perficere*: el primero significa el paso de los seres de la nada á la existencia, por la acción inmediata y directa de la omnipotencia divina; el segundo indica el desarrollo y evoluciones de los seres por la acción de las causas naturales según las leyes á que Dios ha sometido la materia. En el primer acto resplandece el poder de Dios, en el segundo su sabiduría y providencia soberana: en uno y en otro su bondad infinita.

4 *Hae sunt origines*, esta es la historia del origen del cielo y de la tierra. *In creari ea*, etc., i. e. cum creata sunt, quo tempore fecit Jehova Deus, etc.,—יהוה el nombre propio é incommunicable que los hebreos dan al verdadero Dios. Es muy probable que la verdadera pronunciación de esa palabra sea *Yahwé*; pero los judíos, no atreviéndose á proferir ese nombre sacrosanto, le pronuncian *adonáy* (el Señor) Hecha esta salvedad, se transcribe con las vocales masoréticas que ahora tiene en el texto hebreo, traduciéndole por el latino *Jehova*, correspondiente al castellano *Jehová*. Desde el principio del *Génesis* viene Moisés dando al único verdadero Dios, Criador del cielo y de la tierra, el nombre común y, por decirlo así, universal, אלהים (*Elohim*): aquí emplea ya el nombre propio y especial con que le conocía el pueblo escogido, la descendencia de Set; y para enseñar á los hebreos que esos dos nombres representan un solo y mismo Dios, los pone muchas veces juntos (cap. II y III), como se ve en este pasaje. Carecen, pues, de fundamento los delirios de los racionalistas, que atribuyen la redacción del *Génesis* á dos autores diferentes y de época distinta, el uno *Elohista* y el otro *Jehovista*.

5 *At omnis frutex*, etc. i. e. nullus frutex campi erat adhuc in terra, et nulla herba campi adhuc germinaverat. Después de la precedente recapitulación, el historiador sagrado hace observar muy oportunamente que nuestro globo no ha estado siempre, como ahora le vemos, adornado con rica variedad de vegetales: ha habido

7 וַיִּצַר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם	Wayyiser Formavit igitur	y ^e howa Jehova	b ^e lobim Deus	bet-babadam hominem
עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח	ḥafar de pulvere	min-bab ^a dama, ex humo,	wayyip ^p paj et inspiravit	
בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם	b ^e happaw in naribus ejus	nišmat jayyim; halitum vitae;	way ^e bi babadam et fuit homo	
לְנֶפֶשׁ־חַיָּה:	lanēš jayya. animae viventis.			
8 וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־עֵדֶן	Wayyittab Et plantaverat	y ^e howa Jehova	b ^e lobim Deus	gan-b ^e ḥeden hortum in Edene
מִקֵּדֶם וַיִּשֶׁם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר	miqqēdem, ab oriente,	wayāsem šam et posuit ibi	bet-babadam hominem	b ^a šer quem
יָצַר:	yašar. formaverat.			
9 וַיַּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה	Wayyismaj Et germinare fecit	y ^e howa Jehova	b ^e lobim Deus	min-bab ^a dama ex humo
כָּל־עֵץ נָחֵם לְמִרְאָה	kol-ḥes omnem arborem	nejmad l ^e marbe, jucundam aspectui,		
וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ	wetob l ^e mab ^a kal; et gratam in cibum;	welbes ḥajayyim betok et arborem vitae in medio		
הָגֵן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע:	baggan, w ^e ḥes horti, et arborem scientiae boni et mali.	haddābat tob warab. et mali.		
10 וַיְהִי וַיֵּצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקִית אֶת־הָגֵן	W ^e nabar Et fluvius profluebat ex Edene	yose meḥeden ad irrigandum hortum;	l ^e bašqot bet-baggan;	
וּמִשָּׁם יָפַרַד וַיְהִי לְאַרְבַּעָה רָאשִׁים:	umiššam yip ^p ared, et inde dividit se,	w ^e baya l ^e barbaḥa rašim. et est in quatuor capita.		
11 שֵׁם הָאֶחָד פִּישוֹן הוּא אֲסַבָּב אֶת־	Šem Nomen unius	bahejād Phison;	pišon; hic est	hu qui circuit
כָּל־אֶרֶץ הַחַיִּלָּה אֲשֶׁר־שָׁם הָהֵם:	kol-bēreš omnem terram	ḥaj ^a wila, Chavila,	b ^a šer-šam ubi est	ḥazzaḥab. aurum.

un tiempo en que la tierra (la *árida*) no tenía ni un arbusto ni una hierba, hasta que los terrenos adquirieron las condiciones necesarias para el desarrollo de la vida vegetal.—**אֲדָמָה** (*ḥadama*) significa propiamente *los elementos de la tierra*, la tierra laborable, el suelo, la tierra habitada.

7 Al tratar Moisés de la creación de todos los animales dejó consignado (I, 26) que el hombre ha sido hecho a *imagen y semejanza de Dios*. Ahora que se propone referir los más trascendentales acontecimientos del género humano, es muy natural que empiece por la creación de Adán, para continuar después narrando los principales sucesos de su lamentable historia. No son, pues, los primeros versos de este capítulo II una repetición inoportuna del capítulo I, introducida aquí por autor diferente, por un *Jehovista*, como suponen algunos.

Formavit igitur, etc. Dedúcese con toda claridad de este pasaje que la creación del hombre es efecto de dos actos distintos: el primero, la *formación* del cuerpo, del organismo humano; Moisés emplea con toda exactitud el verbo **יָצַר** (*yašar*) *formavit*; le *formó* de una materia preexistente, del polvo de la tierra. El segundo acto es una verdadera creación; la creación del alma humana, *halitum vitae*, un soplo de vida, *espiritu viviente*, principio de todas las operaciones de la vida vegetativa, sensitiva e intelectual. Por eso, al hablar de la aparición del hombre (I, 27), se repite con toda propiedad el verbo **בָּרָא** (*bará*), *creó*; porque si bien es cierto que la parte material, el cuerpo ha sido *formado*, el alma espiritual, la *forma substancial* del cuerpo, ha sido *creada*.—*Animae viventis*, i. e. *praeditus anima viventi*.

8 *Ab oriente, al oriente* (del Edén). Los Setenta: *απὸ ὀριαντὸς*, *ad orientem*. La Vulgata con menos propiedad: *à principio*, y en este mismo sentido traducen Aquila, Simaco, Teodocion, y la versión siríaca, que dice **מִן קְדִימִין** (*men qēdim*) *antiquitus*.—**עֵדֶן** (*ḥēden*) nomb. prop. de un país delicioso, y ameno donde estuvo el *Jardín* (*gan*), primera morada del hombre.

9 *Arborem jucundam aspectui*... i. e. *speciei jucundae*; hermoso á la vista (de agradable aspecto) y grato al paladar.

10 *Quatuor capita*; cuatro orígenes (de los ríos que se nombran en los versículos siguientes).

11 **פִּישוֹן** *Phison*, según San Jerónimo y los antiguos escritores, es el Ganges, el más oriental de los cuatro ríos que confluían en el Edén, hacia los confines del *Paraíso* ó *Jardín*.—**חַיִּלָּה**, *Chavila* ó *Havila* el país de la India bañado por el Ganges.

12 וזהב הארץ הוא טוב שם הבדולח

ואבן השהם:

13 ושם-הנהר השני גיחון הוא

הסובב את כל-ארץ כוש:

14 ושם-הנהר השלישי חדקל הוא

הזלך קדמת אשור ונהנהר

הרביעי הוא פרת:

15 ויקח יהודה אלהים את-האדם

ויגחהו בגן-עדן לעבודה

ולשמרה:

16 ויצו יהוה אלהים על-האדם לאמר

מכל עץ-הגן אכל תאכל:

17 ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל

ממנו כי ביום אכלך ממנו

מות תמות:

18 ויאמר יהוה אלהים לא-טוב היות

האדם לבדו אעשה-לו עזר

כנגדו:

19 ויצר יהוה אלהים מן-האדמה

W'zakab bakares baki tob: sam babb'dolaj
Et aurum terrae illius est bonum: ibi est bdelium

w'hében baššobam.
et lapis onyx.

W'sem hannabar baššeni gijon; bu
Et nomen fluvii secundi Ghion; hic est

hassobeb bet kol-béres kuš.
qui circuit omnem terram Chus.

W'sem hannabar baššeliš jiddéqel; bu
Et nomen fluvii tertii Tigris; hic est

babolek qidmat baššur: w'hannabar
qui fluit versus orientem Assyriae: et fluvius

bar'biš p'rat.
quartus est Euphrates.

Wayyiqqaj y'howa belobim bet-bahadam,
Et sumpsit Jehova Deus Adamum,

wayyannijēbu b'gan-hēden, l'ebodab
et posuit eum in horto Eden, ad colendum eum

ulešomrab.
et custodiendum eum.

Way'saw y'howa b'lobim bal-bahadam, lemor:
Et praecepit Jehova Deus Adamo, dicendo:

mikkol beš-baggan bakol tokel,
ex omni arbore horti comedendo comes;

Um'beš baddābat tob warab lo tokal
Sed ex arbore scientiae boni et mali ne comedas

mimmēnu; ki b'yom b'kolka mimmēnu,
ex ea; quia in die comedere te ex ea,

mot tamut.
moriendo morieris.

Wayyomer y'howa b'lobim: lo-tob b'yot
Et dixit Jehova Deus: non bonum est esse

babadam l'baddo: beš-se-lo bezer
hominem solum: faciam ei auxilium

kenegdo.
conveniens ei.

Wayyišer y'howa b'lobim min-bab'dama
Cum formasset Jehova Deus ex humo

12 *Bdelium*, es para algunos piedra preciosa (*granate ó rubi*), para otros una *resina* aromática, usada en medicina; otros opinan que es una perla preciosa.

13 *Ghion*, se cree que es el Indo ó Sind. — *Chus*, la Etiopía asiática, que recibió su nombre de Kus, hijo de Cam (cap. X, 6): bañada al Sur por el golfo Pérsico y el golfo de Oman, se extendía de oriente á occidente desde la India hasta las márgenes del Tigris. El haber creído que *Kuš* es en este pasaje la Etiopía africana (la actual Abisinia) fué causa de que algunos confundieran el *Ghion* con el Nilo.

14 *haššur*, la Asiria, situada al oriente del Tigris, y cuya ciudad más famosa fué Ninive, tomó su nombre de Assur, hijo de Sem (cap. X, 22).

16 *Comedendo comes*, i. e. licet tibi comedere, te es permitido comer.

17 *In die comedere te*, i. e. *in die quo comederis tu*, en el día de comer tú de él: desde el momento en que comieres de él morirás irremisiblemente, es decir, quedarás sujeto á la muerte. Dios impone la prohibición al primer hombre á quien personalmente intima el precepto antes de existir la mujer.

18 *Hominem esse solum; lbaddo literalm. in solitudine sua... Auxilium conveniens ei*, i. e. quod ei conveniat, es decir, *auxiliar aparente á él* con todas las partes y aptitudes necesarias para vivir en compañía del hombre.

19 *Quid vocaret ei, qué nombre daba á cada uno.* — *Et omne quod vocavit*, etc., i. e. quomodocunque apellavit Adamus singula animalia viventia, etc.

כל־חיות השדה ואת כל־עוף

השמים ויבא אל־האדם לראות

מהיוקרא־לו וכל אשר יקרא־לו

האדם נפש חיה הוא שמו :

20 ויקרא האדם שמות לכל־הבדמה

ולעוף השמים ולכל חיות השדה

ולאדם לא־מצא עזר כנגדו :

21 ויפל יהוה אלהים תרומה

על־האדם וייושן ויקח אחת

מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה :

22 ויבן יהוה אלהים את־הצלע אשר־

לקח מן־האדם לאשה ויבאה

אל־האדם :

23 ויאמר האדם זאת הפעם עצם

עצמי ובער מבשרי לזאת

נקרא אשה כי מאיש לקחה־זאת :

24 על־כן ועזב־איש את־אביו ואת־אמו

ודבק באשתו והיו לבשר אחד :

25 ויהיו שניהם ערו־מים האדם

ואשתו ולא יתבששו :

kol-jayyat bassade, w'bet kol-bof
omnem bestiam agri, et omnem volucrem

baššamáyim, wayyabe bel-babadam, lirbot
coeli, (et) adduxit ad Adamum, ut videret

ma-yigra-lo; w'kol b'šer yigra-lo
quid vocaret ei; et omne quod vocavit illud

babadam néšes jayya, bu š'mo.
Adamus animal vivens, ipsum nomen ejus est.

Wayyigra babadam šemot l'kol-babb'hema,
Et appellavit Adamus nominibus omnem pecudem,

ul'bof baššamáyim, ul'kol jayyat bassade;
et volucrem coeli, et omnem bestiam agri;

ul'badam lo-maša b'zer k'negdo.
sed homini non invenit auxilium conveniens ei.

Wayyappel y'howa b'lobim tardema
Cadere ergo fecit Jehova Deus soporem

bal-babadam, wayyišan; wayyiqqaj bajat
super Adamum, qui dormivit; et sumsit unam

miššalbotaw, wayyišgor basar tajlenna.
e costis ejus, et clausit carnem loco ejus.

Wayyiben y'howa b'lobim bet-baššelaš b'šer-
Et struxit J.hova Deus costam, quam

liqaj min-babadam, l'hišša; way'bibēba
sumserat de Adamo, in mulierem; adduxitque eam

bel-babadam,
ad Adamum.

U yómer babadam: zot bappābam b'šem
Et dixit Adamus: haec nunc os est

meb'šamáy, ubasar mibb'sari; l'zot
ex ossibus meis, et caro de carne mea; huic

yiqqare bišša, ki mebiš luq'jaž-zot.
appellabitur vira, quia e viro sumta est ipsa.

H'al-ken yaš' zob-biš bet-babiw w'bet-himmo,
Propterea relinquet vir patrem suum et matrem suam,

w'dabaq b'bišto, w'hayu l'basar bejad.
et adhaerebit uxori suae, ut sint in carnem unam.

Wayyibyu š'nēhem b'rummim, babadam
Et erant ambo illi nudi, Adam scilicet

w'bišto; w'lo yitbošāšu.
et uxor ejus; et non erubescerant.

20 Sed homini, etc.; pero Adán no encontró para el hombre compañera.

22 Et struxit costam in mulierem, i. e. struxit e costa mulierem.

24 Ut sint in carnem unam, i. e. caro una. Los Setenta, la Vulgata, la versión siríaca, el Targum leyeron además (š'nehém) duo illi, como aparece en el texto Samar. que dice: ut sit ex duobus illis caro una. Los sagrados escritores del nuevo Testamento (S. Matth., XIX, 5; S. Marc., X, 6; S. Pau. ad Ephes. V, 31) autorizan dicha variante.

CAP. III

1 והנחש היה ערום מכל חית	<i>W^hbannajaš baya barum mikkol jayyat</i> Serpens autem erat astutior omni bestiā
השדה אשר עשה יהוה אלהים	<i>bassade, b^ašer basa y^ebowa b^lobim;</i> agri, quam fecerat Jehova Deus;
ויאמר אל־האשה אף כִּדְאָמֹר	<i>wayyómer bel-babišša: ʒbaf ki-bamar</i> et dixit mulieri: ʒitane dixerit
אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן:	<i>b^lobim: lo tok^elu mikkol beš baggan?</i> Deus: ne comedatis ex omni arbore horti?
2 ותאמר האשה אל־הנחש מפיו עץ־הגן נאכל:	<i>W^{at}tómer babišša bel-bannajaš: mipp^ri</i> Et respondit mulier serpenti: ex fructu
	<i>beš-baggan nokel;</i> arborum horti comedimus;
3 ומפיו העץ אשר בתוך־הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן־תמתו:	<i>Umipp^ri bašes b^ašer b^ltok - baggan,</i> De fructu veró arboris quae est in medio horti,
	<i>bamar b^lobim: lo tok^elu mimménnu,</i> dixit Deus: ne comedatis ex eo,
	<i>w^elo tigg^ebu bo; pen-t^emutun.</i> neque attingatis eum; ne moriamini.
4 ויאמר הנחש אל־האשה לא־מות תמתו:	<i>Wayyómer bannajaš bel-babišša: lo-mot</i> Tunc dixit serpens mulieri: non moriendo
	<i>t^emutun;</i> moriemini;
5 כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והיתם כאלהים ידעי טוב ורע:	<i>Ki yode^eb b^lobim ki b^yom b^akol^e kem</i> Nam scit Deus quód in die quo comedetis vos
	<i>mimménnu, w^enifq^eju benekem,</i> ex eo, tunc aperientur oculi vestri,
	<i>wilhyitem kelobim, yod^ebe ʒob warab.</i> et eritis sicut dii, scientes bonum et malum.
6 ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה־הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפיו	<i>W^{at}tere babišša ki ʒob bašes t^emab^akal,</i> Et vidit mulier quód bona arbor in cibum,
	<i>w^eki tab^awa-bu lašenáyim, w^enejmad</i> et quod desiderium ipsa oculis, et delectabilis
	<i>bašes t^eʒaskil; wattiqqaj mippiryo,</i> arbor ad aspiciendum; et cepit e fructu ejus,

1 *Ne comedatis ex omni arbore?* i. e. ne comedatis ex ulla arbore? La pregunta de la serpiente es diabólicamente insidiosa.

4 *Non moriendo moriemini.* De ningún modo moriréis. La serpiente infernal no tiene reparo en contradecir formalmente á Dios.

6 *Et quod desiderium ipsa.* etc., i. e. quód desiderabilis esset (arbor) oculis; vel jucundam esse oculis. *Delectabilis ad aspiciendum* i. e. delectabilis aspectu, como interpretan la *Vulgata*, el *Targum*, la versión siríaca y samaritana, etc. Sanctes Pagnini traduce: *concupiscibilis ad intelligendum*, de donde podría sacarse este sentido: *apetecible* como alimento de la inteligencia, según lo había prometido la serpiente.

וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִשָּׁה עִמָּה וַיֹּאכַל:	<i>wattokal; wattittlen gam-l'bišab bimmab,</i> et comedit; et dedit etiam viro suo secum, <i>wayyokal.</i> qui comedit.
7 וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם הֵם וַתִּפְרוּ עֲלֵהָ תֹאנֶה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם הִגֵּרֶת:	<i>Wattippaqajna bene s'nebem, wayyed'bu</i> Et aperti sunt oculi amborum ipsorum, et cognoverunt <i>hi berummim bem; wayyitp'ru b'le</i> quod nudi ipsi; et consuerunt folium <i>t'hena, wayyab'su labem j'gorot.</i> ficus, et fecerunt sibi subligacula.
8 וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים בַּתְּהֵלֶךְ בְּגֶן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ כִּפְנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגֵן:	<i>Wayyis'm'bu bel-qol y'howa b'lobim mitballek</i> Et audierunt vocem Jehovae Dei ambulantis <i>baggan l'ru'j bayyom; wayyiljabbe</i> in horto ad auram diei; et abscondit se <i>bab'dam w'bisito mipp'ne y'howa b'lobim</i> Adamus et uxor ejus a facie Jehovae Dei <i>b'loh bes baggan.</i> inter arbores horti.
9 וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לֹא אַיִכָּה:	<i>Wayyiqra y'howa b'lobim bel-babadam, wayyomer</i> Et vocavit Jehova Deus Adamum, et dixit <i>lo: bayyékha?</i> ei: ubi tu es?
10 וַיֹּאמֶר אֶת-קוֹלְךָ שָׁמָעְתִּי בְּגֶן וְאִירָא כִּי-עָרֹם אָנֹכִי וַחֲבֵא:	<i>Wayyomer: bet-qol'ka samabti baggan,</i> Et respondit: vocem tuam audiui in horto, <i>wabira, hi-berom hanoki, wabejabe.</i> et timui, quia nudus ego (sum), et abscondi me.
11 וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עָרֹם אַתָּה הַמִּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבֹלְתִי אֶל-כִּמְכֹּנִי אָכַלְתָּ:	<i>Wayyomer: zmi biggid l'ka ki berom batla?</i> Et ait: quis indicavit tibi quod nudus tu (sis)? <i>z b'min-babes b'ser siwilitika l'billi</i> z An ex arbore de qua praeceperam tibi ne <i>b'hol-mimmenu, bakalta?</i> comederes ex ea, comedisti?
12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הֲאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִיא נִתְּנָה לִי מִן-הָעֵץ וָאֹכַל:	<i>Wayyomer babadam: babis'sa, b'ser natalla</i> Et respondit Adamus: mulier, quam dedisti <i>bimmadi, hi nat'nal-li min-babes, wabohel.</i> mecum, ipsa dedit mihi ex arbore, et comedi.

7 *Cognoverunt quod nudi ipsi; i. e. cognoverunt se esse nudos.—Consuerunt folium, i. e. folia, como dice la Vulgata.*

8 *Ad auram diei, á la fresca del día*, probablemente por la tarde, cuando, al declinar el sol, suele moverse un ligero viento que refresca la atmósfera en los países cálidos. **קוֹל יְהוָה** (*qol y'howá*), *la voz de Jehová*. Como esta expresión se emplea algunas veces en la *Biblia* para significar el *trueno*, el hebraísta Eiechorn tomó de aquí pretexto para transformar la imponente escena que con tanta viveza y naturalidad escribe Moisés, en el simple efecto de una tempestad cuyo terrible aparato llenó de pavor al hombre, que por primera vez presenciaba aquel fenómeno. Al oír el primer *trueno* (*qol y'howá*), Adán y Eva corren asustados á esconderse entre los árboles; pero la tempestad continúa, y los culpables, acosados por los remordimientos, creen oír en el fragor del trueno la voz del Juez irritado, que los cita ante su tribunal para hacerles cargos y castigarlos por su desobediencia. Los relámpagos son á sus ojos la espada de fuego que un ángel vibra sobre sus cabezas para exterminarlos. Des-pavoridos huyen del Paraíso, a donde jamás se atrevieron á volver temiendo encontrar allí la muerte. Tal es, en resumen, la explicación *natural* de la caída del género humano, y se comprende que con semejantes procedimien-tos nada más fácil que borrar de la *Biblia* todo vestigio de milagro y de intervención sobrenatural de Dios. Pero basta comparar lo que real y expresamente dice Moisés con la grotesca y ridícula caricatura que del sagrado texto hace el exégeta *naturalista*, para advertir cuán falsa y absurda es semejante interpretación. Verdad es que *qol y'howá*, *la voz de Jehová*, significa alguna vez el *trueno*; pero ¿quién ha de creer, si no ha perdido el juicio, que cuando se dice que Adán oyó *la voz de Jehová*, que Jehová le llamó, interrogó á los culpables, pronunció la sentencia, se ha de entender que no fué Dios el que habló, sino el *trueno*?

12 *Mulier, quam dedisti mecum, i. e. quam dedisti ut esset mecum, quam dedisti mihi sociam*, como dice muy bien la *Vulgata*.

13 ויאמר יהוה אלהים לאשה בהזנות

עשית ותאמר האשה הנחש

השיאני ואכל :

14 ויאמר יהוה אלהים אל-הנחש כי

עשית זאת אורו אתה מכל-

הבהמה ומכל חית השדה

על-גחנך תלך ועפר תאכל

כל-ימי חיך :

15 ואיברה אשית בינך ובין האשה

ובין זרעך ובין זרעה

הוא ישובך ראש ואתה תשובנו

עקב :

16 אל-האשה אמר הרבה ארבה

עצבונך והרנך בעצב

תלדו בנים ואל-אישך

תשוקתך והוא ימשל-נך :

17 ולאדם אמר כי שמעת לקול

אשך ותאכל מן-העץ אשר

צויתך לאמר לו תאכל ממנו

אורה האדמה בעבורך בעצבון

תאכלנה כל ימי חיך :

Wayyómer y'bowa b'lobim labiśša: maḡ-ḡot
Et dixit Jehova Deus mulieri: quid est quod

bašit? wattómer babaśša: bannajaš
fecisti? et respondit mulier: serpens.

biššibáni, wabokel.
decepit me, et comedi.

Wayyómer y'bowa b'lobim bel-bannajaš: ki
Et ait Jehova Deus serpenti: quia

bašita ḡot, barur batta mikkol-
fecisti hoc, maledictus tu (eris) ab omni

babb'ema, umikkol jayyat bassade:
pecude, et ab omni bestia agri:

bał-g'on'ka telek, w'bařar tokal
super ventrem tuum gradieris, et pulverem comedes

kol y'me jayyeka.
omnibus diebus vitae tuae.

W'heba bašit ben'ka ubên babaśša,
Et inimicitiam ponam inter te et inter mulierem,

ubên ḡarḡ'ka ubên ḡarbař;
et iater prolem tuam et inter prolem illius;

bu y'suf'ka roř, w'batta t'sufennu
ipsa conteret tibi caput, et tu conteres illi

bařeb.
calcem.

Hel-babaśša bamar: bařba bařb
Mulieri dixit: multiplicando multiplicabo

bišš'bonek w'beronek; b'beřeb
molestiam tuam et graviditatem tuam; cum dolore

tel'di banim: w'bel-biřek
paries filices: et erga virum tuum erit

t'suřalek, w'bu yimřol-bak.
appetitus tuus, et ille dominabitur tibi.

Ul'bařam bamar: ki řamabla t'qol
Adamo autem dixit: quia obtemperasti voci

biřeka, wattokal min-bařeř b'řer
uxoris tuae, et comedisti ex arbore de qua

řiwitika lemor: lo tokal mimmennu;
praeceperam tibi dicendo: ne comedas ex ea;

b'rura bař'dama bař'bureka; b'biřabon
maledicta humus causâ tuâ; cum molestia

tokalenna kol y'me jayyeka.
comedes ex ea cunctis diebus vitae tuae.

14 Pulverem comedes: *comerás* tu alimento mezclado con *polvo*. O también: *morderás* el polvo; serás el más abyecto y aborrecido de todos los animales.

15 Este versículo es profético, pues encierra la promesa de la redención del género humano por medio del Hijo de una mujer misteriosa. *Ipsa* (proles mulieris), *conteret caput tuum*. Estas palabras son una sentencia contra Satanás: "El Hijo de la mujer, el Mesías, que nacerá de una Virgen, quebrantará tu cabeza, destruirá tu imperio, librando a los hombres de la esclavitud á que pretendes reducirlos por medio del pecado. La serpiente no es aquí un simple reptil, es el instrumento de que se sirve el genio del mal. *Prolem tuam*, tus secuaces, tus partidarios y compañeros. *Et tu conteres* (morsu appetes), *calcem ejus*.

16 *Molestiam tuam et graviditatem tuam*; i. e. *molestiam* (seu molestias), *graviditatis tuae*.

18 וְקוץ ודודן תַּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ

את-עשב השדה :

19 בֹּזַעַת אַפִּיךָ תֹאכַל לֶחֶם עֵד

שׁוֹבֵךְ אֶל הָאֲדָמָה כִּי בִמְנָה לִקְדָּתָהּ

כִּי-עָפַר אֶתָּה וְאֶל-עָפָר תִּשׁוּב :

20 וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה

כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל-חַי :

21 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ

כַּתְנֹת עֹר וּלְבָשִׁם :

22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם

הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לַדֵּעַת

טוֹב וְרָע וְעַתָּה כִּי-

יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ

חַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעַלְמָא :

23 וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן

לְעַבְדָּתָהּ אֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם :

24 וַיּוֹרֶשׂ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם

לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַנְּרוֹבִים וְאֶת לֶחֶם

הַחֵרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשִׁמְרֵי אֶת-דֶּרֶךְ

עֵץ הַחַיִּים :

W^eqoş w^edardar taşmî^ej lah; w^ebakalla
Spinam enim et tribulum germinabit tibi; et comedes

bet hēseb hāsade:
herbam campi:

B^eḫēbat happēka tokal lējem, hād
Cum sudore vultus tui vesceris pane, donec

šub^kka bel-hab^adama, ki mimēnna luqqājta:
revertaris ad humum, quia ex ea sumtus es:

hi-hāfar bātta, w^ebel-hāfar tašub.
nam pulvis tu (es), et in pulverem revertēris.

Wayyiqra babadam šem bišto jawwa,
Et appellavit Adamus nomen uxoris ejus Hevam,

ki hi bayta hem kol-jay.
quia ipsa fuit mater omnis viventis.

Wayyābas y^ebowa b^elobim l^ehadam ul^ebišto
Et fecit Jehova Deus Adamo et uxori ejus

kolnot ḥor, wayyalbišem.
tunicas pellis, et vestivit eos.

Wayyōmer y^ebowa b^elobim: hēn babadam
Tunc ait Jehova Deus: ecce Adamus

haya k^ehajaḏ mimmēnnu, ladābat
factus est sicut unus ex nobis, ad cognoscendum

ṭob waraḥ; w^eḥatta pen-
bonum et malum; nunc vero ne forte

yišlaj yado w^elaqaj, gam mebeš
extendat manum suam, et sumat etiam ex arbore

hājayyim, w^ebakal wajay l^eḥolam.
vitae, et comedat et vivat in aeternum.

Wayšall^ejēbu y^ebowa b^elobim miggan ḥēden,
Ileo emisit eum Jehova Deus ex horto Edenis,

laḥ^ebod bet hab^adama, b^ešer luqqaj šam.
ad colendum humum, unde sumtus fuerat.

Waygareš bet babadam; wayyašken miqqēdem
Expulitque Adamum; et collocavit ab oriente

l^egan- ḥēden bet hakh^erubim w^ebet lābat
horti Edenis Cherubos et laminam

hājēreb hammitbappēket lišmor bet dērek
gladii vibrantis ad eustodiendum viam

ḥeš hājayyim.
ad arborem vitae.

18 *Herbam*, plantas herbáceas, *legumbres*, *cereales*, *hortalizas*, etc.

22 *Ecce Adam factus est*, etc. Dios no dirige al hombre estas palabras en las que muchos expositores han creído ver una amarga ironía, sino que habla consigo mismo, como quien delibera sobre lo que ha de hacer. (V. cap. I, 26.) En vez del tono sarcástico de quien escarnece al culpable, resalta aquí el sentimiento compasivo de un Dios siempre misericordioso al ver en tan miserable estado a la más noble criatura, que por su loca soberbia ha caído de su alta dignidad. "Quid aliud intelligendum nisi exemplum timoris incutiendi esse propositum, quod non solum non fuerit factus qualis fieri voluit, sed nec illud quod factus fuerat, conservavit?" (S. Aug., *De Genesi ad litter.*, lib. XI, cap. XXXIX)

24 *Ab oriente horti*, al oriente por el lado oriental del Paraíso.—*Cherubos et laminam*, hebraísmo, Cherubos cum lamina gladii, etc., querubines armados de una vibrante espada de fuego para defender el paso al árbol de la vida.

CAP. IV

1 והאדם ידע את-חורה אשתו ותהר ותלד את-קין ותאמר קניתי איש את-יהוה:	<i>W'bahadam yadabî bet-jawwa bišto,</i> Deinde Adamus cognovit Hevam uxorem suam, <i>wattâbar, waléled bet qâyin, wattômer:</i> quae concepit, et peperit Cainum, et ait: <i>qaniti biš bet-y'bowa.</i> nacta sum virum per Jehovam.
2 ותסף ללדת את-אחיו את-הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה:	<i>Wattôsef lalêdet bet-bajiw bet hâbel: way'bi</i> Et addidit parere fratrem ejus Abelem: fuitque <i>hêbel robe son, w'qâyin haya bobed</i> Abel pastor pecoris, Cainus autem fuit cultor <i>b^adama.</i> agri.
3 ויהי בקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה כנחה ליהוה:	<i>Way'bi miqges yamim, wayyabe qâyin</i> Et accidit a fine dierum, et adduxit Cainus <i>mipp'ri hab^adama minja layhowa.</i> de fructu terrae oblationem Jehovae.
4 והבל הביא גם-הוא מבכורות צאנו ומחלבתהן וישע יהוה את-הבל ואלי-מנחתו:	<i>W'hêbel bebi gam-hu mibb'korot</i> Et Abel adduxit etiam ipse de primogenitis <i>sono, umejelbeben; wayyishab y'bowa</i> pecoris sui, et de adipibus ejus; et respexit Jehova <i>hel-hêbel w'hel-minjato;</i> Abelem et oblationem ejus;
5 ואל-קין ואלי-מנחתו לא שערה ויחר לקין מאד ויפלו פניו:	<i>W'bel-qâyin w'hel-minjato lo šalâ;</i> Cainum vero et oblationem ejus non respexit; <i>wayyijar l'qâyin m'bod, wayyipplu</i> ideo exarsit Caino valde, et concidit <i>panaw.</i> vultus ejus.
6 ויאמר יהוה אל-קין למה חרה לך ולמה גפלו פניך:	<i>Wayyômer y'bowa hel-qâyin: šlâmma jâra</i> Et dixit Jehova Caino: ¿quare ira est <i>lah, w'šlâmma naf'lu fanêka?</i> tibi, et quare concidit vultus tuus?
7 הלא אסדתיטיב שאת ואם לא	<i>H^alo him-tefib, s'bet? w'him lo</i> ¿Nonne si bene egeris, elatio? si vero non

1 קין Cain significa adquisición, de la raíz qin (inusitada en hebreo), quo, como קנה (qanâ), tiene la acepción de adquirir.— Nacta sum virum per Jehovam, i. e. Jehova juvante.

2 Et addidit parere, etc. i. e. Et iterum peperit, nempe Abelem fratrem Caini. La significación del nombre Abel debe buscarse en el asirio habal, engendrar, de donde hablu, engendrado, hijo.

3 A fine dierum, post finem dierum, al cabo de días.— Accidit... et adduxit, i. e. accidit ut adduceret.

5 Exarsit Caino, i. e. iratus est Cainus valde. Según los Setenta, el sentimiento de Cain era de tristeza y dolor más que de ira, pues traducen: καὶ ὀλῆσεν Kāin l'ôl, et indoluit Cainus valde.

7 H^alo (shet) elatio, i. e. elatio vultus erit; hilari vultu incedes.— Según otros, acceptatio, i. e. acceptus eris.— Ad januam peccatum excubans vel insidians, i. e. insidiabitur. Bellísima imagen: el pecado, como una fiera, estará en acecho á la entrada de tu casa.— Appetitus ejus parece indicar la concupiscencia, á la que el hombre puede siempre resistir y librarse de la esclavitud del pecado.

תִּטֵּב לִפְתָּח הַמַּטָּה רֶבֶץ

וְאֵלֶיךָ תִּשְׁקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁלֵבּוּ:

8 וַיֹּמַר קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי

בְּהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן אֶל-

הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:

9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי הֶבֶל

אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשְׁמֵר

אָחִי אֲנִי:

10 וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ

צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה:

11 וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר

פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לִקְחָת אֶת-דְּמֵי

אָחִיךָ מִיָּדְךָ:

12 כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִסְכֵּף תֶּת-

כָּחָה לָךְ נָע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:

13 וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה גָּדוֹל

עוֹנִי מִנְשֵׂא:

14 הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי

הָאֲדָמָה וּמִפְּנִיךָ אֶסְתֹּר וְהָיִיתִי

teṭib, lappētaj jattat robes,
bene egeris, ad januam peccatum excubans,

w^helēka t^hšugato, w^hhatta timšol-bo.
et ad te appetitus ejus, et tu dominaberis ei.

Wayyōmer qāyin bel-hēbel hajiw; way^hhi
Et dixit Cainus Abeli fratri suo; et accidit

bihyotam bussade, wayyāqom qāyin bel
cūm essent illi in agro, et surrexit Cainus contra

hēbel hajiw, wayyahargēbu
Abelem fratrem suum, et occidit eum.

Wayyōmer y^howa bel-qāyin: bē hēbel
Et ait Jehova Caino: ubi est Abel

bajika? wayyōmer: lo yadābti: ḡb^ašomer
frater tuus? Et respondit: non novi: ḡnum custos

baji hanōhi?
fratris mei sum ego?

Wayyōmer: ḡme ḥasila? qol d^amē bajika
Dixitque: quid fecisti? vox sanguinum fratris tui

soḥ^aqim belāy min-ḥab^adama.
clamantium ad me de terra.

W^hhatta barur ḥatta min-ḥab^adama, b^ašer
Jam vero maledictus tu a terra, quae

paš^ata bet piḥa, laqājat bet d^amē
aperuit os suum, ut reciperet cruorem

bajika miyyadēka.
fratris tui de manu tua.

Ki taḥ^abod bel ḥab^adama, lo - tosef tet
Quando coles agrum, non addet dare

kojaḥ lak: nali wanaḥ tihye babāreš
robur suum tibi: vagus et profugus eris in terra.

Wayyōmer qāyin bel y^howa: gadol
Dixitque Cainus Jehovah: majus est

b^awoni minn^aso.
crimen meum quān condonare.

H^aen gerāšta boti ḥayyom meḥal p^ane
Ecce ejicis me hodie a facie

ḥab^adama, umippanēka bessater, w^hbayiti
terrae, et a facie tua me occultabo, et ero

8 Por el texto hebreo no se sabe lo que Caín habló con Abel; pero el texto samaritano dice expresamente que el fraticida invitó a su inocente hermano a salir al campo, diciéndole: נלכה השדה (nelkā ḥassade), *eamus in campum*. Esta notable adición se halla autorizada por los Setenta, la Vulgata, la versión siríaca, las paráfrasis caldeas jerosolimitana y de Jonatán, y, como es natural, por la versión samaritana, que dice: נהלך לברה (nālak elbirra). Muchos, sin embargo, están por el texto hebreo, considerando como superflua la expresión de las versiones. Véase cómo opina San Jerónimo (*Quaest. sive tradit. hebr. in Genes.*) "Et dixit Cain ad Abel fratrem suum. Subauditur ea quae locutus est Dominus. Superfluum ergo est quod in Samaritanorum et nostro volumine reperitur: *transeamus in campum*."

Et accidit... et surrexit, etc. i. c. et accidit... ut surgeret Cainus, etc.

10 *Vox sanguinum... clamantium*; como si dijera: *sanguines clamantes* (clamant) *voce*: la sangre, que has derramado, da voces, pidiéndome venganza. *Sanguines* (en plural), para significar la sangre derramada.

12 *Non addet dare robur suum tibi*; non amplius dabit tibi fructus vel proventus suos.

13 *Quam condonare*, i. e. quam condonatio, ut condonetur. Tan enorme es mi culpa, que no se me perdonará. Algunos con poco fundamento traducen: *major est poena mea quān ut ferre possim*; pero es más conforme con el original la interpretación de las antiguas versiones (los Setenta, la Vulgata, la siríaca, la samaritana, etc.).

14 *A facie terrae*, parece que se ha de interpretar de la compañía de los hombres.

נע וגד בארץ והיה כל-

מצאי והרגני:

15 ויאמר לו יהודה לכן כל-הרג

קין שבעתים יקם וישם

יהודה לקין אות לבלתי הוזה-אתו

כל-מצאו:

16 ויצא קין מלפני יהודה וישב

בארץ-נוד קדמת-עדן:

17 וידע קין את-אשתו ותהר

ותלד את-חנוך והיו בנה עיר

ויקרא שם העיר כשם בנו

חנוך:

18 ויוולד לחנוך את-עירד ועירד

ולד את-מחויאל ומחויאל ולד

את-מחויאל ומחויאל ולד

את-למך:

19 ויקחלו למך שתי נשים שם

האחת עדה ושם השנית צלה:

20 ותלד עדה את-יובל הוא הירא אבי

ישב אהל ומקנה:

21 ושם אחיו יובל הוא הירא אבי

כל-תפש כנור ועוגב:

22 וצלה גסה הוא וצלה את-תובל קין

naḥ wanad babāreš, w^hbaya kol-
vagus et profugus in terra, et erit ut omnis

moš^hbi yabargēni.
inveniens me occidat me.

Wayyōmer lo y^hbowa: laken, kol- boreg
Dixitque ei Jehova: propterea, omnis occidens

qāyin, sibḥalāyim, yuqqam; wayyāsem
Cainum, septuplum punietur; et posuit

y^hbowa l^hqāyin bot, l^hbilti bakkot - boto
Jehova Caino signum, ne percuteret eum

kol - moš^hbo.
omnis inveniens eum.

Wayyēse qāyin millifne y^hbowa, wayyēšeb
Et exiit Cainus a facie Jehovah, et habitavit

b^hbēreš - nod qidmat - hēden.
in terrā Nod ab oriente Edenis.

Wayyēdaḥ qāyin bet - bišto, wattābar
Cognovit autem Cainus uxorem suam, quae concepit

wattēled bet - j^anok, w^ay^hbi bone bīr,
et peperit Enoch, et fuit exstruens oppidum,

wayyiqra šem babir k^hšem b^hno,
et vocavit nomen oppidi ut nomen filii sui,

j^anok.
Enoch.

Wayyiwwaled laj^anok bet - bīrad; w^hbīrad
Et natus est ipsi Enocho Irad; et Irad

yalad bet - m^hjuyabel, um^hjiyabel, yalad
genuit Maviaēlem, Maviaēi autem, genuit

bet - m^htušabel, um^htušabel yalad
Matusaēlem, et Matusaēl genuit

bet - lāmēk.
Lamech.

Wayyiqqaj - lō lēmēk š^hte našim: šem
Et duxit sibi Lamech duas uxores; nomen

babajat bāda, w^hšem baššenit silla.
unius Adā, et nomen secundae Sella.

Wattēled bāda bet - yabal, bu hāya b^hbi
Et peperit Adā Jabalem, hic fuit pater

yošeb bōbel umiqne.
habitantis tentorium et apud pecus.

W^hšem hajīw yubal; bu hāya b^hbi
Et nomen fratris ejus Jubal; ipse fuit pater

kol - tofes kinnor w^hhugab.
omnis tractantis citharam et organum.

W^hsilla gam bi - yal^hda bet - tūbal qāyin,
Et Sella etiam ipsa peperit Tubal Cainum;

15 Propterea, por lo mismo, para que no suceda así.

16 Et exiit Cainus, etc. El fratricida, como todo criminal, teme que todo el mundo se levante contra él para tomar venganza; pero desde el momento que Dios le asegura de la impunidad por parte de los hombres, se va al parecer tranquilo, y sin cuidarse de la maldición que lleva estampada en su frente. Nod significa propiamente vagatio, exilium, y se llamó así el país donde habitó el prófugo Cain.— Fuit exstruens, i. e., exstruxit.

20 Habitantis tentorium, etc., colecto habitantium tentoria et apud greges.

21 Omnis tractantis... i. e., omnium canentium cithara et organo.

לִמְשַׁח כָּל-חֶרֶשׁ נִהְיָה

וְבוֹרָא וְאַחֲוָה תּוֹבֵל-קִינָה נִעְמָה:

23 וַיֹּאמֶר לִמְךָ לְנִשְׂוֵי עֵדָה וְצִלָּה

שְׁמוֹנֵן קוֹלִי נִשְׂוֵי לִמְךָ

הַאֲזִנָּה אִמּוֹתַי כִּי אִישׁ הִרְגֵנִי

לְפָצְעִי וַיֵּלֶד

לְחִבּוֹתַי:

24 כִּי שִׁבְעִיתִים יִקְסֶם-קִינָה וְלִמְךָ

שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:

25 וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ

וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ

שֵׁת כִּי שִׁתְּלִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת

הָבֵל כִּי הִרְגֵּנוּ קִינָה:

26 וְלִשְׁתָּ גַם-הוּא יוֹלְדֵבֵן וַיִּקְרָא

אֶת-שְׁמוֹ אֵנוֹשׁ אֵז הוּחַל לְקָרָא

בְּשֵׁם יְהוָה:

loteš kol-joreš n'jóšet
qui fuit malleator omnis instrumenti aeris

ubarzel; wab^ajot tubal-qáyin nab^ama.
et ferri; et soror Tubal Caini Nahama.

Wayyómer lémek l'našaw ħada w^esilla:
Dixitque Lamech uxoris suis Adae et Sellae:

š^emāhan qolī, n'še lémek, bab^ažēna
audite vocem meam, uxores Lamech, auscultate

bimrati; ki biš ħarāgti
verbum meum; nam virum occidi

l'fišbi, w^eyēled
propter vulnus meum, et juvenem

l'jabburati.
propter vibicem meum.

Ki šibbatáyim yuqqam - qáyin; w^elémek
Quia septemplexiter vindicabitur Cainus; Lamech vero

sibbim w^esibba.
septuagies et septies.

Wayyēdaḥ badam ħod bet-ħišto,
Et cognovit Adamus iterum uxorem suam,

watlēled ben, wattiqra bet-š^emo
quae peperit filium, et vocavit nomen ejus

šet, ki sat-li b^elobim žēraḥ bajed tájat
Seth, quia dedit mihi Deus prolem aliam loco

bēbel, ki b^erago qáyin.
Abelis, quia occidit eum Cainus.

Ufšet gam bu yullad-ben, wayyiqra
Et Setho etiam ipsi natus est filius, et vocavit

et-š^emo b^enoš: baž bujal liqro
nomen ejus Enos: tunc coeptum est invocari

b^ešem y^ebowa.
nomen Jehovae.

CAP. V

1 זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בּוֹרָא

אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוּת אֱלֹהִים

עָשָׂה אֹתוֹ:

Ze séfer tol^edot badam: b^eyom b^ero
Hic est liber generationum Adami: in die quo creavit

b^elobim badam, bid^emut b^elobim
Deus hominem, ad similitudinem Dei

ħasa boto.
fecit eum.

23 *Propter vulnus meum*, i. e. *propter vulnus mihi inflictum*. Este pasaje es obscurísimo, como que se refiere a un suceso completamente desconocido.

25 *Seth*, significa *sustitución* ó *sustituto*. Caín por su mala conducta, y sobre todo por haber quitado la vida a su hermano, se había hecho indigno de figurar en la genealogía del pueblo de Dios. Al poner Eva a su tercer hijo el nombre de Set, le declara heredero legítimo de los derechos paternos, y de la gloriosa misión de los patriarcas respecto a las divinas promesas.

1 *Liber generationum*, i. e. genealogía. Este capítulo contiene la genealogía patriarcal, que tendrá la gloria incomparable de contar entre sus descendientes al mismo Hijo de Dios. Moisés empieza por Adán para hacer constar expresamente la exclusión del fratricida Caín.— *In die quo creavit*, literalm. *in die create*, i. e. *cum creavit Deus*.

2	זכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את-שמום אדם ביום הבראם :	<i>Zakar un^eqeba b^raham; way^ebàrek botam,</i> Marem et feminam creavit eos; et benedixit eis, <i>wayyiqra bet š^emam hadam b^eyom</i> et vocavit nomen eorum Adam in die <i>bibbar^eham.</i> quo creati sunt.
3	ויהי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את-שמו שת :	<i>Way^eji Adam š^elošim um^ebat šana,</i> Et vixerat Adamus triginta et centum annos, <i>wayyóled biš^emuto k^ešalmo,</i> et genuit ad similitudinem suam ad imaginem suam, <i>wayyiqra bet-š^emo šet.</i> et vocavit nomen ejus Seth.
4	ויהיו ימי-אדם אחרי הולידו את-שת שכנה מאת שנה ויולד בנים ובנות :	<i>Wayyihyu y^eme-hadam, baj^are bolido</i> Fueruntque dies Adami, postquam genuit ipse <i>bet-šet, š^emone m^ebot sana, wayyóled</i> Sethum, octingenti anni, et genuit <i>banim ubanot.</i> filios et filias.
5	ויהיו כל-ימי אדם אשר-היו תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת :	<i>Wayyihyu kol-y^eme hadam, b^ašer-jáy,</i> Et fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, <i>t^ešab mebot šana, us^elošim šana;</i> nongenti anni, et triginta anni; <i>wayyamot.</i> et mortuus est.
6	ויהי-שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את-אנוש :	<i>Way^eji-šet james šanim, um^ebat</i> Vixerat autem Seth quinque annos, et centum <i>šana, wayyóled bet-b^enoš</i> annos, cum genuit Enos.
7	ויהי-שת אחרי הולידו את-אנוש שבע שנים ושכנה מאות שנה ויולד בנים ובנות :	<i>Way^eji-šet, baj^are bolido bet-b^enoš,</i> Et vixit Seth, postquam ipse genuit Enos, <i>sēbab šanim us^emone mebot šana,</i> septem annos et octingentos annos, <i>wayyóled banim ubanot.</i> et genuit filios et filias.
8	ויהיו כל-ימי-שת שתים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת :	<i>Wayyihyu kol-y^eme-šet š^etem šesre</i> Fuerunt itaque omnes dies Sethi duodecim <i>sana ut^ešab mebot sana, wayyamot.</i> anni et nongenti anni, et mortuus est.
9	ויהי אנוש תשעים שנה ויולד את-קין :	<i>Way^eji b^enoš tišbim šana, wayyóled</i> Vixerat autem Enos nonaginta annos, cum genuit <i>bet-qenan.</i> Cainan.
10	ויהי אנוש אחרי הולידו את-קין	<i>Way^eji b^enoš, baj^are bolido bet-qenan,</i> Et vixit Enos, postquam genuit ipse Cainan,

2 In die quo creati sunt; literal. in die creari eos, i. e. cum ei creati sunt.

4 Postquam genuit ipse, literal. post genuisse ipsum, después de haber él engendrado á Set.—Et genuit filios et filias. En cada generación sólo aparece un nombre propio, el del patriarca: los demás individuos se citan colectivamente: *hijos é hijas*, que forman, por decirlo así, el vulgo de las familias patriarcales; pues aunque descienden de los patriarcas, no pertenecen á la línea directa de la familia privilegiada.

5 Respecto á la edad de los patriarcas, así antediluvianos como posdiluvianos, hay entre el texto hebreo, el samaritano y los Setenta diferencias notables que pueden verse en los expositores. (V. *Tablas cronológicas* en la Biblia del P. Scio.) La Vulgata está conforme en este punto con el texto hebreo.

חמש עשרה שנה ושמונה מאות שנה

ויוולד בנים ובנות :

11 ויהיו כל־ימי אגוש חמש שנים

ותשע מאות שנה וימרת :

12 ויהי קינן שבעים שנה

ויוולד את־מהללאל :

13 ויהי קינן אחרי הולידו

את־מהללאל ארבעים שנה

ושמונה מאות שנה ויוולד בנים

ובנות :

14 ויהיו כל־ימי קינן עשר שנים

ותשע מאות שנה וימרת :

15 ויהי מהללאל חמש שנים וששים

שנה ויוולד את־יורד :

16 ויהי מהללאל אחרי הולידו את־יורד

שלשים שנה ושמונה מאות שנה

ויוולד בנים ובנות :

17 ויהיו כל־ימי מהללאל חמש

ותשעים שנה ושמונה מאות שנה

וימרת :

18 ויחירורד שתים וששים שנה

ובאת שנה ויוולד את־חנוך :

19 ויחירורד אחרי הולידו את־חנוך

שמונה מאות שנה ויוולד בנים ובנות :

20 ויהיו כל־ימיו יורד שתים וששים

שנה ותשע מאות שנה וימרת :

j^ames^e besre *šana,* *us^emone mebot* *šana,*
quindécim annos, et octingentos annos,
wayyóled *banim* *ubanol.*
et genuit filios et filias.

Wayyihyu *kol-y^eme* *b^enos* *jameš* *šanim*
Fuerunt igitur omnes dies Enos quinque anni
ut^e sab^e mebot *šana,* *wayyamot.*
et nongenti anni, et mortuus est.

Way^eji *qenan* *šibbim* *šana,*
Vixerat quoque Cainan septuaginta annos,
wayyóled *bet-mab^elalbel.*
cum genuit Malaleel.

Way^eji *qenan,* *baj^ere* *holido*
Et vixit Cainan, postquam genuit ipse
bet-mab^elalbel, *barbabim* *šana*
Malaleelem, quadraginta annos
us^emone mebot *šana,* *wayyóled* *banim*
et octingentos annos, et genuit filios
ubanol.
et filias.

Wayyihyu *kol-y^eme* *qenan* *b^eser* *šanim*
Fueruntque omnes dies Cainan decem anni
ut^e sab^e mebot *šana,* *wayyamot.*
et nongenti anni, et mortuus est.

Way^eji *mab^elalbel* *jameš* *šanim* *w^ešiššim*
Et vixit Malaleel quinque annos et sexaginta
šana, *wayyóled* *bet-yared.*
annos, cum genuit laredum.

Way^eji *mab^elalbel,* *baj^ere* *holido* *bet-yèred,*
Et vixit Malaleel, postquam genuit ipse laredum,
s^elošim *sana* *us^emone mebot* *sana,*
triginta annos et octingentos annos,
wayyóled *banim* *ubanol.*
et genuit filios et filias.

Wayyihyu *kol-y^eme* *mab^elalbel* *jameš*
Fuerunt igitur omnes dies Malaleel quinque
w^etšibim *šana* *us^emone mebot* *sana*
et nonaginta anni et octingenti anni,
wayyamot
et mortuus est.

Way^eji-yèred *s^etayim* *w^ešiššim* *šana*
Vixeratque lared duos et sexaginta annos
um^ebat *šana,* *wayyóled* *bet-j^enok.*
et centum annos, cum genuit Enoch.

Wayy^eji-yèred, *baj^ere* *holido* *bet-j^enok,*
Et vixit lared, postquam genuit ipse Enochum,
s^emone mebot *šana,* *wayyóled* *banim* *ubanol.*
octingentos annos, et genuit filios et filias.

Wayyihyu *kol-y^eme-yèred* *s^etayim* *w^ešiššim*
Fuerunt ergo omnes dies laredi duo et sexaginta
šana *ut^e sab^e mebot* *šana,* *wayyamot.*
anni, et nongenti anni et mortuus est.

21 וַיְחִי הַנּוֹךְ הַמֵּשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה	Way ^{ji} Et vixerat	j ^a nok Enoch	jameš quinque	w ^e šiššim et sexaginta	sana, annos,
וּוּלַד אֶת־מִתּוּשֶׁלַח :	wayyōled cum genuit	bet-m ^e tušālaḡ, Mathusalām.			
22 וַיִּתְּהַלֵּךְ הַנּוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרָיו	Wayyitballeh Ambulavitque	j ^a nok Enoch	bet-bab ^e lobim, cum Deo,	baj ^a re postquam	
וְהוּלִידוּ אֶת־מִתּוּשֶׁלַח שָׁלֹשׁ מֵאוֹת	bolido genuit ipse	bet-m ^e tušēlaḡ, Mathusalām,	s ^e loš mebot trecentos		
שָׁנָה וּוּלַד בָּנִים וּבָנוֹת :	šana, annos,	wayyōled et genuit	banim filios	ubanoṭ. et filias.	
23 וַיְהִי כָל־יְמֵי הַנּוֹךְ הַמֵּשׁ	Way ^{bi} Fueruntque	kol-y ^e me omnes dies	j ^a nok Enochi	jameš quinque	
וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה :	w ^e šiššim et sexaginta	šana anni	uš ^e loš mebot et trecenti	šana. anni.	
24 וַיִּתְּהַלֵּךְ הַנּוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים	Wayyitballeh Et ambulavit	j ^a nok Enoch	bet-bab ^e lobim, cum Deo,		
וַאֲיָנֵנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים :	w ^e benēnu, et non fuit,	ki quoniam	laqaj abstulit	hoto b ^e lobim. eum Deus.	
25 וַיְחִי מִתּוּשֶׁלַח שֶׁבַע וְשָׁמוֹנִים	Way ^{ji} Vixerat quoque	m ^e tušēlaḡ Mathusala	šēbaḡ septem	uš ^e monim et octoginta	
שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וּוּלַד אֶת־לֹמֶךְ :	šana, annos	um ^e bat et centum	šana, annos	wayyōled cum genuit	bet-lāmek. Lamechum.
26 וַיְחִי מִתּוּשֶׁלַח אַחֲרָיו הוּלִידוּ	Way ^{ji} Et vixit	m ^e tušēlaḡ Mathusala,	baj ^a re postquam	bolido ipse genuit	
אֶת־לֹמֶךְ שְׁתֵּים וְשָׁמוֹנִים	bet-lāmek, Lamechum,	š ^e tāyim duos	uš ^e monim et octoginta	šana annos	
שָׁנָה וְשֶׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וּוּלַד בָּנִים	uš ^e baḡ mebot et septingentos	šana, annos,	wayyōled et genuit	banim filios	
וּבָנוֹת :	ubanoṭ. et filias.				
27 וַיְהִיוּ כָל־יְמֵי מִתּוּשֶׁלַח תֵּשַׁע	Wayyihyu Fuerunt igitur	kol-y ^e me omnes dies	m ^e tušēlaḡ Mathusalae	tēšaḡ novem	
וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתֵשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה	w ^e šiššim et sexaginta	šana, anni,	uš ^e šaḡ mebot et nongenti	šana, anni,	
וַיָּמָוֶת :	wayyamot. et mortuus est.				
28 וַיְחִי־לֹמֶךְ שְׁתֵּים וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה	Way ^{ji} -lāmek Et vixerat Lamech	s ^e tāyim duos	uš ^e monim et octoginta	šana annos	
וּמֵאוֹת שָׁנָה וּוּלַד בֶּן :	um ^e bat et centum	šana, annos,	wayyōled cum genuit	ben. filium.	
29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה	Wayyiqra Et appellavit	bet-š ^e mo nomen ejus	nō ^a j, Noach,	lemor: dicens;	ze hic
יִנְחַמְנוּ מִכַּעֲשֵׂנוּ וּמִכַּעֲבֹן	y ^a naj ^a mēnu consolabitur nos	mimmab ^a sēnu, ab opere nostro,	umēbišš ^a bon et a labore		
וַיְדַבֵּר מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶרֶץ	yadēnu manuum nostrarum	min-bab ^a dama e terra	b ^a šer ber ^a rab cui maledixit (ei)		
יְהוָה :	y ^a hōwa. Dominus.				

22 Ambulavit cum Deo, i. e. vitam egit Deo placentem, innocenter vixit.

23 וַיְחִי, literal. et fuit: el texto samaritano y muchos códices וַיְחִי (wayyihyū) et fuerunt, como los Septenta, la Vulgata, la versión siríaca, etc. La misma variante se encuentra en el vers. 31.

30 ויהי-למך אחיו הולידו את-נה

חמש ותשעים שנה וחמש מאת

שנה ויולד בנים ובנות :

31 ויהי כל-ימיו-למך שבע ושבעים

שנה ושבע מאות שנה וימת :

32 ויהי-נה בן-חמש מאות שנה

ויולד נח את-דשם את-חם

ואת-יפת :

Way^eji-lèmek. baj^are bolido bet-nò^aj,
Vixitque Lamech, postquam genuit ipse Noachum,

james^s w^etis^bhim šana waj^ameš mebot
quinque et nonaginta annos et quingentos

šana, wayyóled banim ubanot.
annos, et genuit filios et filias.

Way^ebi kol-y^eme-lèmek sébal^b w^ešib^bhim
Fueruntque omnes dies Lamech septem et septuaginta

šana us^ebal^b mebot šana, wayyamot.
anni et septingenti anni, et mortuus est.

Way^ebi-nò^aj ben- j^ameš mebot šana,
Et erat Noach filius quingentorum annorum,

wayyóled nò^aj bet-šem bet-jam
cum genuit (Noachus) Semum, Chamum

w^ebet-yáfet.
et laphethum.

CAP. VI

1 ויהי כיהחל האדם לרב

על-פני האדמה ובנות ולדו

להם :

2 ויראו בני-האלהים את-בנות האדם

כי טבת הנדה ויקחו להם

נשים מכל אשר בחרו :

3 ויאמר יהוה לא-ידון ויהי

באדם לעלם בשגם הוא

בשר והיו ימיו מאה

ועשרים שנה :

Way^ebi, ki-bejel babadam larob
Accidit autem, cum coepissent homines multiplicari

bal-p^ene bab^adama, ubanot yull^edu
super terram, et filiae natae sunt

labem.
eis.

Wayirbu b^ene bab^alobim bet- b^enot babadam
Et viderunt filii Dei filias hominum

ki tobot benna; wayyiq^aju labem
quod pulchrae illae; et duxerunt sibi

našim mikkol hašer bajaru.
uxores ex omnibus quas elegerant.

Wayyómer y^ebowa: lo - yadon ruji
Dixit ergo Jehova: non permanebit spiritus meus

babadam l^ebolam, b^ešaggam bu
in homine in aeternum, quandoquidem ipse

basar: w^ehayu yamarw meba
est caro: eruntque dies ejus centum

w^ešesrim šana.
et viginti anni.

32 Filius quingentorum annorum, i. e. quingentos annos natus, de edad de quinientos años.

2 Et viderunt filii Dei filias hominum. Por hijos de Dios se entiende la familia patriarcal: es opinión muy común que las nombradas aquí hijas de los hombres eran de la raza de Caín; pero es quizá más probable que fuesen las descendientes de los patriarcas. (V. la nota v. 3 del cap. V.)—Quod pulchrae illae, i. e. esse pulchras.—Ex omnibus quas elegerant, i. e. quas diligebant.

3 Algunos traducen: non litigabit spiritus meus cum hominibus in aeternum: propter lapsum (peccata) eorum ipse est caro; pero no desdice del original la interpretación de las antiguas versiones.

Eruntque dies ejus, etc. "Hoc est, habebunt centum viginti annos ad poenitentiam. Non igitur humana vita, ut multi errant, in centum viginti annos contracta est, sed generationi illi centum viginti anni ad poenitentiam dati sunt... Quia vero poenitentiam agere contempserunt, noluit Deus tempus expectare decretum, sed viginti annorum spatiis amputatis, induxit diluvium anno centesimo agenda poenitentiae destinato." (D. Hieron. Quaest. hebr. in Genes.)

4 הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי-כן אשר יבאו בני האלהים אל-בנות האדם וילדו להם המה הגבורים אשר מעולם אנשו השם:	4 <i>H'ann'filim bayu babāreṣ bayyamim babem,</i> Gigantes erant in terra diebus illis, <i>w'gam haj're-ken b'šer yabōbu b'ne</i> et etiam posteaquam ingressi sunt filii <i>bab'lobim bel-b'not babadam, w'yal'du</i> Dei ad filias hominum, et pepererunt <i>labem; bemma baggibborim b'šer</i> eis liberos, hi sunt heroēs qui <i>melolam hanše bašsem.</i> a seculo fuerunt viri nominis.
5 וירא יהודה כי רבה ועת האדם בארץ וכל-יצר מחשבת לבו רק רע כל-היום:	5 <i>Wayyar y'howa ki rabba rabat</i> Et vidit Jehova quod multa esset malitia <i>babadam babāreṣ, w'kol- y'šer</i> hominis in terra, et omne consilium <i>majš'bot libbo raq rab</i> cogitationum cordis ejus omnino malum <i>kol- bayyom.</i> omni tempore esset.
6 וינחם יהוה כירעשה את-האדם בארץ ויתעצב אל-לבו:	6 <i>Wayyinnajem y'howa ki-basa bel-babadam</i> Et poenituit Jehovam fecisse hominem <i>babāreṣ, wayyilbasseb bel-libbo.</i> in terra, et doluit in corde suo.
7 ויאמר יהודה אמהה את-האדם אשר-בראתי מעל פני האדמה מאדם עד-בהמה עד-דומש ועד-עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם:	7 <i>Wayyōmer y'howa: hemje bel-babadam,</i> Et ait Jehova: delebo hominem, <i>b'šer barāti, mebal p'ne bab'dama;</i> quem creavi, de superficie terrae; <i>mehadam bad-b'bema, bad-rēmes,</i> ab homine usque ad pecudem, usque ad reptile, <i>w'bad- bof bašsamāyim; ki nijāmti</i> et usque ad volucrem coeli; quia poenitet me <i>ki b'sitim.</i> fecisse eos.
8 ובה מצא חן בעיני יהוה:	8 <i>W'no'j māsa jen b'bene y'howa.</i> Noach vero invenit gratiam in oculis Jehovae.
9 אלה תולדת נח נח איש צדק תמים היה בדרתיו את-האלהים התהלך-נח:	9 <i>Helle tol'dot no'j; no'j bis šaddiq,</i> Hac sunt generationes Noachi: Noach vir justus, <i>tanim baya b'dorotaw; bet bab'lobim</i> integer fuit in aetatibus suis; cum Deo <i>bithallek no'j.</i> ambulavit Noach.
10 ויולד נח שלשה בנים את-שם את-חם ואת-יפת:	10 <i>Wayyōled no'j š'loša banim: bet-šem</i> Et genuit Noach tres filios: Semum, <i>bet-jam w'bet-yāfet.</i> Chamum et Iaphethum.
11 ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:	11 <i>Wattiššajet babāreṣ lifne bab'lobim,</i> Corrupta erat tunc terra coram Deo, <i>wattimmale babāreṣ jamas.</i> et repleta erat terra violentia.

4 הנפלים. gigantes, propiam. irruentes seu grassantes. Del comercio de los hijos de Dios con las hijas de los hombres nació esta raza de agresores, notables, no tanto por su corpulencia, cuanto por su audacia en cometer todo género de violencias y crímenes.— *Viri nominis*, i. e. viri famosi.

7 Ab homine usque ad pecudem, etc., i. e. tam homines quam pecudes, et reptilia et volucres.

11 חמס, violentia, designa todo género de injuria ó iniquidad que el hombre comete contra su prójimo, como adulterio, rapto, homicidio, robo, etc.

12 וירא אלהים את-הארץ והנה	Wayyar Et adspexit	b ^e lobim Deus	bet-babāres, terram,	w ^e hinne et ecce
נשחתה כיהשחית כל-בשר		nišjāta; corrupta erat;	ki-bišjit quia corruerat	kol-basar omnis caro
את-דרכו על-הארץ :		bet-darko viam suam	bal-babāres super terram.	
13 ויאמר אלהים לנח קץ כל-בשר	Wayyōmer Dixit ergo	b ^e lobim Deus	I ⁿ ōj: Noacho:	ges finis
בא לפני כי-מלאה הארץ		ba venit	I ⁿ fanāy, coram me,	ki-mal ^a ba quia repleta est
חמס מפניהם והנני משחיתם		jamas violentia	mipp ^e nehem, propter eos,	w ^e hinni et ecce ego
את-הארץ :		bet-habāres. cum terra.	mašjitam perdens eos	
14 עשה לך תבת עצי-גפר קנים תעשה	H ^a se I ⁿ ka Fac tibi arcam	tebat e lignis piceis,	b ^e se-gófer, ginnim cellulas	tab ^a se facito
את-התבה וכפרת אתה מבית		bet-batteba, arcam,	w ^e kafarta et obducito	botab ⁱ eam
ומחוץ בכפר :		umijus et extrinsecus	bakkóser. pice.	mibbāyit intrinsicus
15 וזה אשר תעשה אתה שלש מאות	W ^e ze Et hoc est	b ^e ser quomodo	tab ^a se facies	botab ⁱ eam:
אמה ארך התבה חמשים		hamma cubiti erit	bórek longitudo	batteba, arcae,
אמה וחבר ושלשים אמה		hamma cubiti	rojbal ⁱ , longitudo ejus,	u ^s lošim et triginta
קומתה :		gomatab ⁱ . altitudo ejus.	hamma cubiti	
16 צהר תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה	Sóbar Lumen	tab ^a se facies	latteba, arcae,	wehel-hamma et ad cubitum
כלמעה ופתח התבה בצדה תשים		mil ^e mābla, superne,	ufétaj et ostium	batteba arcae
תחתים שנים ושלשים תעשה :		tajtiyim, inferiora,	š ^e niyim secunda	u ^s lišim et tertia
17 ואני הנני מביא את-המבול מים	Wab ^a ni, Et ego,	binni ecce ego	mebi adducens	bet-hammabbul diluvium
על-הארץ לשחת כל-בשר		bal-babāres, super terram,	I ⁿ šajet ad perdendum	kol-basar, omnem carnem,
אשר-בו רוח היום מתחת השמים		b ^e ser-bo in qua sit	ru ⁿ j spiritus	jayyim vitae
כל אשר-בארץ יגוע :		kol, omne,	b ^e ser-babāres, quod est in terra,	yigwab ⁱ . expirabit.
18 והקמתי את-ביתי אתך ובאת	Wab ^a qimoti Sed statuam	bet-beriti foedus meum	bittak, tecum,	ubata et ingredieris

12 *Corruerat viam suam*, i. e. omnes corruerant agendi morem : perditae agebant.

13 *Finis universae carnis*, i. e. *finis cunctorum animalium*.—*Ego perdens*, i. e. perdam, los voy á destruir.

14 *El lignis piceis*, de maderas resinosas. Se ignora la verdadera significación de *gófer*; unos suponen que es el cedro, otros el ciprés, etc.—*Nidos facies arcam*, i. e. nidos facies in arca; distribuirás el arca en pequeños departamentos.

16 *Ad cubitum perficies eam*...; la terminarás dando un codo de altura á la cumbre.—*Inferiora, secunda*, etc., le harás piso inferior, segundo y tercero.

17 *Ego adducens*, ego adducam, voy á hacer venir, voy á traer el diluvio de agua, la inundación.

אל-התברך אתה ובניך ואשתך

ונשי-בניך אתך:

19 ומכל-החי מכל-בשר שנים מכל

תביא אל-התברך להחיות אתך

וזכר ונקבה יהיו:

20 מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינהו

מכל ומש האדמה למינהו

שנים מכל ובאו אליך לחיות:

21 ואתה קח-לך מכל-מאכל אשר

יאכל ואספת אליך והיה לך

ולחם לאכלה:

22 ויעש נח ככל אשר צוה

אתו אלהים כן עשה:

bel-batteba batta, ubanēka, w^obišt^aka,
in arcam tu, et filii tui, et uxor tua,

un^oše-banēka hittak.
et uxores filiorum tuorum tecum.

Umikkol-hajāy mikkol-basar šⁿāyim mikkol
Et ex omni viventi ex omni carne bina ex omnibus

tabi bel-batteba, l^ohaj^ayot hittak:
introduces in arcam, ad servandum viva tecum:

zakar un^oqeba yihyu.
mas et femina erunt.

Mebāhof l^ominēbu, umin-babb^ahema l^omināb,
Ex volucre omnis speciei, et ex pecude omnis speciei,

mikkol rēmes hab^adama l^ominēbu,
ex omni reptili terrae cujusvis speciei,

šⁿāyim mikkol yabōbu belēka, l^ohaj^ayot.
bina ex omnibus venient ad te, ut viva serves.

W^obatta qaj-l^oka mikkol-mab^ahal, b^ašer
Tu igitur sume tibi ex omni cibo, qui

yebakel, w^obasafta belēka, w^ohaya l^oka
comeditur, et collige ad te, ut sit tibi

w^olabem l^obokla.
et eis in escam.

Wayyābas nō^aaj k^akol b^ašer šiwwa
Fecitque Noach secundum omne quod praecepit

hoto b^alobim, ken hāsa.
ei Deus, sic fecit.

CAP. VII

1 ויאמר יהוה לנח בא-אתה וכל-

ביתך אל-התברך כראתך ראיתי

צדיק לפני בדור הזה:

2 מכל הבהמה המהורה תקח-לך שבעה

שבעה איש ואשתו ומן-

הבהמה אשר לא מהרה הוא שנים

איש ואשתו:

3 גם-מעוף השמים שבעה שבעה

Wayyōmer y^ohwa l^onō^aj: bo-batta w^okol-
Dixit ergo Jehova Noacho: ingredere tu et omnis

bel^oka bel-batteba: ki-bol^oka rabili
familia tua in arcam: quia te vidi

šaddiq l^ofanāy baddor haxxe.
justum coram me in aetate hac.

Mikkol habb^ahema batt^ohōra tiqqaj-l^oka šibba
Ex omni pecude munda sume tibi septem

šibba, biš w^obišto; umin
septem, marem et feminam ejus; et ex

habb^ahema, b^ašer lo l^ohōra hi, šⁿāyim,
pecude, quae non munda est, binas,

biš w^obišto.
marem et feminam ejus.

Gam-mehof baššamāyim, šibba šibba,
Similiter ex volucre coeli, septenas,

19 *Ad servandum viva, ut viva servantur, ut morti eripiantur.*

2 *Ex omni pecude, colect., de todos los cuadrúpedos. — Septem septem, i. e. septenas, siete (de cada especie).*

3 *Ex volucre, colect. i. e. ex volucris. — La versión de los Setenta añade circunstancias que no se hallan en el original, ni en el texto samaritano; dice así: Καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν καθαῶν ἑπτὰ ἑπτὰ, ἀρσεν καὶ θῆλη, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν μὴ καθαῶν δύο δύο... Et a volatilibus coeli mundis septem septem, masculum et feminam, et ab omnibus volatilibus non mundis, duo duo, etc.*

זכר ונקבה לחיות זרע

על-פני כל-הארץ :

4 כי לימים עוד שבעה אנכי

ממטיר על-הארץ ארבעים

יום וארבעים לילה ומחיתי את-כל-

היקום אשר עשיתי מעל פני

האדמה :

5 ויעש נח ככל אשר-צוהו

יהוה :

6 ונח בן-שש מאות שנה

והמבול היה מים על-הארץ :

7 ויבא נח ובניו ואשתו

ונש-בניו אתו אל-התבה

מפני מים המבול :

8 מן-הבהמה הטהורה ומן-הבהמה

אשר איננה טהורה ומן-העוף

וכל אשר-רמש על-האדמה :

9 שנים שנים באו אל-נח אל-

התבה זכר ונקבה כאשר צוה

אלהים את-נח :

10 ויהי לשבעת הימים ומים המבול

היו על-הארץ :

zakar un'qeba, l'jajyot z'eraj
marem et feminam, ad conservandum semen

hal-p'ne kol-babares.
super faciem universae terrae.

Ki l'yamim hod sibba, hanoki
Quia post dies abhinc septem ego

mamtir bal-babares barbalim
pluviam demittam super terram quadraginta

yom w'harbalim layla, umajiti bet-kol-
dies et quadraginta noctes, et delebo omnem

bay'gum, b'ser basiti, mebal p'ne
substantiam, quam feci, de superficie

bab'dama.
terrae.

Wayyabhas no'j k'kol b'ser-siwvabu
Fecit ergo Noach juxta omne quod praecepit ei

y'bowa.
Jehova.

W'no'j ben - ses mebot sana,
Et Noach erat natus sexcentos annos,

w'hammabbul haya, mayim bal-babares.
cum diluvium accidit, aquae super terram.

Wayyabo no'j, ubanaw w'bišto,
Et ingressus est Noachus, et filii ejus, et uxor ejus,

un'se-banaw hitto bel-batteba
et uxores filiorum ejus cum eo in arcam

mipb'ne me hammabbul.
propter aquas diluvii.

Min-babb'hema batt'borā umin-babb'hema,
Ex pecude munda et ex pecude

b'ser benenna t'borā, umin-babof,
quae non est munda, et ex volucre,

w'kol b'ser-romes bal-bab'dama.
et ex omni quod reptat super terram.

S'nayim š'nayim babu bel-no'j bel-
Duo duo venerunt ad Noachum in

batteba, (zakar un'qeba) hab'ser siwva
arcam, (mas et femina) sicut praeceperat

b'lohim bet-no'j.
Deus Noacho.

Way'bi l'sibbat bayyamim, umē hammabbul
Et accidit post septem dies, ut aquae diluvii

bayu bal-babares.
essent super terram.

6 Cum diluvium accidit, scilicet, aquae fuerunt super terram; cuando 'acaeció el diluvio, es decir, cuando las aguas inundaron la tierra.

8 Et ex volucre: Los Setenta, en conformidad con lo dicho en el v. 3, traducen: a volatilibus mundis et a volatilibus immundis.

9 Duo duo, i. e. bina; de dos en dos.

11 בשנת שש-מאות שנה לחי-ינח בחדש	<i>Biš'nat šeš-mebot šana l'jayye-nó'j, bajódeš</i> Anno sexcentesimo (anno) vitae Noachi, mense
השני בשבעה-עשר ויום לחדש	<i>baššeni, b'sibba-basar yom lajódeš,</i> secundo, septimo decimo die mensis,
ביום הזה נבקעו כל-מעינות	<i>bayyom bažze nibq'hu kol-maly'not</i> die ipso proruperunt omnes fontes
תהום רבה וארבת השמים	<i>t'hom rabba, wab'rubbot baššamáyim</i> abyssi magnae, et cataractae coeli
נפתחו:	<i>niflaju;</i> apertae sunt;
12 ויהי הגשם על-הארץ ארבעים	<i>Way'hi baggēsem bal-babāreš barbabim</i> Et fuit imber super terram quadraginta
יום וארבעים לילה:	<i>yom w'barbabim láyla.</i> dies et quadraginta noctes.
13 בעצם היום הזה בא נח ושמ-	<i>B'ēsem bayom bažze ba nó'j, w'sem-</i> In osse diei hujus intravit Noach, et Sem,
וחם ויפת בני-ינח ואשר	<i>w'jam, wayéset b'ne-nó'j, w'bēset</i> et Cham, et Iaphet, filii Noachi, et uxor
נח ושלשת נשי-בניו אתם	<i>nó'j, uš'lošet n'se-banaw bittam</i> Noachi, et tres uxores filiorum ejus cum eis
אל-התבה:	<i>bel-bateba;</i> in arcam;
14 המה וכל-החיה למוינה וכל-	<i>Hemma, w'kol-bajayya l'minab, w'kol-</i> Ipsi et omnis bestia cujusvis speciei, et omnis
הבהמה למוינה וכל-הרמש	<i>babb'ema l'minab, w'kol-barēmes</i> pecus cujusvis speciei, et omne reptile
הרמש על-הארץ למוינהו	<i>baromes bal-babāreš l'minēbu,</i> reptans super terram cujusvis speciei,
וכל-העוף למוינהו כל צפור	<i>w'kol-babof l'minēbu, kol šippor</i> et omnis volucris cujusvis speciei, omnis avis
כל-כנף:	<i>kol-kanaf.</i> cujusvis alae.
15 ויבאו אל-נח אל-התבה שנים	<i>Wayyabóbu bel-nó'j bel-batteba š'náyim</i> Et venerunt ad Noachum in arcam duo
שנים מכל-הבשר אשר-בו וזה	<i>š'náyim mikkol-babbasar, b'ser-bo rú'j</i> duo ex omni carne, in qua est spiritus
חיים:	<i>jayyim.</i> vitae.
16 והבאים זכר ונקבה מכל-בשר	<i>(W'habbabim zakar un'geba mikkol-basar</i> (Et ingredientia mas et femina ex omni carne
באו כאשר צוה אתו אלהים	<i>bábu, kab'ser šiowa boto b'lobim);</i> intrarunt, sicut praeceperat ei Deus);
ויסגר יהוה בעדו:	<i>wayyisgor y'howa bal'ado.</i> et clausit Jehova post eum.

11 *Abyssi magnae*, i. e. *ocean magni*. Sin indicar la causa Moisés, da á entender que las aguas del mar invadieron los continentes.—*Et cataractae coeli apertae sunt*, y se abrieron las cataratas ó esclusas del cielo: expresión que se emplea para significar una lluvia torrencial, sin que por eso crea nadie que el cielo ó firmamento es sólido, y que hay allí esclusas y compuertas.

13 *In osse diei hujus*, hebraísmo; *hoc ipsomet die*.

14 *Omnis bestia, omnis pecus*, etc. collectiv. sing. en vez de plural.—*Omnis avis cujusvis alae*, toda especie de animales alados.

15 *Ex omni carne*, i. e. *ex cunctis animalibus*.

17 ויהי המבול ארבעים ויום על-

הארץ וירבו המים וישאו

את-התבה ותום מעל הארץ:

18 ויגברו המים וירבו מאד

על-הארץ ותלך התבה על-פני

המים:

19 והמים גברו מאד מאד על-

הארץ וינסו כל-ההרים

הגבהים אשר-תחת כל-השמים:

20 חמש עשרה אמה מלמעלה גברו

המים וינסו ההרים:

21 ויגוע כל-בשר הרמש על-

הארץ בעוף ובבהמה ובחיה

ובכל-השרץ השרץ על-הארץ

וכל האדם:

22 כל אשר נשמת-רוח חיים

באפיו וכל אשר בחורבה

מתו:

23 וימח את-כל-היקום אשר

על-פני האדמה מאדם עד-

בהמה עד-דוש ועד-עוף השמים

וימחו מן-הארץ וישאר

אך-נה ואשר אתו בתבה:

Way^{hi} hammabbul harbašim yom šal-
Et fuit diluvium quadraginta dies super

habāreš, wayyirbu hammāyim, wayyis^{hu}
terram, et creverunt aquae, et sustulerunt

bet-batteba, wattārom mešal habāreš.
arcam, quae elevavit se a terra.

Wayyig^{ru} hammāyim, wayyirbu m^{hod}
Et invaluerunt aquae, et creverunt valde

šal-habāreš; wattēlek batteba šal-p^{ne}
super terram; et ibat arca super faciem

hammāyim.
aquarum.

W^{hammāyim} gab^{ru} m^{hod} m^{hod} šal-
Et aquae invaluerunt valde admodum super

habāreš, way^{kussu} kol-hebarim
terram, et operi sunt omnes montes

bagg^{bobim}, b^{ser}-tājat kol-šašamāyim.
altissimi, qui sunt sub universo coelo.

J^{meš} šesre hamma mi^l-māšla gab^{ru}
Quindecim cubitis desuper invaluerunt

hammāyim, way^{kussu} hebarim.
aquae, et operi sunt montes.

Wayyigwab kol-basar baromes šal-
Exspiravit ergo omnis caro quae movet se super

habāreš, bašof, ubabb^{hema} ubajayya
terram, ex volucris, et ex pecude et ex bestia

ub^{kol}-baššeres baššores šal-habāreš
et ex omni reptili reptante super terram

w^{kol} hašadam.
et omnis homo.

Kol b^{ser} nišmat-ru^j jayyim
Omnia quae habebant halitum spiritus vitae

b^{happaw}, mikkol b^{ser} bejaraba,
in naribus ejus, ex omni quod in sicco erat,

mēlu.
mortua sunt.

Wayyimaj bet-kol-bay^{qum} b^{ser}
Et deletum est omne vivens quod erat

šal-p^{ne} bab^{dama}; mebadam šad-
super faciem humi; tam homines quam

b^{hema}, šad-rēmes w^{šad}-hof baššamāyim,
pecudes, et reptilia et etiam volucres coeli

wayyimaju min-babāreš; wayyiššāber
et deleta sunt de terra; et superfuit

baš-no^j, wab^{ser} bitto batteba.
tantum Noachus, et qui cum eo erant in arca.

18 La Vulgata discrepa notablemente del original, diciendo: "Vehementer inundaverunt, et omnia repleverunt in superficie terrae."

21 Omnis caro... ex volucris, etc. singular colectivo por el plur. i. e. cuncta animalia... quae pertinent ad volucres, et ad pecudes, etc.

22 Quod in sicco erat; estas palabras indican que no perecieron los animales acuáticos.

23 Tam homines quam pecudes, etc. literalm. ab homine usque ad pecudem, usque ad reptile, etc.

24 ויגברו המים על-הארץ	<i>Wayyigb'ru</i> Et valuerunt	<i>hammāyim</i> aquae	<i>bal-babāreš</i> super terram
חמשים ומאת יום:	<i>j^a miššim</i> quingenta	<i>um^a bat yom.</i> et centum dies.	

CAP. VIII

1 ויזכר אלהים את-נה ואת כל- החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על-הארץ וישבו המים:	<i>Wayyizkor</i> Et recordatus est	<i>b^a lobim</i> Deus	<i>bet-nó^a j,</i> Noachi,	<i>w^a bet kol-</i> et omnis
	<i>hajayya,</i> bestiae,	<i>w^a bet-kol-babb^a bema,</i> et omnis pecudis,	<i>b^a šer</i> quae	
	<i>bitto</i> cum eo erant	<i>batteba;</i> in arca;	<i>wayyab^a ber</i> et transire fecit	<i>b^a lobim</i> Deus
	<i>rú^a j</i> ventum	<i>bal-babāreš,</i> super terram,	<i>wayyašóku</i> et desederunt	
	<i>hammāyim.</i> aquae.			
2 ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן- השמים:	<i>Wayyissak^a ru</i> Et clausi sunt	<i>mahy^a not</i> fontes	<i>t^a hom</i> abyssi	<i>wab^a rubbot</i> et cataractae
	<i>baššamāyim,</i> coeli,	<i>wayyikkale</i> et cohibita est	<i>baggēsem</i> pluvia	<i>min-</i> de
	<i>baššamāyim.</i> coelo.			
3 וישבו המים מעל הארץ הלך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום:	<i>Wayyašūbu</i> Et recedebant	<i>hammāyim</i> aquae	<i>mebal</i> a	<i>babāreš,</i> terra
	<i>wašob;</i> et redeundo;	<i>wayajs^a ru</i> et imminutae sunt	<i>hammāyim</i> aquae	
	<i>miq^a se</i> a fine	<i>j^a miššim</i> quingenta	<i>um^a bat</i> et centum	<i>yom.</i> dierum.
4 ותנה התבה בחדש השביעי בשבעה- עשר יום לחדש על הרי אררט:	<i>Wattānaj</i> Et requievit	<i>batteba</i> arca	<i>bajódeš</i> mense	<i>bašš^a bibi,</i> septimo,
	<i>basar yom</i> decima die	<i>lajódeš</i> mensis	<i>bal</i> super	<i>bare b^a raraf.</i> montes Ararat.
5 והמים היו הלך וחסור	<i>W^a hammāyim</i> Et aquae	<i>bayu</i> erant	<i>balok</i> eundo	<i>w^a jator</i> et decrescendo

24 *Et valuerunt*; la Vulgata: *obtinnueruntque*, y las aguas se mantuvieron (á la altura indicada en el v. 20) por espacio de ciento cincuenta días. Aunque es creencia común que el diluvio fué *universal*, y que en él perecieron *todos* los hombres (excepto Noé y su familia), la Iglesia nada ha decidido sobre este punto, y muchos sabios católicos defienden con poderosos argumentos que el diluvio fué *parcial*, que en él perecieron todos los descendientes de Set (menos los que se salvaron en el arca), pero que se libraron los cainitas, establecidos en las regiones adonde no alcanzó la inundación.

1 *Et desederunt aquae*, y comenzaron á descender, á disminuir las aguas.

2 *Et cohibita est pluvia*, i. e. cessavit pluvia.

3 *Et recedebant... eundo et redeundo*, hebraísmo, *magis magisque recedebant seu diffluebant*. *A fine quingenta*, etc.; i. e. *post centum quinquaginta dies*: al cabo de ciento cincuenta días.

Super montes Ararat, "sobre los montes de Ararat", es decir, sobre una de las montañas del país llamado Ararat. Acerca de ese país dice San Jerónimo: "Ararat regio in Armenia campestris est, per quam Araxes fluit incredibilis ubertatis, ad radices Tauri montis, qui usque illuc extenditur. Ergo et arca in qua Noë liberatus est cum liberis suis, cessante diluvio, non ad montes generaliter Armeniae delata est, quae appellatur Ararat, sed ad montes Tauri altissimos, qui Ararat imminent campis." (*Comment. in Esaiam*, cap. XVII.)

5 *Et aquae erant eundo*, etc.; i. e. *magis magisque decrescabant*.

עד החדש העשירי בעשירי

באחד לחדש נראו ראשי

ההרים:

6 ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח

נח את-חלון התבה אשר עשה:

7 וישלח את-העורב ויצא ויצא

ושוב עד-יבשת המים מעל

הארץ:

8 וישלח את-היונה מאתו לראות

הקלו המים מעל פני

האדמה:

9 ולא-מצאה היונה מנוח לכף-רגלה

ותשב אליו אל-התבה כי

מים על-פני כל-הארץ

וישלח ידו ויקחה

ויבא אתה אליו אל-התבה:

10 ויחל עוד שבעת ימים אחרים

ויסף שלח את-היונה מן-התבה:

11 ותבא אליו היונה לעת ערב

והנה עלה-זית טרף בפיה

וידע נח כי-קלו

המים מעל הארץ:

12 ויחל עוד שבעת ימים

had *bajodeš* *bal^asiri;* *bal^asiri,*
usque ad mensem decimum; in decimo,
b^ebejad *lajodeš* *nirbu* *raše*
prima die mensis apparuerunt cacumina
hebarim.
montium.

Way^ebi miqgeš barbašim yom, wayyiftaj
Et accidit a fine quadraginta dierum, ut aperiret
nó^aj *bet-jallon batteba, b^ašer haša:*
Noachus fenestram arcae, quam fecerat:

Way^ešallaj bet-bahoreb, wayyese yašo
Et dimisit corvum, qui exibat exeundo
wašob, had-y^ebóšet hammáyim mebal
et redeundo, donec arescerent aquae a
habáres.
terra.

Way^ešallaj bet-bayyona mebitto, lirbot
Emisit quoque columbam a se, ad videndum
b^aqállu hammáyim mebal p^ene
an imminutae essent aquae a superficie
bab^adama.
humí.

W^elo-maš^aba bayyona manó^aj l^akaf-raglah,
Sed non invenit columba quietem plantae pedis sui,
wattášob helaw bel-batteba, ki
et reversa est ad eum in arcam, quia
máyim bal-p^ene kol-babáres;
aquae super faciem universae terrae erant;

wayyišlaj yado, wayyiqqajēba,
et extendit manum suam, etprehendit eam,
wayyabe botab helaw bel-batteba.
et introduxit eam ad se in arcam.

Wayyájel bod šibbat yamim b^ajerim;
Et expectavit adhuc septem dies alios;
wayyósef šallaj bet-bayyona min-batteba.
et addidit emittere columbam ex arca.

Wattabo helaw bayyona l^abet bēreb,
Et rediit ad eum columba tempore vespertino,
w^ebinne b^ale-šáyit taraf b^ašiba;
et ecce folium oleae viride in rostro ejus;
wayyédab nó^aj ki-qállu
et intellexit Noachus quod imminutae essent
hammáyim mebal habáres.
aquae e terra.

Wayyiyájel bod šibbat yamim
Expectavitque praeterea septem dies

6 *Et accidit a fine, etc.;* al cabo de cuarenta días abrió Noé, etc.

7 *Exibat exeundo, etc.;* i. e. *exibat et redibat.*

10 *Addidit emittere, hebraismo; iterum emisit.*

12 *Non addidit reverti; non amplius reversa est.*

אחרים וישלח את-היונה ולא-

יספה שוב-אליו עוד:

13 ויהי באחת ושש-מאות שנה

בראשון באחד לחדש הרבו

המים מעל הארץ ויסר

נח את-מנסה התבה ויורא

והנה הרבו פני האדמה:

14 יבחדש השני בשבעה ועשרים

יום לחדש יבשה הארץ:

15 וידבר אלהים אל-נח לאמר:

16 צא מן-התבה אתה ואשתך ובנך

ונשי-בנך אתך:

17 כל-החיה אשר-אתך מכל-בשר

בעוף ובבהמה ובכל-הרמש

הרמש על-הארץ הוצא אתך

ושרצו בארץ ופרו

ורבו על-הארץ:

18 ויצא נח ובניו ואשתו

ונשי-בניו אתו:

19 כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף כל

רמש על-הארץ למשפחתיהם

יצאו מן-התבה:

20 ויבן נח מזבח ליהוה

ויקח מכל הבהמה הטהרה

b^ojerim, alios, way^esallaj et emisit bet-bayyona, columbam, w^olo quae non
yas^efa addidit šub-belaw bod. reverti ad eum rursus.

Way^ebi b^ohajat w^ešeš-mebot šana, Et accidit primo et sexcentesimo anno,

bariſon, b^obejad lajodeš, jar^ebu primo mense, prima die mensis, ut arescerent

bammáyim mehal babáreš: wayyáſar aquae a terra: et removit

nó^aj bet-mikse batteba, wayyar, Noachus tegumentum arcae, et circumspexit,

w^obinne jar^ebu p^ene bab^adama. et ecce exsiccatae erant facies humi.

Ubajodeš baššeni, b^ošibba w^ohešrim Mense igitur secundo, septima et vigesima

yom lajodeš yab^eša babáreš. die mensis exaruit terra.

Way^edabber b^olchim bel-nó^aj, lemor: Locutus est autem Deus ad Noachum, dicendo:

Sé min-batteba batta, w^ohiš^eka, ubanéka, Exi de arca tu, et uxor tua, et filii tui,

un^eše-banéka bittak. et uxores filiorum tuorum tecum.

Kol-bajayya b^ošer-bittak mikkol-basar, Omnia animalia quae tecum sunt ex omni carne,

(babof ubabb^ebema ub^okol-barémes (de volucre et de pecude et de omni reptili

baromes bal-babáreš) boše kittak, reptante super terram) educ tecum,

w^ošar^esu babáreš, w^ofaru, ut augeantur in terra, et procreent,

w^orabu bal-babáreš. et multiplicentur super terram.

Wayyése nó^aj ubanaw, w^ohišto, Et exiit Noachus et filii ejus, et uxor ejus,

un^eše-banaw bitto. et uxores filiorum ejus cum eo.

Kol-bajayya, kol-barémes, w^okol-babof, kol Omnis bestia, omne reptile, et omnis volucris, omne

romes bal-babáreš, l^emišp^ejotehem reptans super terram, secundum genera sua

yaš^ebu min-batteba. exierunt ex arca.

Wayyiben nó^aj mižbē^aj laybowa, Et aedificavit Noachus altare Jehovah,

wayyiqqaj mikkol babb^ebema batt^ehora, et sumsit ex omni pecude munda,

17 De volucre, et de pecude, etc. colect. i. e. quae pertinent ad volucres, etc.

19 Omnis bestia, etc.; el singular colectivo por el plural.

וימכל העוף המהור ויעל עלת במזבח:	<i>umikkol</i> et ex omni	<i>babof</i> volucre	<i>baltabor,</i> munda,	<i>wayálat</i> et obtulit
21 ויורה יהוה את-רוח הניחה ויאמר יהוה אל-לבז לא אסף לקלל עוד את-האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא- אסף עוד להכזר את-כל-החי כאשר עשיתי:	<i>bolot</i> holocausta	<i>bammizbê^aj.</i> in altari.	<i>Wayyáraj</i> Odoratusque est	<i>y^abowa</i> Jchova
	<i>wayyómer</i> et dixit	<i>y^abowa</i> Jehova	<i>bet-ré^aj</i> odorem	<i>bannijó^aj,</i> suavitatis,
	<i>bosif</i> addam	<i>l^aqallet</i> maledicere	<i>bel-libbo:</i> ad cor suum:	<i>lo</i> non
	<i>bab^abur</i> causa	<i>babadam,</i> hominis,	<i>bod</i> rursus	<i>bet-bab^adama</i> terrae
	<i>babadam</i> hominis	<i>ki</i> nam	<i>yéser</i> cogitatio	<i>leb</i> cordis
	<i>bosif</i> addam	<i>rab</i> mala est	<i>minn^aburaw:</i> a pueritia sua:	<i>w^alo-</i> neque
	<i>bod</i> iterum	<i>l^abakkot</i> percutere	<i>bet-kol-jay,</i> omne vivens,	
	<i>kab^ašer</i> quemadmodum	<i>basiti.</i> feci.		
22 עד כל-ימי הארץ זרע וקציר וקר והם וקוץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו:	<i>Hod,</i> Posthac,	<i>kol-y^ame</i> cunctis diebus	<i>babáreš,</i> terrae,	<i>žerab</i> sementis
	<i>w^aqasir,</i> et messis,	<i>w^aqor</i> et frigus	<i>wajom,</i> et calor,	<i>w^aqayis</i> et aestas
	<i>wajóref,</i> et hyems,	<i>w^ayom</i> et dies	<i>waláyla</i> et nox	<i>lo</i> non
				<i>yisbólú.</i> cessabunt.

CAP. IX

1 ויברך אלהים את-נח ואת-בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את-הארץ:	<i>Way^abárek</i> Benedixitque	<i>b^alohím</i> Deus	<i>bet-nó^aj</i> Noacho	<i>w^aket-banaw,</i> et filiis ejus,
	<i>wayyómer</i> et dixit	<i>lahem:</i> illis:	<i>p^aru,</i> fecundi estote,	
	<i>ur^abu,</i> et multiplicamini	<i>umi^abu</i> et implete	<i>bet-babáreš.</i> terram.	
2 ומוראכם וחתנכם יהיה על כל-חית הארץ ועל כל-עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל-דג הים בידם נתנו:	<i>Umorab^akem</i> Et timor vestri	<i>w^ajitt^akem</i> et terror vestri	<i>yikye</i> erit	<i>hal</i> super
	<i>kol-jayyat</i> omnem bestiam	<i>babáreš</i> terrae	<i>w^ahal</i> et super	
	<i>kol-bof</i> omnem volucrem	<i>baššamáyim:</i> coeli:	<i>b^akol</i> omnia	<i>h^ašer</i> quibus
	<i>tirmos</i> reptat	<i>bab^adama,</i> terra,	<i>ub^akol-d^age</i> et omnes pisces	<i>bayyam</i> maris
	<i>b^ayed^akem</i> in manum vestram	<i>nittánu.</i> tradita sunt.		

21 Non addam maledicere... non addam percutere; i. e. non amplius maledicam, non amplius percutiam.— Odorem suavitatis, odorem suavissimum.

22 Cunctis diebus terrae, i. e. quamdiu terra erit, mientras la tierra exista.— Non cessabunt, se sucederán sin interrupción.

2 Omnia quibus reptat, etc.; i. e. omnia quae magno numero reptant seu ambulant in terra.

3 כל-רמש אשר הוא-חי לכם יהיה לאכלה כיוק עשב נתתי לכם את-כל:	<i>Kol-rêmes</i> Omne reptile <i>l'hokla:</i> cibo: <i>bet-kol.</i> omnia.	<i>b^aser</i> quod <i>k'yèreq</i> sicut viridem <i>b^eseb</i> herbam <i>bet-kol.</i> omnia.	<i>hu jay,</i> est vivum, <i>b^eseb</i> herbam <i>bet-kol.</i> omnia.	<i>lakem</i> vobis <i>nattati</i> do <i>bet-kol.</i> omnia.	<i>yihye</i> erit <i>lakem</i> vobis <i>bet-kol.</i> omnia.
4 אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו:	<i>Hak</i> Tantummodo <i>lo</i> non	<i>basar</i> carnem <i>tokèlu.</i> comedetis.	<i>bⁿafso,</i> cum anima sua, <i>damo,</i> sanguine suo,	<i>damo,</i> sanguine suo,	<i>damo,</i> sanguine suo,
5 ואך את-דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל-חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את-נפש האדם:	<i>W^abak</i> Et profecto <i>bedroš:</i> requiram: <i>bedr^ešennu:</i> requiram illum: <i>miyyad</i> de manu <i>umiyyad</i> et de manu <i>biš</i> de manu <i>babadam.</i> hominis.	<i>bet-dim^ekem</i> sanguinem vestrum <i>miyyad</i> de manu <i>umiyyad</i> et de manu <i>bajir</i> fratris sui <i>bet-babadam.</i> hominis.	<i>l^enafšotekem</i> ad animas vestras <i>kol-jayya</i> omnis bestiae <i>babadam,</i> hominis, <i>bedroš</i> requiram <i>bet-nēfēš</i> animam	<i>l^enafšotekem</i> ad animas vestras <i>kol-jayya</i> omnis bestiae <i>babadam,</i> hominis, <i>bedroš</i> requiram <i>bet-nēfēš</i> animam	<i>l^enafšotekem</i> ad animas vestras <i>kol-jayya</i> omnis bestiae <i>babadam,</i> hominis, <i>bedroš</i> requiram <i>bet-nēfēš</i> animam
6 שפך דם האדם באדם דמו ושפך כו בצלם אלהים עשה את-האדם:	<i>Šofek</i> Effundens <i>damo</i> sanguis ejus <i>b^elohim</i> Dei	<i>dam</i> sanguinem <i>yiššafek;</i> effundetur; <i>basa</i> fecit	<i>babadam,</i> hominis, <i>ki</i> quia <i>bet-babadam.</i> hominem.	<i>babadam</i> ab homine <i>b^ešelem</i> ad imaginem <i>bet-babadam.</i> hominem.	<i>babadam</i> ab homine <i>b^ešelem</i> ad imaginem <i>bet-babadam.</i> hominem.
7 ואתם פרו ורבו שרצו בארץ וברבה:	<i>W^abattem</i> Vos autem <i>babāreš</i> in terrā	<i>p^ru,</i> fecundi estote, <i>urebu-bab.</i> et multiplicamini in ea.	<i>ur^ebu;</i> et multiplicamini <i>šir^esu</i> augemini	<i>ur^ebu;</i> et multiplicamini <i>šir^esu</i> augemini	<i>ur^ebu;</i> et multiplicamini <i>šir^esu</i> augemini
8 ויאמר אלהים אליה ואליבניו אתו לאמר:	<i>Wayyōmer</i> Dixit quoque <i>lemor:</i> dicendo:	<i>b^elohim</i> Deus <i>bel-nō^j</i> Noacho <i>w^ehel-banaw</i> et filiis ejus <i>hitto</i> cum eo	<i>b^elohim</i> Deus <i>bel-nō^j</i> Noacho <i>w^ehel-banaw</i> et filiis ejus <i>hitto</i> cum eo	<i>b^elohim</i> Deus <i>bel-nō^j</i> Noacho <i>w^ehel-banaw</i> et filiis ejus <i>hitto</i> cum eo	<i>b^elohim</i> Deus <i>bel-nō^j</i> Noacho <i>w^ehel-banaw</i> et filiis ejus <i>hitto</i> cum eo
9 ואני הנני מקים את-בריתי אתכם ואת-זרעכם אחרים:	<i>Wab^ani</i> Ego igitur <i>bitt^ekem</i> vobiscum	<i>binni</i> ecce ego <i>w^ebet-žarb^akem</i> et cum progenie vestra <i>babāreš</i> in terrā	<i>meqim</i> stabiliens <i>bet-b^eriti</i> pactum meum <i>babāreš</i> in terrā	<i>bet-b^eriti</i> pactum meum <i>babāreš</i> in terrā	<i>bet-b^eriti</i> pactum meum <i>babāreš</i> in terrā
10 ואת כל-נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל-חית הארץ	<i>W^abet</i> Et cum <i>babāreš</i> in terrā	<i>kol-nēfēš</i> omni animante <i>babāreš</i> in terrā	<i>bajayya</i> vitae <i>babāreš</i> in terrā	<i>b^aser</i> quod est <i>babāreš</i> in terrā	<i>bitt^ekem,</i> vobiscum, <i>babāreš</i> in terrā

3 *Omne reptile*, comprende en general todos los animales terrestres, como si dijera: *quodcumque se movet et vivit*.

4 *Cum anima sua, sanguine suo: cum anima sua, id est, cum sanguine suo*; "con su vida, es decir, con su sangre", en la que, según Moisés, reside la fuerza vital.

5 *Sanguinem vestrum ad animas vestras*; i. e. *sanguinem vestrum qui est ad vitam vestram conservandam*, vel ex quo pendet vita vestra. — *De manu viri fratris sui*, i. e. de manu cujusque viri, de manu omnium ad unum, porque todos los hombres son hermanos.

9 *Ego stabiliens*, ego stabiliam.

10 *Et cum omni animante vitae*: i. e. et cum omnibus animantibus vita praeditis, seu vivis.

אתכם מכל יצאי התבה

לכל חית הארץ:

11 והקמתי את-בריתי אתכם ולא-

יכרת כל-בשר עוד ממי

המבול ולא-יהיה עוד מבול

לשחת הארץ:

12 ויאמר אלהים זאת אות-הברית אשר-

אנו נתן ביני וביניכם ובין

כל-נפש חיה אשר אתכם

לדור עולם:

13 את-קשתי נתתי בענן והיתה

לאות ברית ביני ובין הארץ:

14 והיה בענני ענן על-הארץ

ונראה הקשת בענן:

15 וזכרתי את-בריתי אשר ביני

וביניכם ובין כל-נפש חיה

בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים

למבול לשחת כל-בשר:

16 והיתה הקשת בענן וראיתה

לזכר ברית עולם בין

אלהים ובין כל-נפש חיה

בכל-בשר אשר על-הארץ:

17 ויאמר אלהים אל-גה זאת אות-

הברית אשר הקמתי ביני ובין

bitt^c kem mikkol yos^c be batleba,
vobiscum ex omnibus egressis ex arca,

l^c kol jayyat babares.
immo omni bestia terrae.

Wab^c qimoti bet-b^c riti bitt^c kem w^c lo-
Stabiliam ergo foedus meum vobiscum quod non

yikkaret kol-basar bod mimme
excidatur omnis caro iterum aquis

bammabbul, w^c lo-yihye bod mabbul
diluvii, neque sit rursus diluvium

l^c sajat babares.
ad perdendum terram.

Wayyomer b^c lobim: zot hot-babb^c rit b^c ser-
Dixitque Deus: hoc signum foederis quod

b^c ni nolen beni ubenekem, uben
ego pono inter me et inter vos, et inter

kol-nefes jayya, b^c ser bitt^c kem,
omne animans vivum, quod est vobiscum,

l^c dorot holam.
in generationes perpetuitatis.

Het-qašti natatti bebanan, w^c bay^c ta
Arcum meum posui in nube, qui erit

l^c hot b^c rit beni uben babares.
in signum foederis inter me et inter terram.

W^c baya, b^c ban^c ni banan bal-babares,
Et accidet, in obnubilare me nubem super terram,

w^c nirb^c ta baqqeset bebanan.
ut appareat arcus in nube.

W^c zaharti bet-b^c riti b^c ser beni
Tunc recordabor foederis mei quod est inter me

ubenekem, uben kol-nefes jayya
et inter vos, et inter omne animans vivum

b^c kol-basar: w^c lo-yihye bod bammayim
ex omni carne: et non erit rursus aqua

l^c mabbul l^c sajat kol-basar.
diluvii ad perdendum omnem carnem.

W^c bay^c ta baqqeset bebanan, ur^c hitlha,
Et erit arcus in nube, et adspiciam eum,

lizkor b^c rit holam ben
ad recordandum foedus perpetuum inter

b^c lobim uben kol-nefes jayya
Deum et inter omne animans vivum

b^c kol-basar, b^c ser bal-babares.
de omni carne, quae super terram fuerit.

Wayyomer b^c lobim bel-no^c j: zot hot-
Dixitque Deus Noacho: hoc est signum

babb^c rit b^c ser b^c qimoti beni uben
foederis quod stabilio inter me et inter

12 Generationes perpetuitatis; i. e. generationes perpetuas.

14 In obnubilare me, etc.; i. e. cum obnubilavero, cum collegero nubes.

15 Ex omni carne; i. e. ex quovis genere naturarum carne praeditarum,

כל-בשר אשר על-הארץ:	<i>kol-basar,</i> omnem carnem,	<i>b^ašer</i> quae est	<i>bal-babāreš.</i> super terram.
18 ויהיו בני-נח היצאים מן-התבה	<i>Wayyihyu</i> Erant ergo	<i>b^ane-nó^aj</i> filii Noachi	<i>bayyos^abim min-balleba</i> qui exierunt ex arca
שם וחס ויפת וחס	<i>šem,</i> Semus,	<i>w^ajam</i> et Chamus	<i>wayáfet: w^ajam</i> et Japhetus: et Chamus
הוא אבי כנען:	<i>bu</i> ipse est	<i>b^abi</i> pater	<i>k^anāban.</i> Canaanis.
19 שלשה אלה בני-נח ומאלה נפצה	<i>S^aloša</i> Tres	<i>helle b^ane-nó^aj,</i> hi erant filii Noachi,	<i>umebelle nafša</i> et ab his dispersa est
כל-הארץ:	<i>kol-babāreš.</i> universa terra.		
20 ויהל נח אוש האדמה ויטע	<i>Wayyājel</i> Et coepit	<i>nó^aaj</i> Noachus	<i>bis bab^adama; wayyittab</i> esse vir agri; et plantavit
כרם:	<i>kārem.</i> vineam.		
21 וישת מן-היוין וישכר ויתגל	<i>Wayyēšt min-bayyāyin,</i> Bibitque	<i>wayyiškar,</i> de vino,	<i>wayyittal</i> et inebriatus est, et nudavit se
בתוך אהלה:	<i>b^atok</i> in medio	<i>bob^alo.</i> tentorii sui.	
22 וירא חם אבי כנען את ערות	<i>Wayyar</i> Et vidit	<i>jam</i> Chamus	<i>(b^abi k^anāban) bet herwat</i> (pater Canaanis) nuditatem
אביו ויגד לשני-אחיו	<i>habiw,</i> patris sui,	<i>wayyagged</i> et nuntiavit	<i>lis^ane-bejaw</i> duobus fratribus suis
בחוץ:	<i>bajuš.</i> foris.		
23 ויקח שם זיפת את-השמלה	<i>Wayyiqqaj</i> Tum sumsit	<i>šem</i> Semus	<i>wayēfet bet-hassimla,</i> et Japhetus vestem,
וישימו על-שכם שניהם	<i>wayyasimu</i> et posuerunt	<i>bal-s^akem</i> super humerum	<i>s^anehem,</i> amborum,
וילכו אחרנית ויכסו	<i>wayyel^aku</i> et incesserunt	<i>b^agorannit,</i> retrorsus,	<i>way^akassu</i> et texerunt
את ערות אביהם ופניהם	<i>bet herwat</i> nuditatem	<i>b^abibem,</i> patris sui,	<i>(uf^anehem</i> (nempe facie sua
אחרנית וערות אביהם לא	<i>b^agorannit)</i> retrorsus)	<i>w^aherwat</i> ut nuditatem	<i>b^abibem lo</i> patris sui non
ראו:	<i>rabu.</i> viderent.		
24 ויוקץ נח מיונו וידע	<i>Wayyiqeš</i> Cum experrectus esset	<i>nó^aj</i> Noachus	<i>miyyeno, wayyēdal</i> e vino suo, rescivit
את אשר-עשה לו בנו הקטן:	<i>bet b^ašer-basa lo</i> quid fecisset sibi	<i>b^ano</i> filius suus	<i>baqqatan.</i> parvus.

19 *Dispersa est*, etc.; i. e. disperserunt se gentes per universam terram. La Vulgata cambia notablemente el sentido, diciendo: "ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram." Cuando los descendientes de Noé se dispersaron por toda la tierra, la encontraron ocupada por pueblos de otra raza: la raza antediluviana de los cainitas, que no habían perecido en el diluvio.

20 *Vir agri*, hebraísmo; *agricola*.

23 *Vestem*, el *vestido* de Noé. el artículo indica con toda claridad un vestido determinado.

24 *Filius suus parvus* "su hijo el pequeño", es decir, el menor. Opinan algunos intérpretes que el texto alude a Canaan, hijo de Cam; según eso, el primero que viera la desnudez del anciano patriarca fué su nieto, el cual se lo dijo á su padre, y éste lo contó á sus hermanos.

25 וַיֹּאמֶר אֱרֹר כְּנָעַן עֶבֶד	Wayyómer: <i>barur</i> <i>k'náhan;</i> <i>bēbed</i> Et ait: maledictus Canaan; servus
עבדים יהיה לאחיו:	<i>b'badim yihye l'bejaw.</i> servorum erit fratribus suis.
26 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי	Wayyómer: <i>baruk</i> <i>y'bowa</i> <i>b'lobe</i> Praeterea dixit: benedictus Jehova Deus
שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:	<i>šem; wibi k'náhan bēbed lámo.</i> Semi; et sit Canaan servus eis.
27 יַפֶּת אֱלֹהִים לִיפֶת וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי-	Yaft <i>b'lobim l'yéfet, w'yiškon b'bob'le-</i> Dilatet Deus Japhetum, et habitet in tentoriis
שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:	<i>šem; wibi k'náhan bēbed lámo.</i> Semi; et sit Canaan servus eis.
28 וַיְחִינָה אַחֵר הַמְּבֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת	Way'ji-nó'j <i>bajar hammabbul š'los mebot</i> Vixitque Noach post diluvium trecentos
שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:	<i>šana waj'miššim šana.</i> annos et quinquaginta annos.
29 וַיְהִי כָל-יְמֵינָה תֵשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה	Way'bi <i>kol-y'me-nó'j l'šab mebot šana</i> Et fuit summa dierum Noachi nongenti anni
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּמֵת:	<i>waj'miššim šana, wayyamot.</i> et quinquaginta anni, et mortuus est.

CAP. X

1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי-נֹחַ שֵׁם	W'helle <i>toi'dot</i> <i>b'ne-nó'j,</i> (<i>šem,</i> Hae sunt generationes filiorum Noachi, (<i>Semi,</i>
חָם וַיִּפֶּת וַיּוֹלְדוּ לָהֶם	<i>jam wayáfet): wayyiwál' du labem</i> Chami et Japheti); et nati sunt eis
בְּנִים אַחֵר הַמְּבֹל:	<i>banim bajar hammabbul.</i> filii post diluvium.
2 בְּנֵי יַפֶּת גִּמְרֵם וּמַגּוּג וּמָדַי	B'ne <i>yéfet gómer, umagog, umadáy,</i> Filii Japheti fuerunt Gómer, et Magog, et Maday,
וַיּוֹן יִתְבַּל וּמֶשֶׁךְ וְתִירָס:	<i>w'yawan, w'tubal, uměšek w'tiras.</i> et Javan, et Thubal, et Mesech et Thiras.

25 *Servus servorum*, hebraísmo, servus humillimus, vilissimus.26 *Servus eis*; i. e. servus Semi et posterorum ejus.27 *Dilatet Deus Japhetum*; i. e. dilatet Deus possessiones Japhethi. *Et habitet in tentoriis Semi*. Algunos Santos Padres ven en estas palabras una profecía de la conversión de los gentiles al conocimiento del verdadero Dios, y su vocación a la Iglesia de Jesucristo. "De Sem, hebraei; de Japheth, populus gentium nascitur... De nobis prophetatur qui in eruditione et scientia Scripturarum, ejecto Israële, versamur." (D. Hier., *Quaest. hebr. in Genes.*)28 *Vixitque Noach post diluvium*, etc. San Jerónimo confirma con este pasaje su interpretación del v. 3, capítulo VI, diciendo: "Ecce post diluvium trecentis quinquaginta annis vixit Noë. Ex quo perspicuum est, centum viginti annos generationi illi, ut supra diximus, ad poenitentiam datos, et non vitae mortalium constitutos." (*Quaest. seu tradit. hebraicae in Genes.*)1 *Generaciones*; i. e. genealogia, stemma. Este capítulo es el cuadro etnográfico más antiguo que se conoce, y el monumento más precioso para determinar el origen y emigraciones de los grandes pueblos descendientes de Noé. La concordancia entre los nombres bíblicos y los modernos ofrece muchos puntos oscuros que los descubrimientos arqueológicos van esclareciendo. En este cuadro, los nombres propios de los individuos son también nombres etnográficos. — *Et nati sunt eis*; i. e. quibus nati sunt.2 Los hijos de Jafet pertenecen a la familia *arya* ó *indo-europea*, representada en Europa por los griegos,

3	ובני גמר אשכנז ורפח ותגרמה :	<i>Ub'ne gómer bašk'naz, w'rifat w'togarma.</i> Et filii Gomeri Ascenaz, et Riphath et Thogarma.
4	ובני יון אלישה ותריש כתיס ודדנים :	<i>Ub'ne yawan b'liša, w'taršis, kittim</i> Filii vero Javanis Elisa, et Tharsis, Citienses <i>w'dodanim.</i> et Dodanim.
5	מאלה נפרדו אייו הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם :	<i>Mebélle nifr' du biye baggoyim</i> Ab his disperserunt se insulae gentium <i>b'baršotam biš lil'sono,</i> per regiones suas quisque pro lingua sua, <i>l'mišp'jotam b'yoyebem.</i> secundum gentes suas in populis suis.
6	ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען :	<i>Ub'ne jam kûš, umisráyim, ufut,</i> Filii autem Chami Chus, et Misraim, et Phut, <i>uk'nášan.</i> et Canaan.
7	ובני כוש סבא וחיליה וסבתה	<i>Ub'ne kuš s'ba, waj'wila, w'sabta,</i> Et filii Chusi Seba, et Chavila, et Sabatha,

romanos, germanos, celtas, eslavos, escandinavos; y en Asia por los persas, medos, las castas más nobles de la India, los pueblos de la Bactriana, Sogdiana, etc.

— **גמר** (*Gómer*), padre de los *cimerios*, que poblaron la Crimea y las regiones inmediatas entre la desembocadura del Istro (Danubio) y la del Tanais (Dón). Los hijos de Gómer se extendieron por la Ascania, la Paflagonia, Armenia occidental, ocupando gran parte de lo que hoy se llama Rusia oriental.

— **מגוג** (*Magóg*): los eslavos, en las orillas del lago Aral (en el Turkestán); más tarde ocuparon esa región los getas, escitas y masagetas.

— **מדי** (*Maddy*): tronco de los medo-persas ó medo-iranios, que se extendieron al sudoeste del mar Caspio y al noroeste del golfo Pérsico.

— **יון** (*Yavan*), nombre de la Jonia y de la Grecia. De Javan descienden, no sólo los griegos y jonios, sino también los eolios (*Elisá*), los pelasgos tirrenos (*Tarsis*), los chipriotas (*Kittim*) y los rodios (*Dodanim*).

— **חבל** (*Tubal*): los pueblos que Heródoto llama *Tibarenos*, instalados al sur del Cáucaso. Según Josefo, poblaron la Iberia asiática (entre el mar Negro y el mar Caspio), y de aquí la falsa creencia de hacer á Túbal padre de los iberos españoles.

— **משך** (*Mések*), ó según la Vulgata *Mosoch*, es sin duda un pueblo inmediato á Túbal, pues ordinariamente se ven citados juntos (Ezeq., XXVII, 13; XXXII, 26; XXXVIII, 2, 3, etc.), y Heródoto nombra con los tibarenos á los *moscos*, que habitaban al norte de la Asiria, entre el Ponto Euxino (mar Negro) y el mar Caspio. Algunos los consideran como predecesores de los moscovitas. Tibarenos y moscos ocuparon después la Capadocia, extendiéndose hacia el alto Eufrates.

— **תירס** (*Tiras*): según la opinión más común, los habitantes de la Tracia en la costa occidental del Ponto Euxino; algunos le consideran como padre de las razas romanas, y otros opinan que pobló la Cilicia, extendiéndose á lo largo de la cordillera del Tauro.

3 *Askenaz* (descendiente de los cimerios); los *germanos*, que se extendían desde el Cáucaso hacia el norte del mar Negro. — *Rifat*, los celtas, desde la desembocadura del Istro (Danubio) hasta las inmediaciones de los montes Cárpatos. — *Togarma*, los armenios, desde las fuentes del Eufrates hasta el lago de Van. Los georgianos se creen descendientes de Togarma.

4 Muchos han creído que *Tarsis* es la opulenta ciudad de Tarteso (*Tartesus*), situada junto á la desembocadura del Betis (Guadalquivir). — **דדנים** (*Dodanim*), los dárdanos ó troyanos, según algunos. El texto samaritano y algunos códices dicen **רודנים** (*rodanim*), y los Setenta *Ρόδιοι*, los rodios, habitantes de la isla de Rodas.

5 *Ab his disperserunt se insulae*, i. e. ab his orti sunt insularum incolae, qui se disperserunt per varias regiones. El hebreo **אייים** (*hiyim*) significa las *regiones marítimas* en general, ya sean verdaderas islas ó bien formen parte de un continente.

6 Los hijos de Cam se extendieron principalmente por África y Asia.

— **כוש** (*Kus*), padre de los kusitas, indica, al parecer, una multitud de pueblos escalonados en el litoral del mar Eritreo (golfo de Omán) hasta la Etiopía (africana), siendo este último país el que especialmente recibe el nombre de Kus.

— **מצרים** (*Misráyim*) designa indudablemente el Egipto. La forma dual de ese nombre se presta á significar la doble región (el bajo y el alto Egipto).

— **פוט** (*Put ó Fut*) es, al parecer de San Jerónimo y muchos modernos, la Libia; otros opinan que es la Arabia.

— **כנען** (*Kenáan*). La región oriental del Mediterráneo; la Siria y la Fenicia, con el país de Canaan ó tierra de Israel.

7 **סבא** (*Seba*): designa probablemente un país del Asia (en el Kurdistán) hacia los confines de la Persia.

— **חיליה** (*Javila*): la región del desierto de Siria que confina con el Eufrates.

— **סבתה** (*Sabta ó Sabata*): país de la Etiopía donde, según los antiguos geógrafos, estaba la ciudad de *Sabat*

ורעמרה וסבתכא ונני ועמרה	<i>w^erahma,</i> et Ragma,	<i>w^esabl^aka:</i> et Sabtacha:	<i>ub^ene</i> filii vero	<i>rahma</i> Ragmae
שבא ודדן:	<i>š^eba,</i> Siba,	<i>uā^edan.</i> et Dadan.		
8 וכוש ילד את-נמרוד הוא החל להיות	<i>W^ehuš</i> Chus etiam	<i>yalad bet-nimrod:</i> genuit Nimrodum:	<i>hu bejel</i> hic coepit	<i>libyot</i> esse
גבר בארץ:	<i>gibbor</i> potens	<i>babāreš.</i> in terra.		
9 הוא-היה גבור-ציד לפני יהוה	<i>Hu-haya</i> Hic fuit	<i>gibbor-šayid</i> strenuus venatione	<i>lif^ene</i> coram	<i>y^ehowa;</i> Jehova;
על-כן ואמר כנמוכ גבור	<i>bal-ken</i> propterea	<i>yebamar:</i> dicitur:	<i>k^enimrod</i> sicut Nimrodus	<i>gibbor</i> strenuus
ציד לפני יהוה:	<i>šayid</i> venator	<i>lif^ene</i> coram	<i>y^ehowa.</i> Jehova.	
10 ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך	<i>Watt^ebi</i> Et fuit	<i>rešit mamlakto</i> primordium imperii ejus	<i>babel,</i> Babylon,	<i>w^eberek,</i> et Arec,
ואכד וכלנה בארץ שנער:	<i>w^ebakkad,</i> et Achad,	<i>w^ekalne</i> et Chalane	<i>b^ebēreš</i> in terra	<i>šinbar.</i> Senaar's.
11 מן-הארץ ההוא יצא אשור ויבן	<i>Min-habāreš</i> E terra	<i>habi yaša</i> illa egressus est	<i>baššur,</i> Assur,	<i>wayyiben</i> et extruxit
את-נינוה ואת-רחבת עיר ואת-כלנה:	<i>bet-nin^ewe</i> Niniven	<i>w^ebet-r^ejobot</i> et Rechobot	<i>bir,</i> Ir,	<i>w^ebet-kālaḵ.</i> et Calachenen,
12 ואת-רסן בין נינוה ובין כלח	<i>W^ebet-rēsen</i> Et Resen	<i>bēn nin^ewe</i> inter Niniven	<i>ubēn</i> et inter	<i>kālaḵ:</i> Calachenen:
הוא העיר הגדלה:	<i>bi</i> ipsa est	<i>baḥir</i> civitas	<i>haḡ^edola.</i> magna.	
13 ומצרים ולד את-לודים ואת-ענכמים	<i>Umīšrāyim</i> Misraim autem	<i>yalad bet-ludim,</i> genuit Ludios,	<i>w^ebet-k^enamim,</i> et Anamaeos,	
ואת-להבים ואת-נפתחים:	<i>w^ebet-l^ehabim</i> et Lybies	<i>w^ebet-naftujim;</i> et Nephtyos;		

6 Sabata, en la costa del mar Rojo, no lejos de la actual Massuah (en la Abisinia); otros suponen que es la costa meridional entre el Indo y el golfo Pérsico.

— **רעמרה** (*Rahma* ó *Regma*): Ptolomeo coloca la ciudad de *Regma* ó *Regama* en la costa occidental y á la entrada del golfo Pérsico (en el reino de Omán); otros creen que el *Regma* bíblico corresponde á la región meridional de la Arabia.

— **סבתכא** (*Sabteka*): probablemente país en la costa oriental de África, próximo á la Abisinia.

— **שבא** (*Seba*), en la Arabia feliz; Ptolomeo coloca el país de los sabeos en la región de la mirra, hacia la costa oriental del mar Rojo, no lejos de Sanaa (reino de Yemen); otros creen que Seba se hallaba al este (en el reino de Omán). Al noroeste de este reino se supone que estaba *Dedán* ó *Dadán*.

9 *Strenuus venatione*, i. e. *strenuus venator*. Nemrod (*el rebelde*) fué el que por la fuerza fundó el primer imperio.

10 *Babel*, Babilonia, ciudad bien conocida, en las márgenes del Eufrates. — *Arec* ó *Erec* es la antigua *Orcoc* (actualmente Varka), sobre la margen izquierda del bajo Eufrates, al sudeste de Babilonia. *Akkad*, según parece, estaba junto á Sippara, hoy llamada Abu-habbor, pues el país de Akkad es la Babilonia del norte. Es opinión común que *Kalne* ó *Kalane* estaba situada sobre la margen oriental del Tigris, donde después existió Ctesifón, enfrente de Seleucia (cerca de la actual Mōdain).

11 *E terra illa*, es decir, de Senaar ó Caldea. Assur, hijo de Sem (v. 22), huyendo quizá del victorioso Nemrod, se dirigió hacia el norte de Babilonia, y fundó á Ninive con otras ciudades. Algunos interpretan el texto hebreo de este modo: *E terra illa egressus est* (Nimrodus) *in Assyriam*. "Nemrod pasó de Senaar (de la Caldea) á Asiria, etc." — *Ninve* (*habitación*): Ninive, famosa ciudad junto á la orilla oriental del Tigris. — *Rechobot-Ir*, los arrabales de Ninive según algunos, nombre de una ciudad según otros. — *Calach*, al sur de Ninive, sobre la margen del Tigris, en el sitio ocupado ahora por la ruinas de Nimrud.

12 *Hæc est civitas magna* "ésta es la gran ciudad," como si dijéramos, la capital, la mayor de las ciudades. Muchos intérpretes, violentando la frase hebrea, suponen que esa expresión se refiere á Ninive; pero debe referirse á Resen, que, según Moisés, floreció antes que Ninive llegase á ser capital de la Asiria.

13 *Ludim*, los egipcios propiamente dichos. — *Hanamim*, los fundadores de Heliópolis y de Hermontis. — *Lekabim*, los habitantes de la Libia, al noroeste de Egipto; de los libios proceden los actuales bereberes. — *Naftujim*, los menfitas (fundadores de Menfis).

14 ואת־פתרסים ואל־כסלחים אשר יצאו	<i>W^ebet-patrusim, w^ebet-kashujim, (b^aser yas^abu</i> Et Pathrusaeos, et Casluchaeos, (qui orti sunt
משם פלשתים ואת־כפתורים :	<i>miššam p^elištim) w^ebet-kaf^alorim.</i> exinde Philistaei) et Caphthoraeos.
15 וכנען ילד את־צידן בכור	<i>Uk^anāhan yalad bet šidon b^akoro</i> Canaan vero genuit Sidonem primogenitum suum
ואת־חת :	<i>w^ebet-jet,</i> et Hethum,
16 ואת־היבוסים ואת־האמורים ואת־הגרגשים :	<i>W^ebet-hay^abusi, w^ebet-bab^amori, w^ebet-baggirgaši;</i> Et Jebusaeum, et Amoritam, et Girgasaeum;
17 ואת־החוי ואת־הערקי ואת־הסוּגים :	<i>W^ebet-hajiwai, w^ebet-ba^aharqi, w^ebet-bassini;</i> Et Hevitam, et Arcitam, et Sinitam;
18 ואת־הארודים ואת־הצורים ואת־החמטים :	<i>W^ebet-babarwadi, w^ebet-bašš^amari, w^ebet-haj^amati;</i> Et Aradium, et Simyritam, et Amathitam;
ואחר נפצו משפחות הכנעני :	<i>w^abajar nafšu mišp^ajot bakk^anal^ani.</i> et postea disperserunt se gentes Cananaei.
19 ויהי גבול הכנעני מצידן באנה	<i>Way^abi g^abul bakk^anal^ani miššidon, bob^aka</i> Fuitque terminus Cananaei a Sidone, veniente te
גזרה עד־עזה באנה	<i>g^arara, bad-bašš^aza; bob^aka</i> versus Geraram, usque ad Gazam; et veniente te
סדמה ועמורה ואדמה	<i>s^adōma wa^ab^amora w^abadma</i> versus Sodomam et Gomorram et Adamam
וצבים עד־לשע :	<i>uš^aboyim, bad-lāšab.</i> et Seboim, usque ad Lesa.
20 אלה בני־הם למשפחתם	<i>Helle b^ane-jam l^amišp^ajotam,</i> Isti sunt filii Chami secundum gentes suas,
ל לשנתם בארצותם	<i>lit^asonotam, b^abarsotam</i> juxta linguas suas, in regionibus suis
בגויהם :	<i>b^agoyebem.</i> in populis suis.
21 ולשם ילד גס־הוא אבי כל־	<i>Uš^asem yullad gam-hu, b^abi kol-</i> Et Semo natum est etiam ei, patri omnium
בני־עבר אחי יפת הגדול :	<i>b^ane-bēber, b^aji yēfet ba^aggadol.</i> filiorum Heberi, fratri Japheti majoris.

14 *Qui orti sunt exinde*, hebraismo; i. e. "ex quibus (vel unde) orti sunt...". — *Phelitim*, los filisteos, originarios, según parece, de Creta, se establecieron en la costa sudeste del Mediterráneo, y de ellos tomó el nombre Palestina. — *Caf^alorim*, los cretenses.

15 *Sidon*, padre de los sidonios: de él tomó el nombre la ciudad de Sidon (en la Fenicia), puerto de mar en el Mediterráneo, al oeste del monte Líbano. — *Het*, los heteos, pueblos diseminados por las llanuras de Damasco (en la Siria). La tierra de Canaan se llama algunas veces tierra de los heteos. — *Jebusaeum, et Amoritam* (seu *Amorrhaeum*), etc., nombres gentilicios: sing. colectivo en vez del plur. — *Jebus*, nombre antiguo de Jerusalén.

18 *Aradium*, los pobladores de la isla de Arado (en el Mediterráneo), colonia de la Fenicia. — *Simyritam*, los simiritas establecidos al pie del Líbano. — *Amatitam*, los amatitas en la región bañada por el río Oronte (en Siria).

19 "El término de los cananeos se extendió desde Sidon, yendo hacia Gerar (ciudad de los filisteos), hasta Gaza, y de aquí, yendo hacia Sodoma, Gomorra y Seboim, hasta Lesa", que, según San Jerónimo, es *Callirhoe*, al oriente del mar Muerto.

21 *Et Semo natum est*, etc.; i. e. filii nati sunt etiam Semo, qui fuit pater omnium hebraeorum, et frater Japheti majoris natu. La Vulgata: "De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majoris"; suponiendo que Sem era el hermano mayor de Jafet. Pero según la acentuación que ahora tiene el texto hebreo, el adjetivo הגדול (*ba^aggadol*), el mayor de edad, va unido y debe concertar con יפת (*yēfet*), Jafet. Conforme a este sentido trasladaron los Setenta: ὁ ἀδελφὸς τῷ πρεσβυτέρῳ, fratri Japhethi majoris. Aunque es opinión común que Sem era el primogénito, porque se le cita el primero entre sus hermanos, no carece de fundamento la interpretación de los Setenta, adoptada después por los masoretas al acentuar el texto hebreo. Se sabe que Noé tenía quinientos años cuando engendró a sus hijos Sem, Cam y Jafet (cap. V, 32), y seiscientos al empezar el diluvio (VII, 6, 11); de modo que el primogénito debía tener cien años cuando ocurrió aquella catástrofe; y como Sem solamente tenía entonces noventa y ocho (XI, 10), es probable que no fué Sem el primogénito, sino Jafet, pues Cam era el menor (IX, 14) aunque se le cita comúnmente en segundo lugar.

22 בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:	<i>B'ne šem belam, w'baššur, w'barpaksad,</i> Filii Semi fuerunt Elam, et Assur, et Arpachsad, <i>w'lud wab'ram.</i> et Lud et Aram.
23 ובני ארם עוץ וחול וגתר ומש:	<i>Ub'ne b'ram, buš, w'jul, w'géter,</i> Filii autem Aram, Us, et Hul, et Gueter, <i>wamas.</i> et Mas.
24 וארפכשד ילד את-שלח ושלח ילד את-עבר:	<i>W'barpaksad yalad bet-sálaj; w'sélaj</i> Arpachsadus vero genuit Selachum; Selachus autem <i>yalad bet-béber.</i> genuit Heberum.
25 ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן:	<i>Ul'béber yullad š'ne banim: šem</i> Hebero quoque natus est duo filii: nomen <i>šabejad péleg, hi b'yamaw nift'ga</i> unius Pheleg, quia in diebus ejus divisa est <i>bakáres; w'šem hajiw yoqtan.</i> terra; et nomen fratris ejus Joctanus.
26 ויקטן ילד את-אלמודד ואת-שלף ואת-חצורמות ואת-דורח:	<i>W'yoqtan yalad bet-balmoday, w'bet-sálef,</i> Et Joctanus genuit Almodad, et Saleph, <i>w'bet-j'sarmáwet, w'bet yáraj;</i> et Chasarmavet, et Jerach;
27 ואת-הדורם ואת-אוזל ואת-דקלה:	<i>W'bet-b'doram, w'bet-bužal, w'bet-diqla;</i> Et Hadoram, et Uzal, et Dicla;
28 ואת-עובל ואת-אבומאל ואת-שבא:	<i>W'bet-b'obal, w'bet-b'bimabel, w'bet-š'ba;</i> Et Obal, et Abimaël, et Seba;
29 ואת-אופר ואת-חווילה ואת-יורב כל- אלה בני יקטן:	<i>W'bet-b'ofir, w'bet-j'wila, w'bet-yobab: kol-</i> Et Ophir, et Chavila, et Jobab: omnes <i>hèlle b'ne yoktan.</i> isti sunt filii Joctani.
30 ויהי מושבם ממשא באנח ספיה הר הקדם:	<i>Way'bi mošabam mimmeša, bob'ka</i> Fuitque habitatio eorum a Messa, veniente te <i>s'fára, bar haqqèdem.</i> ad Sepharam, montem orientis.
31 אלה בני-שם למשפחתם ל לשנתם בארצותם לגוייהם:	<i>Hèlle b'ne-šem l'mišp'jotam,</i> Isti sunt filii Semi secundum gentes suas, <i>lil'šonotam, b'barsotam</i> juxta linguas suas, in regionibus eorum <i>l'goyèhem.</i> per populos suos.
32 אלה משפחת בני-נח	<i>Hèlle mišp'jot b'ne-nó'j</i> Istae sunt familiae filiorum Noachi

22 *Elam*, los habitantes de la Susiana, pequeña región entre el Tigris, la Persia y el golfo Pérsico. — *Assur*, padre de los asirios, fundador de Nínive (v. 11). — *Lud*, la Siria septentrional. — *Aram*, padre de los arameos de la Siria oriental y meridional.

25 *Natus est duo filii*, i. e. nati sunt; *nació* un par de hijos, *nacieron* dos hijos.

30 "*Messa*, regio Indiae, in qua habitaverunt filii Jectan filii Heber..." (D. Hieron., *De Locis hebraicis*). — *Sephara* ó, como dice San Jerónimo, "*Sophera*, mons orientis in India, juxta quem habitaverunt filii Jectan, filii Heber, quos Josephus refert a Cophene flumine et Indiae regionibus usque ad id locorum pervenisse, ubi appellatur regio Ieria..." (*Ibid.*) — Los hijos de Jectan, expulsados de la India por los arios, se establecieron en la Arabia meridional.

31 *Juxta linguas suas*, según sus lenguas ó idiomas; de donde se puede deducir que en la época de la dispersión no tenían un lenguaje ó idioma común todos los pueblos.

ל ת ו ל ד ת ם ב ג ו י ה ם
 וימלך נפרדו הגוים בארץ
 אחר המבול:

l'tol dolam *b'goyêhem:*
 secundum generationes suis in populis suis:
umehêlle nifr' du baggoyim babâreş
 et ab iis disperserunt se gentes in terra
bajar hammabbul.
 post diluvium.

CAP. XI

1 ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים:

Way'bi kol-habâreş safa bejat, ud'barim
 Tunc erat omnis terra labium unum, et verba
b'jadim.
 una.

2 ויהי בנסעם מקדם
 וימצאו בקעה בארץ שנער
 וישבו שם:

Way'bi, b'nosham miqqêdem,
 Et accidit, cum proficiscerentur ipsi ab oriente,
wayyimş'bu biqbâ b'bêreş šinbar,
 ut invenirent planitiem in terra Senaaris,
wayyeş'bu šam.
 et considerent ibi.

3 ויאמרו איש אל־רעהו הבה נלכדה
 לבנים ונשופה לשיפה ותהו להם
 הלכדה לבן והחמר הוה להם
 לחמר:

Wayyom'ru biš bel-rebêbu: bâba, nilbena
 Et dixerunt quisque socio suo: cedo, faciamus
l'benim, w'nisr'fa lis'refa: watt'bi labem
 lateres, et uramus ustione: et fuit illis
ball'bena l'hâben; w'hajemar haya labem
 later pro lapide; et bitumen fuit eis
lajômer.
 pro luto.

4 ויאמרו הבה נבנה־לנו עיר
 ומגדל וראשו בשמים
 ונעשה־לנו שם פן־נפוץ
 על־פני כל־הארץ:

Wayyom'ru: bâba, nibnel-lânu l'ir
 Dixerunt ergo: agedum, exstruamus nobis urbem
umigdal, w'rošo baššamâyim,
 et turrim, cujus caput ad coelum attingat,
w'nab' sel-lânu šem, pen-nafuş
 et faciamus nobis nomen, ne dispergamur
bal-p'ne kol-habâreş.
 super faciem omnis terrae.

5 וירד יהוה לראת את־העיר

Wayyered y'howa lirbot bet-babir
 Descendit autem Jehova ad spectandum urbem

1 *Labium unum*, "en toda la tierra había un solo lenguaje y unas mismas palabras.. El hebreo שפה (*safâ*) no significa *lengua, idioma*; propiamente es *labio*, instrumento material del *lenguaje* con que expresamos las ideas y los sentimientos, y por extensión los *pensamientos* y los *sentimientos*.

2 *Cum proficiscerentur ipsi*. Algunos semitas (probablemente los jectánidos) partiendo de oriente (la India) llegaron á las llanuras de Senaar (la Caldea). Esta emigración se verificó después de la dispersión general que Moisés ha referido ya en el cap. X.

3 *Quisque socio suo*; i. e. alter alteri, "dijéronse unos á otros.. — *Faciamus lateres*, literal. *laterificemus lateres*. La Ferrariense: "adobemos adobes.. — *Uramus eos ustione*, "cozámolos bien al fuego..

4 *Faciamus nobis nomen*; i. e. signum, monumentum; un lugar determinado y seguro para defendernos. La Vulgata ofrece en este pasaje un concepto muy diferente del original, traduciendo: "celebremus nomen nostrum, *antequam* dividamur in universas terras.. Según esta versión, la idea de aquellos hombres es construir una ciudad y una torre para *hacerse famosos antes de separarse*; pero, según el hebreo, el designio es muy distinto, pues edifican la ciudad y la torre para defenderse, temiendo ser dispersados por toda la tierra. No hubo, pues, en la construcción de la famosa torre sentimiento de orgullo ó vanagloria.

ואת-המגדל אשר בנו בני האדם :	<i>w^ebet-hammigdal,</i> <i>b^aser</i> <i>banu</i> <i>b^ene</i> et turrim, quam exstruebant filii <i>habadam.</i> hominum.
6 ויאמר יהוה הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לאיבצו מהם כל אשר יזמו לעשות :	<i>Wayyómer y^ebowa: ben bam bejad w^esafa</i> Et dixit Jehova: ecce populus unus et labium <i>bajat l^ekullam, w^eze bajillam</i> unum omnibus illis, et hoc incipere eorum <i>lab^asot: w^ebatla lo-yibbaser mehem</i> facere: jam vero non cohibebitur ab eis <i>kol b^aser yaz^emu lab^asot.</i> quodcumque meditantur facere.
7 הבה נודה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו :	<i>Hába, ner^eda, w^enab^ela šam</i> Agedum, descendamus, et confundamus ibi <i>s^efatam, b^aser lo yism^ebu bis</i> labium eorum, ut non intelligant unusquisque <i>s^efat reb^ebu.</i> labium socii sui.
8 ויפץ יהוה אתם משם על-פני כל-הארץ ויחולו לבנת העיר :	<i>Wayyáfes y^ebowa botam miššam bal-p^ene</i> Et dispersit Dominus eos inde per superficiem <i>kol-habāres, wayyajd^elu libnot babir.</i> omnis terrae, et desierunt exstruere urbem.
9 על-כן קרא שמה בגל נישם בלל יהוה שפת כל-הארץ ומשם הפוצם יהוה על-פני כל-הארץ :	<i>H'al-ken kara š^emaš babel, hi-šam</i> Propterea vocavit nomen ejus Babel, quia ibi <i>balal y^ebowa s^efat kol-habāres: umiššam</i> confudit Jehova labium omnis terrae: et inde <i>b^efisam y^ebowa bal-p^ene kol-habāres.</i> dispersit eos Jehova per superficiem omnis terrae.
10 אלה תולדת שם שם בן- מאת שנה ויולד את-ארפכשד שנתיים אחר המבול :	<i>Helle tol^edot šem: šem ben-</i> Haec est genealogia Semi: Semus erat natus <i>m^ebat šana, wayyóled bet-barpakšad</i> centum annorum, cum genuit Arpachsadum <i>s^enatáyim bajar hammabbul.</i> duobus annis post diluvium.
11 ויחי-שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות :	<i>Wayji šem, baj^ere bolido bet-barpakšad,</i> Vixitque Semus, postquam genuit ipse Arpachsadum, <i>j^ameš mebot šana, wayyóled banim ubanot.</i> quingentos annos, et genuit filios et filias.
12 וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את-שלח :	<i>W^ebarpakšad jáy james us^elošim</i> Arpachsadus vero vixerat quinque et triginta <i>šana, wayyóled bet-šalaj.</i> annos, cum genuit Selachum.

6 *Et hoc incipere eorum, etc.; i. e. "hoc coeperunt illi facere: jam vero non erit eis prohibitum (vel nimis arduum) quodcumque meditantur facere,"* y mejor en sentido interrogativo: "nunc vero ¿nonne prohibebitur eis quodcumque meditantur facere?"

7 *Confundamus labium eorum.* Si Moisés hubiera querido significar la confusión de la lengua ó idioma, habría empleado la expresión לשונם (*l^esonam*), *linguam eorum*, en vez de *s^efatam, labium eorum*, su lenguaje, sus sentimientos.

9 *Babel* quiere decir *confusión*, de *balal*, confundir.

11 Hay notable divergencia, respecto á la edad de los patriarcas, entre el texto hebreo, el samaritano y los Setenta. (V. *Tablas cronológicas*, en la Biblia del P. Scio.)

12 Entre Arfaxad y Selaj ó Seia mencionan los Setenta á Cainan, el cual engendró á Selaj á la edad de ciento treinta años, y vivió después otros trescientos treinta.

13 ויהי ארפכשד אחרי הולידו

את־שלח שלש שנים וארבע מאות

שנה ויולד בנים ובנות:

14 ושלח חי שלשים שנה

ויולד את־עבר:

15 ויהי־שלח אחרי הולידו את־עבר

שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד

בנים ובנות:

16 ויהי־עבר ארבע ושלשים שנה

ויולד את־פלג:

17 ויהי־עבר אחרי הולידו את־פלג

שלשים שנה וארבע מאות שנה

ויולד בנים ובנות:

18 ויהי־פלג שלשים שנה ויולד

את־רעו:

19 ויהי־פלג אחרי הולידו את־רעו

תשע שנים ומאתים שנה ויולד

בנים ובנות:

20 ויהי רעו שתים ושלשים שנה

ויולד את־שרוג:

21 ויהי רעו אחרי הולידו את־שרוג

שבע שנים ומאתים שנה ויולד

בנים ובנות:

22 ויהי שרוג שלשים שנה ויולד

את־נחור:

23 ויהי שרוג אחרי הולידו את־נחור

Way^{ji} harpaksad, baj^{re} bolido
Vixitque Arpachsad, postquam genuit ipse

bet-sélaj, šaloš šanim, w^obarbab mebot
Selachum, tres annos, et quadringentos

šani, wayyóled banim ubanot.
annos, et genuit filios et filias.

W^sélaj jáy s^elošim šana,
Selachus autem vixerat triginta annos,

wayyóled bet-lēber.
cum genuit Heberum.

Way^{ji}-sélaj, baj^{re} bolido bet-lēber,
Vixitque Selachus, postquam genuit ipse Heberum,

šaloš šanim w^obarbab mebot šana, wayyóled
tres annos et quadringentos annos, et genuit

banim ubanot.
filios et filias.

Way^{ji}-lēber barbab uš^elošim šana,
Vixeratque Heberus quatuor et triginta annos,

wayyóled bet-pāleg.
cum genuit Phelegum.

Way^{ji}-lēber, baj^{re} bolido bet-pēleg,
Et vixit Heberus, postquam genuit ipse Phelegum,

s^elošim šana w^obarbab mebot šana,
triginta annos et quadringentos annos,

wayyóled banim ubanot.
et genuit filios et filias.

Way^{ji}-fēleg s^elošim šana, wayyóled
Vixerat quoque Pheleg triginta annos, cum genuit

bet-r^ehu.
Rehu.

Way^{ji}-fēleg, baj^{re} bolido bet-r^ehu
Vixitque Pheleg, postquam ipse genuit Rehu,

lēšab šanim umatáyim šana, wayyóled
novem annos et ducentos annos, et genuit

banim ubanot.
filios et filias.

Way^{ji} r^ehu s^etáyim uš^elošim šana,
Et vixerat Rehu duos et triginta annos,

wayyóled bet s^erug.
cum genuit Serug.

Way^{ji} r^ehu, baj^{re} bolido bet s^erug,
Vixitque Rehu, postquam genuit ipse Serugum,

šēbab šanim umatáyim šana, wayyóled
septem annos et ducentos annos, et genuit

banim ubanot.
filios et filias.

Way^{ji} s^erug s^elošim šana, wayyóled
Vixerat vero Serug triginta annos, cum genuit

bet-najor.
Nachorem.

Way^{ji} s^erug, baj^{re} bolido bet-najor,
Vixitque Serug, postquam genuit ipse Nachorem,

מאתים שנה ויולד בנים ובנות:	<i>maláyim šana; wayyóled banim ubanot.</i> ducentos annos; et genuit filios et filias.
24 ויהי נחור תשע ועשרים שנה ויולד את-תרחה:	<i>Way'ji najor tēšab w'hesrim šana,</i> Vixerat autem Nachor novem et viginti annos, <i>wayyóled bet-tāraj.</i> cum genuit Terachum.
25 ויהי נחור אחרי הולדו את-תרחה תשע-עשרה שנה ומאת שנה ויולד בנים ובנות:	<i>Way'ji najor, baj're holido bet-tēraj,</i> Et vixit Nachor, postquam genuit ipse Terachum, <i>t'sab-hesre šana um'bat šana,</i> novemdecim annos et centum annos, <i>wayyóled banim ubanot.</i> et genuit filios et filias.
26 ויהי-תרחה שבעים שנה ויולד את-אברם את-נחור ואת-הרן:	<i>Way'ji-tēraj šibbim šana, wayyóled</i> Vixeratque Terach septuaginta annos, cum genuit <i>bet-habram, bet-najor w'bet-haran.</i> Abramum, Nachorem et Haranem.
27 ואלה תולדות תרחה תרחה הוליד את-אברם את-נחור ואת-הרן והרן הוליד את-לוט:	<i>W'helle tof-dot tēraj: tēraj holid</i> Et hae sunt generationes Terachi: Terach genuit <i>bet-habram, bet-najor w'bet-haran; w'haran</i> Abramum, Nachorem et Haranem; Haran vero <i>holid bet-lof.</i> genuit Lotum.
28 וימת הרן על-פני תרחה אביו בארץ מולדתו באור כשדים:	<i>Wayyámot haran bal-p'ne tēraj</i> Sed mortuus est Haran ante Terachum <i>habíw, b'hères moladto b'bur</i> patrem suum, in terra ortus sui in Ur <i>kasdim.</i> Kasdim.
29 ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת-אברם שרי ושם אשת-נחור מלכה בת-הרן אביו מלכה ואביו יסכה:	<i>Wayyiqqaj babram w'najor labem našim:</i> Et duxit Abramus et Nachor sibi uxores: <i>šem beset-habram saráy, w'šem</i> nomen uxoris Abrami Sarai, et nomen <i>beset-najor milka, bat-haran, b'bi-</i> uxoris Nachoris Milcha, filia Haranis, patris <i>milka w'habi yiska.</i> Milchae et patris Jischae.
30 ותהי שרי עקרה אין לה ולד:	<i>Watt'bi saráy b'qara: b'en lab walad.</i> Erat autem Sarai sterilis: non erat ei proles.
31 ויקח תרחה את-אברם בנו ואת-לוט בן-הרן בן-בנו ואת	<i>Wayyiqqaj tēraj bet-habram b'no,</i> Sumsit itaque Terachus Abramum filium suum, <i>w'bet-lof ben-haran (ben-b'no) w'bet</i> et Lotum filium Haranis (filium filii sui) et

28 *Ante Terachum*, antes que Taré. — *In terra ortus sui*, en su país natal. — *Ur Kasdim*, significa "ciudad de los caldeos". Se han encontrado las ruinas de esta antiquísima población, famosa patria de Abraham junto a la ribera occidental del Eufrates (casi a igual distancia de Babilonia y del golfo Pérsico), en el sitio llamado ahora Mugheir.

31 *Et exierunt cum eis*. Esta expresión, que no forma sentido, se halla corregida en las antiguas versiones, pues los Sesenta dicen: *ואל עֲרַךְ אֲבִיהֶם אֵלָם*, et *eduxit eos*, como la Vulgata, porque sin duda leyeron *וַיֵּצֵא אֹתָם* (*wayyosé holdm*), conforme se lee en el texto samaritano. Este añade que fueron también con ellos Nacor y Milca, y en efecto, más adelante encontraremos en Haran a la familia de Nacor (cap. XXIX). Por lo demás, la iniciativa de esta peregrinación no partió de Taré, sino de Abraham, a quien se apareció el Señor en Ur, mandándole salir de aquella tierra, como se lee en los *Hechos de los Apóstoles*, cap. VII. — *Haran* ó *Carran*, llamada después *Carrhae*, ciudad de la Mesopotamia, en las riberas del río *Bilicus* (el Belik), pequeño afluente del Eufrates. Es célebre en la historia por la derrota de Craso, vencido allí por los partos.

שרי כלתו אשר אברם בנו

ויצאו אתם מאור כשדים ללכת

ארצה כנען ויבאו עד-חרון

וישבו שם :

32 ויהיו וימרתה חמש שנים ומאתים

שנה וימת תרח בחרון :

saráy kallato (béset habram b'no)
Sarai nurum suam (uxorem Abrami filii sui)

wayyēs'bu bittam mebur kasdim, lalēket
et exierunt cum eis ex Ur Kasdim, ut irent

bārša k'nāḥan; wayyabōbu bad-jaran,
in terram Canaan; et pervenerunt ad Haran,

wayyēs'bu šam.
et habitaverunt ibi.

Wayyibyu y'me tēraj james šanim umatāyim
Fueruntque dies Terachi quinque anni et ducenti

šana, wayyāmot tēraj b'jaran.
anni, et mortuus est Terachus in Haran.

CAP. XII

1 ויאמר יהוה אל-אברם לך-לך

בארצך וממולדתך ומבית אביך

אלהארץ אשר אראך :

2 ואעשך לגוי גדול ואברוך

ואגדלה שמך והיה ברכה :

3 ואברכה מברוכיך ומקללך

אשר ונברכו בך כל

משפחת האדמה :

4 וילך אברם כאשר דבר אליו יהוה

וילך אתו לוט ואברם

בן-חמש שנים ושבעים שנה

בצאתו מחרון :

5 ויקח אברם את-שרי אשתו ואת-לוט

Wayyómer y'bowa bel-habram: lek-l'ka
Dixerat autem Jehova Abramo: vade (tibi)

meharš'ka, umimmoladl'ka, umibbet babika
e terra tua, et e patria tua, et e domo patris tui

bel-babāreš b'šer harbēhka.
in terram quam videre te faciam.

W'hebes'ka l'gōy gadol, wab'barek'ka,
Et faciam te in populum magnum, et benedicam tibi,

wab'gadd'la š'mēka; web'ye b'raha.
et magnificabo nomen tuum; et eris benedictio.

Wab'bar'ka m'bar'kēka, um'qallet'ka
Et benedicam benedicientibus tibi, et maledicentem tibi

babor: w'nibr'ku b'ka kol
exsecrabor: et benedicentur in te omnes

mišp'jot bab'dama,
gentes terrae.

Wayyēlek habram kab'šer dibber belaw y'bowa;
Abiit ergo Abram sicut jusserat eum Jehova;

wayyēlek hitto loṭ: w'habram
et ivit cum eo Lotus: Abram autem erat

ben-james šanim w'šibbim šana,
natus quinque annorum et septuaginta annorum,

b'šeto mejaran.
cum egressus est ipse de Harane.

Wayyiqqay habram bet-saráy bišto, w'bet-loṭ
Sumsitque Abram Sarai uxorem suam, et Lotum

32 Según el texto samaritano, Taré vivió ciento cuarenta y cinco años; muchos expositores prefieren esta variante porque concuerda mejor con las otras fechas de la vida de Abraham.

1 *Dixerat, habia dicho;* porque, como se ha hecho notar en el capítulo precedente (vers. 31), Abraham se hallaba en la Caldea cuando Dios le ordenó salir de su país natal. *Vade tibi;* i. e. abi, "vete, márchate."

2 *Faciam te in populum magnum;* i. e. faciam ex te populum magnum. — *Eris benedictio, serás una bendición;* abstracto por concreto, *benedictissimus.*

4 Es probable que Abraham no saliese de Haran hasta después de la muerte de su padre Taré.

5 *Et animam, colect. que puede traducirse el personal* (criados siervos, etc.).

בן-אחיו ואת-כל-רכושם אשר

רכשו ואת-הנפש אשר-עשו

בחרן ויצאו ללכת ארצה

כנען ויבאו ארצה כנען:

6 ויעבר אברם בארץ עד מקום

שכם עד אלון מורה

והכנעני אז בארץ:

7 וירא יהוה אל-אברם ויאמר

לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן

שם מזבח ליהוה הנראה אליו:

8 וועתק משם ההרה מקדם

לבית-אל ויט אהלר בות-אל

מים והעי מקדם ויבן שם

מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה:

9 ויסע אברם הלוך ונסוע

הנגבה:

10 ויהי רעב בארץ וירד

אברם מצוימה לגוי שם

כירבד הרעב בארץ:

11 ויהי כאשר הקריב לבוא

מצוימה ויאמר אל-שרי אשתו

הנהנא ידעתי כי אשה יפת-דמראה

את:

ben-hajiw, w^obet-kol-r^ekušam, b^ašer
filium fratris sui, et universa bona sua, quae

rahāšu, w^obet-bannēš b^ašer-bāsu
comparaverant, et animam quam acquisiverant

b^ejaran; wayyēš^ubu, lalēket bārsa
in Harane; et egressi sunt, ut irent in terram

k^enāban, wayyabōhu bārsa k^enāban.
Canaanis, et pervenerunt in terram Canaanis.

Wayyab^obor habram bahāreš bād m^oqom
Et transiit Abram per terram usque ad locum

š^ekem, bād belon more:
Sechem, usque ad quercum More:

w^obakk^enaš^uni baš babāreš.
cananaeus autem erat tunc in terra illa.

Wayyera y^ebowa bel-habram, wayyōmer:
Apparuit autem Jehova Abramo, et dixit:

l^ezarb^uka betten bet-babāreš bašzot: wayyiben
semini tuo dabo terram hanc: et exstruxit

šam mišbē^aj laybowa, bannirbe belaw.
ibi altare Jehovah, qui apparuerat ei.

Wayyab^oleq miššam babāra miqqēdem
Et transtulit tentorium inde ad montem ab oriente

l^ebet-bel, wayyef boš^olo; bet-bel
Bethelis, et expandit tentorium suum; Bethel

miyyam, w^obabāy miqqēdem, wayyiben šam
ab occidente, et Hai ab oriente, et exstruxit ibi

mišbē^aj laybowa, wayyiqra b^ešem y^ebowa.
altare Jehovah, et invocavit nomen Jehovah.

Wayyissab^u babram balok w^onaso^ob
Et profectus est Abram eundo et proficiscendo

bannegba.
versus meridiem.

Way^ebi rašab babāreš; wayyēred
Fuit autem fames in terra illa; itaque descendit

babram mišrāyima lagur šam;
Abram in Aegyptum ad peregrinandum illic;

ki-kabed barabab babāreš.
nam gravis erat fames in terra.

Way^ebi, kab^ašer biqrib labo
Accidit autem, cum prope esset ad ingrediendum

mišrāyima, wayyōmer bel-sarāy bišto:
in Aegyptum, ut diceret Sarai uxori suae:

binne-na yadāb^uti ki bišša y^efat-marbe
ecce novi quod mulier pulcra aspectu

batt.
tu (sis).

6 *Sechem*, Siquem, ciudad al sudoeste de Samaria.—*Quercum More*, la encina ó el encinar de Moré, lugar no muy distante de Siquem. *Moré* es nombre propio de varón.

7 *Semini tuo*; i. e. posteris tuis.

8 *Bethel ab occidente*, literalm. a mari; porque el Mediterráneo está al occidente de Palestina.

9 *Et profectus est eundo et proficiscendo*: "y partió de allí marchando constantemente hacia el mediodía."

12 והיה כִּי-יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִיִּים

וַאֲמֵרוּ אֵשֶׁתְּךָ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי

וְאַתָּךְ יַחְיֶי:

13 אֲמֹר־נָא אֶחָתִי אֵלֶּה לְמַעַן יִשְׁמַרְךָ

לִי בַעֲבוּרְךָ וְחַיְתָּה נַפְשִׁי

בְּגִלְלֶךָ:

14 וַיְהִי כִּבּוּד אֲבִרָם מִצְרַיִם

וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־

יָפָה הִוא מְאֹד:

15 וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרֹעָה

וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל־פְּרֹעָה וְתַקָּה

הָאִשָּׁה בֵּית פְּרֹעָה:

16 וְלֹאֲבִרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־לֹ

צֶאֱנָן־וּבָקָר וַחֲמֹרִים וְעַבְדִּים

וּשְׂפָחָת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים:

17 וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פְּרֹעָה בְּנִגְעִים גְּדֹלִים

וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשָּׁה

אֲבִרָם:

18 וַיִּקְרָא פְּרֹעָה לֹאֲבִרָם וַיֹּאמֶר

מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לְמַדָּה לֹא

הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:

19 לְמַדָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאֶקָּח

W^ehaya, ki-yirbu hotak hammisrim,
Eveniet igitur, cum viderint te Aegyptii,

w^eham^eru: bišto xol; w^ebar^egu hoti,
ut dicant: uxor ejus est haec; et occident me,

w^ehotak y^ejayyu;
te autem vivam servabunt;

Him^eri-na, b^ejoti batt, l^emal^ean yi^elab-
Dic quaeso, sororem meam esse te, ut bene sit

li bal^eburek, w^ejay^eta nafsi
mihi causâ tuâ, et vivat anima mea

big^elalek.
propter te.

Way^ebi, kebô babram misrayma,
Accidit itaque, cum ingrederetur Abram in Agyptum,

wayyirbu hammisrim bet-babisša, ki-
ut intuerentur Aegyptii mulierem, quia

yafa bi m^ebod:
pulcra erat ipsa valde:

Wayyirbu hotab sare farbo,
Viderunt etiam eam principes Pharaonis,

way^ebal^elu hotab bel-parbo, wattuqaj
et laudaverunt eam Pharaoni, et accessit fuit

babisša bêt parbo.
mulier in domum Pharaonis.

U^ehabram betib bal^eburab, way^ebi-lo
Abramo autem benefecit propter eam, et fuit ei

xon-ubaqar, waj^emorim, wal^ebadim,
pecus et armentum, et asini, et servi,

u^efajot, wab^etonot ug^emallim.
et ancillae, et asinae et cameli.

Way^enaggab y^ebowa bet-parbo n^egabim g^edolim,
Sed percussit Jehova Pharaonem plagis magnis,

w^ebet-beto bal^ed^ebar saray bešet
et domum ejus propter rem Sarai uxoris

babram.
Abrami.

Wayyiqra farbo l^ehabram, wayyomer:
Advocavit igitur Pharaon Abramum, et dixit:

z^emaq^e-xot basita li? z^elamma lo
quid est hoc quod fecisti mihi? quare non

biggadtal-li ki bis^eta bi?
indicasti mihi quod uxor tua ipsa esset?

Lama bamarta: b^ejoti bi? wabeqqaj
Quare dixisti: «soror mea est ipsa?» Itaque cepi

15 פרעה (*parho*), *Pharao*, título común de los antiguos reyes de Egipto. No se sabe en qué época se verificó el viaje de Abram al país de los Faraones, pero es muy probable que fué en los tiempos de la XII dinastía.

16 *Pecus et armentum*, ganado menor y ganado mayor.

17 *Propter rem Sarai*; i. e. causâ Sarai.

19 *Itaque cepi eam*, etc.; "por eso (siendo así) la tomé para que fuese mi esposa."

אתה לי לאשה ועתה הגה

אשתך קח ולך:

20 ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו

אתו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו:

botah li l'bisša: w'batla Enne
eam mihi in uxorem: nunc autem ecce

bišl'ha; qaj walek.
uxor tua; accipe et vade.

Way'saw balaw parbo b'našim, way'sall'ju
Tune mandavit de eo Pharaō viris, ut dimitterent

boto, w'bet-bišto, w'bet-kol-b'šer-lo.
eum, et uxorem ejus, et omne quod ei erat.

CAP. XIII

1 ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו

וכל-אשר-לו ולוט עמו

הנגבה:

2 ואברם נכד מאד במקנה

בכסף ובזהב:

3 וילך למסעיו מנגב

ועד-בית-אל עד-המקום אשר

היה-שם אהלה בתחלה בין

בית-אל ובין העי:

4 אל-מקום הזבח אשר-עשה שם

בראשנה ויקרא שם אברם בשם

יהוה:

5 וגם-ללוט ההלך את-אברם היה

צאן-ובקר ואהלים:

6 ולא-נשא אתם האוץ לשבת

יחדו כי-היה ונושם רב

ולא יכלו לשבת יחדו:

Wayyābal habram mimmišrāyim bu w'bišto,
Ascendit ergo Abram ex Aegypto ipse et uxor ejus,

w'kol-b'šer-lo, w'lōt bimmo,
et omne quod ei erat, et Lotus cum eo,

bannegba.
meridiem versus.

(W'habram habed m'bod bammique,
(Abram autem erat dives valde pecore,

bahhēsef ubaḡḡabab.)
argento et auro.)

Wayyēlek l'masssahaw minnēgeb
Et ivit secundum stationes suas a meridie

w'had-bet-bel, had-bammaqom b'šer-
et usque Bethel, usque ad locum quo

baya-šam boš'lo batt'jilla, bēn
fuerat ibi tentorium ejus ab initio, inter

bet-bel ubēn baḥāy;
Bethel et inter Hai;

Hel-m'qom hammiḡbe'j b'šer-ḥasa šam
Ad locum altaris quod fecerat ibi

bariṣona, wayyiqra šam habram b'šem
antehac, et invocaverat ibi Abram nomen

y'howa.
Jehovae.

W'gam-l'loṭ habolek bet-habram haya
Atque etiam Loto eunti cum Abramo erat

šon ubaqar, w'bohalim.
pecus et armentum, et tentoria.

W'lo-nasa botam habāreš lašēbet
Itaque non ferebat eos terra ad habitandum

yajdaw, ki-haya r'kušam rab,
simul, quia erat ops eorum multa,

w'lo yak'lu lašēbet yajdaw:
ideo non poterant habitare simul:

3 *Secundum stationes suas*, haciendo las mismas estancias que había hecho al ir á Egipto.—*Quo fuerat ibi*; i. e. ubi fuerat.

4 *Ad locum altaris*, etc.; i. e. ad locum ubi antehac exstruxerat altare, et invocaverat nomen Jehovae. (Capítulo III, 8.)

6 *Non ferebat eos terra*, etc.; i. e. terra non patiebatur ut habitarent simul.—*Ops eorum*, i. e. opes eorum.

7 ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם

ובין רעי מקנה-לוט והכנעני

והפרזי אז ישב בארץ:

8 ויאמר אברם אל-לוט אל-נא תהי

מריבה ביני ובינך ובין רעי

ובין רעך כד-אנשים אחים

אנחנו:

9 הלא כל-הארץ לפניך הפרד

נא מעלי אם השמאל

ואימנה ואם-הימין

ואשמאלה:

10 וישאלוט את-עיניו וירא את-כל-

כנר הירדן כי כלה

משקה לפני שחת יהוה

את-סדם ואת-עמורה כגן

יהוה כארץ מצרים באכה

צער:

11 ויבחר-לו לוט את כל-כנר הירדן

ויסע לוט מקדם

ויפרדו איש מעל אחיו:

12 אברם ושב בארץ-כנען ולוט

ישב בערו הכנר וואהל

עד-סדם:

Way^{hi} rib bēn roḇe miqne-habram
Et fuit contentio inter pastores gregis Abrami

ubēn roḇe miqne-loṭ: w^eḥakk^e nab^ani
et inter pastores gregis Loti: Cananaeus autem

w^eḥapp^r rixxi baḥ yoṣeb babāres.
et Pherezaeus tunc habitans in terra illa.

Wayyōmer habram bel-loṭ: bal-na, t^ebi
Dixit ergo Abram Loto: ne, quaeso, sit

m^eriba bēni ubenēka, ubēn roḇāy
rixa inter me et inter te, et inter pastores meos

ubēn roḇēka, ki-b^anašim bajim
et inter pastores tuos, nam viri fratres

b^anaḥnu.
nos sumus.

Ḥ^alo kol-habāres l^efanēka? bippered,
Nonne omnis terra est coram te? Separa te,

na, meḥalāy: him bass^emol,
quaeso, a me: si sinistram ieris,

w^eḥemina; w^eḥim-ḥayyamin,
et dextram petam; et si ad dextram ieris,

w^eḥasm^ebila.
et sinistram petam.

Wayyissa loṭ bet-ḥenaw, wayyar bet-kol-
Levavit itaque Lotus oculos suos, et vidit omnem

kikkar bayyarden, ki kullab
regionem Jordanis, quod tota ipsa esset

maṣqe: (lifne šajet y^eḥowa
irrigua: (antequam destrueret Jehova

bet-s^edom w^ebet-ḥamora, k^egan-
Sodomam et Gomorrhā, erat sicut hortus

y^eḥowa, k^eḥeres misrāyim, bob^aka
Jehovae, sicut terra Aegypti, veniente te

sōḥar).
ad Soaram).

Wayyibjar-lo loṭ bet kol kikkar bayyarden,
Et elegit sibi Lotus omnem regionem Jordanis,

wayyissab loṭ miqqēdem;
et profectus est Lot versus orientem;

wayyippar^edu biš meḥal bajiw.
et separaverunt se quisque a fratre suo.

Habram yašab b^eberes-k^enaḥan; w^eloṭ
Abram habitavit in terra Canaanis; Lot vero

yašab b^eḥare ḥakkikkar, wayyeb^ebal
habitavit in urbibus regionis, et fixit tentoria

ḥad-s^edom.
usque ad Sodomam.

8 Viri fratres quiere decir parientes muy cercanos.

9 Dextram petam; literal. dextrabo; sinistram petam; literal. sinistrabo. La Ferrariense: "Si á la izquierda, y aderecharé; y si á la derecha, y izquierdaré."

10 Omnem regionem Jordanis, toda la vega del Jordán. — Sicut hortus Jehovae, como jardín amenísimo. — Spar, ó según la Vulgata, Segor, es la ciudad de Bela, como se dice en el capítulo siguiente, vers. 2.

11 Quisque a fratre suo, hebraísmo; alter ab altero.

13 ואנשי סדם רעים וחמאים ליהוה מאד:	<i>W^{an}še s^{dom} rabim w^{jatt}abim</i> Homines autem Sodomae erant mali et flagitiosi <i>layhowa m^{hod}.</i> in Jehovam valde.
14 ויהוה אמר אל-אברם אחי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן-המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה ויטה:	<i>Wayhowa hamar bel-babram, baj^{re}</i> Et Jehova dixit Abramo, postquam <i>bipared-loš mešimmo: sa na</i> separavit se Lotus ab eo: leva nunc <i>šeneka, ur^{be} min-hammaqom b^{ser}-</i> oculos tuos, et prospice a loco quo <i>batta šam, šafona, wanégba,</i> tu es ibi, versus septentrionem, et meridiem, <i>waqedma, wayamma.</i> et orientem, et occidentem.
15 כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד-עולם:	<i>Ki bet-kol-babares b^{ser}-batta robe, l^{ka}</i> Quia omnem terram quam tu conspiciens, tibi <i>bett^{nenna}; ul^{zarb}^aka bad-bolam.</i> dabo eam; id est, semini tuo in perpetuum.
16 ושמתי את-זרעך כעפר הארץ אשר אסיוכל איש למנות את-עפר הארץ גם זרעך וימנה:	<i>W^{santi} bet-žarb^aka kab^afar babares:</i> Et faciam semen tuum instar pulveris terrae: <i>b^{ser} him-yukal biš limnot bet-b^afar</i> quod si potuerit vir numerare pulverem <i>babares, gam žarb^aka yimmane.</i> terrae, etiam semen tuum numerabitur.
17 קום התהלך בארץ לארונה ולרחבה כי לך אתננה:	<i>Qum, bitballek babares l^{borkab}</i> Surge, ambula in terra in longitudinem ejus <i>ul^{rojba}, ki l^{ka} bett^{nenna}.</i> et in latitudinem ejus, quoniam tibi dabo eam.
18 ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחבון ויבן-שם מזבה ליהוה:	<i>Wayyeb^{bal} habram, wayyabo, wayyeseb</i> Movit ergo tentoria Abram, et venit, et habitavit <i>b^{bélone} mamre, b^{ser} b^{jeb}ron,</i> in querceto Mambre, quod est in Hebrone, <i>wayyiben-šam mižbēj layhowa.</i> et exstruxit ibi altare Jehovae.

CAP. XIV

1 ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריוך מלך אלסר גדולעמר מלך עילם ותדעל מלך גיים:	<i>Way^{bi} bime hamrafel melek-šinbar,</i> Accidit autem in diebus Amraphelis regis Senaar, <i>baryok melek bellasar, k^{dorlab}ómer</i> Arjochi regis Ellasar, Chodorlahomeris <i>melek belam, w^{tid}bal melek goyim,</i> regis Elam, et Thidalis regis Goim.
--	---

14 *A loco quo tu es ibi*, hebraismo; i. e. a loco ubi tu es.15 *Quam tu conspiciens*; i. e. quam tu conspicias: "que estás viendo". *Tibi dabo eam*: "te la daré a ti", no en persona, (pues Abram no fué dueño de la tierra de Canaán), sino en tus descendientes.—*Semini tuo*; i. e. sobolii tuae, posteris tuis.16 *Si potuerit vir*; i. e. si potuerit aliquis.17 *Ambula in terra*; i. e. perambula terram istam.1 *Amrafel*, ó *Ἀμραφῆλ*, que en el dialecto babilónico significa "emir ó señor es el hijo", era rey de Senaar ó de la Caldea.—*Aryok* (*Eri-aku* "servidor del dios Luna"), rey de Elasar, que, á juicio de los asiríólogos, es Larsa

2	עשו מלחמה את-ברו מלך סדם ואת-ברשע מלך עמורה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע הוא-צער:	<i>H'asu miljama bet-bérab mèlek s' dom,</i> <i>Ut facerent bellum contra Beram regem Sodomae,</i> <i>w'bet-birsab mèlek b'mora, šinbab</i> <i>et contra Birsam regem Gomorrhæ, Sinaabum</i> <i>mèlek badma, w'sembèber mèlek s'boyim,</i> <i>regem Adamae, et Semeberum regem Seboim,</i> <i>umèlek b'elab, (bi-sòbar).</i> <i>et contra regem Belae, (ipsa est Sohar).</i>
3	כל-אלה חבורו אל-עמק השדים הוא יום המלח:	<i>Kol-bèlle jab'ru bel-bèmeq bassiddim, b'u</i> <i>Omnes hi convenerunt in vallem Siddim, ipsa est</i> <i>yam hammèlaj.</i> <i>mare salis.</i>
4	שנים עשרה שנה עבדו את-כדורלחומר ושלש-עשרה שנה מרדו:	<i>S'layim šesre šana šab'du bet k'dorlabómer,</i> <i>Duodecim annos servierant Chodorlahomori,</i> <i>us'los-šesre šana marádu.</i> <i>et tertio decimo anno rebellarunt.</i>
5	ובארבע עשרה שנה בא כדורלחומר והמלכים אשר אתו ויכו את-רפאים בעשתות קנינים ואת- הזוזים בהם ואת האימים בשורה קריתים:	<i>Ub'barbab šesre šana ba k'dorlabómer,</i> <i>Et in quarto decimo anno venit Chodorlahomor,</i> <i>w'hamm' lakim b'šer bitto, wayyakkū</i> <i>et reges qui erant cum eo, percusseruntque</i> <i>bet-r'fabim b'bast'rot qarnáyim, w'bet-</i> <i>Raphaitas in Astarot Carnaim, et</i> <i>šazuzim b'ham, w'bet šabemim b'sawe</i> <i>Zuzitas in Ham, et Emitas in Save</i> <i>qiryatáyim;</i> <i>Caryataim;</i>
6	ואת-חורי בהרם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר:	<i>W'bet-hajori b'bar'ram sešir šad</i> <i>Et Choritas in monte eorum Seir usque ad</i> <i>b'el paran, b'šer šal-hammidbar.</i> <i>quercetum Pharan, quod est prope desertum.</i>
7	וושבו ויבאו אל-עין משפט	<i>Wayyašubu, wayyabóbu bel-bèn mišpat</i> <i>Reversique sunt, et venerunt ad Hen-misphat</i>

(hoy Senkereh) ciudad de la Babilonia, al noroeste de Ur Kasdim (cap. XI, 82). — *Chodorlahomor* ó, según los Setetenta, *Kodolagamar*, nombre elamita (*Kudur-lagamar* "servidor del dios Lagamar"). Era rey de Elam ó Susiana (cap. X, 22), de la dinastía de los Kudúridas, que en los tiempos antiguos lograron extender su dominación hasta las costas del Mediterráneo, subyugando á los babilonios y haciendo tributarios á los príncipes del país de Canaan. — *Thidal*, ó mejor *Thazal*, como le llaman los Setenta, era rey de Goim, que algunos creen ser el desierto que se extiende entre el Eufrates y la Siria; otros opinan que Goim son las tribus nómadas que habitaban al norte de Babilonia.

2 El país de Canaan se hallaba entonces dividido en pequeños estados confederados, cada uno de los cuales tenía su rey ó jefe.

3 El mar Salado, mar Muerto ó lago Asfaltites, ocupa lo que antes era el valle de Sidim.

5 El jefe de la expedición era Codorlahomor, á quien acompañaban como aliados los otros reyes nombrados en el vers. 1. — Los *rafaitas* habitaban en el país de Basan: su principal ciudad era Astarot-Carnaim, al sur del lago de Genesaret, cerca del torrente Jaboc, llamada así porque en ella se adoraban ídolos de Astarte (divinidad de los filisteos, fenicios y cartagineses) ó Luna creciente ó con dos cuernos, que eso significa *qarnáyim*. Los *zuzitas*, pueblo belicoso que, como los rafaitas, habitaban al otro lado del Jordán: *Ham* era una de sus ciudades. — Los *emim* ó "formidables", situados al oriente del mar Muerto, en el país que después ocuparon los moabitas. — *Save-qiryatáyim*, nombre propio de lugar, que significa *llanura de la doble ciudad*. Estos tres pueblos (*Rafaim*, *Zuzim* y *Emim*) eran de la raza (probablemente antediluviana) de los gigantes. (Cap. VI, 4.)

6 Los *joritas* ó trogloditas moraban en las cavernas del monte Seir. El *encinar* de Faran se hallaba al norte de este desierto, que se extiende desde la península del Sinaí hasta la región meridional de la Idumea.

7 *Hen-misphat*, "fuente del juicio", que después se llamó Cades, al sur de la Palestina, confinando con el país de los idumeos. — *Percusserunt omnem agrum*, etc., "devastaron todo el país de los amalecitas", es decir, ocupado después por los amalecitas, al sudoeste de la Palestina. — *Chasason-thamar* "poda de la palmera", que después se llamó Engaddi, famosa por sus palmeras, en la costa occidental del mar Muerto.

הוא קדש ויכו את-כל-שדה

העמלקי וגם את-האמורי הישב

בְּחֶצְעֵן תְּמָר:

8 ויצא מלך-סדם ומלך עמורה ומלך

אדמה ומלך צבויים ומלך בלע

הוא - צער ויערכו אתם

מלחמה בעמק השדים:

9 את כדורלעמו מלך עילם ותדעל

מלך גוים ואמורפל מלך שנער

ואריוך מלך אלסר ארבעה

מלכים את-החמשה:

10 ועמק השדים בארת בארת חמר

וינסו מלך-סדם ועמורה

ויפלו-שמה והנשארים הרה

נסו:

11 ויקחו את-כל-רכש סדם ועמורה

ואת-כל-אנלם וילכו:

12 ויקחו את-לוט ואת-רכשו בן-אחיו

אברם וילכו והוא יושב

בסדם:

13 ויבא הפלוט ויגד לאברם

העבריו והוא שכן באלבי

ממרא האמורי אחיו אשכל ואחיו

ענר והם בעלו בנות-אברם:

(*bi qadeš*) *wayyakku bet-hol-s'de*
(*ipsa est Cades*) et percusserunt omnem agrum

bab^a maleqi, w^a gam bet-bab^a mori bayyoseb
Amalecitrae, et etiam Amoritam habitantem

b^a jas^a son tamar.
in Chasason thamar.

Wayyese melek-s'dom, umelek b^a mora, umelek
Et exivit rex Sodomae, et rex Gomorrhae, et rex

badma, umelek s^a boyim, umelek belab
Adamae, et rex Seboim, et rex Belae

(*bi-sōhar*), *wayyabar^a ku bittam*
(*ipsa est Sohar*), et instruxerunt contra eos

miljama b^a bēmeq bassiddim.
aciem in valle Siddim.

Het k^a dorlabōmer melek bēlam, w^a tidbal
Contra Chodolahomorem regem Elam, et Tidalem

melek goyim, w^a bamrafel melek šinbar,
regem Gōim, et Amraphel regem Senaar,

w^a haryok melek bellasar: barbaba
et Arjochum regem Ellasar: quatuor

m^a lakim bet-baj^a mišša.
reges contra quinque.

(*W^a bēmeq bassiddim beb^a rot beb^a rot jemar*);
(*Vallis autem Siddim putei putei bituminis*);

wayyanisu melek-s'dom, wab^a mora,
fugeruntque rex Sodomae, et Gomorrhae,

wayyip^a lu-samma: w^a banniš^a harim bēra
et ceciderunt ibi: superstites vero ad montem

nasu.
fugerunt.

Wayyiq^a ju bet-hol-r^a kuš s'dom wab^a mora,
Et abstulerunt omnes opes Sodomae et Gomorrhae,

w^a bet-hol-boklam, wayyelēku.
et omnem victum eorum, et abierunt.

Wayyiq^a ju bet-loš (w^a bet-r^a kušo) ben-b^a ji
Abduxerunt etiam Lotum (et opes ejus) filium fratris

habram, wayyelēku: w^a hu yošeb
Abram, et abierunt: nam ipse habitans

bis^a dom.
Sodomae.

Wayyabo bappališ, wavyagged l^a habram
Venit autem fuga elapsus, et nuntiavit Abramo

babibri, (w^a hu šoken b^a belone
hebraeo, (hic enim habitans in querceto

mamre hab^a mori, b^a ji beškol wab^a ji
Mambre amoritae, fratris Escolis et fratris

baner, w^a bēm bab^a le b^a rit-babram).
Aneris, et ipsi juncti foedere cum Abamo).

10 *Vallis autem*, etc.; en el valle de Sidim había muchos pozos de betún.

11 *kol-rēkuš* (*kol-rēkuš*), "todo el haber, toda la riqueza". Los Setenta leyeron sin duda *kol-rēkes*, y por eso tradujeron *עֲבָדֵי מִלְחָמָה* "toda la caballería", de Sodoma.

13 *Juncti foedere*; literalmente *domini foederis* Abami.

14 וישמע אברם כי נשבה

אחיו וירק את-חנוכו ולידו

ביתו שמנה עשר ושלש מאת

וירדף עד-דן:

15 ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו

וינס וירדפם עד-

חובה אשר משמאל לדמשק:

16 וישב את כל-הרכש וגם את-לוט

אחיו ורכשו השוּב

וגם את-הגשים ואת-העם:

17 ויצא מלך-סדם לקראתו

אחריו שובו מהנות

את-גדולעמו ואת-המלכים אשר

אתו אל-עמק שרה הוא

עמק המלך:

18 ומלכי-עֶדֶק מלך שלם הוציא להם

ויין והוא כהן לאל עליון:

19 ויברכהו ויאמר ברוך אברם

לאל עליון קנה שמים וארץ:

20 וברוך אל-עליון אשר-מגן

צריך בידך ויתן-לו

בעשר מכל:

21 ויאמר מלך-סדם אל-אברם תן-לי

הנפש והרכש קח-לך:

Wayyišmālī habram ki nišba
Cum audisset Abram quod captivatus esset

bajīw, wayyāreḡ bet-j^anikaw, yⁱlide
agnatus suus, eduxit expertos suos, natos

belo, s^emona ḥasar uš^eloš mehot;
domi suae, octodecim et trecentos;

wayyirdof ḥad-dan.
et persecutus est usque Dan.

Wayyejalek ḥ^aleḥem lāyla (ḥu wab^abadaw)
Divisitque se super eos noctu (ipse et servi sui)

wayyakkhem, wayyirḏ^afem ḥad-
et percussit eos, et persecutus est eos usque ad

joba, ḥ^ašer miss^emol l^adammašek.
Choham, quae a septentrione est Damasci.

Wayyāšeb bet kol ḥar^ekuš, w^egam bet-loṭ
Et recuperavit omnia bona, etiamque Lotum

bajīw ur^ekušo bešib;
agnatum suum et opes ejus recuperavit;

w^egam bet-bannašim w^ebet-ḥabam.
et etiam mulieres et populum.

Wayyeše meleḥ-s^edom liqrato,
Egressus est autem rex Sodomae obviam illi,

(ḥaj^are šubo meḥakkot
(post reverti ipsum a percutiendo

bet-ḥ^edorlabōmer w^ebet-bamm^elakim ḥ^ašer
Chodorlahomorem et reges qui

ḥitto) bel-ḥēmeq šawe, (ḥu
erant cum eo) ad vallem Save, (ipsa est

ḥēmeq bammētelek).
vallis regis).

Umalki-šēdek meleḥ šalem ḥoši lējem
Et Melchisedech rex Salem protulit panem

wayāyin; (w^eḥu ḥoben l^abel ḥelyon).
et vinum; (et ipse erat sacerdos Dei summi).

Way^abar^eḥēbu, wayyōmer: baruk ḥabram
Benedixitque ei, et dixit: benedictus Abram

l^abel ḥelyon, qone šamāyim wabāres:
á Deo summo, creatore coeli et terrae:

Ubaruk bel-ḥelyon, ḥ^ašer-miggen
Et benedictus Deus summus, qui tradidit

šarēka ḥ^ayadēka: wayyitten-lo
hostes tuos in manum tuam: et dedit ei

maḥ^aser mikkol.
decimam ex omnibus.

Wayyōmer meleḥ-s^edom bel-ḥabram: ten-lī
Dixit ergo rex Sodomae Abramo: da mihi

ḥannēfes; w^eḥar^ekuš qaj-lak.
animas; opes vero sume tibi.

14 *El persecutus est reges.* — Dan, al norte de Palestina, al pie del Líbano.

15 *Divisitque se;* i. e. divisit copias, irruit in eos noctu. — *A septentrione;* literalm. *a sinistra*, "á la izquierda", porque los hebreos se orientaban mirando al Oriente, de modo que el Occidente cae á la espalda, á la derecha el Mediodía y á la izquierda el Norte. Se cree que Choba distaba poco de Damasco.

17 *Post reverti ipsum,* "después de volver él"; postquam reversus est ipse.

22 ויאמר אברם אל-מלך סדם הימתי

ידו אל-יהוה אל עליון

קנה שמים וארץ:

23 אס-מיחוס ועד שרוך-נעל ואס-

אקח מכל-אשר-לך ולא

תאמר אני העשיתי את-אברם:

24 בל עדי רק אשר אכלו

הנערים וחלק האנשים אשר

הלכו אתי ענר אשכל וממרא

הם יקחו חלקם:

Wayyómer habram bel-mélek s'dom: b^arimóti
Respondit autem Abram regi Sodomae: sustuli

yadi bel-y^ahowa bel belyon,
manum meam ad Jehovam Deum summiun,

qone šamáyim wabáreš,
creatorem coeli et terrae,

Him mijut w^ahad s'rok-nábal, w^abim-
Neque filium neque corrigiam calcei sumam, neque

beqqaj mikkol b^ašer-lak, welo
accipiam ex omnibus quae tibi pertinent, ut non

tomar: b^ani belšarti het-habram.
dicas: ego ditavi Abramum.

Bilhadáy: raq b^ašer bak^alu
Nihil ad me: praeter id quod comederunt

bann^ašarim, w^ajéleq hab^anašim b^ašer
pueri, et partem virorum qui

šal^aku bitti šaner, beškol, umamre:
iverunt mecum Aner, Eschol, et Mambre:

bem yiq^aju jelqam.
isti accipiant partem suam.

CAP. XV

1 אחר הדברים האלה היה דברי-יהוה

אל-אברם במהוה לאמר אל-תירא

אברם אנכי מגן לך שכרך

הרבה מאד:

2 ויאמר אברם אדני יהוה מחר

תתן-לי ואנכי הולך עירי

ובן-בשק ביתי הוא

דמשק אליעזר:

3 ויאמר אברם הן לו לא נתתה

Hajar hadd^abarim habélle, šaya d^abar-y^ahowa
Post res has, fuit verbum Jehovae

bel-habram bammaj^aše, lemor: bal-tira,
ad Abramum per visionem, dicendo: ne timeas,

habram; banoki magen lak, s^akar^aka
Abram; ego sum clypeus tibi, merces tua

šarbe m^ahod.
multum valde erit.

Wayyómer habram: b^adonáy y^ahowi, šma-
Dixitque Abram: Domine Jehova, quid

titten-li? w^abanoki boleš b^ariri,
dabis mihi? quandoquidem ego abiens solitarius,

uben-méseš beti šu
et filius possessionis domus meae ipse erit

damméseš b^alibéšer.
damascenus Eliezer.

Wayyómer habram: šen li lo nálat^ata
Dixit quoque Abram; en mihi non dedisti

22 Sustuli manum meam, etc.; i. e. "juravi per Jehovam manu mea elata."

23 Literalmente: a filo et usque ad corrigiam calcei, fórmula proverbial para indicar cosas de ningún valor.

24 Nihil ad me: para mí nada quiero.

1 Merces tua multum valde; i. e. permulta erit.

2 Abiens solitarius; i. e. abibo solitarius: "me iré, moriré sin tener hijos." Filius possessionis; i. e. possessor, haeres.

3 Filius domus meae; i. e. verna meus erit meus haeres. Abram insiste en la misma idea que había expuesto en el versículo precedente.

זרע והנה בן-ביתי יורש

אתי:

4 והנה דבריהוה אליו לאמר לא

יירשך זה כידאם אשר יצא

מבטןך הוא יירשך:

5 ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט-נא

השמימה וספר הכוכבים אם-תוכל

לספר אתם ויאמר לו כה יהיה

זרעך:

6 והאמן ביהוה ויחשבה לו

צדקה:

7 ויאמר אליו אני יהוה אשר

הוצאתיך מאור כשדים לתת לך

את-הארץ הזאת לרשתה:

8 ויאמר אדני יהוה במה

אדע כי אירשנה:

9 ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת

ועז משלשת ואיל משלש

ותר וגויל:

10 ויקח-לו את-כל-אלה ויבחר אתם

בתוך ויתן איש-

בתרו לקראתו ועשו זאת-

הצפר לא בתר:

žerab, w^ebinne ben-beli yores
prolem, et ecce filius domus meae haereditans
boti.
me.

W^ebinne d^ebar-y^ebowa below, Iemor: lo
Et ecce verbum Jehovae ad eum, dicendo: non

yiras^eka xe; ki-bim b^ašer yese
haereditabit te iste; sed qui egredietur

mimmebēka, bu yirašēka.
e visceribus tuis, ipse haereditabit te.

Wayyose hoto bajūša, wayyōmer: babbet-na
Deinde eduxit eum foras, et dixit: aspice nunc

baššamāyima, us^efor bakkohabim, bim-lukal
coelum, et numera stellas, si poteris

lispor botam; wayyōmer lo: ko yibye
numerare eas; et ait illi: sic erit

žarbēka.
soboles tua.

W^ebeb^emin baybowa, wayajs^ebēba lo
Et fidem habuit Jehovae, et imputavit id ei

š^edaga.
in justitiam.

Wayyōmer below: b^ant y^ebowa, b^ašer
Dixitque ei: ego Jehova, qui

bošetika mebur kasdim, lalet l^eka
eduxi te ex Ur Kasdim, ad dandum tibi

bet-babāreš bažžot l^erištāb.
terram hanc ad hereditandum e.m.

Wayyōmer: b^adonāy y^ebowi, žbamma
Dixit autem ille: Domine Jehova, in qua re

bedab ki birašēnna?
intelligam quod hereditabo eam?

Wayyōmer below: q^eja li žegla m^esullēšet,
Et ait illi: sume mihi vitulam triennem,

w^ebež m^esullēšet, w^ebāyil m^ešullaš,
et capram triennem, et arietem triennem,

w^etor w^egožal.
et turturem et pipionem.

Wayyiqqaj-lo bet-kol-bēlle, way^ebatter botam
Sumsit itaque sibi omnia haec, et dissecuit ea

battāwek, wayyitten biš-
per medium, posuitque unumquodque

bitro liqrat rebēbu; w^ebet-
divisionis ejus ex adverso sociae ejus; sed

baššipor lo batar.
avem non dissecuit.

6 Et imputavit id ei Dominus in justitiam. Véase la exposición que de este pasaje hace San Pablo (*ad Rom.*, IV).

10 Posuitque unumquodque, etc.; i. e. posuitque alteram partem divisionis ejus ex adverso alterius: "y colocó una mitad de cada animal enfrente de la otra mitad."—*Avem* (colectivo); i. e. *aves*.

11 וירד העיט על-הפגרים

וישב אתם אברם:

12 ויהי השמש לבוא ותודמה

נפלה על-אבים והנה אימה

חשכה גדולה נפלה עליו:

13 ויאמר לאברם ידע תדע כי-

גוי יהיה זרעך בארץ לא

להם ועבדום ועני אתם

ארבע מאות שנה:

14 וגם את-הגוי אשר יעבדו דן

אנכי ואחריו-כן יצאו ברכש

גדול:

15 ואתה תבוא אל-אבתך בשלום תקבר

בשובה טובה:

16 ודור רביעי ישובו הנח כו

לא-שלם עון האמרו

עדה-נה:

17 ויהי השמש באר ועלמה היה

והנה תנור עשן ולפיד אש אשר

עבר בין הגזרים האלה:

Wayyèred bāhāyit bāl-bapp'garim,
Descenditque vclucris rapax super cadavera,

wayyaššeb hofam habram.
et flatu abigebat eas Abramus.

Way'bi baššemes labo, w'tardema
Cum autem esset sol ad occumbendum, tunc sopor

naš'la bāl-babram, w'hinne bema
cecidit super Abramum, et ecce terror

j'seka g'dola nošelet bālaw.
caligo magna cadens super eum.

Wayyōmer l'habram: yode'ā tedab ki-
Et ait Dominus Abramo: sciendo scies quod

ger yikye zarb'ka b'hères lo
peregrina erit posteritas tua in terra non

lahem; wab'badum, w'binnu botam
sua; et servient eis, et ii oppriment eos

harbaš mebot šana.
quadringentis annis.

W'gam bel-baggōy b'ašer yaš'bođu, dan
Sed et populum cui servient, judicaturus

banōki; w'baš'ra-ken yes'hu bir'kuš
ego; et postea egredientur cum opibus

gadōl.
magnis.

W'hatta tabo bel-b'botēka b'šalom: tiqqaber
Et tu ibis ad patres tuos cum pace: sepelieris

b'seba toba.
in canitie bona.

W'dor r'bilī yašūbu bēnna; ki
Generatio autem quarta revertentur huc; quia

lo-šalem b'won bab'mori
non completa est iniquitas Amoritae

bād-bēnna.
hucusque.

Way'bi baššemes bāba wab'lata baya:
Cum ergo esset sol occidens, tunc caligo fuit:

w'binne tannur bašan w'lappid beš b'ašer
et ecce furnus fumi et lampas ignis quae

babad bēn bagg'zarim babēlle.
transibat inter segmenta illa.

11 Volucris rapax, sing. colect. por el plur.: las aves de rapina.

12 Terror caligo, etc.; i. e. terror caliginis: "se iba apoderando de él el terror de densísimas tinieblas."

13 Et servient eis; i. e. posteri tui servient eis (aegyptiis).

15 Et tu ibis ad patres tuos: "é irás á juntarte con tus padres," no en el sepulcro (pues Abram no fué enterrado en su patria, ni en el sepulcro de sus antepasados), sino en la mansión de las almas, en cuya inmortalidad creían los hebreos.

16 Generatio quarta, etc.: "la cuarta generación (de los que hayan ido á Egipto) volverá aquí." El hebreo pone el verbo en plural (yašūbu) revertentur, porque dor, generatio, es nombre colectivo; pero el texto samaritano emplea el singular ישוב (yašub) revertetur. Los Setenta traducen τὰ τέταρτὴ δὲ γενεὴ ἀποστραφῆσονται ὅδε, y esta versión adoptó literalmente la Vulgata: Generatione autem quarta revertentur huc (posteri tui).

18 ביום ההוא כרת יהודה את־אברם	<i>Bayyom</i> In die	<i>babu</i> illo	<i>karat</i> pepigit	<i>y^ehova</i> Jehova	<i>bet-habram</i> cum Abramo
ברית לאמר לזרעך נתתי	<i>b^erit,</i> foedus,		<i>temor:</i> dicendo:	<i>l^ezarb^eka</i> seboli tuae	<i>natatti</i> dedi
את־הארץ הזאת מנהר מצרים	<i>bet-babares</i> terram	<i>bazot</i> hanc	<i>minn^ebar</i> a flumine	<i>misrayim</i> Aegypti	
עדהנהר הגדל נהר־פרת :	<i>bad-bannabar</i> usque ad flumen	<i>baggadol,</i> magnum,	<i>(n^ebar-p^erat):</i> (flumen Euphratis):		
19 את־הקניזי ואת־הקניזי ואת־הקדמני :	<i>Het-baqgeni,</i> Kenetam,	<i>w^ebet-baq^enizzi,</i> et Kenizzitam,	<i>w^ebet-baqquadmoni</i> et Kadmonitam,		
20 ואת־החתי ואת־הפרזי ואת־הרפאים :	<i>W^ebet-bajitti,</i> Et Chittaeum,	<i>w^ebet-bapp^erizzi,</i> et Pherezaeum,	<i>w^ebet-bar^efahim,</i> et Raphaitas,		
21 ואת־האמורי ואת־הכנעני ואת־	<i>W^ebet-bab^emori,</i> Et Amoritam,	<i>webet-bakk^ena^bni,</i> et Chananacum,	<i>webet-</i> et		
הגרשי ואת־היבوسی :	<i>baggirgasi,</i> Girgasaeum,	<i>w^ebet-bay^ebusi.</i> et Jebusaeum.			

CAP. XVI

1 ושרי אשרת אברם לא ילדה לו	<i>W^esaray</i> Sarai autem	<i>bēset</i> uxor	<i>babram</i> Abrami	<i>lo</i> non	<i>yal^eda lo:</i> pepererat ei:
ולדה שפחה מצוית ושמה	<i>(w^elab</i> (sed illi erat	<i>šifja</i> ancilla	<i>misrit,</i> aegyptia,	<i>uš^emab</i> et nomen hujus	
הגר :	<i>hagar).</i> Agar).				
2 ותאמר שרי אל־אברם הנדה־נא	<i>Wattómer</i> Dixit ergo	<i>saray</i> Sarai	<i>bet-habram:</i> Abramo:	<i>binne na</i> ecce nunc	
עצוני יהיה מלדת	<i>b^esarāni</i> conclusit me	<i>y^ehova</i> Jehova	<i>millēdel:</i> a pariendo:		
בא־נא אל־שפחתי אולי	<i>ba-na</i> ingredere, quaeso,	<i>bel-šifjati,</i> ad ancillam meam,	<i>bulāy</i> fortasse		
אבנה מוכנה וישמע אברם	<i>bibbane mimmen^ena:</i> aedificabor	<i>wayišmal^e</i> ex illa:	<i>babram</i> et obtemperavit	<i>abram</i>	
לְקוֹל שָׂרִי :	<i>l^eqol saray.</i> voci Sarai.				
3 ותקח שרי אשרת אברם את־הגר	<i>Wattiqqaj</i> Sumsit igitur	<i>saray,</i> Sarai,	<i>bēset</i> uxor	<i>babram,</i> Abrami,	<i>bet-bagar</i> Agaram

18 *Pepigit foedus*, "pactó alianza... El verbo כרת (*karat*) significa propiamente *cortar*, y la expresión *karat b^erit*, equivalente a *icit, ferit foedus*, alude a la ceremonia con que se ratificaba solemnemente un contrato ó alianza, *dividiendo* en dos partes la víctima (ó víctimas), como se describe en este mismo capítulo, v. 10. — *Dedi terram hanc*, "he dado esta tierra, este país... El tiempo pretérito por el futuro, porque se trata de un suceso cuya realización ha de ser tan cierta como si se hubiera ya verificado.

19 En este verso y siguientes se enumeran los diversos pueblos que ocuparon aquella tierra antes que en ella se estableciesen los descendientes de Abram. En hebreo es frecuente el uso del singular colectivo en vez del plural, como se observa en estos nombres gentilicios.

1 *Non pepererat ei*, no le había dado hijos.

2 *A pariendo*; i. e. *ne parerem*.—*Aedificabor*; i. e. *liberos habebo per eam*. La señora podía adoptar por suyos a los hijos que su marido tenía de la esclava.

3 *A fine decem annorum*, al cabo de diez años de habitar Abram en la tierra de Canaan.

המצורית שפחתה מקץ עשר

שנים לשבת אברם בארץ

כנען ותתן אתה לאברם אישה

לו לאשה:

4 ויבא אל-הגר ותהר

ותרא כי היתה ותקל

גברתה בעיניה:

5 ותאמר שרי אל-אברם חמסי עליך

אנכי נתתי שפחתי בחיך

ותרא כי היתה ואקל

בעיניה ושפט יהודה בינו

ובינך:

6 ויאמר אברם אל-שרי הנה שפחתך

בידך עשוי-לה הטוב

בעיניך ותענינה שרי

ותברח מפניה:

7 וימצאה מלאך יהוה על-עין

המים במדבר על-העין

בדרך שור:

8 ויאמר הגר שפחת שרי אימורה

באת ואנה תלכי ותאמר מפני

שרי גברתי אנכי ברוח:

9 ויאמר לה מלאך יהוה שובי

hammisrit *šiffatah* (*miqqeš* *bēser*
aegyptiam ancillam suam (a fine decem
šanim *l'šebet* *habram* *b'bēreš*
annorum ad habitandum Abram in terra
k'nāban) *wattitten* *bolab* *l'habram* *bišab*
Canaan) et dedit eam Abramo viro suo
lo *l'bišša*.
ipsi in uxorem.

Wayyabo *bel-ḥagar,* *wattābar:*
Et ingressus est ad Agaram, quae concepit:
wattēre *ki* *ḥarāta,* *wattegal*
cum videret quod concepisset, tunc vilis fuit
g'birth *b'ḥēnēba*.
domina ejus in oculis suis.

Wattōmer sarāy *bel-habram:* *j'masi* *balēka:*
Dixit itaque Sarai Abramo: injuria mea super te:
hanoki *natātti* *šiffati* *b'jēqēka,*
ego posui ancillam meam in sinu tuo,
wattēre *ki* *ḥarāta,* *wabegal*
et cum vidit quod concepit, tunc vilis sum
b'ḥēnēba: *yīšpot* *y'ḥowa* *beni*
in oculis ejus: judicet Jehova inter me
ubenēka.
et inter te.

Wayyōmer *babram* *bel-sarāy:* *binne* *šiffatek*
Et respondit Abram Sarai: en ancillam tuam
b'yadek; *b'si-lab* *baṭṭob*
in manu tua; fac ei quod bonum sit
b'ḥēnēyik: *watt'ḥannēba* *sarāy;*
in oculis tuis: afflixit itaque eam Sarai;
wattibraj *mippanēba*.
ideo fugit illa a facie ejus.

Wayyimsabab *malbak* *y'ḥowa* *ḥal-ḥēn*
Et invenit eam angelus Jehovae ad fontem
bammāyim *bammidbar,* (*ḥal-ḥabāyin*
aquae in deserto, (ad fontem
b'derek *šūr*).
qui est in via Sur).

Wayyōmer: *ḥagar,* *šiffat* *sarāy,* *ḡbē-mizze*
Et dixit: Agar, ancilla Sarai, unde
bat, *w'ḥāna telēki?* *wattōmer:* *mipp'ne*
venis, et quo vadis? quae respondit: a facie
sarāy *g'birth* *hanoki* *borājat.*
Sarai dominae meae ego fugiens.

Wayyōmer *lab* *malbak* *y'ḥowa:* *šūbi*
Tunc dixit ei angelus Jehovae: revertere

5 *Injuria mea*, i. e. mihi illata; tu tienes la culpa de la injuria que me hace la esclava, ó ca ga sobre ti la injuria, etc.

6 *Fac ei bonum*, etc.; haz con ella lo que bien te parezca, lo que quieras.

8 *Unde venis?*; literalmente *ubi* (est locus) *unde venis?* *Fugiens ego*; i. e. fugio, "voy huyendo".

אל-גבורתך והתעני תחת

ידיה :

10 ויאמר לה מלאך יהוה הרבה

ארבה את-זרעך ולא

יספר מרב :

11 ויאמר לה מלאך יהוה הנך

הרה וילדת בן וקראת

שמו ושמעאל כי-שמע יהוה

אל-עניך :

12 והוא יהוה פרא אדם ידו

בכל ויד כל בו

ועל-פני כל-אחיו ושכן :

13 ותקרא שם-יהודה הדבר אליה

אתה אל ראי כי אמרה

הגם הלם ראיתי אחרי ראי :

14 על-כן קרא לבאר באר לחי

ראי הנה בין-קדש ובין ברד :

15 ותלד הגר לאברם בן ויקרא

אברם שם-בנו אשר-ולדה

הגר ושמעאל :

16 ואברם בן-שמונים שנה ושש

bel-g'birtek,
ad heram tuam,

yadēba.
manibus ejus.

Wayyōmer lab malbak y'bowa: barba
Iterum dixit ei angelus Jehovae: multiplicando

barbe bet-ẓarḇek, w'lo
multiplicabo progeniem tuam, ita ut non

yissafer merob.
dinumeretur prae multitudine.

Wayyōmer lab malbak y'bowa: binnak
Praeterea dixit ei angelus Jehovae: ecce tu

bara, w'yoladt ben; w'qarāt
gravida es, et paritura filium; et vocabis

š'mo yišmaḇel, ki-šamāl y'bowa
nomen ejus lsm: ē em, quia attendit Jehova

bel-bōnyek.
ad afflictionem tuam.

W'bu yiḥye pēre badam; yado
Et ipse erit onager homo; manus ejus

bakkol, w'yad kol bo;
contra omnes, et manus omnium contra eum;

w'bal-p'ne kol-bejaw yiškon.
et ab oriente omnium fratrum suorum habitabit.

W'attiqra šem-y'bowa baddober belēba:
Vocavit autem nomen J. hovae loquentis ad eam:

«halta bel r'bi:» ki ham'ra:
«Tu Deus visionis:» quoniam dixit:

ẓb'gam b'lom rabiti baj're rōbi?
Num etiam hic video post visionem?

H'al-ken qara labb'ber, «b'ber lajāy
Idcirco vocavit puteum, «Beer lachai

rohi:» binne bēn-qadeš ubēn bāred.
rohi:» ecce est inter Cades et inter Bared.

Wattēled ḡagar ḡhabram ben: wayyiqra
Peperitque Agar Abramo filium: et vocavit

ḡabram šem-beno (b'šer-yal'da
Abramus nomen filii sui (quem peperit

ḡagar) yišmaḇel.
Agar) lsm: ēlem.

W'ḡabram ben š'monim šana w'šeš
Ab:amus autem erat natus octoginta annos et sex

10 *Non dinumeretur*, "no podrá contarse."

12 *Onager homo*; i. e. homo ferus instar onagri. — *Ab oriente omnium fratrum*, etc.; ó según la Vulgata: e regione omnium fratrum, etc.

13 *Num etiam hic video*, etc. Era creencia común que nadie podía ver a Dios ó á un ángel sin morir, ó por lo menos quedar ciego. Por eso se admira Agar de que nada le haya sucedido después de haber visto al ángel.

14 *Idcirco vocavit*, etc.; i. e. *vocaverunt*, "por esta razón se llamó aquel pozo", etc. — *Beer-lachai-rohi*; i. e. puteum vitae visionis. — Agar vivía después de la visión, y de aquí el nombre del pozo.

16 *In pariendo Agar*, "al parir Agar"; cum peperit Agar.

שנים בלדת-גו אר-ישמעאל
לאברם :

šanim,
annos,
l'babram.
Abramo.

b'ledeť-bagar
in pariendo Agar

bet-yismabel
Ismaëlem

CAP. XVII

1 ויהי אברם בן-תשעים שנה
ותשע שנים ויורא יהוה
אל-אברם ויאמר אליו אנראל
שדו התהלך לפניו והיה
תמים :

Way^{bi} habram ben-tišbim šana
Erat autem Abramus natus nonaginta annos
w^etēšabⁱ šanim, wayyera y^ehowa
et novem annos, cum apparuit Jehova
bel-habram, wayyomer belaw: b^ani-bel
Abramo, et dixit ei: ego Deus
saddāy: bilballek l'fanāy, web^eye
omnipotens: ambula coram me, et esto
tamim.
integer.

2 ואתנה בריתי ביני ובינך
ואורבה אותך במאד
מאד :

W^ebett^{na} b^eriti bēni ubēnēka,
Constituamque foedus meum inter me et inter te,
w^eharbe bof^{ka} bim^ebod
et multiplicabo te cum vehementia
m^ebod.
vehementiae.

3 ויפל אברם על-פניו
וידבר אתו אלהים לאמר :

Wayyippol habram šal-panaw;
Tum procidit Abramus super faciem suam;
way^edabber bitto b^elohim, lemor:
locutusque est cum eo Deus, dicendo:

4 אני הנך בריתי אתך והיית לאב
המון גוים :

H^eni; binne b^eriti bittak: «w^ehayita l'bab
Ego; ecce foedus meum tecum: «eris pater
b^amon goyim». multitudinis populorum».

5 ולא יקרא עוד את-שםך
אברם והיה שםך אברהם
כי אברהמון גוים נתתיך :

W^elo-yiqqare šod bet-šim^{ka}
Itaque non vocabitur amplius nomen tuum
habram, w^ebaya šim^{ka} babrahām,
Abram, sed erit nomen tuum Abraham,
ki bab-b^amon goyim n^etattika.
quia patrem multitudinis populorum posui te.

6 והפרתי אתך במאד מאד
ונתתיך לגוים ומלכים ממך
יצאו :

W^ebifreti bof^{ka} bim^ebod m^ebod,
Et prole augebo te cum vehementia vehementiae,
un^etattika l'goyim; um^elakim mimm^eka
faciamque te in populos; et reges de te
yesēbu.
prædibunt.

1 Et esto integer, ut sis integer.

2 Cum vehementia vehementiae, vehementissime, valde.

4 Ego, nominat. absol.; i. e. per me, quod ad me attinet.

5 Ab-ram (אברם), i. e. pater excelsus; Ab-raham (אברהם), pater multitudinis. — Posui te; i. e. feci te; "te he constituido padre y cabeza de muchísimos pueblos."

6 Faciamque te, etc. i. e. faciam te esse populos, "haré de ti pueblos."

7 והקמתי את-בריתי ביני וביןך

ובין זרעך אחריוך

לדורות לברית עולם

להיות לך לאלהים ולזרעך אחריוך:

8 ונתתיו לך ולזרעך אחריוך

את ארץ מגוריוך את

כל-ארץ כנען לאחזקת עולם

והייתי להם לאלהים:

9 ויאמר אלהים אל-אברהם ואתה

את-בריתי תשמו אתה וזרעך

אחריוך לדורות:

10 זאת בריתי אשר תשמו

ביני ובינכם ובין זרעך

אחריוך המול לכם כל-זכר:

11 ונמלתם את בשר עולתכם והיה

לאות ברית ביני ובינכם:

12 ובן-שמינת ימים ומול לכם

כל-זכר לדורותכם וליד

בית ומקנת-כסף מכל

בן-נכר אשר לא מועדך הוא:

13 המול ומול וליד ביתך

ומקנת כסף והיתה בריתי

בבשרכם לברית עולם:

Wab^aqimoti bet b^eriti bēni ubēnēka
Constituam autem foedus meum inter me et in inter te

ubēn zarb^aka baj^arēka
et inter prolem tuam post te

l^edorotam, lib^erit lib^erit lib^erit
in generationibus suis, foedus perpetuum;

libyot l^eka lelobim, ul^ezarb^aka baj^arēka.
ut sim tibi Deus, et proli tuae post te.

W^enatatti l^eka, ul^ezarb^aka baj^arēka
Et dabo tibi, id est, proli tuae post te

bet hēres m^egurēka, bet
terram peregrinationis tuae, universam

kol-hēres k^enāban, lab^ajuzzat lib^erit
terram Canaan, in possessionem perpetuam:

w^ebayiti labem lelobim.
et ero illis Deus.

Wayyōmer b^elobim bel-babraham: w^ehatta
Dixit deinde Deus Abrahamo: tu ergo

bet-b^eriti tišmor, batta w^ezarb^aka
foedus meum observabis, tu et proles tua

baj^arēka l^edorotam.
post te per generationes suas.

Zot b^eriti, b^ašer tišm^eru,
Hoc est foedus meum, quod observabitis,

bēni ubēnekem ubēn zarb^aka
inter me et inter vos et inter prolem tuam

baj^arēka: «himmol lakem kol-zakar».
post te: «circumcidi a vobis omnem marem».

Un^emaltem bet b^esar b^eorlat^ekem, w^ebaya
Circumcidemini ergo carne praeputii vestri, ut sit

l^ebot b^erit bēni ubēnekem.
in signum foederis inter me et inter vos.

Uben s^emonat yamim yimmol lakem
Natus autem octo dies circumcidetur a vobis

kol-zakar l^edorotekem: y^elid
omnis mas per generationes vestras: natus

báyit, umiqnat-késef mikkol
domi, et emptus argento ex omni

ben-nekar b^ašer lo mižzarb^aka bu,
filio peregrini qui non de semine tuo ipse est.

Himmol yimmol y^elid bet^eka,
Circumcidendo circumcidatur natus domi tuae,

umiqnat haspēka, w^ebay^eta b^eriti
et emptus argento tuo, ut sit foedus meum

bib^esar^ekem, lib^erit lib^erit
in carne vestra, in foedus perpetuum.

8 *Terram peregrinationis tuae*; i. e. terram in qua peregrinaris.

10 *Circumcidi a vobis*, que circumcidēis á todo varón.

11 *Un^emaltem* (*un^emallotem*) por *n^emallotem*, *circumcidemini ergo*. Puede también admitirse el verbo נמל (*namal*), y se traduciría *circumcidetis ergo carnem*, etc.

12 *Filio peregrini vel peregrinitatis*; i. e. alienígena (*extranjero*, que no es de tu linaje).

13 *Himmol yimmol* (infinitivo y futuro respectivamente de *māl*, forma cald. de Nif): *circumcidendo circumcidatur*, "circumcidese sin excepción".

14 וערל זכר אשר לא-ימול	<i>W^eharel</i>	<i>zakar,</i>	<i>b^ašer</i>	<i>lo-yimmol</i>
את-בשר ערלתו ונכרתה	<i>Praeputiatus autem</i>	<i>mas,</i>	<i>cui</i>	<i>non circumcidetur</i>
הגפש ההוא מעמיה ארדבויתו	<i>bet-b^esar</i>	<i>hōrlato,</i>	<i>w^enikr^eta</i>	
הפר:	<i>caro</i>	<i>praeputii ejus,</i>	<i>utique excindetur</i>	
15 ויאמר אלהים אל-אברהם שרי	<i>bannēfēs</i>	<i>babi</i>	<i>mebammēba:</i>	<i>bet-b^eriti</i>
אשתך לא-תקרא את-שמה שרי	<i>anima</i>	<i>illa</i>	<i>de populis suis:</i>	<i>nam foedus meum</i>
כי שרה שמה:	<i>hēfar.</i>			
16 וברכתיו אתה וגם נתתי ממנה	<i>fregit.</i>			
לך בן וברכתיה והיתה	<i>Wayyōmer</i>	<i>b^elohīm</i>	<i>bel-habrabam:</i>	<i>sarāy</i>
לגוים מלכו עמים ממנה	<i>Dixit quoque</i>	<i>Deus</i>	<i>Abrahamo:</i>	<i>Sarai</i>
יהיו:	<i>biš^tka,</i>	<i>lo-tiqra</i>	<i>bet-š^emaš</i>	<i>sarāy;</i>
17 ויפל אברהם על-פניו	<i>uxor tua,</i>	<i>non uocabis</i>	<i>nomen ejus</i>	<i>Sarai;</i>
ויצחק ויאמר בלבו הלבן	<i>ki</i>	<i>sara</i>	<i>š^emaš.</i>	
מאה-שנה וולד ואם-שרה	<i>nam</i>	<i>Sara est</i>	<i>nomen ejus.</i>	
הבת-תשעים שנה תלד:	<i>Uberakti</i>	<i>botab,</i>	<i>w^egam</i>	<i>natātti</i>
18 ויאמר אברהם אל-האלהים לו	<i>Et benedicam</i>	<i>ei,</i>	<i>et etiam</i>	<i>dabo</i>
ושמעאל יהיה לפניך:	<i>l^eka</i>	<i>ben:</i>	<i>uberaktiba,</i>	<i>w^ehay^eta</i>
19 ויאמר אלהים אבל שרה אשתך	<i>tibi</i>	<i>filium:</i>	<i>et benedicam ei,</i>	<i>et erit</i>
ילדת לך בן זקראת	<i>l^egoyim:</i>	<i>maš^eke</i>	<i>hammim</i>	<i>mimmēna</i>
את-שמו יצחק והקמתי	<i>in populos:</i>	<i>reges</i>	<i>populorum</i>	<i>ex ea</i>
את-בריותו אתו לברית עולם	<i>yibyu.</i>			
לזרעו אחריו:	<i>erunt.</i>			
20 ולשמעאל שמעתיק הנח ברכתו	<i>Wayyippol</i>	<i>habrabam</i>	<i>hal-panaw,</i>	
	<i>Tunc procidit</i>	<i>Abraham</i>	<i>super faciem suam,</i>	
	<i>wayyisjaq;</i>	<i>wayyōmer</i>	<i>b^elibbo:</i>	<i>š^eball^eben</i>
	<i>et risit;</i>	<i>dicebat enim</i>	<i>in corde suo:</i>	<i>num nato</i>
	<i>meba-šana</i>	<i>yiw^ewaled?</i>	<i>š^ew^ebim-sara,</i>	
	<i>centum annos</i>	<i>nascetur filius?</i>	<i>et num Sara,</i>	
	<i>b^ebat tiššim</i>	<i>šana</i>	<i>teled?</i>	
	<i>num nata nonaginta</i>	<i>annos</i>	<i>pariet?</i>	
	<i>Wayyōmer</i>	<i>habrabam</i>	<i>bel-bab^elohīm:</i>	<i>lu</i>
	<i>Dixitque</i>	<i>Abrahamus</i>	<i>Deo:</i>	<i>utinam</i>
	<i>yišmaēl</i>	<i>yijye</i>	<i>l^efanēka.</i>	
	<i>Ismāēl</i>	<i>vivat</i>	<i>coram te.</i>	
	<i>Wayyōmer</i>	<i>b^elohīm:</i>	<i>b^ebal</i>	<i>sara</i>
	<i>Et ait</i>	<i>Deus:</i>	<i>immo</i>	<i>Sara</i>
	<i>yolēdet</i>	<i>l^eka</i>	<i>ben,</i>	<i>biš^tka</i>
	<i>paritura est</i>	<i>tibi</i>	<i>filium,</i>	<i>et vocabis</i>
	<i>bet-š^emo</i>	<i>yisjaq:</i>	<i>wab^aqimoti</i>	
	<i>nomen ejus</i>	<i>Isaacum:</i>	<i>constituamque</i>	
	<i>bet-b^eriti</i>	<i>bitto,</i>	<i>lib^erit</i>	<i>hōlam</i>
	<i>foedus meum</i>	<i>cum eo,</i>	<i>in foedus</i>	<i>perpetuum</i>
	<i>l^ezarbō</i>	<i>baj^araw.</i>		
	<i>proli ejus</i>	<i>post eum.</i>		
	<i>Uš^eyišmaēl</i>	<i>š^emaš^ttika:</i>	<i>binne</i>	<i>berākti</i>
	<i>De Ismaēle quoque</i>	<i>exaudiui te:</i>	<i>ecce</i>	<i>benedixi</i>

15 *Sarai* uxor tua (nominat. absol.) en cuanto á Sarai tu mujer. Sara (שרה) significa *princesa*; acerca de la verdadera significación de Sarai (שרי) hay varias opiniones.

16 *Et erit in populos*, será madre de muchos pueblos ó naciones.

19 *Immo Sara*, etc.: ten por cierto que Sara, etc.

אתו והפרותי אתו והרבותי

אתו במאד מאד שנים-עשר

נשיאם יוליד ונתתיו לגוי

גדול:

21 ואת-בריתי אקים את-ינחק אשר

תלד לך שרה למועד הזה

בשנה האחרת:

22 ויכל לדבר אתו ויעל

אלהים מעל אברהם:

23 ויקח אברהם ארדישמעאל בנו

ואת כל-ילדיו ביתו ואת כל-

מקנת כספו כל-זכו

באנשי בית אברהם וימל

את-בשר עולתם בעצם היום

הזה כאשר דבר אתו

אלהים:

24 ואברהם בן-תשעים ותשע

שנה בהמלו בשר עולתו:

25 וישמעאל בנו בן-שלש עשרה

שנה בהמלו את-בשר

עולתו:

26 בעצם היום היה נמול

אברהם וישמעאל בנו:

boto, w^ebifreti boto, w^ebirbeti
ei, et prole augebo eum, et multiplicabo

boto bim^ebod m^ebod: s^enem-ħasar
eum cum vehementia vehementiae: duodecim

n^esibim yolid, un^etattiw l^egoy
principes generabit, et faciam eum populum

gadol.
magnum.

W^ebet-b^eriti baqim bet-yisjak, b^ešer
Sed foedus meum stabiliam cum Isaaco, quem

teled l^eka sara lammobed baẓẓe
pariet tibi Sata tempore hoc

baššana babajeret.
in anno altero.

Way^ekal l^edabber bitto, wayyābal
Et desiit loqui cum eo, et ascendit

b^elobim mebal habraham.
Deus ab Abrahamo.

Wayyiqqaj habraham bet-yiśmael b^eno,
Sumsit ergo Abrahamus Ismaelem filium suum,

w^ebet kol-y^elide beto, w^ebet kol-
et omnes natos domi suae, et omnem

mignat haspo, kol-ẓakar
emptum argento suo, omnem marem

b^eban^eše bet habraham, wayyāmol
inter homines domus Abrahami, et circumcidit

bet-b^esar borlatam b^eħešem bayyom
carnem praeputii eorum in osse diei

baẓẓe, kab^ešer dibber bitto
ipsius, quemadmodum loquutus fuerat cum eo

b^elobim.
Deus.

W^ehabraham ben-tiśbim watēšab
Abraham autem erat natus nonaginta et novem

šana, b^ebimmolo b^esar borlato.
annos, in circumcidi se carne praeputii sui.

W^eyiśmael b^eno ben š^eloš ħesre
Ismael vero filius ejus erat natus tredecim

šana, b^ebimmolo bet-b^esar
annos, cum circumcisis fuit ipse carne

borlato.
praeputii sui.

B^eħešem bayyom baẓẓe nimmol
In osse diei ipsius circumcisis est

habraham w^eyiśmael b^eno.
Abraham et Ismael filius ejus.

20 *Cum vehementia vehementiae*; i. e. quamplurimum. — *Faciam eum populum magnum*, haré de él un gran pueblo.

21 *In anno altero*, "en el otro año", en el año próximo.

23 *Inter homines domus...*, entre las personas de la casa de Abraham. — *In osse diei ipsius* (hebraismo), en aquel mismo día.

24 *In circumcidi se*, "al circuncidarse", cuando se circundó; cum circumcisis fuit ipse.

27 וכל-אנשו ביתו יליד בירת

ומקנת-כסף מאת בן-נכר

נמלו אתו :

W^ekol-ban^sše bēto (y^elīd bāyit,
Omnesque homines domus ejus (natus domi,
umignat kēsef meket ben-nekar)
et emptus argento ex filio peregrini)
nimmōlu hitto.
circumcisi sunt cum eo.

CAP. XVIII

1 וירא אליו יהוה באלוני

ממרא והוא ישב פתח-האהל

נחם היום :

Wayyera belaw y^ebowa b^ebelone
Apparuit autem ei Jehova in querceto
mamre, w^ebiu yošeb petaj-babōbel,
Mambre, et ipse sedens ad ostium tentorii,
k^ejom bayyom.
incalescente die.

2 וישא עיניו וירא והנה

שלשה אנשים נעבים עליו

וירא וירץ לקראתם

מפתח האהל וישתחו ארצה :

Wayyissa benaw, wayyar, w^ebinne
Levavit enim oculos suos, et adspexit, et ecce
s^eloša b^enašim niššabim ḥalaw;
tres viros stantes coram eo;
wayyar, wayyāros liqratam
et ut vidit, (et) cucurrit in occursum eorum
mippētaj babōbel, wayyištāju bārša.
ab ostio tentorii, et prostravit se in terram.

3 ויאמר אדני אם-נא מצאתי

חן בעיניך אל-נא תעבר

מעל עבדך :

Wayyomer: b^edonay, bin-na masāti
Et dixit: Domine mi, si modo inveni
jen b^eḥenēka, ḥal-na taḥ^abor
gratiam in oculis tuis, ne, quaeso, transeas
meḥal ḥabdēka.
a servo tuo.

4 וקה-נא מעט-מים ורחצו

רגליכם והשענו תחת העץ :

Yuqqaj-na m^eḥat-māyim, w^eraj^asu
Arcessetur nunc parum aquae, et lavate
raglekem, w^eḥiṣṣaḥ^anu tājat baḥeš.
pedes vestros, et decumbite sub arbore.

5 ואקחה פת-לחם וסעדו

לבכם אחר תעברו כי-על-כן

עברתם על-עבדכם ויאמרו כן

תעשה כאשר דברת :

W^ebeqja fat-lējem, w^esaḥ^adu
Arcessam interim frustum panis, et reficite
libb^ekem: bajar taḥ^abōru; hi-ḥal-ken
cor vestrum: dein pergetis; propterea quod
b^ebarlem ḥal-ḥabā^ekem: wayyom^eru: ken
prateriistis servum vestrum: et dixerunt: sic
taḥ^ase, kab^ašer dibbārta.
facito, quemadmodum. locutus est.

27 *Emptus argento ex filio peregrini*; i. e. emptus argento ex alienigena.

1 *Et ipse sedens*; i. e. cum ipse sederet. — *Incalescente die*, hacia el medio día, cuando más calienta el sol.

3 *Si modo inveni gratiam...*, si es que he logrado tu favor, si me eres propicio, si quieres complacerme.

4 *Et lavate*, i. e. ut lavetis pedes vestros.

5 *Et reficite cor vestrum*; i. e. ut reficiatis vos.

6 וימהר אברהם האהלה אל-שורה ויאמר מהרני שלש סאים קמה סלת לנשי ועשי עגות:	Way ^m aber babrahām babōb ^{la} bel-sara, Itaque festinavit Abraham in tentorium ad Saram, wayyōmer: mab ^{ri} , s ^{lōs} s ^{him} qēmaj et dixit: festina, tres satos farinae sōlet lūsi, wal ^{si} hūggot. similae depse, et fac placentas.
7 ואל-הבקר רץ אברהם ויקח בן-בקר רך ומת ויתן אל-הנער וימהר לעשות אתו:	W ^e bel-babbāqar raš babrahām, wayyiqqaj Dein ad armentum cucurrit Abraham, et cepit ben-baqar rak waṭob, wayyitten filium armenti tenerum et bonum, deditque bel-hannāḇar, way ^m aber lab ^{sot} boto. puero, qui festinavit parare eum.
8 ויקח המאה וחלב ובן-הבקר אשר עשה ויתן לפניו והוא-עמד עליהם תחת העץ ויאכלו:	Wayyiqqaj jemba, w ^j alab, uben-habbāqar Sumsit denique caseum, et lac, vitulumque b ^{ser} ḥasa, wayyitten lifnehem quem paraverat, posuitque ante eos (w ^{bu} -bomed b ^{le} bem lājat ḥabēš) (ipse enim stans juxta eos sub arbore) wayyokēlu. et comederunt.
9 ויאמרו אליו איה שורה אשתך ויאמר הנה באהל:	Wayyom ^{ru} below: ḡbayye sara bištēka? Dixerunt autem ei: ḡubi est Sara uxor tua? wayyōmer: binne babōbel. et respondit: ecce in tentorio est.
10 ויאמר שוב אשוב אליך כעת היה והנה-בן לשורה אשתך ושורה שמעת פתח האהל והוא אחריו:	Wayyōmer: šob bašub belēka, kaḥet Et dixit: revertendo revertar ad te, cum tempus jayya, w ^{binne} ben l ^{sara} bištēka: revixerit, et ecce filius Sarae uxori tuae erit: w ^{sara} šomāḇat pētaj babōbel, Sara vero audiens ab ostio tentorii, w ^{bu} baj ^{raw} . quod erat post eum.
11 ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשורה ארח כנשים:	W ^{babrahām} w ^{sara} ḡqenim, babim Abraham autem et Sara erant senes, propecti bayyamim: jadal libyot l ^{sara} bōraj in diebus: d ^{sierat} esse Sarae consuetudo kannašim. ut mulierum.
12 ותצחק שורה בקרבה לאמר	Wattisjak sara b ^{qirbab} , lemor: Risit itaque Sara in animo suo, dicendo:

6 Tres satos: el sato, medida hebrea, es la tercera parte del efa. Farinae similae, harina muy pura, flor de harina.

7 Filium armenti, vitulum.

8 El hebreo jemhā, significa leche cuajada, queso; y, según algunos, crema, manteca.

10 Revertendo revertar, hebraismo; certe revertar. Cum tempus revixerit; i. e. anno proximo. — Sara audiens, etc.; Sara estaba escuchando sin ser vista, porque los huéspedes se hallaban al lado opuesto de la entrada de la tienda. — Quod erat, liter.; et ipsum (ostium) erat.

11 Propecti diebus, entrados en días. — Desierat esse Sarae, etc., eufemismo; i. e. desierat Sara menstruare.

12 Post confici me senio, i. e. postquam senio confecta sum: "después de estar consumida de vejez."

אחריו בלתי היתה-לי

עדנה ואדני זקן:

13 ויאמר יהוה אל-אברהם למה

זה צחקך שרה לאמר האף

אמנם אלה ואני זקנתי:

14 היפלא מיהוה דבר למועד

אשוב אליך כעת הוה ולשרה

בן:

15 ותכחש שרה לא צחקתי כי

וראה ויאמר לא כי

צחקת:

16 ויקמו משם האנשים וישקפו

על-פני סדם ואברהם הלך

עמם לשלחם:

17 ויהוה אמר המנסה אני

מאברהם אשר אני עשה:

18 ואברהם היו יהוה לגוי

גדול ועצום ונברכו-בו

כל גויי הארץ:

19 כי ידעתיו למען אשר יצוה

את-בניו ואת-ביתו אחריו

ושמרו דרך יהוה לעשות

צדקה ומשפט למען הבוא יהוה

ḥaj^are *b^aloti,* *bay^atal-li*
post confici me senio, erit mihi

ḥedna, *wadoni* *ḥaqen?*
voluptas, cum dominus meus senuerit?

Wayyómer *y^aḥowa* *ḥel-habrabam:* *ḥálamma*
Dixit ergo Jehova Abrahamo: ḥcur

ḥe *ṣaj^aqa* *sara,* *lemor:* *ḥbabaf*
tandem risit Sara, dicendo: ḥan etiam

ḥumnam *ḥeled,* *wab^ani* *ḥaqánti?*
vere pariam, cum ego senuerim?

ḥH^ayippale *meyḥowa* *dabar?* *lammolḥed*
An difficile erit prae Jehova quidquam? hoc tempore

ḥašub *ḥelēka,* *ḥabēṭ* *jayya,* *ul^asara*
revertar ad te, cum tempus revixerit, et Sarae

ben.
filius erit.

Watt^aḥaješ *sara,* *lemor:* *lo* *ṣajáqti,* *(ḥi*
Negavit vero Sara, dicendo: non risi, (quia

yareba): *wayyómer:* *lo;* *ḥi*
timuit): et dixit Dominus: nequaquam; sed

ṣajaqt.
risisti.

Wayyaqúmu *miššam* *ḥab^anasim,* *wayyašqifu*
Cum surrexissent inde viri illi, (et) prospexerunt

ḥal-p^ane *s^adom:* *w^aḥabrabam* *ḥolek*
versus Sodomam: Abraham autem iens

ḥimkam, *l^ašall^ajam.*
cum eis, ad prosequendum eos.

Wayḥowa *ḥamar:* *ḥḥam^aḥasse* *ḥ^ani*
Et Jehova dixit: ḥnum celaturus sum ego

mehabrabam *ḥ^ašer* *ḥ^ani* *ḥose?*
ab Abrahamo quod ego facturus sum?

W^aḥabrabam *ḥayo* *yihye* *l^agóy*
Quandoquidem Abraham essendo erit populus

ḡadol *w^aḥasum,* *w^anibr^aku-bo*
magnus et fortis, et benedicentur per illum

kol *ḡoye* *ḥabāreš.*
omnes gentes terrae.

Ki *y^adabtiw* *l^amāḥan* *ḥ^ašer* *y^asawwe*
Nam curavi eum eo consilio ut jubeat

ḥet-banaw *w^aḥet-beto* *ḥaj^araw,*
filiis suis et domui suae post ipsum,

w^ašam^aru *derek* *y^aḥowa* *lab^asot*
ut custodiant viam Jehovae ad exercendum

š^adaqa *umišpaṭ,* *l^amāḥan* *ḥabí* *y^aḥowa*
justitiam et jus, ut adducat Jehova

14 *An difficile, etc.* ḥPor ventura hay para Dios cosa difícil?—*Cum tempus revixerit*; i. e. anno proximo.

16 *Prospexerunt versus Sodomam*, miraron, se dirigieron hacia Sodoma.

18 *Essendo erit*; i. e. certo futurus est.

19 *Curavi eum*, liter. *cognovi*; i. e. *tuitus sum, elegi eum*.—*Domui suae*; i. e. *familiae suae post ipsum*: "a sus descendientes."

על-אברהם את אשר-דבר עליו:

20 ויאמר יהוה זעקת סדם

ועמורה כי-רובה וחמאתם

כי כבדה מאד:

21 ארדה-נא ואראה

הנצעקתה הבאה אלי

עשו כלה ואסל-אדעה:

22 ויפנו משם האנשים וילכו

סדמה ואברהם עודנו עמד

לפני יהוה:

23 ויגש אברהם ויאמר האף

תספה צדוק עסרשע:

24 אולי יש חמשים צדוקים בתוך

העיר האף תספה ולא-תשא

למקום למען חמשים הצדוקים

אשר בקרבה:

25 הללה לך מעשת כדבר הזה

להמית צדוק עסרשע והיה

כצדוק כרשע הללה לך

השפט כל-הארץ לא יעשה

משפט:

26 ויאמר יהוה אם-אמצא בסדה

חמשים צדוקים בתוך העיר

bal-habrabam bet b'ser - dibber balaw.
super Abrahamum quod loquutus est de eo.

Wayyomer y'howa: zaḇḇat s'dom
Dixit itaque Jehova: clamor Sodomae

waḇḇa mora hi-rábba, w'jaḥtatam
et Gomorrhæ cum multus sit, et peccatum eorum

ki kab'da m'bod;
cum sit grave valde;

Her'dan-na, w'berbe
Descendam nunc, et videbo

bak'saḇḇat qatab, babbaba belây
an secundum clamorem ejus, qui venit ad me

ḥasu kala, w'him-lo, bedāḇa.
fecerint consummationem, et si non, sciam.

Wayyifnu miššam ḥab'našim, wayyel'ku
Tunc verterunt se inde viri, et petierunt

s'doma; w'habrabam ḥodēnnu ḥomed
Sodomam; Abraham autem adhuc ipse stans

lifne y'howa.
coram Jehova.

Wayyiggaš habrabam, wayyomar: ḥababaf
Et accessit Abraham, et dixit: an etiam

tišpe ṣaddiq ḥim-rašab?
destrues justum cum impio?

Hulây yeš j'miššim ṣaddiqim b'tok
Fortasse sunt quinquaginta justi in medio

ḥabir: ḥababaf tišpe, w'lo-tissa
civitatis: an etiam destrues, et non parces

lammaqom l'māban j'miššim ḥaṣṣaddiqim,
loco propter quinquaginta justos,

b'ser b'qirbab?
qui sunt intra eam?

Jalila l'ka, mel'sot kaddabar ḥazze,
Absit a te, ab agendo secundum rem hanc,

l'hamit ṣaddiq ḥim-rašab, w'ḥaya
ad mori faciendum justum cum impio, ita ut sit

ḥaṣṣaddiq karašab: jalila lak;
sicut justus sicut impius: absit a te;

ḥb'sofet kol-ḥabāreš lo yaḇ'se
an judex universae terrae non faciet

mišpaṭ?
justum?

Wayyomer y'howa: ḥim-hemša bis'dom
Dixitque Jehova: si invenero Sodomae

j'miššim ṣaddiqim b'tok ḥabir,
quinquaginta justos in medio civitatis,

20 *Clamor Sodomae*; i. e. clamor ob Sodomam: "el grito por causa de Sodoma", el grito de los crímenes de Sodoma.

24 *In medio civitatis*; i. e. in civitate, vel intra civitatem.

25 הללה לך (jalila l'ka), ad profanum tibi, i. e. absit a te. — Ab agendo secundum rem hanc; i. e. ut ita agas. — Ad mori faciendum; i. e. ut mori facias. — An judex... non faciet justum? i. e. non faciet quod justum est?

ונשאתי לכל-המקום בעבורם:

27 ויען אברהם ויאמר הנה-נא

הואלתי לדבר אל-אדני

ואנכי עפר ואפר:

28 אולי יחסרון חמשים הצדוקם

חמשה התשחית בחמשה

את-כל-העיר ויאמר לא אשחית

אם-אמצא שם ארבעים וחמשה:

29 ויסף עוד לדבר אליו

ויאמר אולי ימצאון שם

ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור

הארבעים:

30 ויאמר אל-נא יחר לאדני

ואדברה אולי ימצאון שם

שלשים ויאמר לא אעשה אם-אמצא

שם שלשים:

31 ויאמר הנה-נא הואלתי לדבר

אל-אדני אולי ימצאון שם

עשרים ויאמר לא אשחית בעבור

העשרים:

32 ויאמר אל-נא יחר לאדני

ואדברה אך-הפעם אולי

ימצאון שם עשרה ויאמר לא

אשחית בעבור העשרה:

w^anasāti *l^akol-hammaḡom* *baḷi^aburam.*
et parcam toti loco causa eorum.

Wayyāḡan *babrahām, wayyōmar:* *ḡbinne-na*
Et respondit Abrahamus, et dixit: ecce nunc

ḡbōḷṭi *l^adabber* *bel-h^adonāy,*
ausus sum loqui ad Dominum,

w^ahanoki *ḡbafar* *wabēfer!*
cum tamen ego sim pulvis et cinis!

Hulāy *yajs^arun* *ḡmīššim* *ḡḡṣṣaddiqim*
Fortasse deerunt quinquaginta justis

ḡmīšša; *ḡḡlašjīt* *baḡ^amīšša*
quinque; an destrues propter quinque

bet-kol-bāḡir? *wayyōmer:* *lo* *bašjīt,*
totam civitatem? et dixit: non destruam,

ḡim-hemša *šam* *ḡarbaḡim* *waḡ^amīšša.*
si invenero ibi quadraginta et quinque.

Wayyōsef *ḡbōḷ* *l^adabber* *ḡelaw,*
Itaque perrexit iterum alloqui eum,

wayyōmar: *ḡulāy* *yimmaš^abun* *šam*
et dixit: fortasse invenientur ibi

ḡarbaḡim: *wayyōmer:* *lo* *ḡel^ase* *baḡ^abur*
quadraginta: et ait: non faciam propter

ḡarbaḡim.
quadraginta.

Wayyōmer: *ḡal-na,* *yijar* *ḡadonāy,*
Dixit postea: ne, quaeso, exardescat Domino,

wab^adabbēra: *ḡulāy* *yimmaš^abun* *šam*
et loquar: fortasse invenientur ibi

š^alošim: *wayyōmer:* *lo* *ḡel^ase* *ḡim-hemša*
triginta: et ait: non faciam, si invenero

šam *š^alošim.*
ibi triginta.

Wayyōmer: *ḡbinne-na* *ḡbōḷṭi* *l^adabber*
Iterum dixit: ecce nunc ausus sum alloqui

bel-h^adonāy: *ḡulāy* *yimmaš^abun* *šam*
Dominum: fortasse invenientur ibi

ḡesrim: *wayyōmer:* *lo* *bašjīt* *baḡ^abur*
viginti: et ait: non destruam propter

ḡaḡesrim.
viginti.

Wayyōmer: *ḡal-na,* *yijar* *ḡadonāy,*
Denique dixit: ne, quaeso, exardescat Domino,

wab^adabbēra *ḡak-ḡappāḡam:* *ḡulāy*
et loquar tantummodo hac vice: fortasse

yimmaš^abun *šam* *ḡsara:* *wayyōmer:* *lo*
invenientur ibi decem: et ait: non

bašjīt *baḡ^abur* *ḡaḡsara.*
destruam propter decem.

28 *Fortasse deerunt, etc.*, "quizá faltan cinco para los cincuenta justos; ¿destruirás toda la ciudad por esos cinco (que acaso faltan)?,"

29 *Perrexit iterum, etc.*; i. e. rursus allocutus est eum.

30 *Ne, quaeso, exardescat Domino*; i. e. ne, quaeso, irascatur Dominus,

33 וילך יהוה כאשר כלה לדבר
אל-אברהם ואברהם שב
למקומו:

Wayyēlek y^ehōwa, kab^{er}šer killa l^edabber
Abiit itaque Jehova, postquam desiit colloqui
bel-babrahām: w^ebabrahām šab
cum Abrahamo: Abraham autem reversus est
lim^eqomo.
in locum suum.

CAP. XIX

1 ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב ולוט ושב בשער-
סדם ויורא-לוט ויקם
לקראתם וישתחו אפים
ארצה:

Wayyabōbu s^ene kamalbakim s^edōma
Pervenerunt autem duo angeli Sodomam
babēreb, w^elof yošeb b^ešabar-
vesperi, et Lotus sedens ad portam
s^edom; wayyar-lof, wayyāqom
Sodomae; et vidit Lotus, et surrexit
liqratam, wayyistāju happāyim
in occursum eorum, et prostravit se vultu
bārša.
ad terram demisso.

2 ויאמר הנה נא-אדני סורו
נא אל-בית עבדכם ולינו
ורחצו רגליכם והשכמתם
והלכתם לדרככם ויאמרו
לא כי ברחוב נלון:

Wayyōmer: binne na, b^edonāy, šūru
Et dixit: ecce nunc, domini mei, devertite,
na bel-bēt babd^ehem, w^elinu,
quaeso, in domum servi vestri, ut pernoctetis,
w^eraj^esu rāglekem; w^ebiškamtem,
et lavetis pedes vestros; et mane surgetis,
wab^elaktem l^edark^ehem: wayyom^eru:
postea ibitis in viam vestram: qui dixerunt:
lo, ki bar^ejob nalin.
minime, sed in platea pernoctabimus.

3 ויפצרו-בם מאד ויסרו
אליו ויבאו אל-ביתו
ויעש להם משתה ומצות
אפה ויאכלו:

Wayyifšar-bam m^ehod, wayyasūru
Et cum institisset apud eos valde, tunc deverterunt
belaw, wayyabōhu bel-beto,
ad eum, et ingressi sunt in domum ejus,
wayyābas labem mište, umāšot
qui paravit eis convivium, et azyrna
bafa, wayyokēlu.
coxit, et comederunt.

4 טרם ישכבו ואנשי העיר
אנשי סדם נסבו על-השירה
מנער ועד-זקן כל-העם
מקצה:

Tērem yiškābu, w^eban^eše balbir
Nondum discubuerant, cum viri civitatis
(ban^eše s^edom) nasābbu bal-habbāyil
(viri Sodomae) circumdederunt domum
minnāhar w^ebad-šāgen, kol-balham
a puero usque ad senem, omnis populus
miqqāše.
ab extremo.

4 A puero usque ad senem; i. e. tam pueri quam senes.— Omnis populus ab extremo, "todo el pueblo de un extremo á otro."

5 ויקראו אל-לוט ויאמרו לו	Wayyiqr ^{bu} bel-loṭ, wayyom ^{ru} lo: Clamaveruntque Lotum, et dixerunt ei:
איה האנשים אשר-באו אליך	ḡbayye bab ^a našim b ^a ser-bābu belēka ḡubi sunt viri qui venerunt ad te
הלילה הוציאם אלינו ונדעה	ballāyla? bošibem belēnu, w ^a ned ^a ba nocte? educ eos ad nos, ut cognoscamus
אתם:	botam. eos.
6 ויצא אלהם לוט הפתחה	Wayyese b ^a lehem loṭ bappēlja, Egressus est itaque ad eos Lotus ad ostium,
והדלת סגר אחרי:	wahaddēlet sagar baj ^a raw. et januam clausit post se.
7 ויאמר אל-נא אחי תרעו:	Wayyomar: bal-na, bajāy, tarēbu. Dixitque: ne, quaeso, fratres mei, malefaciatis.
8 הנה-נא לי שתי בנות אשר לא-	Hinne-na li s ^a te banot, b ^a ser lo Ecce enim mihi sunt duae filiae, quae non
ידעו איש אוציא-הנא אתהן	yad ^a bu biš: bošiban-na betben cognoverunt virum: educam ergo eas
אליכם ועשו להן כטוב	b ^a lehem, wal ^a su laḡben kaṭṭob ad vos, et facite eis ut bonum sit
בעיניכם רק לאנשים האל	b ^a henekem, raq lab ^a našim babel in oculis vestris, modo viris his
אל-תעשו דבר כי-על-כן באו	bal-tal ^a su dabar, ki-bal-ken bābu non faciatis quidquam, propterea quod intrarunt
בצל קרתי:	b ^a sel qorati. in umbra tigni mei.
9 ויאמרו גש-הלאה ויאמרו האחד	Wayyom ^{ru} : geš-bāl ^a ba; wayyom ^{ru} : bābejad At dixerunt: recede illuc; dicebant enim: hic unus
בא-לגור וישפט שפוט	ba lagur, wayyišpoṭ šafoṭ: venit ad peregrinandum, et iudicat iudicando:
עתה נרע לך מהם	balta! naraḡ l ^a ka mehem; age! male faciemus tibi prae ipsis;
וופצרו באיש בלוט מאד	wayyifs ^{ru} babis (b ^a loṭ) m ^a hod, et urgebant virum (Lotum) valde,
ויגשו לשבר הדלת:	wayyigg ^a su lišbor baddālet. et accesserunt ad frangendum januam.
10 וישלחו האנשים את-ידם	Wayyišl ^a ju bab ^a našim bet-yadam, Sed extenderunt viri manum suam,
ויביאו את-לוט אליהם הביתה	wayyabihu ket-loṭ b ^a lehem babbāyta, et introduxerunt Lotum ad se in domum,
ואת-הדלת סגרו:	w ^a bet baddēlet sagāru. et januam clauserunt.
11 ואת-האנשים אשר-פתח הבית	W ^a bet-bab ^a našim, b ^a ser pētaj babbāyit, Viros autem, qui erant ad ostium domus,
הכו בסגורים מקטן	bikku bassanwerim, miqqaṣon percusserunt caecitate, a minimo

5 *Ut cognoscamus eos*, "para que los conozcamos." Eufemismo con que se significa el nefando designio de aquellos perversos sodomitas.

8 *Facite eis*, etc.; i. e. agite cum illis pro arbitrio vestro: "haced con ellas á vuestro antojo."—*In umbra tigni mei*; i. e. sub tutela domus meae.

9 *Recede illuc*, i. quita allá! — *Et iudicat iudicando*, "y ya quiere erigirse en juez."—*Age! malefaciemus*, etc., "pues mira, te trataremos á ti peor que á ellos."

ו עד - גדול וולא

למצא הפתח:

12 ויאמרו האנשים אל-לוט עד

מי-לך פה חתן ובניך

ובנתיך וכל אשר-לך בעיר

הוצא מן-המקום:

13 כי-משחתים אנחנו את-המקום

הזה כי-גדלה צעקתם את-פני

יהוה וישלחנו יהוה

לשחתה:

14 ויצא לוט וידבר

אל-חתניו לקחי בנותיו

ויאמרו קומי צאי מן-המקום

הזה כי-משחת יהוה את-העיר

ויהי כמצחק בעיני

חתניו:

15 וכמו השחר עלה ויאיצו

המלאכים בלוט לאמרו קום קח

את-אשתך ואת-שתי בנתיך

הנמצאת פן-תספה בעון

העיר:

16 ויתמהמה ויחזיקו האנשים

בידו וביד אשתו וביד

w^chad-gadol, usque ad maximum, *wayyil'bu* adeo ut frustra laboraverint

limso *happátaj.*
ad inveniendum ostium.

Wayyom^cru *hab^anašim* *bel-loṭ:* *hōd*
Tum dixerunt viri Loto: praeterea
mi-l'ka *fo?* *jatan,* *ubanēka,*
quis tibi est hīc? generum, et filios tuos,
ub^cnotēka, *w^ckol* *b^ašer-l'ka* *baḥir*
et filias tuas, et omnia quae tibi sunt in civitate
boše min-hammaqom.
educ ex loco hoc.

Ki-mašjilim *b^anājnu* *bet-hammaqom*
Nam perdituri sumus nos locum
hazze, *ki-gad^ala* *saḥ^aqatam* *bet-p^cne*
hunc, quia crevit clamor eorum coram
y^chōwa, *way^cšall^cjēnu* *y^chōwa*
Jehova, ideo misit nos Jehova
l'šaj^atab.
ad destruendum eum.

Wayyese *loṭ,* *way^cdabber*
Egressus est itaque Lot, et allocutus est
bel-j^atanaw, *(loq^cje* *b^cnotaw)*
generos suos, (qui duxerant filias ejus)
wayyōmer: *qūmu,* *s^cbu min-hammaqom*
et dixit: surgite, egredimini de loco
hazze, *ki-mašjit* *y^chōwa* *bet-ḥalir:*
hoc, quia destructurus est Jehova civitatem:
way^cbi *kim^cšajeq* *b^cbene*
at erat quasi jocularis in oculis
j^atanaw.
generorum suorum.

Uk^cmo *baššājar* *ḥala,* *wayyabišu*
Cum autem aurora surgeret, tunc urgebant
hammalbakim *b^cloṭ,* *lemor:* *qum,* *qaj*
angeli Lotum, dicendo: surge, sume
bet-bišt^cka, *w^cbet-s^cle* *b^cnotēka*
uxorem tuam, et duas filias tuas,
ḥannimsabot, *pen-tissafe* *baḥ^awon*
quae adsunt, ne corradaris in punitiōne
ḥalir.
civitatis.

Wayyitmaḥmaḥ, *wayyaj^aziqū* *hab^anašim*
Et cum cunctaretur, tunc prehenderunt viri
b^cyado, *ub^cyaḏ* *hišto,* *ub^cyad*
manum ejus, et manum uxoris ejus, et manum

12 *Praeterea* ¿quis tibi, etc.? además (de las personas que hemos visto), ¿á quién tienes aquí?

14 *At erat quasi jocularis*, etc.; i. e. et videbatur joculari generibus suis: "pero á sus yernos les parecía que se chanceaba."

15 *Quae adsunt*, literal. *quae inveniuntur*, "que se hallan aquí." Esto parece indicar que Lot tenía otras hijas que vivirían con sus maridos (v. 14).

שתי בנתיו בחמלת יהוה

עליו ויצאהו וינחהו

מחוץ לעיר:

17 והיו כהוציאם אתם החוצה

ויאמרו המלט על-נפשך אל-

תבוט אחריך ואל-תעמד בכל-

הכנר ההרה המלט פן-תספה:

18 ויאמרו לוטם אלהם אל-נא אדני:

19 הנה-נא מצא עבדך חך

ב ע י ג יך ו ת ג ד ל

חסדך אשו עשית עמדי

להחיות את-נפשי ואנכי

לא אוכל להמלט ההרה פך

תדבקני הוצה ומתי:

20 הנה-נא העיר הזאת קובה

לנוס שמה והוא כי-עצור

אמלטה נא שמה הלא מצער

הוא ותחי נפשי:

21 ויאמרו אליו הנה נשאתי פניך

גם לדבר הזה לבלתי הפכו

את-העיר אשר דברת:

22 מהר המלט שמה כי לא אוכל

לעשות דבר עד-באך שמה

על-כן קרא שם-העיר צוער:

s'ete b'notaw, (b'jemlat y'howa
duarum filiarum ejus, (ex clementia Jehovae

balaw) wayyosibubu, wayyannijubu
erga eum) et eduxerunt eum, et manere jusserunt

mijus labir.
extra civitatem.

Way'bi, k'bošibam botam bajūša,
Et accidit, cum educerent illi eos foras,

wayyómer: bimmalet bal-nafséka; bal
ut diceret: evade propter vitam tuam; ne

tabbiš baj'reka, w'bal-tab' mod b'kol-
respicias post te, et ne subsiste in tota

bakkikar: babára bimmalet, pen-tissafe.
hac regione: ad montem evade, ne abripiaris.

Wayyómer loš b'lehem: bal-na b'donay:
Dixitque Lotus eis: ne, quaeso, domine mi:

H'inne-na masa bab'ka jen
Ecce nunc invenit servus tuus gratiam

b'benéka, wattagdel
in oculis tuis, cum magnificasti

jasd'ka, b'ser basita bimmedi,
misericordiam tuam, quam fecisti mecum,

l'baj'yot bet-nafsi; w'banoki
ad servandum vivam animam meam; ego autem

lo bukal l'bimmalet babára, pen-
non possum evadere ad montem, ne

tidbaqáni baraba, wamatti.
assequatur me calamitas, et moriar.

Hinne-na babir bazzoš, q'roba
Ecce nunc civitatem istam, propinquam

lanus šamma, w'hi mišbar:
ad fugiendum illuc, et ipsa est parva:

bimma'la na šamma, (b'lo mišbar
evadam, quaeso, illuc, (nonne parva

bi) ul'ji nafsi.
ipsa est?) ut vivat anima mea.

Wayyómer belaw: binne nasati fanéka
Et dixit ei: ecce accipio faciem tuam

gam laddabar bazze, l'bilti boški
etiam quoad rem hanc, ad non evertere me

bet-balir, b'ser dibbarta.
civitatem, de qua locutus es.

Maber, bimmalet šamma; hi lo bukal
Festina, evade illuc; quia non potero

lab'sol dabar had-bob'ka šamma;
facere quidquam usque venire te illuc;

bal-ken qara šem-balir sošar.
idcirco vocavit nomen civitatis Sohar.

21 Accipio faciem tuam; hebraismo: suscipio preces tuas. — Ad non evertere me: "para no destruir yo"; non evertam ego.

22 Usque venire te, "hasta llegar tú"; donec venias tu. — Idcirco vocavit, "por eso llamaron ó se llamó".

23 השמש וצא על-הארץ ולוט	<i>Haššemes</i> <i>yaša</i> <i>ḥal-babāreš,</i> <i>w^oloṭ</i> Sol oriebitur* super terram, cum Lotus
בא צעה:	<i>ba</i> <i>soḥ^ara.</i> ingressus est Sohar.
24 ויהיה המטיר על-סדם	<i>Waybowa</i> <i>ḥimfir</i> <i>ḥal-s^edom</i> Tunc Jehova plueret fecit super Sodomam
ועל-עמורה גפיות ואש מאת	<i>w^oḥal-b^amora</i> <i>gofrit</i> <i>wabeš, mebet</i> et super Gomorrhām sulphur et ignem, a
יהוה מן-השמים:	<i>y^ehowa</i> <i>min-ḥaššamayim.</i> Jehova e coelis.
25 ויהפך את-הערים האל ואת	<i>Wayyab^afok</i> <i>bet-beḥarim</i> <i>babel,</i> <i>w^ebet</i> Et subvertit civitates istas, et
כל-הכנר ואת כל-ישובי	<i>kol-ḥakkikhar,</i> <i>w^ebet kol</i> <i>yos^ebe</i> universam regionem, omnesque habitatores
הערים וצמח האדמה:	<i>beḥarim,</i> <i>w^ešemaj</i> <i>ḥab^adama.</i> civitatum, et fruges terrae.
26 ותבט אשתו מאחוריו	<i>Wattabbeṭ</i> <i>bišto</i> <i>mehaj^araw,</i> Respexit autem uxor ejus a tergo ejus,
ותהי נציב מלח:	<i>watt^ebi</i> <i>n^ešib</i> <i>mēlaj.</i> et facta est statua salis.
27 וישכם אברהם בבקר	<i>Wayyaškem</i> <i>habraḥam</i> <i>babbōqer</i> Et surrexit mane Abraham in matutino
אל-המקום אשר-עמד שם את-פני	<i>bel-hammaqom,</i> <i>b^ašer-ḥamad</i> <i>šam bet-p^ene</i> ad locum, quo steterat ibi coram
יהוה:	<i>y^ehowa.</i> Jehova.
28 וישקף על-פני סדם ועמורה	<i>Wayyašqef</i> <i>ḥal-p^ene</i> <i>s^edom</i> <i>wab^amora,</i> Prospexitque versus Sodomam et Gomorrhām,
ועל כל-פני ארץ הכנר	<i>w^eḥal</i> <i>kol-p^ene</i> <i>bēres</i> <i>ḥakkikhar;</i> et super omnem faciem terrae regionis;
וירא יהנה עלה קיטר הארץ	<i>wayyar</i> <i>w^eḥinne</i> <i>ḥala</i> <i>qītor</i> <i>ḥabāreš,</i> et vidit et ecce ascendebat fumus terrae,
כקיטר הכבשן:	<i>ḥ^eqītor</i> <i>ḥakkibšan.</i> sicut fumus fornacis.
29 ויהי בשחת אלהים את-ערי	<i>Way^ehi,</i> <i>b^ašajet</i> <i>b^alohim</i> <i>bet-ḥare</i> Accidit itaque, in destruendo Deus civitates
הכנר ויזכר אלהים	<i>ḥakkikhar,</i> <i>wayyizkor</i> <i>b^alohim</i> regionis illius, ut recordaretur Deus
את-אברהם ושלח את-לוט מתוך	<i>bet-habraḥam;</i> <i>way^ešallaj</i> <i>bet-loṭ</i> <i>mittok</i> Abrahami; ideo emisit Lotum e medio
ההפכה בהפך את-הערים	<i>ḥab^afeka,</i> <i>ḥab^afok</i> <i>bet-beḥarim,</i> subversionis, in subvertendo civitates
אשר-ישב בהן לוט:	<i>b^ašer</i> <i>yašab</i> <i>ḥaben</i> <i>loṭ.</i> quibus habitabat in eis Lotus.
30 ויעל לוט מצוער וישב	<i>Wayyāḥal</i> <i>Loṭ</i> <i>mišsoḥar,</i> <i>wayyēšeb</i> Postea ascendit Lotus de Sohar, et habitavit

26 *Respexit autem uxor ejus*, etc., "miró atrás su mujer., se quedó detrás de él su mujer. *Mirar atrás* es detenerse, pararse para mirar.

27 *Et surrexit mane*, "y madrugó Abraham por la mañana para ir al sitio., — *Quo steterat ibi* (hebrais.), ubi steterat.

29 *In destruendo*, "al destruir., cum destrueret. — *In subvertendo*, i. e. cum subvertit. — *Quibus habitabat in eis* (hebrais.), in quibus habitabat.

בהר ושתי בנתיו עמו

כי ירא לשבת בצוער וישב

במועה הוא ושתי בנתיו:

31 ותאמר הבכורה אל-הצעירה אבינו

זקן ואיש אין בארץ לבוא

עלינו כדרך כל-הארץ:

32 לכה נשקה את-אבינו ויין

ונשכבה עמו ונחיה

מאבינו זרע:

33 ותשקין את-אביהן ויין בלילה

הוא ותבא הבכורה ותשכב

את-אביה ולא-ידע

בשכבה ובקומה:

34 ויהי ממחרת ותאמר הבכורה

אל-הצעירה הן-שכבתי אמש

את-אבי נשקנו ויין

גם-הלילה ובאי שכבי עמו

ונחיה מאבינו זרע:

35 ותשקין גם בלילה ההוא

את-אביהן ויין ותקם הצעירה

ותשכב עמו ולא-ידע

בשכבה ובקמה:

36 ותהרין שתי בנות-לוט מאביהן:

37 ותלד הבכורה בן ותקרא

babar, us^ete b^enotaw himmo,
in monte, et duae filiae ejus cum eo,

(*hi yare lasēbet b^esohar*) *wayyēšeb*
(quia timuit manere in Sohar) conseditque

bamm^ebara hu us^ete b^enotaw.
in spelunca ipse et duae filiae ejus.

Wattōmer babb^ekira hel-bass^ebira: babinu
Dixitque primogenita minori natu: pater noster

zaqen, w^ebiš bēn babāreš labo
est senex, et vir non est in terra ad ingrediendum

balēnu, k^ederek kol-babāreš.
ad nos, juxta morem universae terrae.

L^eka, našqe bet-babinu yāyin,
Agedum, propinemus patri nostro vinum,

w^enišk^eba himmo; un^ejayye
et discumbamus cum eo; ut vivificemus

mehabinu zāraḥ.
ex patre nostro semen.

Wattasqēna bet-b^ebiben yāyin ballāyla
Propinaverunt igitur patri suo vinum in nocte

hu: wattabo babb^ekira, wattiškab
illa: et ingressa est primogenita, et cubuit

bet-babika, w^elo-yadaḥ
cum patre suo, qui non animadvertit

b^ešik^ebaḥ, ub^equmab.
in cubare illam, aut in surgere illam.

Way^ebi mimmoj^erat, wattōmer babb^ekira
Accidit autem postridie, ut diceret primogenita

hel-bass^ebira: ben-šakābtī bēmeš
minōri: ecce cubavi nocte praeterita

bet-babi; našqēnnu yāyin
cum patre meo; propinemus ei vinum

gam-ballāyla; ubōbi, šik^ebi himmo,
etiam hac nocte; et ingredi, cuba cum eo,

un^ejayye mehabinu zāraḥ.
ut vivificemus ex patre nostro semen.

Wattasqēna gam ballāyla babu
Cumque propinassent etiam in nocte illa

bet-babiben yāyin, wattāqom bass^ebira,
patri suo vinum, et surrexit minōr natu,

wattiškab himmo, w^elo-yadaḥ
et cubavit cum eo, qui non animadvertit,

b^ešik^ebaḥ, ub^equmab.
dum cubaret illa, aut dum surgeret illa.

Wattab^erēna š^ete b^enot-loṭ me^ebiben.
Conceperunt ergo duae filiae Loti ex patre suo.

Wattēled babb^ekira ben, wattiqra
Peperitque primogenita filium, et vocavit

33 *In cubare illam, aut in surgere illam; i. e. cum cubaret illa, aut cum surgeret illa,*

37 *Ipse est pater Moab; i. e. pater gentis moabiticae. Moab; i. e. semen patris,*

שמו מואב הוא אבירמואב	<i>s^o mo</i> nomen ejus	<i>mobab:</i> Moab:	<i>bu</i> ipse est	<i>b^a bi-mobab</i> pater Moab
עדהיום:	<i>bad-hayyom.</i> usque ad hodiernum diem.			
38 והצורה גם-הוא ולדה בן	<i>W^e bass^e bira</i> Et minor natu	<i>gam bi</i> etiam ipsa	<i>yal^a da</i> peperit	<i>ben,</i> filium,
ותקרא שמו בן-עמי הוא	<i>wattigra</i> vocavitque	<i>šemo</i> nomen ejus	<i>ben-hammi:</i> Benhammi:	<i>bu</i> ipse est
אבי בני-עמון עדהיום:	<i>b^a bi</i> pater	<i>b^e ne-hammon</i> filiorum Ammon	<i>bad-hayyom.</i> usque ad hanc diem.	

CAP. XX

1 ויסע משם אברהם ארצה	<i>Wayyissab</i> Profectus est autem	<i>miššam</i> exinde	<i>babraham</i> Abraham	<i>bārša</i> ad terram
הנגב וישב בין-קדש ובין	<i>bannēgeb,</i> meridiei,	<i>wayyēšeb</i> et habitavit	<i>bēn-qadeš</i> inter Cades	<i>ubēn</i> et inter
שור ויגר בגרר:	<i>šur,</i> Sur,	<i>wayyāgor</i> et peregrinatus est	<i>big^e rar.</i> Geraræ,	
2 ויאמר אברהם אל-שורה אשתו	<i>Wayyómer</i> Dixitque	<i>babraham</i> Abraham	<i>bel-šara</i> de Sara	<i>bišto:</i> uxore sua:
אחתי הוא וישלח אבימלך	<i>«b^a joti</i> «soror mea	<i>bi»;</i> ipsa (est)»;	<i>wayyišlaj</i> misit itaque	<i>b^a bimélek</i> Abimelech
מלך גרר ויקח את-שורה:	<i>mélek</i> rex	<i>g^e rar,</i> Geraræ,	<i>wayyiqqaj</i> et cepit	<i>bet-šara.</i> Saram.
3 ויבא אלהים אל-אבימלך בחלום	<i>Wayyabo</i> Sed venit	<i>b^e lobim</i> Deus	<i>bel-b^a bimélek</i> ad Abimelechum	<i>baj^a lom</i> in somnio
הלילה ויאמר לו הנך מת	<i>balláyla,</i> noctis,	<i>wayyómer lo:</i> et dixit ei:	<i>binn^a ha</i> ecce tu	<i>met</i> moriturus es
על-האשה אשר-לקחת והוא	<i>bal babisša</i> propter mulierem	<i>b^a šer-laqájta</i> quam sumsisti,	<i>w^e bi</i> nam ipsa est	
בעלת בעל:	<i>b^e bulat</i> maritata	<i>bálal.</i> marito.		
4 ואבימלך לא קרב אליה	<i>Wab^a bimélek</i> Abimelech autem	<i>lo</i> non	<i>qarab</i> accesserat	<i>beléba;</i> ad eam;
ויאמר אדני הגוי גם-	<i>wayyómer:</i> dixit igitur:	<i>b^a donáy</i> Domine	<i>š^e b^a góy</i> num gentem	<i>gam-</i> etiam
צדיק תהרג:	<i>šaddiq</i> justam	<i>tab^e rog?</i> occides?		
5 הלא הוא אמר-לי אחתי הוא	<i>šH^a lo</i> Nonne	<i>bu</i> ipse	<i>hamar-li:</i> dixit mihi:	<i>«b^a joti bi»</i> «soror mea ipsa est»

38 *Pater filiorum Ammon; i. e. pater ammonitarum. Ben-hammi; i. e. filius populi met.*

1 *Et peregrinatus est Geraræ.* La versión samaritana traduce בסקלון (*basqelon*) en Ascalon. Abraham partió de las cercanías de Hebron, y marchando hacia el sudoeste, llegó hasta Gerar ó Gerara, situada en la Palestina, no lejos de Bersabee, que posteriormente perteneció á la tribu de Simeón. — *Cades* (desierto que se extiende hacia la Idumea) y *Sur* (desierto que se prolonga hacia el mar Rojo), designan probablemente los lugares en donde pastaban los rebaños de Abraham, morando él en Gerara.

2 *Misit... et cepit; i. e. misit capere, misit arcessere Saram:* "envió á tomar á Sara."

והיא-גם-הוא אמרה אחי הוא

בת-ם-לבבי ובנקיין

כפי עשיתי זאת:

6 ויאמר אליו האלהים בחלם גם

אנכי ודעתי כי בת-ם-לבבך

עשית זאת ואחשך גם-אנכי

אותך מחמולי-על-כן לא-נתתיך

לנגע אליה:

7 ועתה השב אשת-האיש כי-

נביא הוא ויתפלל בעדך וחי

ואם-אינך משוב דע כי-

מות תמות אתה וכל-אשר-

לך:

8 וישנם אבימלך בבקר

ויקרא לכל-עבדיו וידבר

את-כל-הדברים האלה באזניהם

ויוראו האנשים מאד:

9 ויקרא אבימלך לאברהם

ויאמר לו מה-עשית לנו ומה-

חטאתי לך כי-הבאת עליו

ועל-ממלכתי חטאה גדלה

מעשים אשר לא-יעשו עשית

עמדי:

w^ebi-gam-bi bam^ara: «*aji bu*»?
et ipsa etiam ipsa dixit: «frater meus ipse est?»

b^tom-l^tbabi ubⁿiqyon
Cum integritate cordis mei et cum puritate

kappáy basiti zot.
manuum mearum feci hoc.

Wayyómer belaw bab^tlobim baj^alom: gam
Et dixit ei Deus in somnio: etiam

banoki yadālti ki b^tom-l^tbab^aka
ego scio quod cum integritate cordis tui

basita zot: wabejsok gam-banoki
feceris hoc: cohibui igitur etiam ego

bot^aka mej^ato-li, bal-ken lo-n^etatika
te a peccando in me, ideo non permisi tibi

lingo^ab belēba.
tangere eam.

W^abatta bašeb bešet-babiš, ki
Nunc autem redde uxorem viri, nam

nabi bu, w^eyitpallel bašad^aka, wej^eye:
propheta est, et exorabit pro te, et vives:

w^bim-ben^aka mešib, daš ki-
sed si non fueris tu reddens, scito quod

mot lamut batta w^akol-b^aser-
moriendo morieris tu et omne quod

lak.
tibi est.

Wayyaškem b^abimēlek babbōqer,
Surrexit ergo mane Abimelech in matutino,

wayyiqra l^tkol-b^abadaw, way^adabber
et convocavit omnes servos suos, et locutus est

bet-kol-badd^abarim babēlle b^ahoznehem;
omnes res has in auribus eorum;

wayyir^abu bab^anašim m^abod.
et timuerunt viri valde.

Wayyiqra b^abimēlek l^thabraham,
Deinde advocavit Abimelech Abrahamum,

wayyómer lo: z^ame-basital-lānu? z^aume-
et dixit ei: quid fecisti nobis? et quid

jašati lak, ki-hebēta baláy
peccavi in te, quod induxisti super me

webal-mamlakti j^ašaba g^adola?
et super regnum meum peccatum grande?

maš^asim b^aser lo-yebasu, basita
facta quae non fiunt, fecisti

bimmedi.
mecum.

6 *A peccando in me; i. e. ne peccares in me; "para que no pecases contra mí."*

7 *Nam propheta; i. e. familiaris, amicus Dei est. — Si non fueris tu reddens, si non reddideris.*

8 *Omnes res has, omnia haec: "todas estas cosas, todo esto."*

9 *Quae non fiunt; i. e. quae fieri non debent.*

שמו מואב הוא אבי-מואב

עדהיום:

38 והצורה גם-הוא ילדה בן

ותקרא שמו בן-עמי הוא

אבי בני-עמון עדהיום:

s^emo mobab: bu b^abi-mobab
nomen ejus Moab: ipse est pater Moab

bad-bayyom.
usque ad hodiernum diem.

W^bass^ehira gam bi yal^eda ben,
Et minor natu etiam ipsa peperit filium,

wattigra šemo ben-hammi: bu
vocalitque nomen ejus Benhammi: ipse est

b^abi b^ene-hammon bad-bayyom.
pater filiorum Ammon usque ad hanc diem.

CAP. XX

1 ויסע משם אברהם ארצה

הנגב וישב בין-קדש ובין

שור ויגר בגר:

2 ויאמר אברהם אל-שורה אשתו

אחתי הוא וישלח אבימלך

מלך גר ויקח את-שורה:

3 ויבא אלהים אל-אבימלך בחלום

הלילה ויאמר לו הנך מת

על-האשה אשר-לקחת והוא

בעלת בעל:

4 ואבימלך לא קרב אליה

ויאמר אדני הגוי גם-

צדוק תהרג:

5 הלא הוא אמר-לי אחתי הוא

Wayyissab miššam habrabam bārsa
Profectus est autem exinde Abraham ad terram

bannēgeb, wayyēšeb bēn-qadeš ubēn
meridiei, et habitavit inter Cades et inter

šur, wayyāgor big^erar.
Sur, et peregrinatus est Geraræ.

Wayyómer habrabam bel-šara bišlo:
Dixitque Abraham de Sara uxore sua:

«b^ajoti bi»; wayyišlaj b^abimēlek
«soror mea ipsa (est)»; misit itaque Abimelech

mēlek g^erar, wayyiqqaj bet-šara.
rex Geraræ, et cepit Saram.

Wayyabo b^elohīm bel-b^abimēlek baj^alom
Sed venit Deus ad Abimelechum in somnio

ballāyla, wayyómer lo: binn^eka met
noctis, et dixit ei: ecce tu moriturus es

bal babisša b^aser-laqajla w^ebi
propter mulierem quam sumisti, nam ipsa est

b^ebulat bābal.
maritata marito.

Wab^abimēlek lo qarab belēba;
Abimelech autem non accesserat ad eam;

wayyómer: b^adonáy ḡb^agōy gam-
dixit igitur: Domine ḡ num gentem etiam

saddiq tab^arog?
justam occides?

ḡH^alo bu hamar-li: «b^ajoti bi»
Nonne ipse dixit mihi: «soror mea ipsa est»

38 Pater filiorum Ammon; i. e. pater ammonitarum. Ben-hammi; i. e. filius populi mei.

1 Et peregrinatus est Geraræ. La versión samaritana traduce בסקלון (*basqelon*) en Ascalon. Abraham partió de las cercanías de Hebron, y marchando hacia el sudoeste, llegó hasta Gerar ó Gerara, situada en la Palestina, no lejos de Bersabee, que posteriormente perteneció á la tribu de Simeón. — Cades (desierto que se extiende hacia la Idumea) y Sur (desierto que se prolonga hacia el mar Rojo), designan probablemente los lugares en donde pastaban los rebaños de Abraham, morando él en Gerara.

2 Misit... et cepit; i. e. misit capere, misit arcessere Saram; "envió á tomar á Sara..."

והיא-גם-הוא אמרה אחי הוא

ב ת ס ל ב ב ו ב נ ק י נ

כפי עשיתי זאת:

6 ויאמר אליו האלהים בחלום גם

אנכי ידעתי כי בתם-לבבך

עשית זאת ואחשך גם-אנכי

אותך מחטולי על-כן לא-נתתיך

לנגע אליה:

7 ועתה השב אשר-האיש כי-

נביא הוא ויתפלל בעדך וחי

ואם-אינך משוב דע כי-

מות תמות אתה וכל-אשר-

לך:

8 וישנם אבימלך בבקר

ויקרא לכל-עבדיו וידבר

את-כל-הדברים האלה באזניהם

ויראו האנשים מאד:

9 ויקרא אבימלך לאברהם

ויאמר לו מה-עשית לנו ומה-

חטאתי לך כי-הבאת עליו

ועל-ממלכתי חטאה גדלה

מעשים אשר לא-יעשו עשית

עמדי:

w^hi-gam-bi ham^ara: «aji bu»?
et ipsa etiam ipsa dixit: «frater meus ipse est?»

b^atom-l^ababi ub^aniqyon
Cum integritate cordis mei et cum puritate

kappáy basiti zot.
manuum mearum feci hoc.

Wayyómer belaw hab^alobim baj^alom: gam
Et dixit ei Deus in somnio: etiam

hanoki yadābtī ki b^atom-l^abab^aka
ego scio quod cum integritate cordis tui

basita zot: wabejsok gam-hanoki
feceris hoc: cohibui igitur etiam ego

bot^aka mej^ato-li, bal-ken lo-n^atatika
te a peccando in me, ideo non permisi tibi

lingo^ab belēba.
tangere eam.

W^abatta bašeb bešet-habiš, hi
Nunc autem redde uxorem viri, nam

nabi hu, w^ayitpallel babad^aka, wej^aye:
propheta est, et exorabit pro te, et vives:

w^abim-ben^aka mešib, dab ki-
sed si non fueris tu reddens, scito quod

mot tamut batta w^akol-b^ašer-
moriendo morieris tu et omne quod

lak.
tibi est.

Wayyaškem b^abimēlek babbōger,
Surrexit ergo mane Abimelech in matutino,

wayyiqra l^akol-b^abadaw, way^adabber
et convocavit omnes servos suos, et locutus est

bet-kol-badd^abarim babēlle b^aboznehem;
omnes res has in auribus eorum;

wayyir^abu hab^anašim m^ahod.
et timuerunt viri valde.

Wayyiqra b^abimēlek l^ahabrabam,
Deinde advocavit Abimelech Abrahamum,

wayyómer lo: z^ame-basital-lānu? z^aume-
et dixit ei: z^aquid fecisti nobis? z^aet quid

jatāti lak, ki-kebēta baláy
peccavi in te, quod induxisti super me

webal-mamlakti j^ataba g^adola?
et super regnum meum peccatum grande?

mal^asim b^ašer lo-yebasu, basita
facta quae non fiunt, fecisti

šimmadi.
mecum.

6 *A peccando in me; i. e. ne peccares in me; "para que no pecases contra mí."*

7 *Nam propheta; i. e. familiaris, amicus Dei est. — Si non fueris tu reddens, si non reddideris.*

8 *Omnes res has, omnia haec: "todas estas cosas, todo esto."*

9 *Quae non fiunt; i. e. quae fieri non debent.*

10 ויאמר אבימלך אל-אברהם מה

ראית כי עשית את-הדבר הזה :

11 ויאמר אברהם כי אמרתי רק

אין-יוראת אלהים במקום הזה

והרגוני על-דבר אשתי :

12 וגם-אמנה אחתי בת-אבי הוא

אך לא בת-אמי ותהי-לי

לאשה :

13 ויהי כאשר התעו אתי

אלהים מבית-אבי ואמר

לה זה חסדך אשר תעשי

עמדי אל-כל-המקום אשר

נבוא שמה אמר-לי אחי

הוא :

14 ויקח אבימלך צאן ובקר

ועבדים ושפחת ויתן לאברהם

Wayyómer b^abimélek bel-babrahám: ¿ma
Dixit praeterea Abimelech Abrahamo: ¿quid

rabita ki basita bet-baddabar bazze?
spectabas cum faceres rem hanc?

Wayyómer habrahám: ki bamárti «raq
Et respondit Abrahamus: quia dixi, «omnino

bén-yirbat b^alobim bammaqom bazze
non est timor Dei in loco hoc,

wab^aragúni bal-d^ebar bišti.
et occident me propter uxorem meam.

W^egam-homna b^ajoti (bat-babi) bi,
Et etiam revera soror mea (filia patris mei) ipsa est,

bak lo bat-bimmi; watt^abi-li
sed non filia matris meae; et fuit mihi

l^abišša.
in uxorem,

W^ay^abi, kab^ašer bitbu bott
Accidit autem, postquam oberrare jussit me

b^alobim mibbét-babi, wabomar
Deus a domo patris mei, ut dicerem

lab: ze jasdek b^ašer tab^asi
ei: haec est benignitas tua quam facies

bimmedi: bel-kol-bammaqom b^ašer
mecum: ad omnem locum quo

nabo šámma, bim^ari-li: «baji
pervenimus illuc, dic de me: «frater meus

bu»
ipse est.

Wayyiqqaj b^abimélek šon ubaqar,
Tunc sumsit Abimelech pecus et armentum,

wab^abadim, us^afajot, wayyitten l^ababrahám,
et servos, et ancillas, et dedit Abrahamo,

10 *¿Quid spectabas?* etc. "¿qué te proponías al hacer eso, al obrar así?"

12 *Et etiam revera soror mea est*, etc. Como las palabras que significan *padre, madre, hermano, hermana*, tienen en hebreo un sentido más lato que en las lenguas modernas, este pasaje ha dado lugar á diversas interpretaciones. Dicen algunos que Sara y Lot eran hermanos, hijos de Aran, y por consiguiente sobrinos de Abraham; pero suponen que Taré tuvo dos mujeres, una de ellas madre de Abraham y la otra madre de Aran. Conforme a este supuesto explican la expresión: *filia* (i. e. neptis) *patris mei est, sed non neptis matris meae*. Muchos expositores opinan que la palabra *soror* debe tomarse aquí en el sentido estricto, admitiendo que Sara era *hermana* de Abraham por parte de padre, pero no por parte de madre. Á este propósito dice San Jerónimo: "*Etenim vere soror mea est de patre, sed non ex matre*. Id est, fratris ejus est Aran filia, non sororis. Sed quia in Hebraeo habet: *vere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meae*: et magis sonat quod soror Abrahæ fuerit; in excusationem ejus dicimus, necdum illo tempore tales nuptias lege prohibitas." (*Quæst. seu tradit. hebr. in Genes.*)

13 *Postquam oberrare*, etc., "después que Dios me ordenó ir de una á otra parte.", sin destino fijo. El plural *אלהים* (*h'lohim*) *Dios*, lleva generalmente el verbo en singular: aquí el texto hebreo usa el plural *התעו* (*hithu*), *oberrare me jusserunt*, prescindiendo del sentido por atender al rigor gramatical de la concordancia. Esta variante pudiera ser un descuido de los copistas, pues el texto samaritano pone dicho verbo en singular, *התעה* (*hitha*), y así lo traducen todos los antiguos intérpretes, y la versión samaritana, que dice:

כמה המעה יתי אלהים מן משכן אבי
(havi miskan men heluem yati ataa kama)

"quando errare jussit me Deus ab habitatione patris mei.", — *Ad omnem locum quo perveniremus illuc*; i. e. ad quemcumque locum pervenerimus.

14 En el texto samaritano se lee: *Tunc sumst Abimelech mille siclos argenti, et pecus*, etc.; la versión samaritana dice: *אלף אבר* (*hélef hávar*), *mille siclos plumbi*.

וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	<i>wayyāšeb</i> et restituit	<i>lo</i> ei	<i>bet šara</i> Saram	<i>bišto.</i> uxorem ejus.
15 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שֶׁב:	<i>Wayyómer</i> Et dixit	<i>b^abimélek:</i> Abimelech:	<i>binne</i> ecce	<i>barsi</i> terra mea
16 וְלִשְׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי כֶּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא—לֶךְ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֵתְךָ וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:	<i>l^afanéka;</i> coram te;	<i>bat^ttob</i> in bono	<i>b^abenéka</i> in oculis tuis	<i>šeb.</i> habita.
17 וַיִּתְּפַלֵּל אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיֹּרֶפָא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֵת אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתָּיו וַיֵּלְדוּ:	<i>Ul^asara bamar:</i> Sarae autem dixit.	<i>«binne nattáti</i> «ecce dedi	<i>bélef késef</i> mille argenti	
18 כִּי־עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־ רַחֵם לְבֵית אַבְיִמֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשֶּׁת אַבְרָהָם:	<i>l^abajik;</i> fratri tuo;	<i>binne</i> ecce	<i>b^u-lak</i> hoc erit tibi	<i>k^asut</i> operimentum
	<i>b^aenáyim</i> oculorum	<i>l^akol</i> omnibus	<i>b^ašer</i> qui	<i>bittak:»</i> tecum sunt:»
	<i>w^abet</i> et coram	<i>kol</i> omnibus	<i>w^anokájat.</i> (et) judicata est.	
	<i>Wayyitpallel</i> Oravit itaque	<i>babrahám</i> Abrahamus	<i>bel-bab^alobim,</i> Deum,	
	<i>wayyirpa</i> et sanavit	<i>b^alobim</i> Deus	<i>bet-b^abimélek</i> Abimelechum	<i>w^abet</i> et
	<i>bišto,</i> uxorem ejus,	<i>w^abambotaw</i> et ancillas ejus,	<i>wayyelédu;</i> et pepererunt;	
	<i>Ki-bāšar</i> Nam occludendo	<i>bāšar</i> occluserat	<i>y^abowa b^abad kol.</i> Jehova omnem	
	<i>rejem</i> vulvam	<i>l^abét</i> domus	<i>b^abimélek</i> Abimelechi	<i>bal-d^abar sara</i> propter Saram
	<i>béšet</i> uxorem	<i>babrahám.</i> Abrahami,		

CAP. XXI

1 וַיְהִי כִּדְבַר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְשָׂרָה כֹּאשֶׁר דָּבַר:	<i>Waybowa</i> Et Jehova	<i>paqad</i> prospexit	<i>bet-sara,</i> Sarae,	<i>kab^ašer bamar;</i> sicut dixerat;
2 וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקָנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־ דָּבַר אֱלֹהִים:	<i>wayyābhas</i> et fecit	<i>y^abowa</i> Jehova	<i>l^asara</i> Sarae	<i>kab^ašer</i> quemadmodum
	<i>dibber.</i> locutus fuerat.			
	<i>Wattābar,</i> Et concepit,	<i>wattēled</i> et peperit	<i>sara</i> Sara	<i>l^ababrahám ben</i> Abrahamo filium
	<i>liž^aqunaw</i> senectuti ejus	<i>lammobed,</i> tempore constituto,	<i>b^ašer</i> quod	
	<i>dibber</i> locutus fuerat	<i>boto</i> ei	<i>b^alobim.</i> Deus.	

15 *In bono in oculis tuis*; i. e. in loco bono in oculis tuis, in loco qui tibi bene placuerit.16 *Mille argenti*; i. e. mille siclos argenti. — *Operimentum oculorum*, est munus vel officium ad alicujus innocentiam justificandam coram hominibus. No se trata aquí de un velo para cubrir la cabeza, como muchos han creído, sino de un obsequio hecho á Sara en prueba de su inocencia, pues contra su voluntad la había llevado Abimelek para tomarla por esposa. Los Setenta quisieron, según parece, expresar esta idea al traducir: *וַיִּתְּפַלֵּל* i. e. salvus fuit (vel erat) honor Sarae.17 *Et pepererunt*, "y pudieron dar á luz", recobraron la fecundidad.2 *Senectuti ejus*, "en su vejez", siendo él viejo.

3 ויקרא אברהם את-שם-בנו הנולד-לו אשר-ולדה-לו שרה יצחק:	Wayyiqra Appellavitque	habrahām Abrahamus	bet-šem-b'no, nomen filii sui,
4 וימל אברהם את-יצחק בנו בן-שמונת ימים כאשר צוה אתו אלהים:	Wayyāmol Et circumcidit	habrahām Abrahamus	bet-yisjaq b'no Isaacum filium suum ben-š'monat yamim, kab'šer šiwwa boto natum octo dies, sicut praeceperat ei b'lohim. Deus.
5 ואברהם בן-מאת שנה בהולד לו את-יצחק בנו:	W'habrahām Abrahamus autem erat	ben-m'bat natus centum	šana annos, b'biwwāled lo bet-yisjaq b'no. in nascendo ei Isaacus filius ejus.
6 ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל-השמע יצחק-לי:	Wattōmer Dixitque	sara: Sara:	š'joq ḥasa li b'lohim; risum fecit mihi Deus; kol-ḥaššōmē ^a b' yisjaq-li. omnis audiens iridebit mihi.
7 ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי-ולדתי בן לזקניו:	Wattōmer: Praeterea dixit:	zmi quis	millel l'habrahām, dixisset Abrahamo, benika banim sara, ki-yalādti ben lactabit filios Sara, quia peperit filium liq'qunaw? senectuti ejus?
8 ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את-יצחק:	Wayyigdal Crevit autem	bayyēled, puer,	wayyiggamal: wayyāḥas et ablactatus est: fecitque habrahām mište gadol b'yom Abrahamus convivium magnum in die biggamel bet-yisjaq. ablactari Isaacum.
9 ותרא שרה את-בן-הגור המצויות אשר- ילדה לאברהם מצחק:	Wattēre Et vidit	sara Sara	bet-ben-ḥagar hammisrit (b'šer- filium Agaris aegyptiae (quem yal'da l'habrahām), m'sajeq. peperit Abrahamo), illudentem.
10 ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת-בנה כי לא יורש בן-האמה הזאת עם-בני עם יצחק:	Wattōmer Dixitque	l'habrahām: Abrahamo:	gareš ḥabama baqqot ejice ancillam hanc w'bet-b'nah; et filium ejus; hi lo yiraš quia non hereditabit ben-ḥabama baqqot ḥim-b'ni, ḥim filius ancillae hujus cum filio meo, cum yisjaq. Isaaco.
11 וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו:	Wayyeraḥ Et malum fuit	ḥaddabar verbum	m'bod valde b'bene in oculis habrahām ḥal bodot b'no. Abrahami propter causas filii sui.

4 Natum octo dies, "à la edad de ocho días ..

5 In nascendo ei, "al nacerle .."; cuando le nació; cum natus est ei.

6 Risum fecit (i. e. paravit) mihi Deus, "Dios me ha hecho objeto de risa ..

8 In die ablactari; i. e. quo die ablactatus est Isaacus.

11 Malum fuit verbum valde in oculis Abrahami, etc.; i. e. hoc displicuit quamplurimum Abrahamo propter filium suum.

12 ויאמר אלהם אל-אברהם אל-יוע

בעיניך על-הנער ועל-

אמתך כל אשר תאמר אליך

שרה שמוע בקלה כו

ביצחק יקרא לך זרע:

13 וגם את-בן-האמה לגוי אשימנו

כו זרעך הוא:

14 וישנם אברהם בבקר

ווקח-להם וחמת מים

ויתן אל-הגר שם על

שנמה ואת-הילד וישלחה

ותלך יתתע במדבר

באר שבע:

15 ויכלו המים מן-החמרת

ותשלך את-הילד תחת אחד

השיחים:

16 ותלך ותשב לה מנגד הרחק

כמטחוי קשת כו אמרה

אל-אמא במורת הילד ותשב

מנגד ותשא את-קלה

יתבק:

17 וישמע אלהים את-קול הנער

Wayyómer b'lobim hel-babraham: bal-yerab
Tunc dixit Deus Abrahamo: ne sit malum

b'benéka bal-hannábar w'bal-
in oculis tuis propter puerum et propter

b'matéka: kol b'ser tomar beléka
ancillam tuam: omne quod dixerit tibi

sara, s'mab b'qolab, ki
Sara, obtempera voci ejus, quia

b'visjaq yiqqare l'ka z'arab.
juxta Isaacum vocabitur tibi posteritas.

W'gam bet-ben-babama l'goy b'simennu,
Sed etiam filium ancillae populum faciam eum,

ki zarb'ka bu.
quia semen tuum ipse est.

Wayyashkem babraham babbóger,
Surrexit itaque mane Abraham in matutino,

wayyiqqaj-léjem w'jemat mayim,
et sumsit panem et utrem aquae,

wayyitten bel-bagar (sam bal
deditque Agari (posuit super

šikmab), w'bet-hayyaled, wayy'sall'jéba;
humerum ejus), et puerum, et dimisit eam;

wattélek, wattétal b'midbar
quae abiit, et deerravit in deserto

b'her šabal.
Bersabee.

Wayyik'lu hammáyim min-hajémet,
Sed consumptae fuerunt aquae de utre,

wattašlek bet-hayyaled tájat bajad
et abjecit puerum subter unum

bassijim.
fruticum.

Wattélek wattéseb lab minnéged, harjek
Et abiit et sedit (sibi) e regione, elongando

kim'faj'we qéset, ki bam'ra:
sicut tendentes arcum, nam dixit:

«bal-herbe b'mot hayyaled:» wattéseb
«ne videam mortem pueri:» sedit ergo

minnéged, wattissa bet-qolab,
e regione, sustulitque vocem suam,

wattebh.
et fleuit.

Wayyišmal b'lobim bet-qol bannábar,
Exaudivitque Deus vocem pueri,

12 *Ne sit malum in oculis tuis*; i. e. ne tibi displiceat, ne doleas. — *Juxta Isaacum vocabitur tibi posteritas*: se llamarán hijos tuyos (verdaderos hijos de Abram), herederos de las promesas, solamente los descendientes de Isaac.

13 *Populum faciam eum*; i. e. faciam ex eo populum. El texto samaritano dice: *populum magnum*, como la Vulgata, los Setenta y las versiones samaritana y siríaca; la versión arábica y el *Targum* se conforman con el texto hebreo.

16 *Elongando sicut tendentes arcum*; i. e. intra arcus jactum: "alejándose a tiro de ballesta".

17 *In quo ipse ibi*, hebraísmo; i. e. in loco in quo ipse est; ibi ubi est.

ויקרא מלאך אלהים אל-הגר
מן-השמים ויאמר לה
מה-לך הגר אל-תינואי כי
שמע אלהים אל-קול הנער באשר
הוא-שם:

18 קומו שאי את-הנער והחזיקי
את-ידיך בו כי-לגוי גדול
אשימנו:

19 ויפקח אלהים את-עיניה ותרא
באר מים ותלך ותמלא
את-החמת מים ותשק
את-הנער:

20 ויהי אלהים את-הנער ויגדל
וישב במדבר ויהי רבה
קשת:

21 וישב במדבר פארן ותקח-לו
אמו אשה מארץ מצרים:

22 ויהי בעת ההוא ויאמר
אבימלך ופיקל שר-עבדו
אל-אברהם לאמר אלהים עמך
בכל אשר-אתה עשה:

23 ועתה השבעה לי באלהים הנה

<i>wayyiqra</i> et vocavit	<i>malbak</i> angelus	<i>b'lobim</i> Dei	<i>bel-bagar</i> Agarem
<i>min-baššamayim,</i> de coelo,		<i>wayyómer</i> et dixit	<i>lab:</i> ei;
<i>mal-lak,</i> quid tibi est,	<i>bagar?</i> Agar?	<i>bal-tir'bi,</i> ne timeas,	<i>hi</i> nam
<i>šamal' b'lobim</i> exaudivit Deus	<i>bel-qol</i> vocem	<i>bannábar</i> pueri	<i>bab'šer</i> in quo
<i>bu-šam.</i> ipse ibi.			
<i>Qumi,</i> Surge,	<i>s'bi</i> tolle	<i>bet-bannábar,</i> puerum,	<i>w'ba'xiqi</i> et adijunge
<i>bet-yadek</i> manum tuam	<i>bo;</i> ei;	<i>hi-l'goy</i> quia populum	<i>gadol</i> magnum
<i>b'siménnu.</i> faciam eum.			
<i>Wayyifqaj</i> Tunc aperuit	<i>b'lobim</i> Deus	<i>bet-benêba,</i> oculos ejus,	<i>wattère</i> et vidit
<i>b'ber</i> puteum	<i>máyim;</i> aquae;	<i>wattélek</i> ivit ergo,	<i>watt'malle</i> et implevit
<i>bet-bajemet</i> utrem	<i>máyim,</i> aqua,	<i>wattašq</i> potumque prae-buit	
<i>bet-bannábar.</i> puero.			
<i>Way'bi</i> Et fuit	<i>b'lobim</i> Deus	<i>bet-bannábar,</i> cum puero,	<i>wayyigdal;</i> qui crevit;
<i>wayyēšeb</i> et habitavit	<i>bammidbar,</i> in deserto,	<i>way'bi</i> et factus est	<i>robe</i> adolescens
<i>qaššat.</i> sagittarius.			
<i>Wayyēšeb</i> Et habitavit	<i>b'midbar</i> in deserto	<i>paran:</i> Pharan:	<i>wattiqqaj-lo</i> et cepit ei
<i>bimmo</i> mater sua	<i>bišša</i> uxorem	<i>mehereš</i> de terra	<i>misráyim.</i> Aegypti.
<i>Way'bi</i> Accidit autem	<i>ba'bet</i> in tempore	<i>babu,</i> hoc,	<i>wayyómer</i> ut alloqueretur
<i>b'bi'lek</i> Abimelech	<i>ufikol</i> et Phicol,	<i>sar-š'babu,</i> dux exercitus ejus,	
<i>bel-babra'bam</i> Abrahamum	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>b'lobim</i> Deus est	<i>bimm'ka</i> tecum
<i>b'kol</i> in omnibus	<i>b'šer</i> quae	<i>batta</i> tu	<i>bōse.</i> faciens.
<i>W'batta</i> Nunc ergo	<i>biššab'bal-li</i> jura mihi	<i>belobim</i> per Deum	<i>bénna,</i> hic,

18 *Adjunge manum tuam ei*; i. e. prehende eum manu tua.

20 *Robe* (*robé*) participio, *adolescens* (cum adolevisset). Algunos suponen que *רבה* (*raba*) tiene aquí la misma significación que *רמיה* (*ramá*) *projecit*, y en este supuesto *robé* es *jaculator*.

21 El desierto de Farán se extiende de norte á sur desde la Idumea hasta la península del Sinaí.

22 *Quae tu faciens*; i. e. quae tu facis.

23 *Jura mihi... non falles fidem*, etc.; i. e. te non falsurum fidem. "Júrame por Dios aquí mismo que no me altarás á la fe á mí ni á mi hijos", etc.—*Cum terra qua peregrinaris in ea*; i. e. cum terra in qua peregrinaris.

אם-תשקר לי ולנבי

ולנכדי כהסד אשר

עשיתי עמך תעשה עמדי ועם-

הארץ אשר-גרתה-בה :

24 ויאמר אברהם אנכי אשבע :

25 והוכח אברהם את-אבימלך

על-אדות באו המים אשר

גזלו עבדי אבימלך :

26 ויאמר אבימלך לא ידעתי מי

עשה את-הדבר הזה וגם-אתה

לא הגדת לי וגם אנכי לא

שמעתי בלתי היום :

27 ויקח אברהם צאן ובקר

ויתן לאבימלך ויכרתו

שניהם ברית :

28 ויצב אברהם את-שבע כבשת

הצאן לבדהן :

29 ויאמר אבימלך אל-אברם מה

הנה שבע כבשת האלה אשר

הצבת לבדנה :

30 ויאמר כי את-שבע כבשת תקח

מידי בעבור תהיה-לי לעדה

כי חפרתי את-הבאר הזאת :

him-tišgor *li,* *ul'nini*
non falles fidem mihi, et proli meae

ul'nekdi: *kajesed* *b^ešer*
et progeniei meae: juxta benevolentiam quam

basiti himm^eka, tab^ase bimmadi w^ebim
feci tecum, facies mecum et cum

bahares, *b^ašer-garta-bab.*
terra, qua peregrinaris in ea.

Wayyómer *habraham: hanoki biššabē^ab.*
Et respondit Abrahamus: ego jurabo.

W^eboki^aj *habraham* *bet-b^abimēlek*
Objurgavit vero Abrahamus Abimelechum

bal-hodot *b^eher* *bammáyim,* *b^ašer*
propter puteum aquae, quem

gaž^elu *bab^ede* *b^abimēlek.*
sibi vindicaverant servi Abimelechi.

Wayyómer *b^abimēlek:* *lo yadābti mi*
Dixitque Abimelechus: non scio quis

basā *bet-baddabar* *bažze;* *w^egam-batta*
fecerit rem hanc; et etiam tu

lo biggādta *li,* *w^egam* *hanoki lo*
non nuntiasti mihi, et etiam ego non

šamābti *bilti* *hayyom.*
audivi praeter hodie.

Wayyiqqaj *habraham* *šon ubaqar,*
Sumsit itaque Abrahamus pecus et armentum,

wayyitten *lab^abimēlek,* *wayyikr^etu*
deditque Abimelecho, et percusserunt

š^enehem *b^erit.*
ambo illi foedus.

Wayyašseb *habraham* *bet-šēbal* *kib^esot*
Posuitque Abrahamus septem agnas

baššon *l^ebadd^eben.*
pecoris seorsum.

Wayyómer *b^abimēlek* *bēl habraham: zma*
Dixit autem Abimelechus Abrahamo: quid

bēnna *šēbal* *k^ebasot* *babēlle,* *b^ašer*
hic septem agnae istae, quas

biššabta *l^ebaddāna?*
posuisti seorsum?

Wayyómer: *ki* *bet-šēbal* *k^ebasot* *tiqqaj*
Et respondit: quia septem agnas accipies

miyyadi, *baš^abur tihyel-li* *l^ebēda*
de manu mea, ut sit mihi in testimonium,

ki *jafārti* *bet-babb^eher* *bažžot.*
quod fodi puteum hunc.

26 *Et etiam tu non indicasti mihi, et etiam ego non audivi;* i. e. neque tu indicasti mihi, neque ego audivi.

28 *Seorsum*, literal. "in solitudine earum; eas solas."

2 *Quid hic septem agnae?* etc. "¿Qué hacen aquí, qué significan esas siete corderas?"

31 על-כן קרא למקום ההוא באר שבע	<i>Hal-ken qara lammaqom babu b'ber-šabāḇ,</i> Idcirco vocavit locum istum Bersabee,
כי שם נשבעו שניהם:	<i>ki šam nišb'bu š'neḇem.</i> quia ibi juraverant ambo illi.
32 ויכרתו ברית בבאר שבע	<i>Wayyikr'lu b'rit bib'ber šabāḇ,</i> Et cum percussissent foedus in Bersabee,
ויקם אבימלך ופיכל שר-	<i>wayyāqom b'bimēlek uḥkol, sar-</i> tum surrexit Abimelech et Phicol dux
עבאו וישבו אל-ארץ	<i>š'babo wayyašūbu bel-bēreš</i> exercitus ejus, et reversi sunt in terram
פלשתים:	<i>p'lištim.</i> Philistaeorum.
33 ויטע אשל בבאר שבע	<i>Wayyittāḇ ḥešel bib'ber šabāḇ;</i> Plantavit vero arboretum in Bersabee;
ויקרא-שם בשם יהוה אל	<i>wayyiqra-šam b'šem y'howa bel</i> et invocavit ibi nomen Jehovae Dei
עולם:	<i>ḥolam.</i> aeterni.
34 ויגר אברהם בארץ	<i>Wayyāgor habraḥam b'hēreš</i> Peregrinatusque est Abraham in terra
פלשתים ימים רבים:	<i>p'lištim yamim rabbim.</i> Philistaeorum dies multos.

CAP. XXII

1 ויהי אחר הדברים האלה	<i>Way'bi bajar ḥadd'barim ḥabēlle,</i> Evenit autem post res has,
והאלהים נסה את-אברהם	<i>w'bab'lobim nissa bet-babraḥam;</i> ut Deus tentaret Abrahamum;
ויאמר אליו אברהם ויאמר	<i>wayyōmer belaw: habraḥam! wayyōmer:</i> et dixit ei: Abraham! qui respondit:
הנני:	<i>binnēni.</i> ecce me.
2 ויאמר קח-נא את-בנך	<i>Wayyōmer: qaj-na bet-bin'ka,</i> Et dixit: sume nunc filium tuum,
את-יחידך אשר-אהבת את-יצחק	<i>bet-y'jid'ka, b'šer-hābāḇta, bet-yisjaq,</i> unicum tuum, quem diligis, Isaacum,
ולך-לך אל-ארץ המוריה	<i>w'lek-l'ka bel-bēreš hammoriya,</i> et vade (tibi) ad terram Moriae,
והעלהו שם לעולה על	<i>w'ḥab'leḇu šam 'l'ḥola ḥal</i> et offer eum ibi in holocaustum super
אחד ההרים אשר אכר אליך:	<i>bajad bebarim b'šer bamar belēka.</i> unum montium quem dixero tibi.

31 *Vocavit locum istum*, "se llamó ese lugar, ó llamaron ese lugar, Bersabee,."33 *Plantavit arboretum*, "Abraham plantó una arboleda,."1 *Post res has*, "después de estos sucesos,."2 *Ad terram Moriae*, "al país de Moria,," á la región inmediata á Moria, que es una de las colinas de Jerusaleén, sobre la cual edificó Salomón el famoso templo.

3 וישנם אברהם בבקר	<i>Wayyaškem</i> Surrexit igitur mane	<i>babrahām</i> Abraham	<i>babbōqer</i> , in matutino,
ויחבש את-חמורו ויקח	<i>wayyaj^aboš</i> stravitque	<i>bet-j^amoro</i> , asinum suum,	<i>wayyiqqaj</i> et sumpsit
את-שני נערוו אתו ואת יצחק	<i>bet-s^ene</i> duos	<i>n^eḥaraw</i> famulos suos	<i>bitto, w^ebet</i> secum, et
בנו ויבק ע עצי עלה	<i>b^eno:</i> filium suum:	<i>way^ebaqqab</i> exciditque	<i>ḥ^ase ḥola</i> , ligna holocausti,
ויקם וילך אל-המקום אשר-	<i>wayyāgom</i> et surrexit	<i>wayyēlek</i> et iivit	<i>hel-hammaqom</i> ad locum
אמרלו האלהים:	<i>bamar-lo</i> dixerat ei	<i>ḥab^elobim.</i> Deus,	<i>b^ašer-</i> quem
4 ביום השלישי וישא אברהם	<i>Bayyom</i> Die	<i>ḥas^sliši</i> tertia	<i>wayyissa</i> sustulit
את-עיניו וירא את-המקום	<i>bet-ḥenaw</i> , oculos suos,	<i>wayyar</i> et vidit	<i>bet-hammaqom</i> locum
מרחק:	<i>merajoq.</i> e longinquo.		
5 ויאמר אברהם אל-נערוו שבו-	<i>Wayyōmer</i> Dixitque	<i>babrahām</i> Abraham	<i>hel-n^eḥaraw:</i> famulis suis:
לכם פה עם-החמור ואני	<i>lakem</i> (vobis)	<i>po</i> hic	<i>ḥim-ḥaj^amōr</i> , cum asino,
והנער נלכה עד-כה ונשתחווה	<i>w^eḥannāḥar</i> et puer	<i>neḥ^aka</i> eamus	<i>ḥad-ko:</i> usque illuc:
ונשובה אליכם:	<i>w^enašūba</i> et revertemur	<i>b^elekem.</i> ad vos.	<i>w^eništaj^awe</i> et adorabimus
6 ויקח אברהם את-עצי העלה	<i>Wayyiqqaj</i> Tunc accepit	<i>babrahām</i> Abrahamus	<i>bet-ḥ^ase</i> ligna
וישם על-יצחק בנו	<i>wayyāsem</i> et posuit	<i>ḥal-yisjaq</i> super Isaacum	<i>b^eno;</i> filium suum;
ויקח בידו את-האש ואת-	<i>wayyiqqaj</i> et cepit	<i>b^eyado</i> in manu sua	<i>bet-ḥabēs</i> ignem
המאכלת וילכו שניהם יהו:	<i>ḥammah^akélet;</i> cultrum;	<i>wayyel^eku</i> et iverunt	<i>s^eneḥem</i> ambo illi
7 ויאמר יצחק אל-אברהם	<i>Wayyōmer</i> Allocutus est autem	<i>yisjaq</i> Isaacus	<i>bel-habrahām</i> Abrahamum
אביו ויאמר אביו	<i>ḥabiw</i> , patrem suum,	<i>wayyōmer:</i> et dixit:	<i>ḥabi!</i> pater mi!
ויאמר הנני בני ויאמר	<i>wayyōmer:</i> et respondit:	<i>ḥbinnēni,</i> ecce me,	<i>b^eni!</i> fili mi!
הנה האש והעצים ואיה	<i>ḥinne</i> ecce	<i>ḥabēs</i> ignem	<i>w^eḥabēsīm</i> , et ligna,
השה לעלה:	<i>ḥasse</i> agnus	<i>l^eḥola?</i> in holocaustum?	<i>ḥw^eḥayye</i> at ubi est
8 ויאמר אברהם אלהים יראה-לו	<i>Wayyōmer</i> Et dixit	<i>babrahām:</i> Abraham:	<i>b^elobim</i> Deus
השה לעלה בני	<i>ḥasse</i> agnum	<i>l^eḥola</i> , in holocaustum,	<i>b^eni:</i> fili mi:
וילכו שניהם יהו:	<i>wayyel^eku</i> et perrexerunt	<i>s^eneḥem</i> ambo illi	<i>yajdaw.</i> simul.

7 Ubi est agnus?... El hebreo **שה** (*se*) significa una res menor (oveja, cabra, cordero, etc.); los Setenta traducen *πρόβατον*, *oveja*, pero la Vulgata emplea el término general, *victima*.

9 ויבאו אל-המקום אשר	<i>Wayyabôbu</i> Pervenerunt igitur	<i>bel-hammaqom</i> ad locum	<i>b^aser</i> quem
אמר-לו האלהים ויבן שם	<i>hamar-lo</i> dixerat ei	<i>hab^alobim,</i> Deus,	<i>wayyiben</i> et extruxit
אברהם את-המזבח ויערך	<i>babrahâm</i> Abraham	<i>bet-hammizbê^aj,</i> altare,	<i>wayyab^arok</i> disposuitque
את-העצים ויעקד את-יצחק	<i>bet-habêsim:</i> ligna:	<i>wayyab^aqod</i> deinde ligavit	<i>bet-yisjaq</i> Isaacum
בנו וישם אתו על-	<i>b^ano,</i> filium suum,	<i>wayyâsem</i> posuitque	<i>botto</i> eum
המזבח כמקל לעצים:	<i>hammizbê^aj</i> altare	<i>mimmâbal</i> supra	<i>bal-</i> super
10 וישלח אברהם את-ידו ויקח	<i>Wayyislaq</i> Extenditque	<i>babrahâm</i> Abraham	<i>bet-yado,</i> manum suam,
את-המאכלת לשחט את-בנו:	<i>bet-hammab^ahêlet</i> cultrum	<i>lišjoq</i> ad jugulandum	<i>bet-b^ano.</i> filium suum.
11 ויקרא אליו מלאך יהוה	<i>Wayyiqra</i> Tum clamavit	<i>belaw</i> ad eum	<i>malhak</i> angelus
מן-השמים ויאמר אברהם	<i>min-baššamayim,</i> de coelis,	<i>wayyômer:</i> et dixit:	<i>habrahâm,</i> Abraham,
אברהם ויאמר הנני:	<i>habrahâm!</i> Abraham!	<i>wayyômer:</i> qui dixit:	<i>binnêni!</i> ecce me!
12 ויאמר אל-תשלח ידך	<i>Wayyômer:</i> Dixitque:	<i>bal-tišlaq</i> ne extendas	<i>yad^aha</i> manum tuam
אל-הנער ואל-תעש לו מאומה	<i>bel-bannâhar,</i> ad puerum,	<i>w^abal-tâbas</i> et ne facias	<i>lo</i> ei
כי עתה ידעתי כי-אתה אלהים	<i>ki</i> quia	<i>batta</i> nunc	<i>yadâbti</i> scio
אתה ולא חשנת את-בנך	<i>ki-y^are</i> quod timens	<i>b^alobim</i> Deum	
את-יחידך ממני:	<i>bâtta,</i> tu,	<i>w^alo</i> siquidem non	<i>jasakta</i> retinuisti
13 וישא אברהם את-עיניו וירא	<i>bet-y^ajid^aha</i> unicum tuum	<i>mimmênni.</i> a me.	
והנה-איל אחר נאחו בסבך	<i>Wayyissa</i> Sustulit igitur	<i>habrahâm</i> Abraham	<i>bet-benaw,</i> oculos suos,
בקרניו וילך אברהם ויקח	<i>w^abinne-bâyil</i> et ecce aries	<i>bajar</i> retro	<i>neb^ajaq</i> implicatus
את-האיל ויעלה לעלה תחת	<i>b^aqarnaw;</i> cornibus suis;	<i>wayyêlek</i> ivitque	<i>babrahâm,</i> Abraham,
בנו:	<i>bet-habâyil,</i> arietem,	<i>wayyab^alêbu</i> et obtulit eum	<i>wayyiqaj</i> et cepit
14 ויקרא אברהם שם-המקום ההוא	<i>bet-b^ano.</i> filio suo.	<i>l^abola</i> in holocaustum	<i>tâjat</i> pro
	<i>Wayyiqra</i> Appellavitque	<i>babrahâm</i> Abraham	<i>šem</i> nomen
		<i>hammaqom</i> loci	<i>babu</i> illius

12 *Quod timens Deum tu*; i. e. quod timeas Deum. — *Non retinuisti*, etc.; i. e. non denegasti filium tuum, unicum tuum mihi.

13 *Retro*, "detrás". El texto samaritano dice: *איל אהד* (*hâyil hejad*) aries unus, como se lee también en muchos códices y en algunas Biblias impresas: y así debieron de leer los Setenta, pues traducen *αἰὼς εἷς*, un carnero.

14 "In monte Jehovae providebitur", expresión proverbial con que se daba á entender que en el monte de Jehová (en el monte Moria) Dios provee á las necesidades de los hombres, y les concede sus beneficios, como en otro tiempo lo hizo con Abraham.

יהוה יראה אשר ואמר

היום בהר יהוה יראה:

15 ויקרא מלאך יהוה אל-אברהם

שנית מן-השמים:

16 ויאמר בי נשבעתי נאם-יהוה

כי יען אשר עשית את-הדבר

הזה ולא חשכת את-בנך

את-יחידך:

17 כי-בורך אברוך והרבה

ארבה את-זרעך ככוכבי

השמים ונחול אשר

על-שפת הים וירש זרעך

את-שער איביו:

18 והתברכו בזרעך כל גווי

הארץ עקב אשר שמעת

בקלי:

19 וישב אברהם אל-נעריו

ויקמו וילכו יחדו

אל-באר שבע וישב אברהם

בבאר שבע:

20 ויהי אחרי הדברים האלה

ויגד לאברהם לאמר הנח

«y'howa yirhe»: b^aser yebamer
«Jehova providebit»: quod dicitur

bayyom «b^abar y'howa yerabe».
hodie «in monte Jehovah providebitur».

Wayyigra malbak y'howa bel-habraham
Clamavit autem angelus Jehovah ad Abrahamum

šenit min-baššamayim,
secundo de coelis,

Wayyomer: bi nišbalti, n^ehum-y'howa,
Et dixit: per me juro, ait Jehova,

ki yālan b^aser basita bet-haddabar
quoniam (eo quod) fecisti rem

baẓze, w^elo jasakta bet-bin^aha
hanc, et non retinuisti filium tuum

bet-y^ejideka,
unicum tuum,

Ki-barek b^abarek^aha, w^eharba
Quia benedicendo benedicam tibi, et multiplicando

barbe bet-ẓarḇ^aha k^ekok^ebe
multiplicabo prolem tuam sicut stellas

baššamayim w^ekajol b^aser
coeli et sicut arenam quae est

bal-s^efat bayyam; w^eyiraš ẓarḇ^aha
juxta littus maris; et occupabit posteritas tua

bet-šābar boy^ebaw.
portam hostium suorum.

W^ebitbar^aku b^aẓarḇ^aha kol goye
Et benedicentur in progenie tua omnes gentes

habāreš, hēgeb b^aser šamāḇta
terrae, propterea quod obtemperasti

b^egoli.
voci meae.

Wayyāšob habraham bel-n^eharaw,
Reversus est igitur Abraham ad famulos suos,

wayyaqumu wayyel^eku yajdaw
et surrexerunt et iverunt simul

bel-b^eher-šābal; wayyēšeb habraham
ad Bersabee; et habitavit Abraham

bib^eher šābal.
in Bersabee.

Way^ebi baj^are badd^abarim babēlle
Et accidit post res has

wayyuggad l^ehabraham, lemor: binne
ut annuntiaretur Abrahamo, dicendo: ecce

16 יהוה יראה (nehum-y'howa), effatum Jehovah, "dicho es de Jehová", dice Jehová.

17 Per me juro... quia benedicendo benedicam tibi, etc.; i. e. me benedicturum tibi largissime, etc. Occupabit posteritas tua portam...; i. e. occupabunt posteri tui urbes hostium suorum.

18 Benedicentur in progenie tua, "serán benditas en tu descendencia, es decir, en el Mesías, el más glorioso de tus descendientes."

ילדה מלכה גם-הוא בנים לנחור

אחיו:

21 את-עוץ בנו ואת-בזו אחיו

ואת-קמואל אבי ארם:

22 ואת-כשד ואת-חזו ואת-פלדש

ואת-ידלף ואת-בתואל:

23 ובתואל ילד את-רבקה שמנה אלה

ילדה מלכה לנחור אחי אברהם:

24 ופילגשו ושמה ראומה ותלד

גם-הוא את-טבח ואת-גחם

ואת-תחש ואת-מעכה:

yal'da milka gam-bi banim l'najor
peperit Melca etiam ipsa filios Nachori

bajika:
fratri tuo:

Het-buṣ b'koro, w'bet-buṣ hajiw,
Hus primogenitum suum, et Buz fratrem ejus,

w'bet-ḡmubel h'bi baram.
et Camuel patrem Aram.

W'bet-kēsed, w'bet-ḡ'cho, w'bet-pildaš,
Et Cased, et Chazo, et Pildas,

w'bet-yidlaf, w'bet-b'tubel.
et Jidlaph, et Bathuelem.

Ubetubel yalad bet-ribqa: š'mona h'elle
Et Bathuel genuit Rebeccam: octo istos

yal'da milka l'najor h'ji habrabam.
peperit Melca Nachori fratri Abrahami.

Uflaḡšo (uš'mab r'huma) wattēled
Pellex vero ejus (et nomen ejus Roma) et peperit

gam-bi bet-tēbaj w'bet-ḡajam,
etiam ipsa Tabach et Gaham,

w'bet-tājaš w'bet-mab'ka.
et Tahas et Maaca.

CAP. XXIII

1 ויהיו חיי שרה מאה שנה

ועשרים שנה ושבע שנים שני

חיי שרה:

2 ותמת שרה בקירי ארבע הוא

חברון בארץ כנען ויבא

אברהם לספד לשרה ולבנתה:

3 ויקם אברהם מעל פני

מתו וידבר אל-בני-חת

לאמר:

4 גר-ותושב אנכי עמכם תנו

Wayyihyu jayye sara meba šana
Fuit autem vita Sarae centum anni

w'besrim šana w'sēbab šanim: š'ne
et viginti anni et septem anni: anni

jayye sara.
vitae Sarae.

Wattāmot sara b'qiryat barbab, (bi
Et mortua est Sara in Kiryat Arba, (ipsa est

jebron) b'bēreš k'nāban; wayyabo
Hebron) in terra Canaanis; et venit

habrabam lispod l'sara w'libkotab.
Abraham plangere Saram et lugere eam.

Wayyāqom habrabam mebal p'ne
Postea surrexit Abraham e conspectu

meto, way'dabber bel-b'ne-jet
mortui sui, et allocutus est filios Hetti

lemor:
dicendo:

Ger-w'toṣab hanoki bimmakem: t'nu
Peregrinus et advena ego sum vobiscum: date

4 *Peregrinus et advena sum vobiscum; i. e. in terra vestra. — Possessionem sepulcri, "un sepulcro en propiedad," una sepultura de familia. — Et sepeliam (ut sepeliam) mortuum meum e conspectu meo, "para enterrar el cadáver de mi mujer y retirarle de mi presencia."*

לו אחות-קבר עמכם ואקברה

מתי מלפני:

5 ויענו בני-הת את-אברהם לאמר

לו:

6 שמענו אזנו נשוא אלהים

אתה בתוכנו במבחר

קברינו קבר את-מתך

איש ממנו את-קברו

לא-יכלה ממך מקבר

מתך:

7 ויקם אברהם וגשתחו

לעבה-אֵץ לבניהת:

8 וידבר אתם לאמר אם-יש

את-נפשכם לקבר

את-מתי מלפני שמענו

ופגעו-לי בעפרון בן-

צחר:

9 ויתן-לו את-מערת המנפלה אשר

לו אשר בקצה שדהו

בנסף בלא יתגדה לו בתוכם

לאחות-קבר:

10 ועפרון ישב בתוך בני-הת

li b^ajuzzat-qēber himmakem, w^ebeqb^ara
mihi possessio nem sepulcri apud vos, ut sepeliām

meti mill^afanāy.
mortuum meum e conspectu meo.

Wayyaḇ^anu b^ane-jet bet-habrahām, lemor
Responderuntque filii Het Abrahamo, dicendo

lo:

ei:

S^amaḇēnu, b^adoni, n^asi b^alobim
Audi nos, domine mi, princeps Dei

hatta b^atokēnu: b^amibjar
tu es in medio nostri: in electione

q^abarēnu q^abor bet-metēka:
sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum:

biš mimmēnnu bet-qibro
qui ibet ex nobis sepulcrum suum

lo-yikle mimm^aka miqq^abor
non retinebit a te a sepeliendo

metēka.

mortuum tuum.

Wayyāqom habrahām, wayyistāju
Tunc surrexit Abraham, et prostravit se

l^aham-habāres, lib^ane-jet;
coram populo terrae, coram filiis Hetti;

Way^adabber bittam, lemor: bim-yeš
Et allocutus est eos, dicendo: si est

bet-nafs^akēm liqb^a
apud animum vestrum me s. pelire

bet-meti mill^afanāy, s^amaḇūni,
mortuum meum e conspectu meo, audite me,

ufig^abu-li b^aḥefron ben-
et intercedite pro me apud Ephronem filium

sojar,
Soharis,

Wayyitten-li bet-m^aḥarat hammakpela b^aṣer
Ut det mihi speluncam Machpelae quae

lo (b^aṣer biq^ase sadēbu):
ei est (quae est in extremo agri sui):

b^akēsef male yitt^anēmal li b^atok^akēm
pro pecunia plena det cam mihi inter vos

lab^ajuzzat-qāber.

in possessionem sepulchri.

W^aḥefron yošeb b^atok b^ane-jet:
Ephron autem sedens in medio filiorum Hetti:

6 *Princeps Dei es in medio nostri* (inter nos), "eres entre nosotros jefe puesto por el mismo Dios.", — *In electione*; i. e. in optimo (sepulcrorum nostrorum). — *Quilibet ex nobis*, etc.; i. e. nemo nostrum sepulcrum suum denegabit tibi, ut sepelias mortuum tuum.

9 *Machpela*, que significa *duplicación*, es nombre propio de un campo en las inmediaciones de Hebrón. Los Setenta y la Vulgata traducen esa palabra como nombre común. — *Pro pecunia plena*, *pro pecunia justa*, "por su justo precio".

10 *Sedens*; i. e. sedebat. — *Ante aures filiorum Hetti*; i. e. audientibus filiis Hetti.

ויען עפרון החתו

את-אברהם באזני בני-חת

ל כל באי שער-

עירו לאמר:

11 לא-אדני שמעני השדה

נתתו לך והמערה אשר-בו

לך נתתיה לעיני בני-

עמי נתתיה לך קבר

מתך:

12 וישתחו אברהם לפני עם-

הארץ:

13 וידבר אל-עפרון באזני עם-

הארץ לאמר אך אם-אתה לו

שמעני נתתי כסף השדה קח

ממני ואקברה את-מת

שמה:

14 ויען עפרון את-אברהם לאמר לו:

15 אדני שמעני ארץ ארבע מאה

שקל-כסף ביני ובינך

מהחוא ואת-מתך קבר:

16 וישמע אברהם אל-עפרון וישקל

אברהם לעפרון את-הכסף אשר

wayyāban
respondit igitur

bet-habrahā
Abrahamo

l'kol
coram omnibus

biro,
civitatis suae,

Lo-h^adoni;
Nequaquam, domine mi;

natātti lak,
dedi tibi,

l'ka n^atattiba;
tibi dedi eam;

hammi n^atattiba
populi mei dedi eam

metēka.
mo tuum tuum.

Wayyištāju
Tunc prostravit se

babāreš,
terrae,

Way^adabber
Et allocutus est

babāreš, lemor:
terrae, dicendo:

š^amalēni! natātti kēsef
audires me! dedi pecuniam

mimmēnni, w^abeqb^ara
a me, et sepeliām

šamma.
ibi.

Wayyāban befron bet-habrahā, lemor lo:
Respondit autem Ephron Abrahamo, dicendo ei:

H^adoni, š^amalēni: bēreš barbaš-mehot
domine mi, attende me: ager quadringentorum

šegel-kēsef bēni ubēn^aka
siculorum argenti inter me et inter te

ma-bu? w^abet-met^aka q^arob.
quid hoc est? itaque mortuum tuum sepeli.

Wayyišmaš habrahā bel-befron, wayyišqol
Et audivit Abrahamus Ephronem, et appendit

habrahā l'befron bet-bakkēsef b^ašer
Abrahamus Ephroni argentum quod

befron
Ephron

b^ahozne
ante aures

bahe
ingredientibus

lemor:
dicendo:

bajilti
Hettaeus

b^ane-jet
filiorum Hetti,

šabar-
portam

š^amalēni: bassade
ausculta me: agrum

w^ahamm^abara b^ašer-bo,
et speluncam quae est in eo,

l'bene b^ane-
ante oculos filiorum

lak: q^abor
tibi: sepeli

ham-
populo

lif^ane
coram

ham-
populo

bel-befron b^ahozne ham-
Ephronem ante aures populi

bak him batta lu
dicendo: saltem si tu utinam

hēsef bassade; qaj
pecuniam agri; accipe

bet-meti
mortuum meum

q^arob.
sepeli.

wayyišqol
et appendit

bet-bakkēsef b^ašer
argentum quod

11 *Nequaquam, domine mi*, etc., "no ha de ser así, señor mío (como tú dices); escúchame. — *Dedi*; i. e. dabo vel do: el pretérito por el presente ó futuro.

13 *Saltem si tu utinam audires me*; i. e. tantummodo, ¡utinam audires me! "Por lo menos, ¡si me oyeras!", (sólo te ruego que me oigas). La Vulgata ha expresado muy bien el pensamiento, traduciendo: *quaeso, ut audias me*.

16 *Audivit*; i. e. intellexit. Abraham comprendió que Efrón, á pesar de su aparente desinterés, había indicado intencionalmente el valor del campo. — *Argenti transeuntis*, "plata corriente entre comerciantes, que pasa en el comercio."

דבר באזני בני-הת

ארבע מאות שקל כסף עבר

לסחר:

17 ויקם שדה עפרון אשר

במכפלה אשר לפני ממוא

השדה והמערה אשר-בו וכל-

העץ אשר-בשדה אשר

בכל-גבול סביב:

18 לאברהם למקנה לעיני בני-

הת בכל באי שער-

עירו:

19 ואחר-כן קבר אברהם את-שדה

אשתו אל-מערת שדה המכפלה

על-פני ממוא הוא הברון

כאן נקב:

20 ויקם השדה והמערה אשר-בו

לאברהם לאחזת-קבר מאת

בני-הת:

dibber *b'bozne* *b'ne-jet,*
indicaverat ante aures filiorum Het,
barbab-mebot *šegel* *hēsef* *bober*
quadringentos siclos argenti transeunti:

lassojer.
apud mercatorem.

Wayyāqom *s'de* *hefron* *(b'šer*
Ratusque fuit ager Hephronis (qui est

bammakpela, *b'šer* *lif'ne* *mamre:*
in Machpela, quae est e regione Mambre:

bassade *w'bamm'bara* *b'šer-bo,* *w'kol-*
ager et spelunca quae est in eo, et omnis

baḥeš *b'šer-bassa.le,* *b'šer*
arbor quae erat in agro, quae erat

b'kol-g'bulo *sabib),*
in omni termino ejus circum),

L'habrahām *l'migna* *l'bene* *b'ne-*
Ab-ahamo in possessionem ante oculos filiorum

jet, *b'kol* *babe* *šajar-*
Het, coram omnibus ingredientibus portam

biro.
civitatis ejus.

W'baḥ're-ken *qabar* *babrahām* *bet-sara*
Et postea sepelivit Abrahamus Saram

bišto *bel-m'barat* *s'de* *bammakpela*
uxorem suam in spelunca agri Machpela

bal-p'ne *mamre* *(bi* *jebbron)*
e regione Mambre (haec est Hebron)

b'hēreš *k'nāḥan.*
in terra Canaanis.

Wayyāqom *bassade* *w'bamm'bara,* *b'šer-bo,*
Ratus ergo fuit ager et spelunca, quae erat in eo,

l'habrahām *lab'juḡḡat-qāber,* *mehet*
Abrahamo in possessionem sepulchri, a

b'ne-jet.
filiis Het.

CAP. XXIV

1 ואברהם זקן בא בימים

ויהוה ברך את-אברהם בכל:

2 ויאמר אברהם אל-עבדו זקן

ביתו המשל בכל-אשר-

W'habrahām *zaqen,* *ba* *bayyamim;*
Abraham autem erat senex, proventus erat diebus;

waybhwa *berak* *het-habrahām* *bakkol.*
et Jehova benedixerat Abrahamo in omnibus.

Wayyōmer *habrahām* *bel-ḥabdo* *ḡqan*
Dixit igitur Abraham servo suo seniori

beṭo, *hammošet* *b'kol-b'šer-*
domus suae, dominanti in omnibus quae

17 E regione Mambre, "en frente de Mambré., es decir, al oriente de Mambré. (V. cap. XIV, 15, nota.)

לו שים-נא ידך תחת

ורכו :

3 ואשביעך ביהוה אלהי השמים

ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה

לבני מבנות הכנעני אשר

אנני יושב בקרבו :

4 כי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך

ולקחת אשה לבני ליצחק :

5 ויאמר אליו העבד אלו לא-תאנה

האשה ללכת אחרי אל-הארץ

הזאת ההשב אשיב את-בנך

אל-הארץ אשר-יצאת משם :

6 ויאמר אליו אברהם השמו לך

פך-תשוב את-בני שמה :

7 יהוה אלהי השמים אשר לקחני

מבית אבי ומארץ מולדתי

ואשר דבר-לי ואשר נשבע-לי

לאמר לזרעך אתן את-הארץ

הזאת הוא ישלח כלאנו לפניך

ולקחת אשה לבני משם :

8 ואם-לא תאבה האשה ללכת אחריו

lo: sim-na yaad'ka tájat
ei erant: pone nunc manum tuam sub

y^ereki;
femore meo;

W^ebašbiš^aka baybowa b^elobe baššamáyim
Ut jurare te faciam per Jehovam Deum coeli

w^elobe babáres, b^ašer lo-tiqqaj b^ešša
et Deum terrae, quod non accipies uxorem

lib^eni mibb^enot bakh^enaš^ani, b^ašer
filio meo de filiabus Cananaei, cujus

hanoki yošeb b^eqirbo.
ego habitans in medio (ejus).

Ki bel-barsi w^ebel-moladti telek,
Sed ad terram meam et ad familiam meam ibis,

w^elaqajta bišša lib^eni l^eyisjaq.
et accipies uxorem filio meo Isaaco.

Wayyómer belaw babēbed: buláy lo-tobe
Dixit autem ei servus: fortasse non volet

babišša lalēket baj^arāv bel-babáres
mulier venire post me ad terram

baqqot; žbebašeb bašib het-bin^aka
hanc; num reduciendo reducam filium tuum

bel-babáres b^ašer-yašata miššam?
ad terram qua egressus es inde?

Wayyómer belaw habrabam: biššamer l^eka
Dixitque ei Abrahamus: cave tibi

pen-tašib bet-b^eni šamma.
ne reducas filium meum illuc.

Y^ahowa b^elobe baššamáyim, b^ašer l^eqajáni
Jehova Deus coeli, qui assumpsit me

mibbēt babi umebéres moladti,
de domo patris mei et de terra ortus mei,

wab^ašer dibber-li, wab^ašer nišbaš-li,
et qui locutus est mihi, quique juravit mihi,

lemor: l^ežarb^aka betten bet-babáres
dicendo: proli tuae dabo terram

baqqot, bu yišlaj malbako l^efanēka,
hanc, ipse mittet angelum suum ante te,

w^elaqajta bišša lib^eni miššam.
ut accipias uxorem filio meo inde.

W^ebim-lo tobe babišša lalēket baj^arēka,
Sed si non volet mulier venire post te,

3 De filiabus Cananaei, etc.; i. e. de filiabus Cananacorum, quorum habito in medio (inter quos habito).

4 Ad meam terram, "a mi país.. Esta expresión no significa precisamente la Caldea, patria de Abraham (cap. XI, 28), sino en general el país situado al otro lado del Eufrates. Entendiéndolo así el criado, se dirigió a la Mesopotamia, en donde Abraham había vivido algún tiempo, y a la sazón vivía su parentela. Ni en el texto hebreo ni en el samaritano tiene fundamento la adición de los Setenta, que dicen: *אֶלְעֵזָר עַלְעֵזָר מִן מִסְעָרָא*, "ad terram meam, ubi natus sum".

5 Ad terram qua egressus es inde?; i. e. ad terram unde egressus es?

7 De terra ortus mei, "de la tierra de mi nacimiento.. de mi país natal, en donde, según se ha dicho, tuvo lugar la vocación del santo patriarca. (Cap. XII, 1.)

ונקית משבעתי זאת

רק את-בני לא תשב שמה:

9 וישם העבד את-ידו תחת ידך

אברהם אדניו וישבע לו

על-הדבר הזה:

10 ויקח העבד עשרה גמלים

מגמלי אדניו וילך וכל-

טוב אדניו בידו

ויקם וילך אל-אום נהרים

אל-עיר נחור:

11 ויבורך הגמלים מחוץ לעיר

אל-באר המים לעת ערב

לעת צאת השאבת:

12 ויאמר יהוה אלהי אדני

אברהם הקיה-נא לפני

היום ועשה-חסד עם אדני

אברהם:

13 הנה אנכי נצב על-עין המים

ובנות אנשי העיר יצאת

לשאב מים:

14 והיה הנער אשר אמר אליה

הטו-נא כדך ואשתה

ואמרה שתה וגם-גמליך

אשקה אתה הנחת לעבדך

wⁿiqqita *miss^sbulati* *zot;*
tum immunis eris a juramento meo hoc;

raq *bet-beni* *lo* *tašeb šamma.*
modo filium meum non reducas illuc.

Wayyāsem *balēbed* *bet-yado* *tājat yerek*
Posuit itaque servus manum suam sub femore

habrahām *b^adonaw,* *wayyiššābal* *lo*
Abrahami domini sui, et juravit ei

bal-haddabar *hazze.*
de re hac.

Wayyiqqaj *balēbed* *b^asara* *g^emallim*
Deinde sumsit servus decem camelos

migg^emalle *b^adonaw,* *wayyēlek:* (*w^ekol-*
e camelis domini sui, et ivit: (omne enim

ṭub *b^adonaw* *b^eyado*)
bonum domini sui in manu sua erat)

wayyāqom *wayyēlek* *bel-b^aram* *naḥ^arayim*
surrexit igitur et ivit in Aram Naharaim

bel-ḥir *najor.*
ad civitatem Nachoris.

Wayyabrek *bagg^emallim* *mijus* *laḥir*
Et genua flectere fecit camelos extra civitatem

bel-b^eber *hammāyim,* *l^ebet* *bēreb,*
ad puteum aquae, tempore vespertino,

l^ebet *šet* *baššob^abot.*
tempore exeundi haustices.

Wayyómer: *y^ehowa,* *b^alohe* *b^adoni*
Et dixit: Ichova, Deus domini mei

habrahām, *baqre-na* *l^efanáy*
Abrahami, fac, quaeso, occurrere mihi

bayyom, *waḥ^ase-jēsed* *ḥim* *b^adoni*
hodie, et fac gratiam cum domino meo

habrahām.
Abrahamo.

Hinne *banoki* *niššab* *bal-bēn* *hammāyim,*
Ecce ego stans apud fontem aquae,

ub^enot *ban^eše* *baḥir* *yos^ebot*
et filiae virorum civitatis egredientes

lišbob *māyim.*
ad hauriendum aquam.

W^abaya *hannaḥ^ara* *b^ašer* *homar* *belēba,*
Sit igitur ut puella cui dixero (ei),

baṭṭi-na *haddek,* *w^ebešte,*
inclina, quaeso, cadum tuum, ut bibam,

w^eham^ara: *«š^ete,* *w^egam-g^emallēka*
et dixerit: «bibe, et etiam camelos tuos

bašqe»; *botab* *bocājla* *l^eḥabd^aka*
adaquabo; ipsam adjudicasti servo tuo

10 *In Aram Naharaim*; i. e. in Syriam duorum amnium, Syriam interamnem, vel Mesopotamiam. El país comprendido entre el Tigris y el Eufrates.

12 *Fac occurrere mihi hodie* quod quaero, quod desidero.

13 *Et filiae... egredientes*; i. e. dum filiae... egredientur.

ליוצק ובה אדע ביעשות

חסד עמ'אדני:

15 ויהי-הוא טום כלה לדו

והנה ובקה יצאת אשר

ילדה לבתואל בן-מלכה אשר

נחור אחי אברהם וכדה

על-שכמה:

16 והנער טבת מואה מאד

בתולה ואיש לא ידעה

ותרד העינה ותמלא

כדה ותעל:

17 ויוץ העבד לקראתה ויאמר

הגמייני נא מעטמים מכך:

18 ותאמר שתה אדני ותמהר

ותרד כדה על-ידיה

ותשקהו:

19 ותכל להשקתו ותאמר

גם לגמליך אשאב עד אסגלו

לשתת:

20 ותמהר ותער כדה

אל-השקת ותוץ עוד אל-הבאר

לשאב ושתאב לכל-

גמלו:

21 והאיש משתאה לה מהרש להנה

ההצליח יהיה דרכו אב-לא:

l'yisjaq; ubab bedab ki-basita
Isaaco; et per eam intelligam quod feceris

jésed him-b^adoni.
gratiam cum domino meo.

Way^bbi-bu térem killa l^ddabber,
Evenit autem ut ipse nondum desiisset loqui,

w^bhinne ribqa yošet, (b^aser
et ecce Rebecca egrediens, (quae

yull^dda lib^ttubet ben-milka, b^ešet
nata fuerat Bathueli filio Melchae, uxoris

najor, b^aji habrabam), w^bkaddab
Nachoris, fratris Abrahami), et cadus ejus

bal-sikmah.

super humerum ejus.

(W^bbannab^ara fobat marbe m^bbod,
(Puella autem erat pulchra aspectu valde,

b^bkula, w^bbis lo y^ddabab);
virgo, vir enim non cognoverat eam);

wattéred baliáyna, watt^bmalle
et descendit ad fontem, et implevit

kaddab wattábal.
cadum suum et ascendit.

Wayyáros babébed liq^rratab wayyómer:
Accurrit ergo servus in occursum ejus et dixit:

bagmibini na m^bbaf-máyim mikkaddek.
sorbere me sine parum aquae de cado tuo.

Wattómer: s^bte, b^bdoni; watt^bmaber
Et dixit illa: bibe, domine mi; et festinavit

wattóred kaddab bal-yadab,
et demisit cadum suum super manum suam,

wattašqēbu.
et bibendum dedit ei.

Watt^bkal l^bbašqoto, wattómer:
Cum autem absolvit potum dare ei, tunc dixit:

gam lig^bmalléha bešbab, bad him-killu
etiam camelis tuis hauriam, donec desierint

lištot.
bibere.

Watt^bmaber watt^bbar kaddab
Et festinavit, et evacuavit cadum suum

bel-baššoget, wattáros bod bel-babb^bber
in aquario, et cucurrit iterum ad puteum

lišbob: wattišbab l^bkol-
ad hauriendum: hausitque omnibus

g^bmallow.
camelis ejus.

W^bbabiš mištabe lab; maj^rriš, laddábat
Et vir contemplans eam; tacens, ad sciendum

babišl^aj y^bhova darko him-lo.
utrum prosperasset Jehova viam suam an non.

18 *Et festinavit et demisit.* (hebrais.); i. e. festinavit demittere, "se apresuré á bajar", bajó con presteza; festinanter demisit.

22 ויהי כאשר כלו הגמלים	Way ^{hi} Et accidit,	hab ^{ser} postquam	hillu desierant	bagg ^{mallim} cameli
לשתת ויקח האיש נזם זהב	lištot, bibere,	wayyiqqaj, ut sumeret	babiš vir	nēzem annulum auri,
בקע משקלו ושני צמידים	bēqab dimidius siclus	mišqalo, pondus ejus,	u ^s ne et duas	s ^c midim armillas
על-ידיה עשורה זהב	bal-yadēba ad manus ejus,	b ^s sara decem sicli	zabab auri	
משקלם:	mišqalam. pondus earum.			
23 ויאמר בת-זמו את הגידו נא	Wayyomer: Et dixit:	zbat-mi filia cujus	hatt? tu es?	baggidi indica
לו היש בית-אביך מקום לנו	li mihi	b ^s yeš an sit	bēt-babih in domo patris tui	maqom locus nobis
ללון:	lalin. ad pernoctandum.			
24 ותאמר אליו בת-בתואל אנכי	Wattomer Et dixit	belaw: ad eum:	bat-b ^t tubel filia Bathuelis	hanoki, ego sum,
בן-מלכה אשר ולדה לנחור:	ben-milka, filii Melchae,	b ^s ser quem	yal ^a da peperit haec	l ⁿ najor. Nachori.
25 ותאמר אליו גס-תבן גס-מספוא	Wattomer Dixit quoque	belaw: ad eum:	gam-tēben tam palea	gam-mispo quam pabulum
וב עמנו גס-מקום	rab abunde est	šimmānu: apud nos:	gam-maqom praeterea locus	
ללון:	lalin. ad pernoctandum.			
26 ויקד האיש וישתחו	Wayyiqqod Tunc inclinavit se	babiš, vir,	wayyištaju et prostravit se	
ליהוה:	layhowa. Jehovahae.			
27 ויאמר ברוך יהוה אלהי	Wayyomer: Et dixit:	baruk benedictus	y ^h owa Jehova	b ^l lobe Deus
אדני אברהם אשר לא-עזב	b ^h doni domini mei	babrahām, Abrahāmi,	b ^s ser qui	lo-bāzab non omisit
חסדו ואמתו מעם אדני	jasdo grauiam suam et fidem suam	wab ^a mitto a	melhim a domino meo:	b ^h doni:
אנכי בדרך נחני יהוה בית	hanoki ego	badderek in via	najāni duxit me	y ^h owa Jehova
אחי אדני:	b ^h je fratrum	b ^h doni. domini mei.	bēt in domum	

22 נזם (*nēzem*), arete de oro ó plata, á veces esmaltado con perlas, que las mujeres llevaban pendiente de la nariz ó de las orejas. En algunos pueblos de Oriente se conserva aún la costumbre de perforar el ala de la nariz ó la parte inferior del tabique nasal de las niñas, del mismo modo que entre nosotros se les perfora el pulpejo de las orejas, en donde se prenden aretes ó arracadas. Según parece, llevaban también las mujeres esos adornos prendidos del cabello. "Verbum hebraicum נזם, excepto Symmacho, qui interpretatus est ἐπιρρίνον omnes „inaurem transtulerunt, non quo in aures ponantur in naribus, quae ex eo quod de auribus pendeant, in aures vocantur, sed quo circulus in similitudinem factus in aurium, eodem vocabulo nuncupetur, et usque hodie inter „caetera ornamenta mulierum, solent auri circuli in os ex fronte pendere, et imminere naribus." (Div. Hieron., *Comment. in Ezech.*, cap. XVI, 12.)

26 Prostravit se Jehovahae; i. e. prostravit se coram Jehova.

27 Qui non omisit gratiam suam et fidem suam; i. e. qui non substraxit suam fidem benevolentiam. — Ego in via duxit me; i. e. me, me inquam, per hanc viam duxit. La repetición del pronombre (en estado absoluto y como sufijo) se usa con frecuencia en hebreo para dar fuerza y vigor á la frase. — In domum fratrum; i. e. in domum agnatorum, "á casa de los parientes." (V. c. p. XIII, 8; XX, 12.)

28 ותוך הנער ותגד לבית

אמה כדברים האלה:

29 ולרבקה אח ושמז

לבן ויוץ לבן אל-האיש החוצה

אל-העין:

30 ויהי כראת את-הגזם ואת-

הצמדים על-ידי אחת

ונשמעו את-דברי ובקה

אחתו לאמר כה-דבר אלי

האיש ויבא אל-האיש והנה

עמד על-הגמלים על-העין:

31 ויאמר בוא ברוך יהוה

למה תעמד בחוץ ואנכי פנתי

הבית ומקום לגמלים:

32 ויבא האיש הביתה ויפתח

הגמלים ויתן תבן ומספוא

לגמלים ומים לרחץ רגליו

ורגלי האנשים אשר אתו:

33 ויושם לפניו לאכל

ויאמר לא אכל עד אס-דבותי

דברי ויאמר דבר:

34 ויאמר עבד אברהם אנכי:

Wattáros bannab^ara, wattagged l^abêt
Cucurrit itaque puella, et nunciavit domui

bimma^b kadd^abarim babêlle.
matris suae juxta verba haec.

Ul^aribqa baj, us^amo
Rebecca^a autem erat frater, et nomen ejus

laban; wayyáros laban bel-babiš bajūša
Laban; et cucurrit Laban ad virum foras

bel-babáyin.
ad fontem.

Way^abi kir^abot bet-bannézem w^abet-
Accidit enim, cum vidisset annulum et

bašš^amidim bal-y^ade b^ajoto,
armillas in manibus sororis suae,

uk^ašomlō bet-dib^are ribqa
et cum audivisset ipse verba Rebecca^a

b^ajoto, lemor: «ko-dibber beláy
sororis suae, dicendo: «ita locutus est mihi

babiš» wayyabo bel-babiš; w^abinne
vir ille ut veniret ad virum; et ecce

bomed bal-bagg^amallim bal-babáyin.
stans juxta camelos apud fontem.

Wayyómer: bo, baruk y^abowa:
Et dixit: ingredere, benedicte Jehovah:

šlámma tab^amod bajuš? w^abanoki pinniti
quare manebis foris? ego enim paravi

babbáyit, umaqom lig^amallim.
domum, et locum camelis.

Wayyabo babiš babbáyta, way^afattaj
Venit ergo vir in domum, et solvit

bagg^amallim, wayyittten tēben umišpo
camelos, deditque paleam et pabulum

lagg^amallim, umáyim lirjos raglaw
camelis, et aquam ad lavandum pedes ejus

w^aragle bab^anašim b^ašer bitto.
et pedes virorum qui cum illo erant.

Wayyusam l^afanaw leb^akol,
Et positum est coram eo ad comedendum,

wayyómer: lo bokal, bad-bim-dibbárti
at dixit: non comedam, donec loquar

d^abaráy; wayyómer: dabber.
verba mea; et dixit: loquere.

Wayyómer: «lēbed babrahām banóki.
Tunc dixit: «servus Abrahami ego (sum).

28 Et nunciavit domui matris suae juxta verba haec; i. e. et nunciavit familiae matris suae (suae familiae maternae) hoc modo. Esto parece indicar que en la casa de Batuel existía la poligamia, y así se explica por qué en este negocio toman parte muy principal la madre y el hermano de Rebeca, mientras que su padre apenas interviene, pues sólo una vez se cita su nombre. Algunos intérpretes opinan que ya había muerto, y que el Batuel de que habla el v. 50 era un hermano de Labán.

30 Et ecce stans; i. e. et ecce stabat (vir).

33 Et dixit (loquere). El texto samaritano y la versión siríaca ponen el verbo en plural: ויאמרו (wayyomerú) et dixerunt. La Vulgata y los Setenta se acomodan al texto hebreo.

35 ויהיה בך את-אדני מאד	» <i>Wayhowa</i> <i>berak</i> <i>bet-b^adoni</i> <i>m^ahod</i> , » <i>Jehova autem benedixit domino meo valde,</i>
ויגדל ויתן-לו צאן	» <i>wayyigdal:</i> <i>wayyitten-lo</i> <i>son</i> , » <i>et magnus factus est: et dedit ei pecus,</i>
ובקר וכסף וזהב	» <i>ubaqar,</i> <i>w^akēsef,</i> <i>w^aḡabab,</i> » <i>et armentum, et argentum, et aurum,</i>
ועבדים ושפחת וגמלים	» <i>wab^abadim,</i> <i>uš^afajot,</i> <i>ug^amallim</i> » <i>et servos, et ancillas, et camelos</i>
וחמורים:	» <i>waj^amorim.</i> » <i>et asinos.</i>
36 ותלד שרה אשת אדני בן	» <i>Wattēled</i> <i>sara</i> <i>bēset</i> <i>b^adoni</i> <i>ben</i> » <i>Et peperit Sara uxor domini mei filium</i>
לאדני אחרי זקנתה	» <i>ladoni</i> <i>baj^are</i> <i>ḡignatab,</i> » <i>domino meo post senectutem suam,</i>
ויתן-לו את-כל-אשר-לו:	» <i>wayyitten-lo</i> <i>bet-kol-b^ašer-lo.</i> » <i>et dedit illi omnia quae ei sunt.</i>
37 וישבעני אדני לאמר-לא	» <i>Wayyašbibēni</i> <i>b^adoni</i> <i>lemor: lo-</i> » <i>Et jurare fecit me dominus meus dicendo: non</i>
תקח אשה לבני מבנות	» <i>tiqqaj</i> <i>bišša</i> <i>lib^ani</i> <i>mibb^anot</i> » <i>accipies uxorem filio meo de filiabus</i>
הכנעני אשר אנכי ישב	» <i>ḡakk^anaḇ^ani</i> <i>b^ašer</i> <i>banoki</i> <i>yošeb</i> » <i>Cananaei cujus ego habitans</i>
בארצי:	» <i>b^abaršo.</i> » <i>in terra (ejus).</i>
38 אם-לא אל-בית-אבי תלך ואל-	» <i>Him-lo</i> <i>bel-bēt-babi</i> <i>telek,</i> <i>w^abel</i> » <i>Sed ad domum patris mei ibis, et ad</i>
משפחתי ולקחת אשה לבני:	» <i>mišpajti,</i> <i>w^alaqajta</i> <i>bišša</i> <i>lib^ani.</i> » <i>familiam meam, ut accipias uxorem filio meo.</i>
39 ואמר אל-אדני אלי לא-תלך	» <i>Wabomar</i> <i>bel-b^adoni:</i> <i>buláy</i> <i>lo-telek</i> » <i>Dixi autem domino meo: fortasse non veniet</i>
האשה אחרי:	» <i>ḡabišša</i> <i>baj^aráy.</i> » <i>mulier post me.</i>
40 ויאמר אלי יהודה אשר-התהלכתי	» <i>Wayyōmer</i> <i>beláy:</i> <i>y^abowa,</i> <i>b^ašer-bitballākti</i> » <i>Et dixit mihi: Jehova, cujus ambulo</i>
לפניו ושלח מלאכו	» <i>l^afanaw,</i> <i>yišlaj</i> <i>malbako</i> » <i>in conspectu (ejus), mittet angelum suum</i>
אתך והצליוח דונך ולקחת	» <i>bittak,</i> <i>w^abisl^aj</i> <i>darkēka,</i> <i>w^alaqajta</i> » <i>tecum, et prosperavit iter tuum, ut accipias</i>
אשה לבני ממשפחתי ומבית	» <i>bišša</i> <i>lib^ani</i> <i>mimmisḡajti</i> <i>umibbēt</i> » <i>uxorem filio meo de familia mea et de domo</i>
אבי:	» <i>habi.</i> » <i>patris mei.</i>
41 אז תנקה מאלתי כי	» <i>Haḡ</i> <i>tinnage</i> <i>mebalati,</i> <i>ki</i> » <i>Tunc eris immunis a juramento meo, cum</i>
תבוא אל-משפחתי ואם-לא יתנו	» <i>tabo</i> <i>bel-mišpajti;</i> <i>w^abim-lo</i> <i>yitt^anu</i> » <i>veneris ad familiam meam; et si non dederint</i>
לך והיית נקי מאלתי:	» <i>lak,</i> <i>w^aḡayita</i> <i>naqi</i> <i>mebalati.</i> » <i>tibi, tunc eris immunis a juramento meo.</i>
42 ואבא היום אל-העין ואמר	» <i>Wababo</i> <i>ḡayyom</i> <i>bel-bāḡayin,</i> <i>wabomar:</i> » <i>Veni ergo hodie ad fontem, et dixi:</i>

42. Si tu es nunc prosperans, etc.; i. e. si tu vis prosperare viam meam, in qua incedo.

יהוה אלהי אדני אברהם
אם-ישך-נא מצליח דרכי
אשר אנכי הלך עליו:

43 הגה אנכי נצב על-עין המים
והיה העלמה היוצאת לשאב
אמרו אליה השקוני-נא
מעט-מים מכדך:

44 ואמרה אלו גם-אתה שתה
וגם לגמליך אשאב הוא
האשה אשר-הכנה יהוה לבני-
אדני:

45 אני מרם אכלה לדבר אל-לבי
והנה ובקה יצאת וכדה
על-שכמה ותורד העינה
ותשאב ואמר אליה השקוני
נא:

46 ותמהר ותורד כדה מעליה
ותאמר שתה וגם-גמליך
אשקה ואשר וגם הגמלים
השקתה:

47 ואשאל אתה ואמר בת-מי
את ותאמר בת-בתואל בן-גחור
אשר ילדה-לו מלכה ואשם

»y^ebowa, h^elobe b^adoni babraham,
»Jehova, Deus domini mei Abrahami,
»him-yeška-na masli^aj darki,
»si es tu nunc prosperans viam meam,
»b^ašer banoki boleka balēba,
»qua ego incedens in ea,
»Hinne banoki niššab bal-ben hammáyim:
»Ecce ego stans ad fontem aquae:
»w^ehaya habalma bayyoset lišbob,
»fiat igitur ut virgo egrediens ad hauriendum,
»w^ehamarti belēba: bašqini-na
»et dixero ei: propina mihi quaeso
»m^ebaš-máyim mikkaddek,
»parum aquae de cado tuo,
»W^eham^era beláy: «gam-batta s^ete,
»Et dixerit mihi: «et tu bibe,
»w^egam lig^emallēka bešbab», bi
»et etiam camelis tuis hauriam», haec sit
»babišša b^ašer-boki^aj y^ebowa l^eben-
»uxor quam adjudicavit Jehova filio
»b^adoni.
»domini mei.
»H^eni tērem b^akalle l^edabber bel-libbi,
»Ego nondum desieram loqui ad cor meum,
»w^ebinne ribqa yoset, w^ekaddab
»et ecce Rebecca egrediens, et cadus ejus
»bal-šikmab, wattēred bašayna,
»super humerum ejus, et descendit ad fontem,
»wattišbab; wabomar belēba: bašqini
»et hausit; dixi autem ei: da mihi bibendum,
»na.
»quaeso.
»Watt^emaher wattōred kaddab mebalēba,
»Tunc festinavit et demisit cadum suum de se,
»wattōmer: s^ete, w^egam-g^emallēka
»et dixit: bibe, et etiam camelos tuos
»bašqe; wabešt, w^egam bagg^emallin
»adaquabo; bibi igitur, et etiam camelos
»bišqāta.
»adaquavit.
»Wabešbal botab wabomar: šbat-mi
»Deinde interrogavi eam et dixi: šfilia cujus
»batt? wattōmer: bat-b^etubel (ben-najor)
»tu es? et dixit: filia Bathuelis (filii Nachoris)
»b^ašer ya^edal-lo milka: wabasim
»quem peperit ei Melcha: tunc posui

43 Ecce ego stans ad fontem aquae; i. e. ecce ego sto apud fontem aquae. Los Setenta añaden: καὶ αὐτὴ θύγατρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλήσαι ὕδωρ: «et filiae hominum civitatis egredientur haurire aquam».

45 Da mihi bibendum, quaeso; según el texto samaritano, se ha de añadir: parum aquae de cado tuo.

הנזם על-אפה והעמידים על-ידיה:	» <i>bannézem</i> » annulum » <i>bal-yadéha.</i> » in manibus ejus.	<i>bal-bappah,</i> in naso ejus, <i>w^ebašš^emidim</i> et armillas
48 ואקד ואתחזה ליהוה ואבך את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את-בת-אחי אדני לבני:	» <i>Waheqqod,</i> » Et inclinavi me, » <i>wab^abarek</i> » et laudavi » <i>habrahām,</i> » Abrahami, » <i>b^amet</i> » veritatis » <i>b^adoni</i> » domini mei	<i>wabeštaj^awe</i> et prostravi me <i>bet-y^ehova</i> Jehovam <i>b^aser</i> qui <i>binjāni</i> duxit me <i>laqājat</i> ad accipiendum <i>bet-bal-b^aji</i> filiam fratris <i>lib^ano.</i> filio ejus.
49 ועתה אס-ישכם עשום חסד ואמת את-אדני הגידו לי ואם-לא הגידו לי ואפנה על-ימין או על-שמאל:	» <i>W^ebatta,</i> » Nunc igitur, » <i>web^amet</i> » et fidem » <i>w^ehim-lo,</i> » si autem non, » <i>bal-yamin</i> » ad dexteram	<i>him-yeš^ekem</i> si estis vos <i>bosim</i> facientes <i>jēsed</i> benevolentiam <i>bet-b^adoni,</i> cum domino meo, <i>baggidu li;</i> indicate mihi; <i>w^ebefne</i> ut convertam me <i>bal-s^emol^a.</i> ad sinistram.
50 ויען לבן ובתואל ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך וע ארמוב:	<i>Wayvāhan</i> Responditque <i>mev^ahowa</i> a Jehova <i>dabber</i> loqui	<i>laban</i> Laban <i>ub^atubel,</i> et Bathuel, <i>wayyom^aru:</i> et dixerunt: <i>yaša . baddabar:</i> exiit verbum hoc: <i>lo nukal</i> non poterimus <i>ho-fob.</i> vel bonum.
51 הנה-רובקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר יהוה:	<i>Hinne-ribqa</i> Ecce Rebecca <i>l^afanēka;</i> coram te; <i>bišša</i> uxor	<i>qaj</i> accipe <i>walek,</i> et vade, <i>ut^abi</i> et sit <i>l^aben-hadonēka,</i> filio domini tui, <i>kab^aser</i> sicut <i>dibber</i> locutus est <i>y^ehova.</i> Jehova.
52 ויהי כאשר שמע עבד אברהם את-דבריהם ושתחו ארצה ליהוה:	<i>Way^abi,</i> Accidit autem, <i>kab^aser</i> cum audivisset <i>šamaḇ</i> servus <i>bēbed</i> Abrahami <i>bet-dib^arethem,</i> verba eorum, <i>wayyištāju</i> ut prosterneret se <i>bārša</i> in terram <i>layhova.</i> coram Jehova.	
53 ויוצא העבד כל-כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרובקה ומגנתה נתן לאחיה ולאמה:	<i>Wayose</i> Et protulit <i>balēbed</i> servus <i>k^ale-kēsef,</i> vasa argenti, <i>uk^ale-ḡabab</i> et vasa auri <i>ub^agadīm,</i> et vestes, <i>wayyitten</i> deditque <i>l^aribqa;</i> Rebecca; <i>umigdanot</i> et res pretiosas <i>natan</i> dedit <i>l^abajiba</i> fratri ejus <i>ul^abimmaḇ.</i> et matri ejus.	

48 *Duxit me per viam veritatis*, hebrais.; i. e. per viam veram. — *Ad accipiendum*, ut accipiam.49 *Si estis vos facientes benevolentiam et fidem cum domino meo*; i. e. si vultis benevolentiam sinceram praestare domino meo.51 *Coram te*; i. e. in potestate tua: "mira, ahí tienes á Rebeca."53 *Vasa argenti*, etc.; "alhajas de plata y de oro."

54 ויאכלו וישתו הוא והאנשים	<i>Wayyok^elu</i> <i>wayyištu</i> <i>bu</i> <i>w^ebab^enašim</i> Deinde comederunt et biberunt ipse et viri
אשר עמו וילינו	<i>b^ašer</i> <i>bimmo,</i> <i>wayyalinu:</i> qui erant cum eo, et pernoctaverunt:
ויקומו בבקר ויאמר	<i>wayyaqumu</i> <i>babbóqer,</i> <i>wayyómer:</i> surrexeruntque in matutino, et dixit:
שלחני לאדני:	<i>šall^ejuni</i> <i>ladoni.</i> dimittite me ad dominum meum.
55 ויאמר אחיה ואמרה תשב	<i>Wayyómer</i> <i>bajiba</i> <i>w^ebimma^b:</i> <i>tešeb</i> Dixitque frater ejus et mater ejus: maneat
הנער אתנו ימים או	<i>banna^ba^ara</i> <i>bittánnu</i> <i>yamim,</i> <i>bo</i> puella nobiscum dies aliquot, vel
עשור אחר תלך:	<i>šasor,</i> <i>bajar</i> <i>telek.</i> decadem, postea ibit.
56 ויאמר אלהם אל-תאחרו אתי	<i>Wayyómer</i> <i>b^alebem:</i> <i>bal-t^ebaj^aru</i> <i>hoti,</i> Dixit autem eis: ne retardetis me,
ויהיה הצליח דרכי	<i>waybowa</i> <i>bisli^aj</i> <i>darki:</i> siquidem Jehova prosperavit iter meum:
שלחני ואלכה לאדני:	<i>šall^ejuni</i> <i>w^ehel^aka</i> <i>ladoni.</i> dimittite me ut eam ad dominum meum.
57 ויאמרו נקרא לנער ונשאלה	<i>Wayyom^eru:</i> <i>nigra</i> <i>lanna^ba^ara,</i> <i>w^eniš^ba^ala</i> Et dixerunt: advocemus puellam, et interrogemus
את-פיה:	<i>bet-píba.</i> os ejus.
58 ויקראו לרבקה ויאמרו אליה	<i>Wayyiqr^ebu</i> <i>l^eribqa,</i> <i>wayyom^eru</i> <i>beléba:</i> Advocaverunt ergo Rebeccam, et dixerunt ei:
התלכי עם-האיש הזה ותאמר	<i>š^ba^atel^eki</i> <i>bim-babiš</i> <i>baqqe?</i> <i>wattómer:</i> num ibis cum viro isto? et dixit:
אלך:	<i>belek.</i> ibo.
59 וישלחו את-רבקה אחתם ואת-	<i>Wayšall^eju</i> <i>bet-ribqa</i> <i>bajotam,</i> <i>w^ebet-</i> Dimiserunt itaque Rebeccam sororem suam, et
מנקתה ואת-עבד אברהם ואת-	<i>meniqtāb,</i> <i>w^ebet-šébed</i> <i>babrahām</i> <i>w^ebet-</i> nutricem ejus, et servum Abrahami et
אנשיו:	<i>b^anašaw.</i> viros ejus.
60 ויברכו את-רבקה ויאמרו לה	<i>Wayšar^eku</i> <i>bet-ribqa,</i> <i>wayyom^eru</i> <i>laš:</i> Et benedixerunt Rebeccae, et dixerunt ei:
אחתנו את היו לאלפי רבבה	<i>š^ba^ajotenu!</i> <i>batt</i> <i>b^ayi</i> <i>l^ehal^efe</i> <i>r^ebaba,</i> soror nostra! tu esto in millia myriadis,
ויירש זרעך את שער שנאוי:	<i>w^eyiraš</i> <i>zarbek</i> <i>bet-šābar</i> <i>son^ehaw.</i> et occupet posteritas tua portam odientium eam.
61 ותקם רבקה ונערותיה	<i>Wattāqom</i> <i>ribqa</i> <i>w^enaš^eroteba,</i> Surrexit igitur Rebecca et puellae ejus,
ותרכנה על-הגמלים ותלכנה	<i>wattirkábna</i> <i>bal-bagg^emallim,</i> <i>wattelākna</i> et equitaverunt super camelos, et iverunt

57 *Interrogemus os ejus*: i. e. interrogemus sententiam ejus: "preguntémosle su parecer."60 *Tu esto in millia myriadis*; i. e. sis in mille myriades: "seas madre de un millón de generaciones."

אחריו האיש ויקח העבד

את-רבקה וילך:

62 ויצחק בא מבוא באר לחי

ראי והוא יושב בארץ הנגב:

63 ויצא יצחק לשוה בשדה

לפנות ערב וישא

עיניו וירא יהנה גמלים

באים:

64 ותשא רבקה את-עיניה ותרא

את-יצחק ותפל מעל הגמל:

65 ותאמר אל-העבד מִי־האיש הלזה

ההלך בשדה לקראתנו

ויואמר העבד הוא אדני

ותקה הצעוף ותתנם:

66 ויספר העבד ליצחק את-כל-הדברים

אשר עשה:

67 ויבאה יצחק האהלה שורה

אמו ויקח את-רבקה ותהיל

לאשה ויאהבה וינחם

יצחק אחרי אמו:

haj^are *habiš:* *wayyiqqaj* *baḥēbed*
post virum: sumsit ergo servus

bet-ribqa, *wayyelaḥ.*
Rebeccam, et abiit.

W^eyišjaq *ba* *mibbo* *b^aber* *lajáy*
Isaacus autem veniebat a veniendo Beer lachai

robi: (*w^ehu* *yošeb* *b^abēreš* *hannégeb*).
roi: (nam ipse habitans in terra meridiei).

Wayyese *yišjaq* *lasit^aj* *bassade,*
Et egressus erat Isaac ad meditandum in agro

lifnot *bāreb:* *wayyissa*
adventante vespera: sustulitque

bēnaw, *wayyar* *w^ebinne* *g^amallim*
oculos suos, et vidit et ecce camelos

babim.
venientes.

Wattissa *ribqa* *bet-bēnēba,* *wattēre*
Sustulit quoque Rebecca oculos suos, et vidit

bet-yišjaq; *wattippol* *meḥal* *ḥaggamal.*
Issaacum; et desiliit de camelo.

Wattómer *bel-ḥabēbed:* *ḡmi-babiš* *ḥallaḡze,*
Dixitque servo: ḡquis est vir ille,

ḥabolek *bassade* *liqratēnu?*
qui incedit per agrum in occursum nostrum?

wayyómer *baḥēbed:* *hu* *b^adoni:*
et dixit servus: ipse est dominus meus:

wattiqqaj *ḥaṣṣabif,* *wattithas.*
accepitque peplum, et operuit sese.

Way^asapper *baḥēbed* *l^ayišjaq* *bet-kol-ḥadd^abarim*
Narravit autem servus Isaaco omnes res

b^ašer *ḥasa.*
quas fecerat.

Way^abibēba *yišjaq* *ḥabōḥ^ala* *sara,*
Et introduxit eam Isaacus in tentorium Sarae,

bimmo; *wayyiqqaj* *bet-ribqa,* *watt^abi-lo*
matris suae; et cepit Rebeccam, et fuit ei

l^abišša, *wayyeh^abaḥēba;* *wayyinnajem*
in uxorem, dilexitque eam; et se consolatus est

yišjaq *haj^are* *bimmo.*
Isaacus post matrem suam.

62 בא מבוא, *veniebat a ventendo*, venía (acababa) de hacer un viaje á Beer-lajai-roi., (V. cap. XVI, 14.) El texto samaritano: בא במדבר (*ba bammidbar*), *veniebat per desertum* ad Beer-lachai-roi, etc., y así leyeron los Setenta. — *Ipse habitans*; ipse habitabat.

63 *Ad meditandum*, vel *ad colloquendum*. — *Adventante vespera*, "al volver la tarde", se diría en castellano, traduciendo literalmente.

67 *Post matrem suam*; i. e. de morte matris suae.

CAP. XXV

1	וַיֹּסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשֵׁמָה קְטוּרָה:	<i>Wayyôsef</i> Addidit vero	<i>babrabam</i> Abrahamus	<i>wayyiqqaj</i> et duxit	<i>hišša,</i> uxorem,
		<i>uš'mab</i> et nomen ejus.	<i>q'tura.</i> Cetura.		
2	וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרֹן וְאֶת־יוֹקָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־שׁוּאֵן וְאֶת־שׁוּחַ:	<i>Wattêled</i> Et peperit	<i>lo</i> ei	<i>bet-zimran,</i> Zimranem,	<i>w'bet-yoqšan,</i> et Jocsanem,
		<i>w'bet-m'dan,</i> et Medanem,	<i>w'bet-midyan,</i> et Madianem,	<i>w'bet-yišbaq</i> Jisbacum quoque	
		<i>w'bet-šuj.</i> et Shuachum.			
3	וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת־שֶׁבָא וְאֶת־דֵּדָן וּבְנֵי דֵדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים וְלִטְוֹשִׁים וְלֵאמִים:	<i>W'yoqšan</i> Jocsan autem	<i>yalad</i> genuit	<i>bet-š'ba,</i> Shebam,	<i>w'bet-d'dan;</i> et Dedanem;
		<i>ub'ne</i> filii vero	<i>d'dan</i> Dedanis	<i>hayu</i> fuerunt	<i>baššurim,</i> Assurim
		<i>ul'tušim,</i> et Letusim,	<i>ul'bummim.</i> et Leummim.		
4	וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעֶפֶר וְחֶנֶךְ וְאִבְדֵּעַ וְאֵלְדָּא כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:	<i>Ub'ne</i> Filii autem	<i>midyan</i> Madianis	<i>hēfa,</i> Hepha,	<i>wabēfer,</i> et Hephher,
		<i>waj'nok,</i> et Henoch,	<i>wab'bidab,</i> et Abida,	<i>w'beldaba:</i> et Eldaa:	<i>kol-belle</i> omnes hi
		<i>bene</i> filii	<i>q'tura.</i> Ceturae.		
5	וַיֵּתֶן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵלּוֹ לְיִצְחָק:	<i>Wayyitten</i> Dederatque	<i>babrabam</i> Abrahamus	<i>bet-kol,</i> omnia,	<i>b'šer-lo</i> quae sibi crant
		<i>l'yisjaq.</i> Isaaco.			
6	וּלְבְנֵי הַפִּילָגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַח מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בַּעֲזָדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְדֵם:	<i>W'lib'ne</i> Filiis autem	<i>happilagsim,</i> pellicum,	<i>b'šer</i> quae fuerant	<i>l'babrabam,</i> Abrahamo,
		<i>natan</i> dedit	<i>babrabam</i> Abrahamus	<i>mattanot;</i> dona;	<i>way'sall'jem</i> et dimisit eos
		<i>mebal</i> ab	<i>yisjaq</i> Isaaco	<i>b'no,</i> filio suo,	<i>b'bodennu</i> adhuc ipso
		<i>jay,</i> vivente,	<i>qēdma</i> versus orientem	<i>bel-bēreš</i> ad terram	<i>qēdem.</i> orientis.
7	וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:	<i>W'hēlle</i> Hi autem	<i>y'me</i> sunt dies	<i>š'ne-jayye</i> annorum vitae	<i>babrabam,</i> Abrahami,
		<i>b'šer-jáy,</i> quos vixit,	<i>m'bat</i> centum	<i>šana,</i> anni,	<i>w'šibbim</i> et septuaginta
		<i>šana</i> anni	<i>w'jameš</i> et quinque	<i>šanim.</i> anni.	
8	וַיִּגָּזַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁנְיָה וַיִּגָּזַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁנְיָה	<i>Wayyigwal</i> Et exspiravit	<i>wayyámot</i> et mortuus est	<i>babrabam</i> Abrahamus	<i>b'seba</i> in senectute

1 Addidit Abrahamus et duxit uxorem (hebraismo); i. e. Abrahamus iterum duxit uxorem.

6 Ad terram orientis, "a la región oriental," de la Palestina, es decir, al desierto de Siria y la Mesopotamia, desde donde se extendieron hacia el sur hasta las costas del mar Rojo.

8 In senectute bona, etc.; i. e. in senectute propecta, senex et satur vitae. — Ad populos suos; i. e. ad populares suos. (V. cap. XV, 15.)

טובה זקן ושבע ויאסף אל-עמיו:	<i>toba, zagen w'sabé'ē, wayyehāsef</i> bona, senex et satur, et congregatus est <i>bel-ḥammaw.</i> ad populos suos.
9 ויקברו אתו יצחק וישמעאל בנו אל-מערת המכפלה אל-שדה עפרן בן-צחר החתי אשר על-פני ממרא:	<i>Wayyiqbr'u bōto yisjaq w'yismaēl banaw</i> Et sepelierunt eum Isaacus et Ismaēl filii ejus <i>bel-m'ḥarat hammahpela, bel-s'de ḥefron</i> in spelunca Machpelae, in agro Ephronis <i>ben-sōjar bajitti, b'ser ḥal-p'ne</i> filii Soharis Hettaei, quae est e regione <i>mamre.</i> Mambre.
10 השדה אשר-קנה אברהם מאת בני-חית שמה קבר אברהם ושרה אשתו:	<i>H'assade, b'ser-qana habraḥam mebet</i> In agro, quem emit Abrahamus a <i>b'ne-jet; sāmna qubbar habraḥam</i> filiis Het; ibi sepultus est Abrahamus <i>w'sara bišto.</i> et Sara uxor ejus.
11 ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עס-באר לחי ראי:	<i>Way'bi baj're mot habraḥam, way'bārek</i> Et accidit post mortem Abrahami, ut benediceret <i>b'lohim bet-yisjaq b'no: wayyēseb</i> Deus Isaaco filio ejus; et habitavit <i>yisjaq ḥim-b'ber lajāy rohi.</i> Isaacus juxta Beer lachai roi.
12 ואלה תלדת ושמעאל בן- אברהם אשר ילדה הגר המצוית שפחת שרה לאברהם:	<i>W'hēlle tol'dot yismaēl ben-</i> Hae autem sunt generationes Ismaēlis filii <i>habraḥam, b'ser ya'da ḡagar</i> Abrahami, quem genuit Agar <i>hammisrit, šiffat sara, l'habraḥam.</i> aegyptia, ancilla Sarae, Abrahamo.
13 ואלה שמות בני ושמעאל בשמותם לתולדתם בנו ושמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם:	<i>W'hēlle š'mot b'ne yismaēl</i> Et haec sunt nomina filiorum Ismaēlis <i>biš'motam l'tol'dotam:</i> per nomina sua secundum gentes suas: <i>b'hor yismaēl n'bayot, w'qedar</i> primogenitus Ismaēlis Nebayot, deinde Cedar <i>w'badb'bel umibsam;</i> et Adbeel et Mibsam;
14 ומשמע ודומה ומשא:	<i>Umišmaḥ, w'duma, umassa;</i> Et Misma, et Duma, et Massa;
15 חדר ותויכא ימור נפיש וקדמה:	<i>J'dar, w'tema, y'tur, nafiš, waqēdma.</i> Chadar, et Thema, Yetur, Naphish, et Cedma.
16 אלה הם בני ושמעאל ואלה שמותם בחצויהם ובמיותם שנים-עשר נשיאם לאמתם:	<i>Hēlle ḥem b'ne yismaēl, w'hēlle š'motam</i> Hi sunt filii Ismaēlis, et haec nomina eorum <i>b'jasreḥem ub'firotam; š'nem-ḥasar</i> per villas suas et per pagos suos; duodecim <i>n'sibim l'hummotam.</i> principes per nationes suas.
17 ואלה שני חיו ושמעאל מאת	<i>W'hēlle š'ne jayye yismaēl, m'bat</i> Et hi fuerunt anni vitae Ismaēlis, centum

11 Juxta Beer-lachai-roi; nombre de un pozo en los confines meridionales de Palestina. (Cap. XVI, 14.)

שנה ושלושים שנה ושבע שנים

ויגוע וימת ויאסר

אל-עמיו :

18 וישכנו מחוילה עד-שור אשר

על-פני מצרים באנה אשורה

על-פני כל-אחיו נפל :

19 ואלה תלדת יצחק בן-אברהם

אברהם הוליד את-יצחק :

20 ויהי יצחק בן-ארבעים שנה

בקחתו את-רבקה בת-בתואל

הארמי מפדן ארם אחות

לבן הארמי לו לאשה :

21 ויעתר יצחק ליהודה לנכה אשתו

כי עקרה הוא ויעתר לו

יהודה ותהר רבקה אשתו :

22 ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר

אם-כן למה זה אנכי ותלך

לדרש את-יהודה :

23 ויאמר יהודה לה שני גוים

בבטן ושני לאמים ממעיך

יפרדו ולאם מלאם ואמץ

ורב ועבד צעיר :

šana, us^elošim šana w^ešēbab šanim:
anni, et triginta anni et septem anni:

wayyigwab, wayyāmot, wayyēbāsef
et exspiravit, et mortuus est, et congregatus est

bel-hammaw.
ad populos suos.

Wayyīšk^enu mej^awila bad-šur, b^ašer
Et habitaverunt ab Hevila usque ad Sur, qui est

bal-p^ene mišrāyim, bob^aka baššūra;
ab oriente Aegypti, veniente te in Assyriam;

bal-p^ene kol bejaw nafal.
ab oriente omnium fratrum suorum cecidit.

W^ebēlle tol^edot yišjaq, ben-habrahām:
Hae vero sunt generationes Isaaci, filii Abrahami:

habrahām holid bet-yišjaq.
Abrahamus genuit Isaacum.

Way^ehi yišjaq ben-harbahīm šana
Eratque Isaacus natus quadraginta annos

b^eqajto bel-ribqa, (bat-b^etubel
in ducere eum Rebeccam, (filiam Bathuelis

hab^arammi mippaddan b^aram, b^ejot
aramaei de Padan Aram, sororem

laban hab^arammi), lo l^ebišša.
Labani aramaei), sibi in uxorem.

Wayyēltar yišjaq layhowa l^enōkaj bišto,
Precatusque est Isaacus Jehovam pro uxore sua,

ki b^eqara bi: wayyēbater lo
quia sterilis ipsa erat: et exaudivit eum

y^ehowa; wattābar ribqa bišto.
Jehova; et concepit Rebecca uxor ejus.

Wayyitroš^asu habanim b^eqirbaš, wattōmer:
Et collidebant sese filii in utero ejus, et dixit:

«him-ken, ḡlammaḡ-ze hanōki?» wattēlek
«si ita, ḡcur tandem ego?» et ivit

lidroš bet-y^ehowa.
ad consulendum Jehovam.

Wayyōmer y^ehowa lab: š^ene goyim
Et dixit Jehova ei: duae gentes sunt

b^ebiṭnek, uš^ene l^ehumim mimmeḥāyih
in utero tuo, et duo populi ex visceribus tuis

yippar^adu: ul^ehom mil^ehom yeb^emas,
separabunt se: et populus populo praevalēbit,

w^erab yaḡ^abod šabir.
et major serviet minori.

18 *Et habitaverunt* (filii Ismaēlis); los Setenta: κατὰ πρόσωπον *habitavit* (Ismaēl), como dice la Vulgata. — *Ab oriente omnium fratrum suorum cecidit* (habitatatio ejus), según la interpretación de los Setenta: κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατὰ πρόσωπον, *ad faciem omnium fratrum ejus habitavit*.

20 *In ducere eum*, "al casarse él", (con Rebeca); cum duxit ipse. — *Paddan-heram*; i. e. planities Syriae, "las llanuras de Siria", la Mesopotamia y el desierto que se extiende [al oeste del Eufrates, en oposición al país, montañoso situado hacia el Mediterráneo.

22 *Si ita ḡcur tandem ego?* si esto me había de suceder..., ¿por qué he deseado ser madre? ó ¿por qué existo?

24 וַיִּמְלֹאוּ יְמֵיהָ לֵלֶדֶת	Wayyimi ^{hu} Impleti sunt itaque	yamēba dies ejus	lalēdet: ad pariendum:
וְהָנָה תוֹמֵם בְּבִמְנָה:	w ^{binne} tomim et ecce gemelli	b ^{biṭnab} in utero ejus.	
25 וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי כָּלֹ נֶאֱדָרַת	Wayyese bari ^{son} hadmoni kullo Et prodiit primus rufus totus ipse, sicut pallium	k ^{baddēret} Esau.	
שָׂעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו:	sehar; wayyiqr ^{bu} pili; et appellaverunt	s ^{mo} besaw. nomen ejus	
26 וְאַחֲרָיו־כֵּן יֵצֵא אָחִיו וַיִּדּוּ	W ^{haj^are-ken} yasa Et postea prodiit	haji ^w , w ^{yado} frater ejus, et manus ejus	
אֶחָזֶרֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא	hojēzet bali ^a qeb tenens calcem	besaw, Esavi, ideo appellavit	
שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־	šemo yali ^a qob: nomen ejus	w ^{yisjaq} ben- Isaacus autem erat natus	
שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלֹדֶת אֹתָם:	šiššim šana sexaginta annos	b ^{lēdet} botam. in gignendo eos.	
27 וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעֻרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ	Wayyig ^d lu bann ^{harim} ; Et creverunt pueri;	way ^{bi} besaw biš fuitque Esavus vir	
וַיִּדַּע צִיד אִישׁ שׂוֹדָה וַיַּעֲקֹב	yodē ^{bi} šayid, peritus venatione,	biš sade: w ^{yali^aqob} vir ruris: Jacobus vero	
אִישׁ חָם יֹשֵׁב אֹהֶלִים:	biš tam yošeb vir integer sedens	bobalim. in tentoriis.	
28 וַיֹּאחֲזֵב וַיִּצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד	Wayyeb ^{bab} yisjaq Diligebat itaque	het-besaw, hi-šayid Isaacus Esavum, quia venatus	
בְּפִיו וּרְבִקָּה אֶהֱבֵת אֶת־יַעֲקֹב:	b ^{fiw} ; weribqa in ore ejus; Rebecca vero	hobēbet het-yali ^a qob. diligens Jacobum.	
29 וַיִּזְדּוּ יַעֲקֹב נֶזֶד וַיִּבֹּא עֵשָׂו	Wayyāzed yali ^a qob na ^{zid} , Coxit autem Jacob coctum,	wayyabo besaw et venit Esavus	
מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף:	min-bassade, ex agro,	w ^{bu} hayef. et ipse erat languescens.	
30 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלֹעִימְנִי נָא	Wayyomer besaw bel-yali ^a qob: Dixitque Esavus Jacobo:	balbiṭēni na me sine devorare	
מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי	min-bahadom bahadom de rufo rufo	hazze, hi isto, quia	
עֵיף אֲנִכִּי עַל־כֵּן קִוֵּי־	hayef hanōki: languescens ego:	(bal-ken qara- (propterea vocavit	
שְׁמוֹ אֶדְוִם:	s ^{mo} b ^{dom} . nomen ejus Edom).		
31 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִנְרָה כִּי־	Wayyomer yali ^a qob: Et dixit Jacob:	mik ^{ra} kayyom vende prius	
אֶת־בְּכוֹרְךָ לִי:	bet-b ^{horat^aka} primogenituram tuam	li. mihi.	
32 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ	Wayyomer besaw: Dixitque Esavus:	binne hanoki holek ecce ego iens	

25 Pallium pili; i. e. pallium pilosum (pallium ex panno villosus factum).

26 In gignendo eos, "al engendrarlos", cuando los engendró; cum genuit eos.

27 Vir ruris; i. e. rusticus, agrestis (campesino, rústico). — Vir integer, sencillo, de carácter afable.

28 Quia venatus in ore ejus, "porque comía, ó porque gustaba mucho de lo que cazaba su hijo."

29 Coxit coctum; i. e. coxit ferculum, pulmentum.

30 Vocavit nomen ejus, i. e. vocatum est nomen ejus; "se llamó su nombre."

32 Ecce ego iens ad moriendum; i. e. ecce eo ad moriendum, mox moriar, "voy á morir, estoy á punto de morir."

למות ולמה זה לו

בנרה :

33 ויאמר יעקב השבעה לו כיום

וישבע לו וימכר

את-בכרתו ליעקב :

34 ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד

עדשים וואכל וישרת ווקם

וילך ויבז עשו את-הבכרה :

lamut: *ζω^lámmaz-ζé* *li*
ad moriendum: *zad quid ergo* *mihi*

b^ekora?
primogenitura?

Wayyómer yalb^aqob: *bisšab^ebal-li* *kayyom:*
Et dixit Jacob: *jura mihi* *hoc die:*

wayyiššabal *lo,* *wayyimkor*
et juravit *ei,* *et vendidit*

bet-b^ekorato *l^eyalb^aqob.*
primogenituram suam Jacobo.

W^eyalb^aqob natan l^ešesaw l^ejem un^ezid
Jacobus igitur dedit Esavo panem et coctum

b^adašim: *wayyókal,* *wayyešt,* *wayyáqom,*
lentium: *et comedit,* *et bibit,* *et surrexit,*

wayyelah: *wayyibež* *šesaw bet-babb^ekora.*
et abiit: contempsitque Esavus primogenituram.

CAP. XXVI

1 ויהי רעב בארץ מלכד הרעב

הראשון אשר היה בימי אברהם

וילך יצחק אל-אבימלך מלך-

פלשתים גורח :

2 וירא אליו יהוה ויאמר

אל-תרד מצוימה שכן בארץ

אשר אמר אליך :

3 גור בארץ הזאת ואהיה עמך

ואברוך כי-לך ולזרעך

אתן את-כל-הארצת האל

והקמתי את-השבעה אשר נשבעתי

לאברהם אביך :

4 והרביתי את-זרעך ככוכבי

השמים ונתתי לזרעך את כל-

Way^ebi rašab babáres mill^ebad barabab
Fuit autem fames in terra illa praeter famem

bariřon, b^ešer haya bime babrabam;
priorem, quae fuerat in diebus Abrahami;

wayyēlek yiřjaq bel-b^abimēlek mēlek
ideo ivit Isaacus ad Abimelechum regem

p^elištim g^erara.
Philistaeorum in Geraram.

Wayyera belaw y^ehova, wayyómer:
Apparuitque ei Jehova, et dixit:

bal-tered misráyma: š^ekon babáres
ne descendas in Aegyptum: *habita in terra*

b^ašer bomar belēka.
quam dicam tibi.

Gur babáres bažžot, w^ebeliye himm^eka,
Peregrinare in terra hac, et ero tecum,

wab^abar^ekēka, ki-leka ul^ežarb^aka
et benedicam te, quia tibi et soboli tuae

betten bet-kol-bab^arašot babel,
dabo omnes terras istas,

wab^aqimoti bet-baš^ebulba, b^ašer nišbābtī
et ratum faciam juramentum, quod juravi

l^ebabrabam habika.
Abrahamo patri tuo.

W^ebirbeti bet-žarb^aka k^ekok^ebe
Multiplicare enim faciam sobolem tuam sicut stellas

baššamáym, w^enatatti l^ežarb^aka bet-kol
coeli, et dabo soboli tuae omnes

הארצת האל והתבוננו ביועך

כל גווי הארץ:

5 עקב אשר שמע אברהם בקלי

וישמרו משמרתו

מיצותי חקותי ותורתו:

6 וישב יצחק בגור:

7 וישאלו אנשי המקום

לאשתו ויאמר אחתי היא

כי ירא לאמר אשתי פן-

יהרגני אנשי המקום על-רבקה

כי-טובת מראה הוא:

8 ויהי כי ארכו-לו שם

הימים וישקף אבימלך מלך

פלשתים בעד החלון וירא

והנה יצחק מצחק את רבקה

אשתו:

9 ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר

אך הנה אשתך הוא

ואיך אמרת אחתי הוא

ויאמר אליו יצחק כי אמרתי

פן-אמות עליה:

10 ויאמר אבימלך מה-זאת

bab^arašot habel; w^abitbar^aku b^azarb^aka
terras istas; et benedicentur in sobole tua

kol goye babares:
omnes gentes terrae:

Hégeb b^ašer-šamali habrabam b^aqoli,
Eo quod audierit Abraham vocem meam,

wayyišmor mišmarti,
et observaverit observationem meam,

mišwotáy, juqqotáy, w^atorotáy.
praecepta mea, statuta mea, et leges meas.

Wayyěšeb yišjaq big^arar.
Mansit igitur Isaacus in Gerar.

Wayyišb^alu han^aše bammaqom
Cum autem interrogassent viri loci illius

l^abišto, wayyómer: «b^ajoti bi»;
de uxore ejus, tunc dixit: «soror mea ipsa est»;

ki yare lemor: «bišti», pen-
nam metuebat dicere: «uxor mea», ne forte

yabar^agúni an^aše bammaqom bal-ribqa,
occidant me viri loci propter Reb^accam,

ki-foša marbe bi.
quia pulch^a aspectu ipsa erat.

Way^abi, ki bar^aku-lo šam
Accidit autem, cum prolongati essent ei ibi

bayyamim, wayyašqef b^abimélek mélek
dies, ut prospectaret Abimelech rex

p^alištim b^abad bajallon: wayyar
Philistaeorum per fenestram: et vidit

w^abinne yišjaq m^ašajeq bet ribqa
et ecce Isaacum ludentem cum Rebecca

bišto.
uxore sua.

Wayyiqra b^abimélek l^ayišjaq, wayyómer:
Advocavit ergo Abimelech Isaacum, et dixit:

bak binne bišt^aka bi;
profecto ecce uxor tua ipsa (est);

¿w^abék bamarta: «b^ajoti bi»?
¿et quomodo dixisti: «soror mea ipsa (est)»?

wayyómer belaw yišjaq: ki bamarti:
et dixit ei Isaacus: quia dixi:

«pen-hamut baléba».
«ne forte moriar propter eam».

Wayyómer b^abimélek: ¿maš-žot
Dixitque Abimelech: ¿quid est hoc quod

5 *Audierit vocem meam*; i. e. obtemperaverit voci meae. — *Observationem meam*; i. e. quod observandum praecepti, leges, ritus, etc.

8 *Cum prolongati essent ei ibi dies*; i. e. cum dies multos ibi transegisset, cum diu ibi commoratus esset.

9 *Quia dixi*; i. e. quia putavi, censi, «porque pensé que acaso me matarían por causa de ella».

10 *Ut parum concubisset*; i. e. parum abfuit quin concubisset; facile fieri poterat ut concumberet. El modismo hebreo tiene su correspondiente en castellano: «por poco se hubiera acostado: en poco ha estado que no se acostase».

עשית לנו כמעט שנה אחד	<i>basital-lānu?</i> <i>kim'bat</i> <i>šakab</i> <i>bajad</i> fecisti nobis? ut parum concubisset unus
העם את-אשתך והבאת	<i>bašam</i> <i>bet-bištēka,</i> <i>w'ebeta</i> e populo cum uxore tua, et adduxisses
עליו אשם:	<i>šalēnu</i> <i>bašam.</i> super nos culpam.
11 ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר	<i>Way'saw</i> <i>b'imēlek</i> <i>bet-kol-bašam,</i> <i>lemor:</i> Praecepitque Abimelech omni populo, dicendo:
הנגע באיש הזר ובאשתו	<i>hannogē'āb</i> <i>babiš</i> <i>bažze</i> <i>ub'bišto,</i> qui tetigerit virum hunc aut uxorem ejus,
מות יומת:	<i>mot</i> <i>yumat.</i> moriendo occidetur.
12 ויוצו יצחק בארץ ההוא וימצא	<i>Wayyizraḥ</i> <i>yisjaq</i> <i>babāreš</i> <i>babi,</i> <i>wayyimša</i> Sevit autem Isaac in terra illa, et invenit
בשנה ההוא מאה שעורים	<i>baššana</i> <i>babi</i> <i>meba</i> <i>s'šarim:</i> anno ipso centum mensuras:
ויברכהו יהוה:	<i>way'bar'ā</i> <i>kēbu</i> <i>y'howa.</i> benedixit enim eum Jehova.
13 ויגדל האיש וילך הלך וגדל	<i>Wayyigdal</i> <i>babiš,</i> <i>wayyēlek</i> <i>šalok</i> <i>w'gadel,</i> Et crevit vir, et ibat eundo et crescebat,
עד כִּי-גדל מאד:	<i>šad</i> <i>ki</i> <i>gadal</i> <i>m'hod.</i> usque dum magnus factus est valde.
14 ויהי-לו מקנה-צאן ומקנה בקר	<i>Way'bi-lo</i> <i>migne-šon,</i> <i>umigne</i> <i>baqar,</i> Fuitque ei possessio pecoris, et possessio armenti,
ועבדה רבה ויקנאו אתו	<i>waḥ'bu</i> <i>rabba:</i> <i>way'qan'bu</i> <i>boto</i> et famulitium multum: ita ut inviderent ei
פלשתים:	<i>p'lištim.</i> Philistaei.
15 וכל-הבארות אשר חפרו עבדו	<i>W'kol-babb'berot</i> <i>b'šer</i> <i>jaf'ru</i> <i>šab'de</i> Et omnes puteos quos foderant servi
אביו בימי אברהם אביו	<i>habiw</i> <i>(bimē habrahām habiw)</i> patris ejus (in diebus Abrahami patris ejus)
סתמום פלשתים וימלאום	<i>sitt'mum</i> <i>p'lištim,</i> <i>way'mal'hum</i> obturaverunt eos Philistaei, et impleverunt eos
עפר:	<i>šafar.</i> pulvere.
16 ויאמר אבימלך אל-יצחק לך	<i>Wayyōmer</i> <i>b'imēlek</i> <i>bel-yisjaq:</i> <i>lek</i> Dixitque Abimelech Isaac: abi
מעמנו כו-עצמת ממנו	<i>mešimmanu,</i> <i>ki-šamta</i> <i>mimmennu</i> a nobis, quia potentior es nobis
מאד:	<i>m'hod.</i> valde.
17 וילך משם יצחק ויהן	<i>Wayyēlek</i> <i>miššam</i> <i>yisjaq,</i> <i>wayyijan</i> Abiit itaque inde Isaac, et posuit tentorium
בנחל-גרר וישב שם:	<i>b'najal-g'rar,</i> <i>wayyēšeb</i> <i>šam.</i> in valle Gerar, et consedit ibi.

11 *Moriendo occidetur*, "será muerto irremisiblemente," omnino morte plectetur.

12 *Centum mensuras*; i. e. centuplicatum fructum: "el ciento por uno." Los Setenta: ἐκατοστούσαν χρηρῆν, *centuplicans hordeum*, porque sin duda leyeron שְׁעוּרִים (*sehorim*), *cebadas* (granos de cebada), en vez de *seharim*, medidas. En el texto no se dice la clase de semillas que sembró Isaac.

13 *Et ibat eundo et crescebat*, i. e. magis magisque crescebat, usque dum factus est opulentissimus.

18 וישב ויצחק ויחפר את-בארות

המים אשר חפרו ביום

אברהם אביו ויסתמום

פלשתים אחיו מרת אברהם

ויקרא להן שמות כשמת

אשר-קרא להן אביו:

19 ויחפרו עבדי-יצחק בנחל

וימצאשם באר מים חיים:

20 ויריבו ועי גור עס-ועי

יצחק לאמר לנו המים

ויקרא שם-הבאר עשק כי

התעשקו עמו:

21 ויחפרו באר אחרת ויריבו

גם-עליה ויקרא שמה

שטנה:

22 ויעתק משם ויחפר באר

אחרת ולא רבו עליה

ויקרא שמה רחבות

ויאמר כי עתה רחוב יהיה

לנו ופרינו בארץ:

23 ויעל משם באר שבע:

24 וירא אליו יהוה בלילה ההוא

Wayyāsob Et reversus est
yisjaq Isaacus
wayyajpor et fodit
het-b'herot puteos

bammáyim, aquae,
b'šer quos
jaf'ru foderant
bimé in diebus

habrahām Abrahāmi
babīw, patris sui,
way'satt'mum et obturaverant eos

p'lištim Philistaei
baj're post
mot mortem
habrahām; Abrahāmi;

wayyiqra laben semot
et vocavit eos nominibus, secundum nomina

b'šer-qara laben babīw.
quibus vocaverat eos pater suos.

Wayyajp'ru Foderunt quoque
bab' de-yisjaq servi Isaaci
bannājal, in valle,

wayyimš'bu-šam et invenerunt ibi
b'ber puteum
māyim aquae
jāyim. vivae.

Wayyaribu Sed contenderunt
robē pastores
g'rar Gerarāe
bim-robē cum pastoribus

yisjaq, Isaaei,
lemor: dicendo:
«lānu «nobis est
bammáyim»; aqua»;

wayyiqra ideo vocavit
šem-babb'her nomen putei
lēseq, Esec,
ki quia

bitbass'qu litigaverunt
bimmo. cum eo.

Wayyajp'ru Et foderunt
b'ber puteum
hajeret, alium,
wayyaribu et contenderunt

gam-balēba, etiam de eo,
wayyiqra idcirco vocavit
š'mab nomen ejus

šitna.
Sitna.

Wayyalbēq Transtulitque
miššam, inde,
wayyajpor et fodit
b'her puteum

bajeret, alium,
w'lo et non
rabu contenderunt
balēba; de eo;

wayyiqra ideo vocavit
š'mab nomen ejus
r'jobot, Rechoboth,

wayyomer: nam dixit:
ki (quia) nunc
batta dilatare fecit
birjib Jehova

lānu, nos,
ufarinu ut secundi simus
bahāres. in terra hac.

Wayyābal Et ascendit
miššam inde in
b'ber šābal; Bersabee;

Wayyera Apparuitque
belaw ei
y'bowa Jehova
ballāyla in nocte
habu, ipsa,

18 *Reversus est Isaacus et fodit*, hebrais. "volvió á abrir Isaac,"; rursus fodit; vel, refodit puteos. — *In diebus Abrahāmi*. El texto samaritano *עבדי אברהם* (*habede habrahām*), *servi Abrahāmi*, como traducen la Vulgata, los Setenta y la versión siríaca. La paráfrasis caldea y la versión arábiga se acomodan al texto hebreo.

20 *Esec (hēseq)* significa "riña, altercado,". Los Setenta: *ἀδικία*, *injustitia*; la Vulgata: *calumnia*, porque leyeron *hoseq*.

21 *Sitna*, quiere decir "acusación, enemistad,".

22 *Rechobot*, significa "anchuras, lugares espaciosos," y de aquí "plazas,".

וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם

אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא כִּי-אַתָּה אֲנִי

וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ

בְּעֶבֶד אַבְרָהָם עַבְדִּי:

25 וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם

יְהוָה וַיִּטֶּם שָׁם אֹהֶל־ו

וַיִּכְרֹשֶׁם עַבְדֵי-יִצְחָק בָּאֵר:

26 וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלַךְ אֵלָיו מִגֶּרָר

וַאֲחֶזְרָת מִוֶּעֵהוּ וּפִיכֹל שָׂרִי-

צָבָאוֹ:

27 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מִדּוֹעַ בָּאתָם

אֵלַי וְאַתָּם שָׂנֵאתָם אֹתִי

וְתִשְׁלַחֲנִי מֵאִתְּכֶם:

28 וַיֹּאמְרוּ רָאוּ רֵאיוֹנוֹ כִּי-הִיָּה

יְהוָה עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי נָא

אֱלֹהֵי בִינוֹתֵינוּ בִּינוֹנוֹ וּבִינְךָ וּנְכֹתָהּ

בְּרִית עִמָּךְ:

29 אִם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר

לֹא נִגַּעְנוּךָ וְכַאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ

עִמָּךְ וְקֵץ-טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ

בְּשָׁלוֹם אֵתָה עֵתָה בְּרוּךְ יְהוָה:

30 וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֵּה וַיֹּאכְלוּ

וַיִּשְׁתּוּ:

31 וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ

wayyómer: «hanoki b'lobe babrahām,
et dixit: «ego sum Deus Abrahami,

babika; bal-tira, hi-bitt'ka hanóki,
patris tui; ne timeas, nam tecum ego sum,

uberaktika, w'birbeti bet-zarib'ka
et benedicam te, et multiplicabo sobolem tuam

baj'bur babrahām babdi.
propter Abrahamum servum meum.

Wayyiben šam mižbē'j, wayyiqra b'sem
Exstruxit itaque ibi altare, et invocavit nomen

y'bowa: wayyeṭ-šam bob'lo,
Jehovae: expanditque ibi tentorium suum,

wayyikru-šam bab'de-yisjaq b'ber.
et foderunt ibi servi Isaaci puteum.

Wab'imelek balak belaw migg'rar,
Abimelech autem ivit ad eum e Gerara,

wab'južžat merebēbu, ufikol sar-
et Achuzath amicus ejus, et Phicol dux

s'babo.
exercitus ejus.

Wayyómer b'lebem yisjaq: «maddit'bi balem
Dixitque eis Isaacus: «quare venistis

beláy, w'battem s'netem boti
ad me, siquidem vos odistis me

watt'sall'juni mebit'kem?
et ejecistis me a vobis?

Wayyom'ru: rabo rabinu hi-baya
Et dixerunt: videndo vidimus quod sit

y'bowa bimmak; wannómer: t'bi na
Jehova tecum; ideo diximus: sit nunc

bala benotenu ubeneka, w'nikr'ta
juramentum inter nos et inter te, et pangamus

b'rit bimmak,
foedus tecum,

Him-taš'se bimmānu raba, kab'ser
Quod non facies nobiscum malum, quemadmodum

lo n'gab'nuka, w'kab'ser bašinu
non tetigimus te, et quemadmodum fecimus

bimm'ka raq-ṭob, wann'sallej'ka
tecum dumtaxat bonum, et dimisimus te

b'salom; batta batta b'ruk y'bowa.
in pace; tu nunc benedictus Jehovae es.

Wayyabas labem mište, wayyok'lu
Fecit itaque eis convivium, et comederunt

wayyištu.
et biberunt.

Wayyashimu babbóger, wayyissab'bu
Et surrexerunt mane in diluculo, et juraverunt

28 Juramentum; i. e. foedus juramento confirmatum.

31 Juraverunt vir fratri suo, hebrais, juraverunt alteri alteri, juraverunt invicem

איש לאחיו וישלחם יצחק

וילכו מאתו בשלום:

32 ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי

יצחק ויגדו לו על-אדורת הבאר

אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו

מים:

33 ויקרא אתה שבעה על-כן שם-העיר

באר שבע עד היום הזה:

34 ויהי עשו בן-ארבעים שנה

ויקה אשרה את-יהודית בת-בארי

החתי ואת-בשמת בת-אילן החתי:

35 ותהיון מרת רוח ליצחק ולרבקה:

biš l'hajiw: way'sall'bem yisjaq,
vir fratri suo: deduxitque eos Isaac,

wayyel'ku mehilto b'salom.
et abierunt ab eo in pace.

Way'bi bayyom baħu wayyabōbu ħab'de
Accidit autem in die ipso ut venirent servi

yisjaq, wayyagidu lo ħal-bodot ħabb'ber
Isaaci, et nuntiarent ei propter puteum

b'ser jafaru: wayyom'ru lo: mašanū
quem foderant: et dixerunt ei: invenimus

māyim.
aquam.

Wayyiqra botab šibba: ħal-ken šem-ħaħir
Vocavit ergo eum Sibeā: idcirco nomen urbis

b'ber šebaħ ħad bayyom ħazze.
Bersabee est usque ad diem hunc.

Way'bi ħesaw ben-barbaħim šana,
Erat autem Esau natus quadraginta annos,

wayyiqqaj bišša bet-y'ħudit bat-b'beri
cum duxit uxorem Juditham filiam Beeri

ħajitti, w'bet-bas'mat bat-belon ħajitti.
Hettaei, et Basmatham filiam Elonis Hettaei.

Wattibhēna mōrat rū'j l'yisjaq ul'ribqa.
Fueruntque moeror animi Isaaco et Rebecca.

CAP. XXVII

1 ויהי כיו-זקן יצחק יתכחין

עיניו מראת ויקרא את-עשו

בנו הגדל ויאמר אליו

בני ויאמר אליו הנני:

Vay'bi, ki-zaqen yisjaq, wattikkēna
Accidit autem, cum senuerit Isaac, ut hebescerent

ħenaw mer'hot: wayyiqra bet-ħesaw
oculi ejus a videndo: et advocavit Esavum

b'no ħaggadol, wayyōmer belaw:
filium suum majorem, dixitque ei:

ħb'ni! wayyōmer belaw: ħbinnēni!
fili mi! qui respondit ei: ecce me!

32 *Et dixerunt ei: invenimus aquam.* Los Setenta: *καὶ εἶπεν οὗτοι εὐρεσαμεν ὕδωρ*, "et dixerunt: non invenimus aquam"; confundiendo *לֹא* (lo) ei con *לֹא* (lo) non.

33 *שבעה* (*šibhā*), nombre de aquel pozo, quiere decir *siete*; pero *sebhā* (como debieron de leer los Setenta, significa *juramento*, *ὅρκος*. El intérprete latino *leyó* (con más acierto que los masoretas) *שבעה* (*šibhā*), y por eso traduce: *Abundantiam*, y esta interpretación defiende San Jerónimo, impugnando la de los Setenta: "Quae enim etymologia est, propterea vocari juramentum, quod aquam non invenissent? E contrario in Hebraeo, cui interpretationi Aquila consentit et Symmachus, hoc significat: quod invenerint aquam, et propterea appellatus sit puteus ipse *saturitas*; et vocata civitas *Beer-saba*, hoc est *puteus saturitatis*. Licet enim supra ex verbo *juramenti* sive ex *septenario ovium numero*, quod *sabe* dicitur, asseruimus *Beer-saba* appellatam, tamen nunc ex eo quod aqua inventa est, Isaac ad nomen civitatis, quae ita vocabatur, alludens, declinavit paululum litteram et pro stridulo Hebraeorum *sin*, a quo *sabe* incipitur, graecum *sigma*, id est, hebraicum *samech* posuit." (*Quaest. seu tradit. hebr. in Genes.*)

1 *A videndo*, ita ut non videret.

- 2 ויאמר הנה-נא זקנתי לא ידעתי
יום מותי:
Wayyómer: binne-na zaqánti: lo yadábti
Tunc dixit: ecce nunc senui: non novi
yom moti.
diem mortis meae.
- 3 ועתה שא-נא כליך תליך
יקשתך וצא השדה וצודה לי
צודה:
W'batla sa-na heléka, tely'ka
Nunc itaque cape, quaeso, arma tua, pharetram tuam
weqastéka; w'se bassade w'súdal li
et arcum tuum; et exi in agrum et venare mihi
šáyid.
venationem.
- 4 ועשה-לו כמטעמים כאשר אחבתי
והביאה לי ואכלה בעבור תבוכך
נפשי במרם אמית:
Wab'se-li maṭṭammim, kab'ser babábtí,
Et fac mihi cupedias, quemadmodum diligo,
w'babibal li, w'hokéla; balí'bur t'barek'ka
et affer mihi, et comedam; ut benedicat te
nafsi b'ferem hamut.
anima mea antequam moriar.
- 5 ורבקה שמעת בדבר יצחק
אל-עשו בנו וילך עשו
השדה לצוד ציד
להביא:
(W'ribqa šomábat b'dabber yisjaq
(Rebecca veró audiens in alloquendo Isaac
bel-ḥesaw b'no): wayyélék ḥesaw
Esavum filium suum): abiit ergo Esavus
bassade lašud šáyid
in agrum ad venandum venationem
l'habí.
ad afferendum.
- 6 ורבקה אמרה אל-יעקב בנה לאמר
הנה שמעתי את-אביך מדבר
אל-עשו אחיך לאמר:
W'ribqa ham'ra bel-yab'qob benab, lemor:
Tunc Rebecca dixit Jacobo filio suo, dicendo:
binne samábtí bet-babíka m'dabber
ecce audivi patrem tuum alloquentem
bel-ḥesaw hajíka, lemor:
Esavum fratrem tuum, dicendo:
- 7 הביאה לי ציד ועשה-לו מטעמים
ואכלה ואברככה לפני יהוה
לפני מותי:
«Habibal li šáyid, wab'se-li maṭṭammim,
«Affer mihi venationem, et para mihi cupedias,
w'hokéla, wab'barek'ka lif'ne y'ḥowa
ut comedam, et benedicam te coram Jehova
lif'ne moti.»
ante mortem meam.»
- 8 ועתה בני שמע בקלי לאשר
אני מצוה אתך:
W'batla, b'ni, š'mab b'qoli lab'ser
Nunc ergo, fili mi, obtempera voci meae ad quod
b'ni m'sawwa hotak.
ego praecipiens tibi.
- 9 לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם שני
גדוי עזים טובים ואעשרה אתם
Lek-na bel-ḥaššon, w'qaj-li miššam š'ne
Vade nunc ad pecus, et cape mihi inde duos
g'daye biqzim ṭobim, w'beḥ'se hotam
hoedos caprarum bonos, ut parem ex eis

4. Et fac; i. e. para mihi cupedias, "prepara-me un plato de gusto, sobroso, como á mí me gusta..".

5. Rebecca vero audiens, etc.; i. e. Rebecca vero audiebat, cum alloqueretur Isaacus Esavum. — Ad afferendum, ut afferret (eam). Los Setenta: τῷ πατρὶ αὐτοῦ, patri suo, "para su padre..", porque en vez de להביא (lehabí) leyeron לאביו (lehabíw); pero aunque esta variante no desdice del contexto, ninguna de las antiguas versiones la admite. La Vulgata prescinde aquí de la letra, y atendiendo únicamente al sentido, dice: ut jussio-nem patris impletet.

8. Ad quod ego praecipiens tibi; i. e. in hoc quod praecipio tibi.

מטעמים לאבך כאשר אהב:

10 והבאת לאבך ואכל בעבר אשר

יברך לפני מותו:

11 ויאמר יעקב אל-רבקה אמו

הן עשו אחי איש שער

ואנכי איש חלק:

12 אולי ומשנו אבי והיותי

בעיניו כמתעתע והבאתי

עלי קללה ולא ברכה:

13 ונתאמר לו אמו עלי

קללתך בני אך שמע

בקלי ולך קח-לוי:

14 וילך ויקח ויבא לאמו

ותעש אמו מטעמים כאשר

אהב אביו:

15 ותקח רבקה את-בגדי עשו בנה

הגדל החמודת אשר אתה

בבית ותלבש את-יעקב בנה

הקטן:

16 ואת עור גדי העזים הלבושה

על-ידייו ועל חלקת

צואריו:

17 ותתן את-המטעמים ואת-הלחם

אשר עשתה ביד יעקב בנה:

18 ויבא אל-אביו ויאמר אבי

ויאמר הגני מי אתה בני:

maṭṭhammim l'habika kab^aser babeb.
cupedias patri tuo quemadmodum diligit.

W^abebeta l'habika w^abahal, bab^abur b^aser
Et afferes patri tuo ut comedat, propterea ut

y^abarek^aka lif^ane moto.
benedicat te ante mortem suam.

Wayyómer yab^aqob bel-ribqa himmo:
Dixitque Jacobus Rebeccae matri suae:

hen besaw haji biš sabir;
ecce Esau frater meus vir pilosus est;

w^ahanoki biš jalaq.
ego autem vir laevis.

Huláy y^amuššēni babi, w^abayiti
Forsan contrectabit me pater meus, et ero

b^abenaw kim^atabtē^ab: w^abebeti
in oculis ejus tamquam illudens: et adducam

baláy q^alala w^alo b^araka.
super me maledictionem et non benedictionem.

Wattómer lo himmo: baláy
Et dixit ei mater sua: super me sit

qil^alat^aka, b^ani: bak s^amaḥ
maledictio tua, fili mi: tantummodo obtempera

b^agoli, w^aleh, qaj-li.
voci meae, et vade, cape mihi.

Wayyélek, wayyiqqaj, wayyabe l^ahimmo:
Abiit ergo, et cepit, et adduxit matri suae:

wattābas himmo maṭṭhammim, kab^aser
et paravit mater ejus cupedias, quemadmodum

babeb babi^w.
diligebat pater ejus.

Wattiqqaj ribqa bet-big^ade besaw, b^anaḥ
Sumsitque Rebecca vestes Esavi, filii sui

baggadol, baj^amudot, b^aser hittab
majoris, pretiosas, quae erant apud se

babbāyyit, wattalbes bet-yab^aqob b^anaḥ
domi, et induit Jacobum filium suum

baqqatan.
minorem.

W^abet borot g^adaye habizzim bilbiša
Et pelles hoedorum caprarum induere fecit

bal-yadaw w^abal jelqat
super manus ejus et super glabritatem

šawwaraw.
cervicum ejus.

Wattitten bet-hammaṭṭhammim w^abet-ballejem,
Deditque cupedias et panem,

b^aser bašata, b^ayad yab^aqob b^anaḥ.
quae paraverat, in manum Jacobi filii sui.

Wayyabo bel-habi^w, wayyómer: j^ababi!
Venit igitur ad patrem suum, et dixit: pater mi!

wayyómer: j^abinnēnni! mi batta, b^ani?
dixitque: ecce me! quis es tu, fili mi?

19 ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו

בכרך עשיתי כאשר

דברת אלי קום-נא שבה

ואכלה מצידו בעבור תבוכני

נפשך:

20 ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה

מהרת למצא בני ויאמר כי

הקרה יהיה אליהך לפני;

21 ויאמר יצחק אל-יעקב גשה-נא

ואמשך בני האתה זה

בני עשו אמלא:

22 ויגש יעקב אל-יצחק אביו

וימשהו ויאמר הקל קול

ועקב והידים ידי עשו:

23 ולא הכירו כו-היו ידיו

כודי עשו אהיו שעות

ויברכהו:

24 ויאמר אתה זה בני עשו

ויאמר אני:

25 ויאמר הגשה לי ואכלה מציד

בני למען תברכך נפשי

ויגש-לו ואכל ויבא לו

יין וישת:

Wayyómer yaḇ^aqob bel-habīw: hanoki ḥesaw
Dixitque Jacobus patri suo: ego sum Esau

b^akorēka; basiti kab^ašer
primogenitus tuus; feci quemadmodum

dibbarta belay: qum-na, š^aba,
locutus est ad me: surge, quaeso, conside,

w^ahokla missedi, baḇ^abur t^abar^ahānni
et comede de venatu meo, ut benedicat me

nafsēka.
anima tua.

Wayyómer yisjaq bel-b^ano: ḡmaz-ḡe
Dixit vero Isaac filio suo: ḡquomodo

mibarta limšo, b^ani? wayyómer: ki
festinasti invenire, fili mi? et dixit: quia

biqra y^ahowa b^alobēka l^afanāy.
occurrere fecit Jehova Deus tuus coram me.

Wayyómer yisjaq bel-yaḇ^aqob: ḡš^a-na
Tunc dixit Isaac Jacobo: accede nunc

wab^amuš^aha, b^ani, babatta ḡe
ut contrectem te, fili mi, an tu iste sis

b^ani besaw, him-lo.
filius meus Esau, necne.

Wayyiggaš yaḇ^aqob bel-yisjaq habiw,
Accessit ergo Jacobus ad Isaacum patrem suum,

way^amuššēbu, wayyómer: baqqol qol
qui palpavit eum, et dixit: vox est vox

yaḇ^aqob, w^abayyadāyim y^ade ḥesaw.
Jacobi, manus autem sunt manus Esavi.

W^alo bikhiro, hi-bayu yadaw
Et non agnovit eum, quia erant manus ejus

hide besaw bajiw, s^ahirot:
sicut manus Esavi fratris sui, pilosae:

way^abar^ahēbu.
ideo benedixit eum.

Wayyómer: ḡhatta ḡe b^ani ḥesaw?
Dixit tamen: ḡtu ipse es filius meus Esavus?

wayyómer: hāni.
et dixit: ego sum.

Wayyómer: baḡḡšal li, w^ahok^ala missed
Dixit igitur: admove mihi, et edam de venatu

b^ani, l^amāban t^abarek^aka nafsī:
filii mei, ut benedicat te anima mea;

wayyaggeš-lo wayyokal; wayyābe lo
admovit autem ei et comedit; attulitque ei

yāyin, wayyešt.
vinum, et bibit.

20 Festinasti invenire, hebrais. i. e. tam cito invenisti. — Occurrere fecit. . coram me; i. e. occurrere fecit... mihi: "hizo que me saliera al encuentro."

25 Admove mihi (ferculum); "acércame el plate, el manjar."

26 ויאמר אליו יצחק אביו גשה- נא ושקה-לי בני:	Wayyómer belaw yisjaq habiw: g ^e šan- Dixitque ei Isaacus pater ejus: accede na, us ^e qal-li, b ^e ni. nunc, et osculare me, fili mi.
27 ויגש וישק-לו וירח את-רוח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יהוה:	Wayyiggaš, wayyišša- ^q lo, wayyáraj Accessit ergo, et osculatus est eum, odoratusque est bet-ré ^a j b ^e gadaw, way ^e bar ^a kébu; odorem vestimentorum ejus, et benedixit ei; wayyómer: r ^e be ré ^a j b ^e ni, k ^e ré ^a j et dixit: vide odorem filii mei, sicut odorem sade b ^a šer ber ^a ko y ^e bowa. agri cui benedixit (ei) Jehova.
28 ויתן-לך האלהים ממל השמים משמני הארץ ורב דגן ותירש:	W ^e yitten-l ^e ka bab ^e lohim mištal baššamáyim Et det tibi Deus de rore coeli umiš ^e manne babáres, w ^e rob dagan et de pinguedinibus terrae, et copiam tritici w ^e tiros. et musti.
29 ועבדוך עמים וישתחו לך לאמים הוה גביר לאחוך וישתחוו לך בני אמך ארויך אורו ומברכיך ברוך:	Yababdika bamim, w ^e yistaj ^a wu l ^e ka Serviant tibi populi, et prosternant se coram te l ^e bumim; b ^e we g ^e bir l ^e bajeka, nationes; esto dominus fratrum tuorum, w ^e yistaj ^a wu l ^e ka b ^e ne bimmeka: et prosternant se coram te filii matris tuae: bor ^e reka barur, um ^e bar ^a heka maledicentes tibi maledictussit, et benedicentes tibi baruk. benedictus.
30 ויהי כאשר כלה יצחק לברך את-יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פניו יצחק אביו ועשו אחיו בא כעידו:	Way ^e bi, kab ^a šer hilla yisjaq Accidit autem, postquam desierat Isaacus l ^e dabber bet-yab ^a qob, way ^e bi, alloqui Jacobum, accidit inquam, ut hak yaso yaša yab ^a qob tantum quod exeundo exisset Jacobus mebet p ^e ne yisjaq habiw, w ^e besaw a facie Isaaci patris sui, cum Esavus haji ^w ba mišsedo. frater ejus veniret a venatione sua.
31 ויעש גם-הוא ממעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם	Wayyábas gam-bu mašbamim, wayyabe Paravitque etiam ipse cupedias, et attulit l ^e hawi; wayyómer l ^e hawi: yaqum patri suo; dixitque patri suo: surgat

27 Vide odorem; i. e. ecce odor. El hebreo ראה (rahá) ver, se emplea muchas veces, aun cuando se trata de cosas que no se perciben con la vista, sino con otros sentidos. — De rore coeli, etc.; i. e. rorem coeli et pinguedines (fertilitatem) terrae (fertillissima terrae).

29 Maledicentes tibi..., benedicentes tibi; i. e. quisque maledicentium tibi... quisque benedicentium tibi.

30 Ut tantum quod exeundo exisset, etc.; "que apenas había acabado de salir Jacob de la presencia de su padre, cuando, etc.,

31 Surgat pater meus, etc.; en este modo de hablar se echa de ver el carácter agreste de Esav; su hermano, por el contrario, habla á su padre con el más respetuoso cariño. (v. 19.)

א ב ו ו א כ ל מ צ י ד ב נ ו

בעבר תברכני נפשך:

32 ויאמר לו יצחק אביו מראתה

ו י א מ ר א נ י ב נ כ

בכך עשו:

33 ויחיד יצחק חודה גדלה

עד-מאד ויאמר מו-אפוא

הוא העד-ציד ויבא לי

ואכל מכל בטרם תבוא

ואברכהו גם-ברוך יהיה:

34 כשמע עשו את-דבריו אביו

ויצעק צעקה גדלה ומרה

עד-מאד ויאמר לאביו

ברכני גם-אני אבי:

35 ויאמר בא אחיך במרמה

ויקח ברכתך:

36 ויאמר הכי קרא שמו

יעקב ויעקבני זה פעמים

את-בנותי לקח והנה

עתה לקח בנותי ויאמר

הלא-אצלת לי ברכה:

37 ויען יצחק ויאמר לעשן הן

babi, w'yokal missed b'no,
pater meus, et comedat de venatu filii sui,

bab^abur tebar^ahanni nafsēka.
ut benedicat me anima tua.

Wayyōmer lo visjaq habiw: ? mi-bātta?
Dixit autem ei Isaacus pater ejus: ?quis es tu?

wayyōmer: b^ani bin^aka,
et dixit: ego sum filius tuus,

b^akor^aka besaw.
primogenitus tuus Esau.

Wayyef^arad visjaq j^arada g^adola
Tunc contremuit Isaacus tremore magno

had-m^abod, wayyōmer: ? mi-befo
usque ad vehementiam, et dixit: ?quis tandem

hu haššad-šayid, wayyābe li?
ille qui venatus est venationem, et attulit mihi?

wahokal mikkol, b^atērem tabo,
et comedi ex omnibus, antequam venires,

wab^abar^akēbu, gam-baruk yihye.
et benedixi eum, et benedictus erit.

Kis^amōb besaw bet-dib^are habiw,
Ut audivit Esavus verba patris sui,

wayyis^abaq š^abaqa g^adola, umara
tum clamavit clamore magno, et amaro

had-m^abod, wayyōmer l^ahabiw:
vehementissime, dixitque patri suo:

bar^akēni gam-hāni, babi.
benedic me etiam me, pater mi.

Wayyōmer: ba bajika b^amirma
Dixit autem: venit frater tuus cum fraude

wayyiqqaj bir^akatēka.
et abstulit benedictionem tuam.

Wayyōmer: š^aki qara š^amo
Dixitque: ?num quia vocavit nomen ejus

yab^aqob, wayyab^aq^abēni ?e paš^amāyim?
Jacob, (et) supplantavit me jam bis?

bet-b^akorati laqaj, w^abinne
primogenituram meam accepit, et ecce

batta laqaj bir^akati; wayyomar:
nunc abstulit benedictionem meam; et dixit:

š^alo-bašāltal li b^araka?
?nonne reservasti mihi benedictionem?

Wayyāhan visjaq, wayyōmer l^abesaw: ben
Et respondit Isaacus, dixitque Esau: ecce

33 *Usque ad vehementiam*; i. e. vehementissime. — *?Quis tandem ille, etc.*; "¿pues quién es ese que ha cogido caza y me la ha traído?,"

36 En vez de הכי (*haki*) ?num quia?, el texto samaritano dice הכו (*haku*), palabra que no aparece en todo el texto hebreo, y que la versión siríaca traduce שפיראית (*sappirayit*), *pulchre, recte* (como la versión samaritana); los Setenta, *δικαιως, juste*, como la Vulgata. Es preferible el sentido afirmativo que a este pasaje dan estas versiones, suprimiendo la interrogación del original. — *Vocavit*; i. e. vocatum est; "se ha llamado, ó han llamado,"

37 *Frumento et musto sustentavi eum*; i. e. frumentum et mustum largitus sum ei.

גבור שמתיו לך ואת-כל-

אחיו נתתי לו לעבדים ודגן

ותורש סמכתיו ולנה אפוא מה

אלעשה בני :

38 ויאמר עשו אל-אביו הבורכה

אחת הוא-לך אבי ברכני

גם-אני אבי וישא עשו

קלו ויבך :

39 ויען יצחק אביו ויאמר

אליו הנה משמני הארץ יהיה

מושבך ומטל השמים

מעל :

40 ועל-הרבך תחיה ואת-אחיק תעבד

והיה כאשר תרוד

ופרקת עלו מעל צוארך :

41 וישטם עשו את-יעקב על-

הבורכה אשר ברכו אביו

ויאמר עשו בלבו

יקרבו ימי אבל אבי

ואהרגה את-יעקב אחי :

42 ויגד לרבקה את-דבריו עשו

בנה הגדל ותשלח ותקרא

g'bir *samtiv* *lak,* *w'bet-kol-*
dominum constitui eum tibi, et omnes

bejaw *natatti li lab'badim,* *w'dagan*
fratres ejus dedi ei in servos, et frumento

w'tiros *s'maktiw:* *zul'ka befo ma*
et musto sustentavi eum: tibi igitur jam quid

bel'se, *b'ni?*
faciam, filii mi?

Wayyomer *hesaw* *hel-habiv:* *bab'raha*
Dixit vero Esavus patri suo: num benedictio

hajat bi l'ka, *habi?* *bar'keni*
una ipsa (est) tibi, pater mi? benedic me

gam-hani, *habi;* *wayyissa hesaw*
etiam me, pater mi; sustulitque Esau

qolo, *wayyebk.*
vocem suam, et flevit.

Wayyaban *yisjaq* *habiv,* *wayyomer*
Respondit autem Isaac pater ejus, et dixit

helaw: binne *mis'manne* *habares yihye*
ei: ecce absque fertilitate terrae erit

mosabeka, *umittal* *bas'samayyim*
habitatio tua, et absque rore coeli

mebal.
desuper.

W'hal-jarb'ka *tijye,* *w'bet-hajika tal'bod;*
Et ex gladio tuo vives, et fratri tuo servies;

w'haya, *kab'ser* *tarid*
fiet tamen, quando libere vagaberis,

ufaraqta *bullo mebal sawwareka.*
ut abruptas jugum ejus de cervicibus tuis.

Wayyistom *hesaw* *bet-yalb'qob bal-*
Persecutus est autem Esavus Jacobum propter

bab'raha *b'ser* *ber'ko* *habiv,*
benedictionem qua benedixerat eum pater ejus,

wayyomer *hesaw* *b'libbo:*
dixitque Esavus in corde suo:

«yigr'bu *y'me* *hebel* *habi,*
«appropinquabunt dies luctus patris mei,

w'babar'ga *bet-yalb'qob* *baji.»*
et occidam Jacobum fratrem meum.»

Wayyugad *l'ribqa* *het-dib're* *hesaw*
Nuntiatumque est Rebeccae verba Esavi

b'nab *haggadol,* *wattislaj* *wattigra*
filii sui majoris, et misit et advocavit

39 Absque fertilitate terrae erit, etc.; "habitaras en un pais estéril (sin fertilidad) y árido (sin recibir de lo alto el rocío del cielo); tal era la Idumea, en donde se estableció Esau. En este mismo sentido ha de entenderse la traducción de los Setenta: ἀπό τῆς σκευδότης τῆς γῆς, sine pinguedine terrae, etc., pues sabido es que ἀπό tiene, entre otras significaciones, la de sin (absque, sine). La Vulgata discrepa mucho del original. In pinguedine terrae et in rore coeli desuper erit benedictio tua.

42 Nuntiatumque est Rebeccae verba; i. e. nuntiata sunt Rebeccae verba, etc. — Et misit et advocavit, hebraism, et misit advocare, "envió á llamar."

לִיעֲקֹב בְּנֵה הַקָּמֶן וְתֹאמֶר

אֵלָיו הִנֵּה עָשׂוֹ אֲחִיךָ

מִתְנַחֵם לְךָ לַהֲרֹגְךָ:

43 וַעֲתֵּה בְנֵי שְׁמֵעַ בְּקוֹלִי

וְקִיִּם בּוֹהֵ-לְךָ אֶל-לִבָּן

אָחִי חֲרֹנָה:

44 וַיִּשְׁבֹּר עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים עַד

אֲשֶׁר-תֵּשׁוּב חֶמֶת אֲחִיךָ:

45 עַד-שׁוּב אֶף-אֲחִיךָ מִמֶּךָ

וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ וְשַׁלַּחְתִּי

וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לְמֹדָה אֲשַׁכֵּל

גַּם-שְׁנִיכֶם יוֹם אֶחָד:

46 וְתֹאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי

בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְנוֹת הָרֶת אֲסִלֶּקָּה

וְעֲקַב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-הָרֶת כְּאֵלֶּהָ

מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לְמֹדָה לוֹ

הַיּוֹם:

l'yālīqob b'nab haqqāṭan, wattōmer
Jacobum filium suum minorem, dixitque

belaw: binne besaw bajika
ei: ecce Esavus frater tuus

milnajem l'ka l'borgēka.
ultionem sumet de te occidendo te.

W'hatta, b'ni, s'mab b'qoli,
Nunc ergo, fili mi, obtempera voci meae,

w'qum, b'raj-l'ka bel-laban
et surge, fuge (tibi) ad Labanum

baji jarāna.
fratrem meum in Haran.

W'yaṣabta bimmo yamim b'jadim had
Et mane apud eum dies aliquot usque

b'ser lašub j'mat bajika:
dum avertatur furor fratris tui:

Had-šub haf-bajika mimm'ka,
Usque ad averti iram fratris tui a te,

w'sahaj bet-b'ser basital lo; w'salajti
et obliviscatur quae fecisti ei; tunc mittam

ul'qajtika mišsam: lama beškal
et assumam te exinde: quare orbabor

gam s'nekem yom bejad?
etiam ambobus vobis die uno?

Wattōmer ribqa bel-yisjaq: qāsti
Dixitque Rebecca Isaaco: taedio afficior

b'jāyay mipp'ne b'not jet: bim-loqēj
in vita mea propter filias Hetti: si ducens

yālīqob bišša mibb'not-jet kabēlle
Jacobus uxorem de filiabus Hetti sicut istas

mibb'not babāres, lammal li
de filiabus terrae hujus, ad quid mihi

jāyīm?
vita?

CAP. XXVIII

1 וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיֹּבֶרְךָ

אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא

תִּקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

Wayyiqra yisjaq bel-yālīqob, way'bārek
Advocavit ergo Isaac Jacobum, et benedixit

boto; way'sawwēlu wayyōmer lo: lo
eum; praecepitque ei et dixit ei: ne

tiqqaj bišša mibb'not k'nāḥan.
ducas uxorem de filiabus Canaan.

45 *Usque ad averti iram; i. e. donec avertatur ira. — Tunc mittam et assumam; i. e. tunc mittam assumere te, "entonces enviaré á traerte de allá: enviaré por ti."* — *Etiam ambobus vobis; i. e. utroque vestrum.*

46 *Taedio afficior in vita mea; me taedet vitae meae: "tedio me causa la vida; hastiada estoy de vivir."* — *Si ducens Jacobus, etc.; i. e. si duxerit Jacobus, "si Jacob llegara á tomar mujer de las hijas de Het (de las heteas)," etc. Rebeca prepara de este modo el ánimo de Isaac para que apruebe y bendiga el viaje de Jacob.*

2 קום לך פדנה אום ביתה	<i>Qum,</i> Surge,	<i>leh</i> abi	<i>paddēna</i> in Padan	<i>b^aram</i> Aram	<i>bēta</i> ad domum
בתואל אבי אמך וקח-	<i>b^atubel</i> Bathuelis	<i>b^abi</i> patris	<i>bimmēka,</i> matris tuae,	<i>w^aqaj</i> et ducito	
לך משם אשה מבנות לבן	<i>l^aka</i> tibi	<i>miššam</i> inde	<i>bišša</i> uxorem	<i>mibb^anot</i> de filiabus	<i>laban</i> Labani
אחי אמך:	<i>b^aji</i> fratris	<i>bimmēka.</i> mattis tuae.			
3 ואל שדי יבורך אתך	<i>W^abel</i> Et Deus	<i>šaddāy</i> omnipotens	<i>y^abarek</i> benedicat	<i>bot^aka,</i> tibi,	
ויפורך ויורבך יהוית		<i>w^ayafr^aka,</i> et fecundum reddat te,	<i>w^ayarbēka,</i> et multiplicet te,	<i>w^abayita</i> ut sis	
לקהל עמים:	<i>liq^abal</i> coetus	<i>hammim.</i> populorum.			
4 ויאן-לך את-בונת אבוחם לך	<i>W^ayitten-l^aka</i> Et det tibi	<i>bet-birkat</i> benedictionem	<i>habrabam,</i> Abrahami,	<i>l^aka</i> tibi	
ולזרעך אתך לרשתך	<i>ul^azarb^aka</i> et soboli tuae	<i>bittak,</i> tecum,	<i>l^arišt^aka</i> ad haereditandum te		
את-אויך מגויך אשו-	<i>bet-hēreš</i> terram	<i>m^agurēka,</i> peregrinationum tuarum,	<i>b^aser</i> quam		
נתן אלהים לאברהם:	<i>natan</i> dedit	<i>b^alobim</i> Deus	<i>l^ahabrabam.</i> Abrahamo.		
5 וישלח יצחק את-יעקב וילך	<i>Wayyišlaj</i> Dimisit igitur	<i>yisjaq</i> Isaacus	<i>bet-yalb^aqob,</i> Jacobum,	<i>wayyēlek</i> qui abiit	
פדנה אום אל-לבן בן-בתואל	<i>paddēna</i> in Padan	<i>b^aram</i> Aram	<i>bel-laban</i> ad Labanum	<i>ben-b^atubel</i> filium Bathuelis	
הארמי אחי ובקה אם יעקב	<i>bab^arammi,</i> aramaei,	<i>b^aji</i> fratris	<i>ribqa</i> Rebecca	<i>hem yalb^aqob</i> matris Jacobi	
ועשו:	<i>w^abesaw.</i> et Esavi.				
6 וירא עשו כי-בורך	<i>Wayyar</i> Cum autem videret	<i>besaw</i> Esavus	<i>hi-berak</i> quod benedixisset		
יצחק את-יעקב ושלח אתו	<i>yisjaq</i> Isaacus	<i>bet-yalb^aqob,</i> Jacobum,	<i>w^ašillaj</i> et misisset	<i>boto</i> eum	
פדנה אום לקחת-לו משם	<i>paddēna</i> in Padan	<i>b^aram</i> Aram	<i>laqajat-lo</i> ad ducendum sibi	<i>miššam</i> inde	
אשה בבורכו אתו	<i>bišša;</i> uxorem;	<i>b^abar^ako</i> in benedicendo ille	<i>boto,</i> eum,		
ויצו עליו לאמר לא-תקה	<i>way^asaw</i> et praecepisset	<i>balaw</i> ei	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>«lo-tiqqaj</i> «ne ducas	
אשה מבנות כנען:	<i>bišša</i> uxorem	<i>mibb^anot</i> de filiabus	<i>k^anāban,»</i> Canaanis,»		
7 וישמע יעקב אל-אביו	<i>Wayyišmal^a</i> Et quod obtemperasset	<i>yalb^aqob</i> Jacobus	<i>bel-habirw</i> patri suo		

3 *Ut sis coetus populorum*, "para que seas una asamblea de pueblos," padre y cabeza de muchos pueblos ó naciones.

4 *Benedictionem Abrahami*. El Texto samaritano: *Abrahami patris tui*; los Setenta: *Abrahami patris mei*. —*Ad haereditandum terram*, etc.; i. e. ut haereditate accipias, vel possideas terram in qua peregrinaris. —*Quam dedit Deus Abrahamo*. La Vulgata: *quam pollicitus est avo tuo*.

6 *In benedicendo ille eum*; i. e. cum benediceret ille eum. "Pues como viese Esaú que Isaac había bendecido á Jacob..., y que al darle la bendición le había preceptuado diciendo: no tomes mujer," etc.

אתה שכב עליה לך אתננה

ולדועך:

14 והיה זרעך כעפר הארץ

ופרצת ימה וקדמה

וצפנה ונגבה ונברכו

בך כל-משפחת האדמה

ובזרעך:

15 והנה אנכי עמך ושמותיך

בכל אשר-תלך והשבתך

אל-האדמה הזאת כי לא

אעזבך עד אשר אם-עשיתי

את-אשר דברתי לך:

16 ויזקק יעקב משנתו

ויאמר אכן יש יהודה במקום

הזה ואנכי לא ידעתי:

17 ויירא ויאמר מה-נורא

המקום הזה אין זה כי אסביר

אלהים וזה שער השמים:

18 וישנם יעקב בבקר ויקח

את-האבן אשר-שם מראשתו

וישם אתה מצבה ויצק

שמן על-ראשה:

19 ויקרא את-שם-המקום ההוא בית-אל

hatta sokeb balēba, l'ka bett'nénna
tu cubans in ea, tibi dabo eam

ul'zarlēka.
et soboli tuae.

Webaya zarb^aka kab^afar habāres,
Et erit soboles tua sicut pulvis terrae,

ufarasta yamma, waqedma,
et diffundes te versus mare, et orientem,

w^asafōna wanēgba: w^anibr^eku
et septentrionem et meridiem: et benedicentur

b^aka kol misp^ejot hab^adama
in te omnes familiae terrae

ub^ezarlēka.
et in sobole tua.

W^ebinne banoki himmak, us^emartika
Et ecce ego ero tecum, et custodiam te

b^akol b^aser-telek, wab^ašibotika
in omni quo iveris, et reducam te

bel-hab^adama bazzot, ki lo
ad terram hanc, quia non

bel^ezob^eka, bad b^aser-bim basiti
deseram te, usque dum fecero

bet-b^aser dibbarti lah.
quod locutus sum tibi.

Wayyiqas yab^aqob mis^snato,
Et expergefactus est Jacob a somnio suo,

wayyomer: baken yeš y^ahowa bammaqom
et dixit: profecto est Jehova in loco

hazze, w^abanoki lo yadabti.
hoc, et ego non sciebam.

Wayyira, wayyomar: man-nora
Timuit ergo, et dixit: quam terribilis est

bammaqom hazze! bēn ze ki him-bēt
locus iste! non est hic nisi domus

b^alohim, w^aze šābar baššamayim.
Dei, et haec porta coeli est.

Wayyaškem yab^aqob babbóger, wayyiqqaj
Surrexitque mane Jacob in diluculo, et sumsit

bet-babēben b^aser-sam m^arab^ašotaw,
lapidem quem posuerat sub caput suum,

wayyāsem botab mašseba; wayyišoq
et posuit eum in statuam; et effudit

šēmen bal-rošab.
oleum super caput ejus.

Wayyiqra bet-šem-bammaqom babu bet-bel:
Et vocavit nomen loci illius Bethel:

14 Versus mare; i. e. versus occidentem.

15 In omni quo iveris; i. e. quocumque iveris.

18 Et posuit eum in statuam (vel cippum); "y la puso derecha, á modo de estatua ó columna."

19 Bethel (beth-el); i. e. domus Dei.—Luz, Luza; i. e. amygdalus, "almendro". Los Setenta juntaron el adverbio *ulam* con *ulam*, y formaron el nombre *ulam*. Sobre lo cual dice San Jerónimo: "Ridicule quidam verbum hebraicum *ulam* nomen esse urbis putant." (Quaest. seu tradit. hebr. in Genes.)

ואולם לוז שם-העיר

לראשנה:

20 וידר יעקב נדר לאמר אם-יהיה

אלהים עמדי ושמרני בדרך

הזה אשר אנכי הולך ונתן-לי

לחם לאכל ובגד

ללבש:

21 ושבתי בשלום אל-בית אבי

והיה יהוה לי לאלהים:

22 והאבן הזאת אשר-שמתי מעבה

יהיה בית אלהים וכל אשר

תתן-לי עשר אעשרנו

לך:

w^obulam

verumtamen

luz

Luz erat

sem-babir

nomen urbis illius

larišona.

a principio.

Wayyiddar yaḇ^oqob nēder. lemor: bim-yiḥye
Et vovit Jacob votum dicendo: si fuerit

b^olobim bimmādi, uš^emarāni baddērek
Deus mecum, et custodierit me in via

baẖẖe b^ošer hanoki boleḥ, w^onatan-li
hac qua ego incedens, et dederit mihi

lējem leb^okol, ubēged
panem ad comedendum, et vestem

lilboš;

ad induendum;

W^ošabti b^ošalom bel-bet babi;
Et reversus fuero cum pace ad domum patris mei;

w^oḥaya y^oḥowa li lelobim.
tunc erit Jehova mihi Deus.

W^oḥabēben baẖẖot b^ošer-sāmti maššeba,
Et lapis hic quem posui in statuam,

yiḥye bet b^olobim, w^okol b^ošer
erit domus Dei, et omne quod

tittēn-li ḥasser b^oḥass^orēnnu
dederis mihi decimando decimabo illud

lak.

tibi.

CAP. XXIX

1 וישא יעקב רגליו וילך

ארצה בני-קדם:

2 וירא והנה באר בשדה

והנה-שם שלשה עדו-צאן רבצים

עליוה כי מן-הבאר ההוא ישקו

העדוים וחאבן גדולה על-פי

הבאר:

Wayyissa yaḇ^oqob raglaw, wayyēlek
Et sustulit Jacob pedes suos, et abiit

bārša b^one-qēdem.
in terram filiorum Orientis.

Wayyar, w^obinne b^ober bassade,
Et vidit, et ecce puteus in agro,

w^obinne-šam s^ološa ḥed^ore-šon rob^ošim
et ecce ibi tres greges pecoris cubantes

ḥalēḥa, ki min-ḥabb^ober ḥabu yašqu
juxta eum, quia e puteo illo adaquabant

ḥab^odarim, w^oḥabēben g^odola ḥal-pi
greges, et lapis magnus super os

ḥabb^ober.

putei erat.

20 *Qua ego incedens, i. e. qua incedo.*

22 *Et lapis hic, etc. "Y el sitio en donde se halla esta piedra... será la casa de Dios", un lugar consagrado al culto divino (cap. XXXV, 8, 7). — Decimando decimabo; i. e. omnino ejus decimas dabo tibi.*

1 *In terram filiorum Orientis, "al país de los orientales", que comprende el desierto de Siria, incluso la Mesopotamia.*

3 ונאספו-שמה כל-העדרים	W ^e nebes ^{fu} šamma kol-bab ^{darim} , Congregabantur autem illic omnes greges,
וגללו את-האבן מעל פי הבאר	w ^e gal ^{lu} bet-habēben mebal pi bab ^{ber} , et volvebant lapidem ab ore putei,
והשקו את-הצאן והשיבו	w ^e bišqu bet-bašson, w ^e bešibu et adaquabant pecus, et restituebant
את-האבן על-פי הבאר למקמה:	bet-habēben bal-pi bab ^{ber} lim ^{qomab} . lapidem super os putei in locum suum.
4 ויאמר להם יעקב אחי מאין	Wayyomer labem yab ^{qob} : bajay, zmebayin Dixitque eis Jacob: fratres mei, zunde
אתם ויאמרו מחרן אנחנו:	battem? wayyom ^{ru} : mejaran b ^{najnu} . vos estis? et dixerunt: ex Haran nos sumus.
5 ויאמר להם הידעתם את-לבן	Wayyomer labem: zbay ^{daltem} bet-laban Tunc dixit eis: znum nostis Labanum
בן-נחור ויאמרו ידענו:	ben-najor? wayyom ^{ru} : yaddabnu. filium Nachoris? et dixerunt: novimus.
6 ויאמר להם השלום לו	Wayyomer labem: z b ^{salom} lo? Et dixit eis: znum salus ei est?
ויאמרו שלום והנה רחל בתו	wayyom ^{ru} : salom; w ^e binne rajel bitto et dixerunt: salus; et ecce Rachel filia ejus
באה עס-הצאן:	baba bim-bašson. veniens cum pecore.
7 ויאמר הן עוד היום גדול	Wayyomer: ben bod bayyom gadol; Tunc dixit: ecce adhuc dies est multus;
לא-עת האסף המקנה השקן	lo-bet behasef hammique: bašqu non est tempus congregandi gregis: adquate
הצאן ולכו רעו:	bašson, ul ^{ku} , r ^{bu} . pecus, et ite, pascite.
8 ויאמרו לא נוכל עד אשר	Wayyom ^{ru} : lo nukal baad b ^{ser} At dixerunt: non possumus usque dum
יאספו כל-העדרים וגללו	yebas ^{fu} kol-bab ^{darim} , w ^e gal ^{lu} congregentur omnes greges, et volvebant
את-האבן מעל פי האר	bet-habēben mebal pi bab ^{ber} : lapidem ab ore putei:
והשקינו הצאן:	w ^e bišqinu bašson. tunc adaquamus pecus.
9 עודנו מדבר עמם ורחל באה	H'odēnnu m ^{dabber} bim ^{mam} , w ^e rajel bāba Adhuc eo loquente cum eis, et Rachel venit
עם-הצאן אשר לאביה כי	bim-bašson, b ^{ser} l ^{babiba} , ki cum pecore, quod erat patri suo, nam
רעה הוא:	roba bi. pastor illa erat.
10 ויהי כאשר ראה יעקב	Way ^{bi} , kab ^{ser} raba yab ^{qob} Factum est autem, quando vidit Jacobus
את-רחל בת-לבן אחי אמו	bet-rajel bat-laban b ^{ji} bimmo, Rachelam filiam Labani fratris matris suae,
ואת-צאן לבן אחי אמו	w ^e bet-son laban b ^{ji} bimmo; et pecus Labani fratris matris suae;

5 Filium Nachoris; i. e. nepotem Nachoris, "nieto de Nacor". Labán, hermano de Rebeca, era hijo de Batuel.

7 Ecce adhuc dies multus est, "ved que aún hay mucho día", es muy temprano.

9 Nam pastor illa erat, "pues ella era pastora", pastoreaba el rebaño.

וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל
אֶת־הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבַּאֵר
וַיִּשָּׂק אֶת־צֵאֵן לֶבֶן אָחִיו
אָמַר:

11 וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא
אֶת־קִלּוֹ וַיִּבֶךְ:

12 וַיִּגַּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי
אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי
בֶן־רִבְקָה הוּא וְתוֹץ
וַתֵּגַד לְאֲבִיהָ:

13 וַיְהִי כִשְׁמוֹעַ לֶבֶן אֶת־שְׁמוֹ
יַעֲקֹב בֶּן־אָחִיתוֹ וַיִּרְץ
לְקִרְאוֹתוֹ וַיַּחֲבֹק־לוֹ
וַיִּנָּשֶׂק־לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ
אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לְלֶבֶן אֶת־כָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

14 וַיֹּאמֶר לוֹ לֶבֶן אַךְ עַצְמִי
וּבִשְׂרִי אֵתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ
חֹדֶשׁ יָמִים:

15 וַיֹּאמֶר לֶבֶן לִיעֲקֹב הֲכִי־
אָחִי אֵתָּה וְעַבַּדְתָּנִי הֲנִם
הַגִּידָה לִּי מִהֲדַמְשַׁכְתָּן:

16 וְלֶלֶבֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם
הַגְּדֹלָה לָאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל:

<i>wayyiggaš</i> ut accederet	<i>yaḇ^aqob</i> , Jacobus,	<i>wayyāgel</i> et revolveret
<i>bet-babēben</i> lapidem	<i>meḇal</i> ab	<i>pi</i> ore
<i>wayyašq</i> et adaquaret	<i>bet-son</i> pecus	<i>laban</i> Labani
<i>himmo</i> . matris suae.		<i>ḥabb^eber</i> , putei,
<i>Wayyiššaḡ</i> Et osculatus est	<i>yaḇ^aqob</i> Jacobus	<i>l'rajel</i> ; Rachelam;
<i>bet-qolo</i> , vocem suam,	<i>wayyebk</i> . et fleuit.	<i>wayyissa</i> sustulitque
<i>(Wayyaggaḡed</i> (Nuntiaverat enim	<i>yaḇ^aqob</i> Jacobus	<i>l'rajel</i> Rachelae
<i>ḥ^aji</i> frater	<i>habiba</i> patris sui	<i>ḥu</i> , ipse esset,
<i>ben-ribqa</i> filius Rebeccae	<i>ḥu</i>) ipse esset)	<i>ḥi</i> quod
<i>wattaggaḡed</i> et nuntiavit	<i>l'habiba</i> . patri suo.	<i>wattāroš</i> et cucurrit illa
<i>Wayḥi</i> , Accidit autem,	<i>ḥiṣ^e mō^aḇ</i> ut audire	<i>laban</i> Labanum
<i>yaḇ^aqob</i> Jacobi	<i>ben-ḥ^ajoto</i> , filii sororis suae,	<i>bet-šemaḇ</i> rumorem
<i>liqrato</i> , in occursum ejus,	<i>way^enašseq-lo</i> , et deosculatus est eum,	<i>wayyāroš</i> tum cucurrit
<i>way^enašseq-lo</i> , et deosculatus est eum,	<i>ḥel-beto</i> ; in domum suam;	<i>way^ejabbeq-lo</i> et amplexus est eum
<i>ḥel-beto</i> ; in domum suam;	<i>way^esapper</i> et narravit	<i>way^ebibēḥu</i> et adduxit eum
<i>ḥadd^abarim</i> verba	<i>ḥabēlle</i> . ista.	<i>l'laban</i> Labano
<i>Wayyōmer</i> Dixitque	<i>lo</i> ei	<i>ḥak</i> profecto
<i>ub^esari</i> et caro mea	<i>ḥab^ata</i> : tu es:	<i>ḥašmi</i> os meum
<i>jōdes</i> mensem	<i>yamim</i> . dierum.	<i>wayyēšeb</i> et mansit
<i>Wayyōmer</i> Dixit vero	<i>laban</i> Labanus	<i>ḥ^aki</i> num quia
<i>ḥaji</i> frater meus	<i>ḥab^ata</i> , tu es,	<i>wayyēšeb</i> ideo servies mihi
<i>ḥagiddal-li</i> indica mihi	<i>ma</i> quae	<i>ḥinnam?</i> gratis?
<i>Uḥ^alaban</i> Labano autem erant	<i>ḥ^ete</i> duae	<i>ḥanot</i> : filiae:
<i>ḥaggaḡdola</i> majoris	<i>ḥeḥa</i> ; Lia;	<i>ḥ^aqq^atanna</i> nomen vero
		<i>ḥajel</i> . Rachel.

13 *Ut audire Labanum*; i. e. cum audisset Labanus.—*Rumorem Jacobi*; i. e. rumorem seu nuntium de Jacobo, "la noticia de haber llegado Jacobo".—*Et narravit* (Jacobus) *Labano omnia verba ista*; "y refirió á Labán todas aquellas cosas" que habían sucedido.

17 ועיני לאה נכרת ורחל	<i>W^e bene</i> Sed oculi	<i>leba</i> Liae	<i>rahhot:</i> teneri erant:	<i>w^e rajel</i> Rachel autem
היתה ופתתאר ויפת מראה:	<i>bay^e ta</i> erat	<i>ye fat-tôhar</i> pulchra forma	<i>wifat</i> et pulchra	<i>mar be.</i> aspectu.
18 וואהב יעקב את-רחל ויאמר	<i>Wayyeb^e bab</i> Diligebat itaque	<i>yal^a qob</i> Jacobus	<i>bet-rajel,</i> Rachelam,	<i>wayyômer:</i> et dixit:
אעבדך שבע שנים ברחל	<i>bel^e bod^e ka</i> serviam tibi	<i>šēbalⁱ</i> septem	<i>šanim</i> annos	<i>b^e rajel</i> pro Rachela
בתך הקטנה:	<i>bitt^e ka</i> filia tua	<i>baqq^e tanna.</i> minore.		
19 ויאמר לבן טוב תתי אתה	<i>Wayyômer</i> Dixitque	<i>laban:</i> Laban:	<i>ṭob</i> bonum	<i>titti</i> dare me
לך מתתי אתה לאיש אחר	<i>lak,</i> tibi,	<i>mittitti</i> prae dare me	<i>botabⁱ</i> eam	<i>l^e hiš</i> viro
שבה עמדי:	<i>š^e ba</i> mane	<i>ḥimmadi.</i> apud me.		<i>bajer:</i> alteri:
20 ויעבד יעקב ברחל שבע	<i>Wayyal^a bod</i> Servivit ergo	<i>yal^a qob</i> Jacobus	<i>b^e rajel</i> pro Rachela	<i>šēbalⁱ</i> septem
שנים ויהיו בעיניו כימים	<i>šanim;</i> annos;	<i>wayyihyu</i> et fuerunt	<i>b^e benaw</i> in oculis ejus	<i>k^e yamim</i> sicut dies
אחדים באהבתו אתה:	<i>b^e jadim</i> aliquot	<i>b^e hab^a bato</i> ob diligere se	<i>botabⁱ.</i> eam.	
21 ויאמר יעקב אל-לבן הבה	<i>Wayyômer</i> Dixitque	<i>yal^a qob</i> Jacobus	<i>bel-laban:</i> Labano:	<i>baba</i> da
את-אשתי כי מלאו ימי	<i>bet-bištⁱ,</i> uxorem meam,	<i>ki</i> nam	<i>mal^e bu</i> completi sunt	<i>yamāy,</i> dies mei,
ואבואה אליה:	<i>w^e habôba</i> ut ingrediar	<i>belēba.</i> ad eam.		
22 ויאסף לבן את-כל-אנשי	<i>Wayyeb^e sof</i> Et congregavit	<i>laban</i> Labanus	<i>bet-kol-ban^e se</i> omnes viros	
המקום ויעש משתה:	<i>ḥammaqom,</i> loci illius,	<i>wayyālas</i> et fecit	<i>mište.</i> convivium.	
23 ויהי בערב ויקח את-לאה	<i>Way^e bi</i> Accidit vero	<i>balēreb</i> vesperi	<i>wayyiqqaj</i> ut sumeret	<i>bet-leha</i> Liam
בתו ויבא אתה אליו	<i>bitto,</i> filiam suam,	<i>wayyabe</i> et introduxit	<i>botabⁱ</i> eam	<i>belaw,</i> ad eum,
ויבא אליה:	<i>wayyabo</i> qui ingressus est	<i>belēba.</i> ad eam.		
24 ויתן לבן לה את-זלפה	<i>Wayyitten</i> Deditque	<i>laban</i> Labanus	<i>lab</i> (ei)	<i>bet-zilpa,</i> Zelpham,
שפחתו ללאה בתו שפחה:	<i>šifjato,</i> ancillam suam,	<i>l^e leba</i> Liae	<i>bitto</i> filiae suae	<i>šifja.</i> ancillam.
25 ויהי בבקר והנה-הוא לאה	<i>Way^e bi</i> At factum est	<i>babbôger,</i> mane,	<i>w^e hinne-bi</i> et ecce ipsa erat	<i>leba:</i> Lia:
ויאמר אל-לבן מה-זאת	<i>wayyômer</i> et dixit	<i>bel-laban:</i> Labano:	<i>zmaḡ-zot</i> quid est hoc quod	
עשית לי הלא ברחל עבדתי	<i>ḥasital-li?</i> fecisti mihi?	<i>z^e b^a lo</i> nonne	<i>b^e rajel</i> pro Rachela	<i>ḥabādⁱ</i> servivi
עמך ולמה רמיתני:	<i>ḥimmak?</i> apud te?	<i>z^e w^e lamma</i> quare igitur	<i>rimmitāni?</i> decepisti me?	

19 Bonum dare me, etc.; i. e. melius est me tradere eam tibi, quam ut tradam viro alteri.

20 Ob diligere se eam, "por amarla él mucho"; eo quod diligeret ipse eam.

26 ויאמר לבן לא-יעשה כן במקומי

לתת הצעירה לפני הבכירה:

27 מלא שבע זאת ונתנה לך

גם-את-זאת בעבדה אשר תעבד

עמדי עוד שבע-שנים אחרות:

28 ויעש יעקב כן וימלא

שבע זאת ויתן-לו את-רחל

בתו לו לאשה:

29 ויתן לבן לרחל בתו

את-בלהה שפחתו לה לשפחה:

30 ויבא גם אל-רחל ויאחב

גם-את-רחל מלאה ויעבד

עמו עוד שבע-שנים אחרות:

31 וירא יהוה כי-שנואה לאה

ויפתח את-רחמה ורחל

עקרה:

32 ויתהר לאה ותלד בן

ותקרא שמו ראובן כי

אמרה כי-ראה יהוה בעיני

כי עתה יאהבני אישי:

33 ויתהר עוד ותלד בן

ותאמר כי-שמע יהוה כי-שנואה

אנכי ויתן-לי גם-את-זה

ותקרא שמו שמעון:

Wayyómer laban: lo-yebase ken bim^qqoménu
Dixitque Labanus: non fit sic in loco nostro

latet bass^e bira lif^e ne babb^e kira.
dare minorem ante primogenitam.

Malle s^e bu^a b^e zot, w^e nitt^e na l^e ka
Imple hebdomadam hujus, et dabimus tibi

gam-bet-zot ba^a boda b^a ser ta^a bod
etiam hanc pro servitute qua servies

bim^a madi bod seba^b-sanim b^a jerot.
apud me adhuc septem annos alios.

Wayyábas ya^a qob ken, way^e malle
Fecitque Jacobus sic, et complevit

s^e bu^a b^e zot, wayyitten-lo bet-rajel
hebdomadam illius, et dedit ei Rachelam

bitto lo l^e bišša.
filiam suam ei in uxorem.

Wayyitten laban l^e rajel bitto
Dedit quoque Labanus Rachelae filiae suae

bet-bilba šifjato lab l^e šifja.
Balam ancillam suam ei in ancillam.

Wayyabo gam-bet-rajel, wayyeb^e bab
Et ingressus est etiam ad Rachelam, et diligebat

gam-bet-rajel milleba; wayyab^a bod
etiam Rachelam prae Lia; et servivit

bimmo bod seba^b-sanim b^a jerot.
apud eum adhuc septem annos alios.

Wayyar ye bowa ki-s^e nuba leba,
Vidit autem Jehova quod exosa esset Lia,

wayyiftaj bet-rajma^b; w^e rajel
aperuitque vulvam ejus; sed Rachel

l^e qara.
sterilis erat.

Wattábar leba, wattéled ben,
Concepit itaque Lia, et peperit filium,

wattiqra s^e mo r^e huben, ki
et appellavit nomen ejus Ruben, nam

ham^e ra: ki-raba ye bowa b^e honyi,
dixit: (quia) vidit Jehova afflictionem meam,

ki batta yeb^e babáni biš.
quia nunc diligit me vir meus.

Wattábar bod, wattéled ben,
Et concepit iterum, peperitque filium,

wattómer: ki-samab ye bowa ki-s^e nuba
et dixit: (quia) audivit Jehova quod exosa

banóki, wayyitten-li gam-bet-ze:
ego essem, ideo dedit mihi etiam hunc:

wattiqra s^e mo šimbon.
idcirco vocavit nomen ejus Simeon.

27 Imple hebdomadam hujus, "acaba la semana con ésta (con Lia)", es decir, espera á que pasen los siete días que deben durar las fiestas de esta boda.—Et dabimus; la Vulgata, los Setenta y las versiones siríaca y arábiga se acomodan al texto samaritano ואתן (w^e hetten), et dabo.

34 וְתֵהָרַע וְתֵלֵד בֶּן	<i>Wattābar</i> Et concepit	<i>ħod</i> , rursus,	<i>wattēled</i> peperitque	<i>ben</i> , filium,
וְתֵאמַר עֵתָּה הַפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי	<i>wattōmer</i> : et dixit:	<i>ħappāħam</i> hac vice	<i>yillawe</i> adjunget se	<i>biši</i> vir meus
אֵלַי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים	<i>belāy</i> , mihi,	<i>ki-yalādti</i> nam peperit	<i>lo š'loša</i> ei tres	<i>banim</i> : filios:
עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לְוִי:	<i>ħal-ken</i> propterea	<i>qara</i> appellavit	<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>lewi</i> . Levi.
35 וְתֵהָרַע וְתֵלֵד בֶּן	<i>Wattābar</i> Et concepit	<i>ħod</i> iterum	<i>wattēled</i> peperitque	<i>ben</i> , filium,
וְתֵאמַר הַפַּעַם אִיזְדָּה אֶת־יְהוָה	<i>wattōmer</i> : et dixit:	<i>ħappāħam</i> hac vice	<i>hode</i> laudabo	<i>bet-y'ħowa</i> ; Jehovam;
עַל־כֵּן קָרָאֶה שְׁמוֹ וְיְהוּדָה	<i>ħal-ken</i> idecirco	<i>qar'ha</i> appellavit	<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>y'ħuda</i> : Juda:
וְתַעֲמִד מְלֹדֶת:	<i>wattaħ'mod</i> et destituit	<i>millēdet</i> a pariendo.		

CAP. XXX

1 וְתוֹא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָּה	<i>Wattēre</i> Vidit autem	<i>rajel</i> Rachela	<i>ki lo</i> quod non	<i>yal'da</i> pareret
לִיעֲקֹב וְתִקְנָא רַחֵל	<i>l'yal'qob</i> , Jacobo,	<i>watt'qanne</i> et zelotypa fuit		<i>rajel</i> Rachela
בִּאֲחֵתָּה וְתֵאמַר אֶל־יַעֲקֹב הִבְהִילִי	<i>bab'jotah</i> : sororis suae:	<i>wattōmer</i> et dixit	<i>hel-yal'qob</i> : Jacobo:	<i>ħabal-li</i> da mihi
בָּנִים וְאִם־אֵין מֵתָה אֲנִי:	<i>banim</i> , liberos,	<i>w'ħim-ħayin</i> , et si non,	<i>meta</i> mortua	<i>ħanōki</i> . ego sum.
2 וַיַּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר	<i>Wayyijar-af</i> Et exarsit ira	<i>yal'qob</i> Jacobi	<i>b'rajel</i> , in Rachelam,	<i>wayyōmer</i> : et dixit:
הִתְחַר אֱלֹהִים אֲנִי אֲשֶׁר־מָנַע	<i>ħb'tājat</i> num loco	<i>b'lobim</i> Dei	<i>ħanōki</i> , ego sum,	<i>b'ħer</i> qui
מִמֶּךָ פְּרִיבְטִן:	<i>mimmek</i> a te	<i>p'ri-bāten?</i> fructum ventris?		
3 וְתֵאמַר הִנֵּה אֲמִתִּי בִלְהָה בָּא	<i>Wattōmer</i> : Dixit igitur:	<i>ħinne</i> ecce	<i>b'mati</i> serva mea	<i>bilħa</i> : Bala:
אֵלַיָּה וְתֵלֵד עַל־בְּרִכִּי	<i>belēħa</i> , ad eam,	<i>w'teled</i> ut pariat	<i>ħal-birkāy</i> , super genua mea,	
וְאִבְנָה גַם־אֲנִי מִמֶּנָּה:	<i>w'ħibbane</i> et aedificer	<i>gam-ħanoki</i> etiam ego	<i>mimmēnna</i> . ex ea.	
4 וְתִתֵּן־לּוֹ אֶת־בִּלְהָה שְׁפַחְתָּהּ לְאִשָּׁה	<i>Wattitten-lo</i> Dedit itaque ei	<i>bet-bilħa</i> Balam	<i>šifjatab</i> ancillam suam	<i>l'bišša</i> , in uxorem,
וַיָּבֹא אֵלַיָּה יַעֲקֹב:	<i>wayyabo</i> et ingressus est	<i>belēħa</i> ad eam	<i>yal'qob</i> . Jacobus.	
5 וְתֵהָרַע בִּלְהָה וְתֵלֵד לִיעֲקֹב בֶּן:	<i>Wattābar</i> Concepit ergo	<i>bilħa</i> , Bala,	<i>wattēled</i> et peperit	<i>l'yal'qob</i> Jacobus
				<i>ben</i> . filium.

35 Et destituit a pariendo; i. e. et desiit parere.

3 Et aedificer, i. e. et filios habeam ex ea. (V. cap. XVI, 2.)

6 ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן לי בן על-כן קראה שמו דן:	<i>Wattómer</i> Dixitque	<i>rajel:</i> Rachel:	<i>danánni</i> judicavit me	<i>b'lobim,</i> Deus,
	<i>w'gam</i> et etiam	<i>šamab</i> exaudivit	<i>b'qoli,</i> vocem meam,	<i>wayyitten-</i> deditque
	<i>li</i> mihi	<i>ben:</i> filium:	<i>bal-ken</i> idcirco	<i>qar'ha</i> appellavit
	<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>dan.</i> Dan.		
7 ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב:	<i>Wattábar</i> Et concepit	<i>lōd,</i> iterum,	<i>wattēled</i> peperitque	<i>bilba,</i> Bala, ancilla
	<i>rajel,</i> Rachelae,	<i>ben</i> filium	<i>šeni</i> secundum	<i>l'yaḇ'aqob.</i> Jacob.
8 ותאמר רחל נפתולי אלהים נפתלתי עם-אחתי גם-וכלתי ותקרא שמו נפתלי:	<i>Wattómer</i> Et dixit	<i>rajel:</i> Rachel:	<i>naftule</i> luctationibus	<i>b'lobim</i> Dei
	<i>niftálli</i> luctata sum	<i>l'im</i> cum	<i>b'a'joti,</i> sorore mea,	<i>gam-yakólti:</i> et praevalui:
	<i>wattiqra</i> ideo appellavit	<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>naftali.</i> Nephthali.	
9 ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את-זלפה שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה:	<i>Wattēre</i> Vidit autem	<i>leba</i> Lia	<i>ki</i> quod	<i>l'ām'da</i> desiisset parere,
	<i>wattiqqaj</i> et sumsit	<i>bet-ḡilpa</i> Zelpham	<i>šifjataḇ,</i> ancillam suam,	<i>wattitten</i> deditque
	<i>botab</i> eam	<i>l'yaḇ'aqob</i> Jacob	<i>l'bišša.</i> in uxorem.	
10 ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן:	<i>Wattēled</i> Et peperit	<i>ḡilpa</i> Zelpha	<i>šifjat</i> ancilla	<i>leba</i> Liae
	<i>ben.</i> filium.			<i>l'yaḇ'aqob</i> Jacob
11 ותאמר לאה בגד ותקרא את-שמו גד:	<i>Wattómer</i> Dixitque	<i>leba:</i> Lia:	<i>«b'gad;»</i> «cum fortuna;»	<i>wattiqra</i> ideo appellavit
	<i>bet-š'mo</i> nomen ejus	<i>gad.</i> Gad.		
12 ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב:	<i>Wattēled</i> Et peperit	<i>ḡilpa</i> Zelpha	<i>šifjat</i> ancilla	<i>leba</i> Liae
	<i>šeni</i> secundum	<i>l'yaḇ'aqob.</i> Jacob.		<i>ben</i> filium
13 ותאמר לאה באשרו כי אשרוני בנות ותקרא את-שמו אשר:	<i>Wattómer</i> Dixitque	<i>leba:</i> Lia:	<i>«b'bošri,»</i> «cum felicitate mea,»	<i>ki</i> quia
	<i>bišš'rūni</i> beatam dicent me	<i>banot:</i> filiae:	<i>wattiqra</i> ideo vocavit	
	<i>bet-š'mo</i> nomen ejus	<i>bašer.</i> Asser.		
14 וילך ראובן בימי קציר-חטים	<i>Wayyélek</i> Ivit autem	<i>r'buben</i> Ruben	<i>bime</i> in diebus	<i>q'sir-jittim</i> messis triticorum

8 *Luctationibus Dei*, "luchas divinas", luchas heroicas he sostenido con mi hermana, y por fin la he podido.

11 בגד (*bagad*), *cum fortuna*, ἐν τῷ γὰρ, i. e. *felicitate* (accidit vel accidat mihi). Los masoretas quieren que se lea *ba gad* (בא גד) *venit fortuna*, y este parecer adoptó el intérprete siríaco. Algunos, siguiendo la errónea interpretación de la versión samaritana, traducen: *venit turba*.

13 *Cum felicitate mea*, "para dicha mía", ó como dicen los Setenta: μαχαρία ἐγώ, "dichosa yo". — *Filiae*, i. e. mulieres.

14 *Messis triticorum*, "la siega de los trigos", *messis triticeae*. — *Dudahim*, según el sentir de los antiguos intérpretes, significa *mandrágoras* (fruto de la mandrágora), á que los antiguos atribuían propiedades afrodisíacas y eróticas, y otras fabulosas virtudes.

ויטצא דודאים בשדה ויבא

אתם אל-לאה אמו ותאמר רחל

אל-לאה תני-נא לי מדודאי

בנך :

15 ותאמר לה המעט קחתך

את-אישי ולקחת גם את-דודאי

בני ותאמר רחל לכן ישכב

עמך הלילה תחת דודאי בנך :

16 ויבא ועקב מן-השדה בערב

ותצא לאה לקראתו ותאמר

אלי תבוא כי שכר

שכרתיך בדודאי בני וישכב

עמה בלילה הוא :

17 וישמע אלהים אל-לאה ותהר

ותלד ליעקב בן חמישי :

18 ותאמר לאה נתן אלהים שכרו

אשר נתתי שפחתי לאישי

ותקרא שמו יששכר :

19 ותהר עוד לאה ותלד

בן-ששי ליעקב :

20 ותאמר לאה זבדני אלהים אתי

זבד טוב הפעם יזבלני

אישי כי-יולדתי לו ששה בנים

ותקרא את-שמו זבולון :

wayyimsa dudabim bassade, wayyabe
et invenit mandragoras in agro, et attulit

holam bel-leba bimmo: wattómer rajel
eas Liae matri suae: dixitque Rachel

bel-leba: t^eni-na, li middudabe
Liae: da, quaeso, mihi de mandragoris

b^enek.
filii tui.

Wattómer lab: zham^ebat qajtek
Et dixit ei: num parum est cepisse te

bet-bi^si, w^elaq^ajat gam bet-dudabe
virum meum, et accipere etiam mandragoras

beni? wattómer rajel: laken yiškab
filii mei? et dixit Rachel: idcirco cubet

bimmak balláyla tájat dudabe b^enek.
tecum nocte hac pro mandragoris filii tui.

Wayyabo yab^aqob min bassade baléreb,
Venit autem Jacobus ex agro vesperi,

watteše leba liqrato wattómer:
et egressa est Lia in occursum ejus et dixit:

beláy tabo, ki sakor
ad me ingredieris, quia mercede conducendo

s^ekartiha b^edudabe b^eni: wayyishkab
conduxi te mandragoris filii mei: et cubavit

bimmab balláyla lu.
cum ea nocte illa.

Wayyishmab b^elobim bel-leba, wattábar
Et exaudivit Deus Liam, et concepit

wattéled l^eyab^aqob ben j^emiš.
et peperit Jacobo filium quintum.

Wattómer leba: natan b^elobim s^ekari,
Dixitque Lia: dedit Deus mercedem meam,

b^ašer natátti šifjati l^ebiš:
quia dedi ancillam meam viro meo:

wattiqra s^emo yiššakar.
ideo appellavit nomen ejus Issacar.

Wattábar šod leba, wattéled
Et concepit iterum Lia, et peperit

ben-šišši l^eyab^aqob.
filium sextum Jacobo.

Wattómer leba: z^ebadáni b^elobim boti
Dixitque Lia: donavit me Deus me

zébed šob; bappáham yizb^eléni
dono bono; hac vice cohabitavit mecum

bišⁱ, ki-yaládti lo šišša banim:
vir meus, quia peperit ei sex filios:

wattiqra bet-šemo z^ebulun.
idcirco appellavit nomen ejus Zabulon.

15 Et accipere, literal. et ad accipiendum; i. e. ut accipere velis, ut accipias.

16 Ad me ingredieris; el texto samaritano añade: hac nocte. — Quia mercede conducendo conduxi te, "porque te he tomado en arriendo," por las mandrágoras de mi hijo.

21 ואחר ילדה בת ותקרא	<i>W^ebajar</i> Et postea	<i>yal^eda</i> peperit	<i>bat;</i> filiam;	<i>wattiqra</i> appellavitque
את-שמה דינה:	<i>bet-s^emab</i> nomen ejus	<i>dina.</i> Dina.		
22 ויזכר אלהים את-רחל וישמע	<i>Wayyizkor</i> Et recordatus est	<i>b^elobim</i> Deus	<i>bet-rajel,</i> Rachelae,	<i>wayyishmab</i> et exaudivit
אליה אלהים ויפתח אשר-חמיה:	<i>belēba</i> eam	<i>b^elobim,</i> Deus,	<i>wayyiftaj</i> aperuitque	<i>bet-rajmab.</i> vulvam ejus.
23 ותהר ותלד בן ותאמר	<i>Wattābar,</i> Concepit enim,	<i>wattēled</i> peperitque	<i>ben;</i> filium;	<i>wattōmer:</i> et dixit:
אסף אלהים את-חרפתו:	<i>basaf</i> abstulit	<i>b^elobim</i> Deus	<i>bet-je^rpali.</i> opprobrium meum.	
24 ותקרא את-שמו יוסף לאמר	<i>Wattiqra</i> Et vocavit	<i>bet-s^emo</i> nomen ejus	<i>yosef,</i> Joseph,	<i>lemor:</i> dicendo:
יוסף יהוה לי בן אחר:	<i>yosef</i> addat	<i>y^ehowa</i> Jehova	<i>li</i> mihi	<i>ben</i> filium
25 ויהי כאשר ילדה רחל	<i>Way^ebi,</i> Accidit autem,	<i>kab^eser</i> cum	<i>yal^eda</i> peperisset	<i>rajel</i> Rachel
את-יוסף ויאמר יעקב אל-לבן	<i>bet-yosef,</i> Josephum,	<i>wayyōmer</i> ut diceret	<i>ya^bqob</i> Jacobus	<i>bel-laban:</i> Labano:
שלחנו ואלכה אל-מקומי	<i>šall^ejēni,</i> dimitte me,	<i>w^ebet^eka</i> ut eam	<i>bel-m^eqomi</i> ad locum meum	
ולא רצי:	<i>ut^ebarsi.</i> et ad terram meam.			
26 תנה את-נשי ואת-ילדי אשר עבדתי	<i>T^ena</i> Da	<i>bet-našay</i> uxores meas	<i>w^ebet-y^eladay,</i> et filios meos,	<i>b^eser</i> quod
אתך בהן ואלכה כי אתה	<i>bot^eka</i> tibi	<i>baben,</i> propter eas,	<i>w^ebelēka,</i> ut abeam,	<i>hi</i> nam
ידעת את-עבדתי אשר עבדתיך:	<i>yadābta</i> nosti	<i>bet-b^ebodati</i> servitutem meam	<i>b^eser</i> qua	<i>b^ebadtika.</i> servivi tibi.
27 ויאמר אליו לבן אם-נא מצאתי	<i>Wayyōmer</i> Dixitque	<i>belaw</i> ei	<i>laban:</i> Labanus:	<i>bim-na</i> si modo
חן בעיניך נחשתי	<i>jen</i> gratiam	<i>b^ebenēka...</i> in oculis tuis...	<i>nijāsti,</i> auguravi,	
ויברכני יהוה בגללך:	<i>way^ebar^ekēni</i> et benedixit me	<i>y^ehowa</i> Jehova	<i>big^elalēka.</i> causa tua.	
28 ויאמר נקבה שכרך עלי	<i>Wayyōmar:</i> Et dixit:	<i>noq^eba</i> constitue	<i>s^ekar^eka</i> mercedem tuam	<i>balay,</i> mihi,
ואתנה:	<i>w^ebettēna.</i> et dabo.			
29 ויאמר אליו אתה ידעת את-אשר	<i>Wayyōmer</i> Dixit ergo	<i>belaw:</i> ei:	<i>batta</i> tu	<i>yadābta</i> nosti
עבדתיך ואת אשר-היה מקנך	<i>b^ebadtika,</i> servivi tibi,	<i>w^ebet</i> et	<i>b^eser-baya</i> quale fuerit	<i>miqn^eka</i> pecus tuum
אתי:	<i>bitti.</i> apud me.			

26 Quod servivi tibi propter eas; i. e. propter quas servivi tibi.

27 Si modo invenerim gratiam in oculis tuis..., "si es que quieres complacere me ..., quedate conmigo, ó te ruego que no te vayas. — Auguravi; i. e. auguria captavi, "he observado mis agüeros, y por ellos y por experiencia conozco que por ti me ha colmado de bendiciones Jehová."

30 כי מעט אשר-היה לך לפני

וופרץ לרב ויבורך

והוה אתך לרגלי ועתה

מתי אעשה גם-אנכי לביתי:

31 ויאמר מה אתן-לך ויאמר

יעקב לא-תתן-לי מאומה

אם-תעשה-לי הדבר הזה אשובה

ארעה צאנך אשכור:

32 אעבר בכל-צאנך היום

הסר משם כל-שה נקד

ומלוא וכל-שה-חום

בכשבים ומלוא ונקד

בעזים והיה שכרו:

33 וענתה-בי צדקתי ביום מחר

כי-תבוא על-שכרי לפניך

כל אשר-אויננו נקד

ומלוא בעזים וחום

בכשבים גנוב הוא אתי:

Ki m'bat b'ser-baya l'ha l'fanáy,
Nam pusillum quod fuerat tibi ante me,

wayyifros larob, waybárek
et crevit in multitudinem, nam benedixit

y'howa bot'ka l'ragli; w'batta
Jehova te in pede meo; jam vero

zmatáy bel'se gam-banohi l'beti.
zquando faciam etiam ego pro domo mea.

Wayyómer: zma betten-lak? wayyómer
Dixit autem: zquid dabo tibi? dixitque

yab'qob: lo-titten-li m'huma:
Jacobus; non dabis mihi quidquam:

him-tab'sel-li baddabar bazze, bas'uba,
si feceris mihi rem hanc, revertar,

berbe, son'ka besmor.
pascam, pecus tuum custodiam.

Hel'bor b'kol-son'ka bayyom,
Transibo per omnem gregem tuum hodie,

baser mis'am kol-se naqod
removendo inde omnem pecudem punctatam

w'falu, w'kol-se jum
et maculosam, id est omnem pecudem nigram

bakk'sabim, w'falu w'naqod
inter oves, et maculosam et punctatam

baliz'zim; w'baya s'hari.
inter capras; et erit merces mea.

W'ban'ta-bi sidqati b'yom majar,
Et testabitur pro me justitia mea in die crastino,

hi-tabo bal-s'hari l'fan'eka:
cum venerit super mercedem meam coram te:

kol b'ser benennu naqod
omne quod non fuerit punctatum

w'falu baliz'zim, w'jum
et maculosum inter capras, et nigrum

bakk'sabim, ganub bu bitti.
inter oves, furatum ipsum erit apud me.

30 *In pede meo*, in vestigiis meis, "donde yo he puesto mis pies"; ó al poner yo el pie en tu casa, como da á entender el intérprete latino: *ad introitum meum*.

31 *Non dabis mihi quidquam*, "no me darás cosa", determinada, salario fijo.—*Si feceris rem hanc*, "si hicieres esto", que te voy á proponer.—*Revertar pascam* (hebr.), *rursus pascam*, etc., "volveré á apacentar y guardar tus ganados".

32 *שה* (*se*), significa una *res menor* (de ganado lanar ó cabrio).—*כשבים*, plur. de *késeb*, *cordero*: designa aquí el *ganado lanar*, *pecus ovile* (corderos, ovejas, etc.).—*Removendo inde omnem pecudem punctatam*, etc., "para separar todas las reses pintadas y manchadas, es decir, todas las reses negras (de color obscuro) de ganado lanar, y todas las reses manchadas y pintadas de ganado cabrio".—*Et erit merces mea*, "y será mi salario".

33 *In die crastino*, "en el día de mañana".—*Cum venerit*; i. e. *cum ventum fuerit*, etc., "cuando se viniere", cuando vengamos á comprobar mi salario en tu presencia; y (después de hecha la comprobación) cuantas reses de ganado cabrio que no sean pintadas ó manchadas, y de ganado lanar que no sean negras, se hallaren en mi poder, considérense como robadas por mí.

34 וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוֹ יְהוָה

כַּדְבָּר:

35 וַיֹּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַחִישִׁים

הַעֲקָדִים וְהַמְּלֵאִים וְאֵת כָּל־

הָעִזִּים הַנִּקְדוֹת וְהַמְּלֵאֵת כָּל־

אֶשְׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּנָשִׁים

וַיֹּתֵן בְּיַד־בְּנָיו:

36 וַיֵּשֶׁם דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁת יָמִים בֵּינוֹ

וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רֹעֶה

אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרוֹת:

37 וַיֹּקֶה־לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבְנָה

לֹחַ וְלֹזֶז וְעֵרְמוֹן

וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצֻלוֹת לִבְנוֹת

מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־

הַמִּקְלוֹת:

38 וַיַּצַּג אֶת־הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל

Wayyómer laban: ben; lu y^ebi
Dixitque Laban: sane; utinam sitkid^e barêka.

secundum verbum tuum.

Wayyâsar bayyom habu bet-batt^e yašim
Removit itaque in die illa hircosbaš^e quddim, w^e batt^e lubim, w^e bet hol-
virgulatos, et maculosos, et omnesbašizim bann^e qqudot w^e batt^e lubot, hol-
capras punctatas et maculosas, omneb^e šer-laban bo, w^e hol-jum bakk^e sabim:
quod album in eo, et omne nigrum inter oves:wayyitten b^e yad banaw.
et dedit in manum filiorum suorum.Wayyâsem dêrek š^e lôset yamim bēno
Et posuit iter trium dierum inter seubēn yaš^e qob: w^e yaš^e qob robe
et inter Jacobum: et Jacobus pascensbet-son laban bannotarot.
pecudes Labani residuas.Wayyiqqaj-lo yaš^e qob maqqal libne
Sumsit autem sibi Jacobus virgam styracislaj, w^e luz, w^e harmon,
recentem, et amygdali, et platani,way^e fassel baben p^e šalot l^e banot,
et decorticavit in eis loca decorticata alba,majsof ballaban b^e šer šal
decorticando album quod erat inhammaq^e lot.
virgis.Wayyasseg bet-hammaq^e lot, b^e šer pišsel
Et statuit virgas, quas decorticaverat

34 Sane, "sea así, convengo en ello: hágase como dices". Labán aceptó como ventajosa la propuesta de Jacob; porque debiendo formar el rebaño de éste reses de un solo color (blancas ó negras), era natural que casi todas las crías fuesen también de color uniforme, como sus padres, y que naciesen muy pocas pintadas ó manchadas.

35 Removit itaque (Labanus); "separó, pues, Labán".—עֲקָדִים (haquddim), listados, se dice principalmente del ganado lanar ó cabrío que tiene las patas listadas ó franjadas (virgatus cruribus), y de aquí el de diversos colores (varius, discolor, variegatus).—Omne quod album in eo; i. e. omne in quo erat album; "todas las reses que tenían algo blanco", alguna pinta blanca. Ni los Setenta ni la Vulgata se han ajustado al original, por lo que resulta muy obscuro este pasaje en esas versiones.

36 Et posuit iter, etc., "y puso entre él y Jacob distancia de tres jornadas". El texto samaritano dice: בֵּינוֹ וּבֵין (benam) entre ellos (los hijos de Labán) y Jacob. Dicho texto añade aquí lo siguiente: "Tunc allocutus est angelus Dei Jacobum in somnio, et dixit: Jacobe! qui respondit: ecce me! Et dixit: leva nunc oculos tuos, et vide omnes hircos, ascendentes super pecudes, virgulatos cruribus, punctatos et grandinatos (grandineis maculis sparsos), quoniam vidi omnia quae Labanus fecit tibi. Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum. Nunc autem surge, egredere de terra hac, et revertere in terram patris tui, et benefaciam tibi." Es de advertir que ninguna de las antiguas versiones (excepto la samaritana) refiere aquí esta revelación, que después manifestó Jacob á sus mujeres. (Cap. XXXI, 11, 12, 13.)—Et Jacobus pascens; i. e. pascebat.

37 No se sabe de qué especie de plantas eran las varas que empleó Jacob. Muchos opinan que libne es el estorquo, otros que es el álamo ó el sauce. Se ha traducido luz por almendro, nogal, avellano, según los diversos pareceres; así como harmon es para unos el plátano, para otros el castaño, y para algunos el granado.—Et decorticavit in eis, etc., "y les hizo en algunos sitios descortezamientos blancos, dejando al descubierto lo blanco que hay en las varas", debajo de la corteza, resultando así con manchas ó franjas alternativamente blancas y verdes. La Vulgata emplea un largo rodeo para interpretar este pasaje.

38 Et incal^e scebant, seu coibant. יַחֲבִינָה (yejámna) es palabra que se podría llamar andrógina, pues tiene la preformativa masculina y la aformativa femenina, quizá para indicar que en aquel acto intervenían simultáneamente los machos y las hembras.—In ventiendo eas, "al venir ellos"; cum eae (pecudes) venirent.

ברהמים בשקתות המים אשר

תבאן הצאן לשותות לנכח

הצאן ויהמנה בבאן

לשותות :

39 ויהמו הצאן אל-המקלות

ותלדן הצאן עקדים נקדים

ומלאים :

40 וחכשבים הפריד יעקב ויתן

פני הצאן אל-עקד וכל-חום

בצאן לבן וישת לו עדרים

לבדו ולא שתם על-צאן

לבן :

41 והיה בכל-יחם הצאן המקשות

ושם יעקב את-המקלות לעיני

הצאן ברהמים ליחמנה

במקלות :

42 ובהעמיק הצאן לא ישום

יהיה העמפים ללבן והקשרים

ליעקב :

bar^aḥaṭim, b^aṣiq^atot ḥammáyim, (b^aṣer
in canalibus, in potatoriis aquae, (quo

tabóna ḥaṣṣon liṣtot) l^anócaj
veniebant pecúdes ad bibendum) e regione

ḥaṣṣon, wayyejámna b^aboban
pecúdum, et incalescebant in veniendo eas

liṣtot.
ad bibendum.

Wayyej^amu ḥaṣṣon bel-ḥammaq^alot,
Et concipiebant pecúdes coram virgis,

watteládna ḥaṣṣon l^aquddim, n^aquddim
et pariebant pecúdes virgulatos, punctatos

uṭ^aluhim.
et maculosos.

W^aḥakk^asabim bifrid yaḇ^aqob, wayyitten
Agnos autem separavit Jacobus, et posuit

p^ane ḥaṣṣon bel-ḥaqod w^akol-jum
faciem gregis ad virgulatum et omne nigrum

b^aṣon laban; wayyáset lo l^adarim
in grege Labani; posuit vero sibi greges

l^abaḏdo, w^alo šatam ḥal-son
sibi soli, et non posuit eos juxta pecus

laban.
Labani.

W^aḥaya b^akol-yajem ḥaṣṣon ḥam^aquššarot
Et factum est in omni coire pecúdum robustarum

w^asam yaḇ^aqob bet-ḥammaq^alot l^abene
ut poneret Jacobus virgas ante oculos

ḥaṣṣon bar^aḥaṭim, l^ayajmenna
pecúdum in canalibus, ad coeundum ipsas

ḥammaq^alot.
coram virgis.

Ub^aḥal^aṭif ḥaṣṣon, lo yasim;
Sed in gignendo debiles pecúdes, non ponebat;

w^aḥaya ḥal^aṭufim l^alaban, w^aḥaq^asurim
et erat debiles Labano, robusti vero

l^ayaḇ^aqob.
Jacobus.

40 *Et posuit faciem gregis*; i. e. direxit vel duxit gregem. — *Sibi soli*; i. e. seorsum. Este verso es bastante obscuro y de interpretación difícil. El sentido más obvio parece ser éste: "Jacob separó los corderos (las crías ó el ganado lanar) en dos hatos ó grupos: llevó uno al rebaño de Labán, que se componía de reses listadas ó negras (v. 35), y el se quedó con el otro, manteniendo siempre alejados sus rebaños de los de su suegro". El texto samaritano discrepa bastante del hebreo; he aquí su traducción: "Agnos autem separavit Jacob, et posuit ante gregem arietem virgulatum, et omne nigrum in grege (*inter pecudes*) Labani; et posuit sibi greges sibi soli, et non posuit eos juxta pecus Labani". Ni al uno ni al otro siguen los Setenta, que dicen así: *Τὸς δὲ ἀμνὸς διεστειλεν* "posuit eos juxta pecus Labani". *Ἰακώβ. καὶ ἐστήκεν ἐναντίον τῶν προβάτων κρίον διαλελυτοὺς καὶ πᾶν ποικίλον ἐν τοῖς ἀμνοῖς καὶ διεχώρισεν αὐτοῦ...* "Agnos autem segregavit Jacobus, et statuit ante oves arietem subaluum et omne varium in agnis: et separavit, etc.". Las versiones latina y siríaca ni se avienen entre sí, ni con el original, ni con las otras versiones.

41 *In omni coire pecudum robustarum*; i. e. quotiescumque coibant pecudes robustiores. — *Ad coeundum ipsas*; i. e. ut coirent ipsae (pecudes).

42 *Sed in gignendo debiles pecudes*; i. e. sed cum pecudes gignerent debiles (agnos, aut hircos). — *Et erat*; i. e. erant.

43 ויפרץ האיש מאד מאד ויהי-לו

צאן רבות ושפחות ועבדים

וגמלים וחמורים:

Wayyifros *babîs m^ebod m^ebod: way^ebi lo*
Crevit itaque vir valde valde: et fuit ei
son rabbot, us^efajot, wab^abadim,
pecudes multae, et ancillae, et servi,
ug^emallim waj^amorim.
et cameli et asini.

CAP. XXXI

1 וישמע את-דברי בני-לבן לאמר

לקח יעקב את-כל-אשר

ל אביו וינו ומושר

לאבינו עשה את-כל-הכבוד

הזה:

Wayyisma^b *bet-dib^ere b^ene-laban, lemor:*
Audivit autem verba filiorum Labani, dicendo:
laqaj yab^aqob bet-hol-b^aser
abstulit Jacobus omnia quae
l^ehabinu; umeb^aser
patri nostro erant; et de his quae
l^ehabinu, basa bet-hol-b^ahhabcd
patri nostro erant, comparavit omnem copiam
ba^aze.
istam.

2 וירא יעקב את-פני לבן והנה

איננו עמו כתמול

שלשום:

Wayyar *yab^aqob bet-p^ene laban; w^ebinne*
Videbatque Jacobus vultum Labani; et ecce
b^en^ennu bimmo kit^emol
non erat ipse cum illo sicut heri et
sil^eom.
nudius tertius.

3 ויאמר יהיה אל-יעקב שוב

אל-ארץ אבותיך ולמולדתך

ואהיה עמך:

Wayyomer *y^ehova bel-yab^aqob: sub*
Et dixit Jehova Jacobo: revertere
bel-b^eres b^abot^eka, ul^emolad^eka
ad terram patrum tuorum, et ad patriam tuam
w^ebehye bimmak.
et ero tecum.

4 וישלח יעקב ויקרא לרחל

וללואה השדה אל-צאנו:

Wayyislaj *yab^aqob, wayyiqra l^erajel*
Misit itaque Jacobus, et advocavit Rachelam
ul^eleba bassade bel-sono;
et Liam in agrum ad gregem suum;

5 ויאמר להן ראה אנכי את-פני

אביכן כי איננו אלי

כתמול שלשם ואלהי אבי

היה עמדי:

Wayyomer *laben: robe hanoki bet-p^ene*
Et dixit eis: videns ego vultum
b^abiken, ki b^en^ennu belay
patris vestri, quod non sit ipse erga me
kit^emol sil^eom, welohe babi
sicut heri et nudius tertius, sed Deus patris mei
baya bimmaci.
fuit mecum.

43. Valde, valde; i. e. quamplurimum. — Et fuit ei pecudes; i. e. et fuerunt ei pecudes.

1. Omnem copiam istam, "toda esa abundancia," de bienes, todas esas riquezas; omnes opes istas.

2. Sicut heri et nudius tertius (hebrais.), "como ayer y antes de ayer," como antes; sicut antehac.

4. Videns ego, etc.; i. e. video ego, "voy viendo que vuestro padre no me muestra la misma cara que antes de ahora."

6	יאתנה ידעתן כי בכל-נהי עבדתי את-אביכן:	<i>W^ebattēna</i> Vos enim	<i>y^edabten.</i> nostis	<i>ki</i> quod	<i>b^ekol-koji</i> cum omni vi mea
7	ואביכן התל בו והחלף את-משכתי עשות מנים ולא נתנו אלהים להי' עמדי:	<i>Wab^abiken</i> Pater autem vester	<i>bētel</i> fefellit	<i>bi,</i> me,	<i>w^ebej^alif</i> et mutavit
8	אם-נה ואמר נקדים יהיה שכרד וילדו כל-הצאן נקדים ואם-נה ואמר עקדים יהיה שכרד וילדו כל- הצאן עקדים:	<i>bet-maskurti</i> mercedem meam	<i>b^asēret</i> decem	<i>monim:</i> vicibus:	<i>w^elo</i> sed non
		<i>n^etano</i> permisit ei	<i>b^elobim</i> Deus	<i>l^ebarabⁱ</i> male facere	<i>bimmadi.</i> mihi.
		<i>Him-ko</i> Si ita	<i>yomar:</i> dicebat:	<i>«n^equddim</i> « punctata	<i>yibye</i> erunt
		<i>s^ekarēka»,</i> merces tua »,	<i>w^eyal^edu</i> tunc pariebant	<i>kol-baššon</i> omnes pecudes	
		<i>n^equddim;</i> punctata;	<i>w^ebim-ko</i> et si ita	<i>yomar:</i> dicebat:	<i>«b^aquddim</i> « virgulata
		<i>yibye</i> erunt	<i>s^ekarēka»,</i> merces tua »,	<i>w^eyal^edu</i> tunc pariebant	<i>kol-</i> omnes
		<i>baššon</i> pecudes	<i>b^aquddim.</i> virgulata.		
9	ויצל אלהים את-מקנה אביכם ויתן-לי:	<i>Wayyassel</i> Et abstulit	<i>b^elobim</i> Deus	<i>bet-miqne</i> possessionem	<i>ba^abiken,</i> patris vestri,
				<i>wayyittlen-li.</i> et dedit mihi.	
10	ויהי בעת יהם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על- הצאן עקדים נקדים וברדים:	<i>Way^abi</i> Factum est enim	<i>b^ebet</i> in tempore	<i>yajem</i> coeundi	<i>baššon,</i> pecudes,
		<i>wabesse</i> ut levarem	<i>bēnāy,</i> oculos meos,	<i>wabēre</i> et viderem	<i>baj^alom</i> in somnio
		<i>w^ebinne</i> et ecce	<i>ba^abattudim,</i> hirci,	<i>ba^abolim</i> qui ascendebant	<i>bal-</i> super
		<i>baššon,</i> pecudes,	<i>b^aquddim,</i> variegati,	<i>n^equddim</i> punctati	
			<i>ub^eruddim.</i> et grandinati erant.		
11	ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני:	<i>Wayyōmer</i> Dixitque	<i>belāy</i> mihi	<i>malbak</i> angelus	<i>ba^ab^elobim</i> Dei
				<i>ba^aj^alom:</i> in somnio:	
		<i>¡yal^aqob!</i> ¡Jacob!	<i>wahomar:</i> et dixi:	<i>binnēni!</i> ecce me!	
12	ויאמר שא-נא עיניך וראה כל-העתדים העלים על-הצאן עקדים נקדים גברדים:	<i>Wayyōmer:</i> Et dixit:	<i>sa-na</i> leva nunc	<i>bēnēka,</i> oculos tuos,	<i>ur^ebe</i> et vide
		<i>kol-ba^abattudim,</i> omnes hircos,	<i>ba^abolim</i> qui ascendunt	<i>bal-baššon,</i> super pecudes,	
		<i>b^aquddim,</i> variegatos,	<i>n^equddim,</i> punctatos,	<i>ub^eruddim;</i> et grandinatos esse;	

8 *Punctata erunt*, etc.; i. e. pecudes punctatae erunt merces tua, "las (reses) pintas serán tu salario „ — *Virgulata*; i. e. pecudes virgulatae, "las reses listadas „

9 *Possessionem*; i. e. possessionem pecuariam, opes pecuarias.

10 *Grandinati*; i. e. maculis grandineis sparsi.

12 *Faciens tibi*, "te está haciendo „, facit tibi.

כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְבֶן

עֲשֵׂה לִּי :

13 אֲנִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחָה

שָׁם מִצְבָּה אֲשֶׁר נִדְוֶה לִּי שָׁם

נִדְוֶה עִתָּה קֹיָם עַד מִן־הָאָרֶץ

הַזֹּאת וְשׁוֹב אֶל־אָרֶץ מִלְּדוֹתֶיךָ :

14 וַתַּעַן רַחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרָה לּוֹ

הָעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה

בְּבֵית אֲבִינוּ :

15 הֲלוֹא נִכְרוֹיֹת נִחְשְׁבָנוּ לּוֹ כִּי

מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אֲבוֹל

אֶת־נַפְשָׁנוּ :

16 כִּי כָל־הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים

מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ

וַעֲתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים

אֵלַי עֲשֵׂה :

17 וַיִּקָּם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת־בָּנָיו

וְאֶת־נָשָׁיו עַל־הַגְּמָלוֹם :

18 וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רֹכְשׁוֹ

אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קְנִיָּנוּ

אֲשֶׁר רָכַשׁ בַּפְּדֹן אִרְם

לְבֹאֵא אֶל־יִצְחָק אֲבִיו

אֶרֶץ כְּנָעַן :

ki *rabiti* *bet* *kol-b^aser* *laban*
nam *vidi* *omnia* *quae* *Labanus*

hosel-lah.
faciens tibi.

Hanoki *babel* *bet-bel,* *b^aser* *masajta*
Ego sum *Deus* *Bethelis,* *quo* *unxisti*

šam *masseba,* *b^aser* *nadartal-li* *šam*
ibi *statuam,* *quo* *vovisti mihi* *ibi*

neder; *batta* *qum,* *se* *min-bahares*
votum; *nunc* *surge,* *exi* *de terra*

baqqot, *w^esub* *bel-beres* *moladlêka.*
hac, *et revertere* *ad terram* *ortus tui.*

Wattābian *rajel* *w^elea,* *wattomārna* *lo:*
Responditque *Rachela* *et Lia,* *et dixerunt* *ei:*

šabod *lānu* *jēleq* *w^enaj^ala*
an adhuc est *nobis* *pars* *et haereditas*

b^ebēt *habimu?*
in domo *patris nostri?*

šH^alo *nokriyot* *nejšābnu* *lo,* *ki*
Nonne *alienae* *habitaе sumus* *ab eo,* *cum*

m^ekarānu, *wayyōkal* *gam-bahol*
vendidit nos, *et consumit* *etiam consumendo*

bet-kaspēnu?
pecuniam nostram?

Ki *kol-bahōser* *b^aser* *bišsil* *b^elobim*
Nam *omnis opulentia* *quam* *abstulit* *Deus*

mehabinu *lānu* *bu* *ul^ebanēnu;*
a patre nostro *nobis* *ipsa* *et filiis nostris est;*

w^ebatta *kol* *b^aser* *hamar* *b^elobim*
itaque *omnia* *quae* *dixit* *Deus*

belēka, *b^ese.*
ad te, *facito.*

Wayyāqom *yab^aqob,* *wayyissa* *bet-banaw*
Surrexit igitur *Jacob,* *et sustulit* *filios suos*

w^ebet-našaw *hal-bagg^emallim.*
et uxores suas *super camelos.*

Wayyinbag *bet-kol-miqnebu,* *webet-kol-r^ekušo*
Et egit *omne pecus suum,* *et omnes opes suas*

b^aser *rakaš,* *(migne* *qinyano*
quas *comparaverat,* *(pecus* *acquisitionis suae*

b^aser *rakaš* *b^efaddan* *b^aram)*
quod *acquisiverat* *in Padan* *Aram)*

labo *bel-yisjaq* *babiw*
ad veniendum *ad Isaacum* *patrem suum*

bārša *k^enāḥan.*
in terram *Chanaan.*

13 *Quo unxisti ibi..., quo vovisti ibi (hebrais.), ubi unxisti..., ubi vovisti.*

14 *Et consumit etiam consumendo, "y está consumiendo sin cesar."*

18 *Et egit, "y se llevó por delante."* — *Ad veniendum, "para ir," para volver; ut veniret.*

19 ולבן הלך לגזז את-צאנו

ותגנב וחל את-התרפים אשר
לאביו:

20 ויגנב יעקב את-לב לבן

הארמי על-בלי הגיד לו
כי ברח הוא:

21 ויברח הוא וכל-אשר-לו

ויוקם ויעבר את-הנהר
וושם את-פניו הר הגלעד:

22 ויגד ללבן ביום השלישי

כי ברח יעקב:

23 ויוקם את-אחיו עמו ויודף

אחריו דרך שבעת ימים
וידבק אתו בהר הגלעד.

24 ויבא אלהים אל-לבן הארמי

בהלם הלילה ויאמר לו
השמו לך פן-תדבר עם
יעקב מטוב עד-רוע:

25 וישג לבן את-יעקב

ויעקב תקע את-אהלו בהר
ולבן תקע את-אחיו
בהר הגלעד:

W^elaban balak ligzoz bet-sono:
Labanus autem abierat ad tondendum oves suas:

wattignob rajel bet-batt'rafim, b^aser
et subripuit Rachela Teraphos, qui
l^ehabiba.
patri suo erant.

Wayyignob ya^lb^aqob bet-leb laban
Et fefellit Jacobus animum Labani

bab^arammi, bal-b^eli biggid lo
aramaei, eo quod non indicavit ei
ki boré^ej hu.
quod fugiens ipse.

(Wayyibra^j hu w^ekol-b^aser-lo)
(Fugit enim ipse cum omnibus quae ei erant)

wayyáqom, wayyab^abor bet-bannabar,
et surrexit, et transivit flumen,

wayyásem bet-panaw bar baggilbad.
et posuit faciem suam ad montem Galaad.

Wayyuggad l^elaban bayyom bašš^eliši
Nunciatumque est Labano in die tertio

ki baraj ya^lb^aqob.
quod fugisset Jacobus.

Wayyiqqaj bet-bejaw bimmo, wayyirdof
Et sumsit fratres suos secum, et secutus est

baj^araw dèreh sibbat yamim;
post eum itinere septem dierum;

wayyadbeq boto b^ebar baggilbad.
assecutusque est eum in monte Galaad.

Wayyabo b^elobim bel-laban bab^arammi
At venit Deus ad Labanum aramaeum

baj^alom balláyla, wayyómer lo:
in somnio noctis, et dixit ei:

«biššamer l^eka pen-l^edabber bim
«cave tibi ne loquaris cum

ya^lb^aqob: miššob bad-rab.»
Jacobus: a bono usque ad malum.»

Wayyasseg laban bet-ya^lb^aqob:
Assecutus est igitur Labanus Jacobum:

w^eya^lb^aqob taqab bet-hob^elo babar,
et Jacobus fixerat tentorium suum in monte,

w^elaban taqab bet-bejaw
Labanus quoque fixit cum fratribus suis

b^ebar baggilbad.
in monte Galaad.

19 ותרפים (terafim), "los dioses penates... Labán no había abandonado el culto idolátrico que sus abuelos aprendieron y practicaron en Ur Casdim. (Josué, XXIV, 2.)"

20 Quod fugiens ipse, "que se marchaba"; se fugere.

21 Posuit (convertit) faciem suam; i. e. tetendit, "se dirigió hacia el monte de Galaad", situado al oriente de Palestina.

24 A bono usque ad malum; i. e. neque bonum, neque malum.

26 ויאמר לבן ליעקב מה עשית

ותגנב את-לבבי ותנהג

את-בנתי כשבויות הרב:

27 למה נחבאת לברח ותגנב

אתי ולא-הגדת לי. ואשלחך

בשמחה ובשירים בתך

ובכנור:

28 ולא נמשתני לנשק לבני

ולבנתי עתה הסכלת עשו:

29 וש-לא ידו לעשות עמכם

רע ואלהי אביכם אמש

אמר אלי לאמר השמר לך

מדברי עם-יעקב משוב

עדר-רע:

30 ועתה הלך הלכת כי-ננסף

ננספתה לבית אביך

למה גנבת את-אלהי:

31 ויען יעקב ויאמר ללבן

כי יראתי כי אמרתי פן-תגזול

את-בנותיך מעמי:

32 עם אשר תמצא את-אלהיך לא

Wayyómer laban l'yābāqob: ¿ma basita
Dixitque Labanus Jacobo: ¿cur fecisti

wattignob bet-l'babī, watt'nabeg
et fefellisti animum meum, et abduxisti

bet-b'notāy, his'buyot jāreb?
filias meas, quasi captivas gladio?

¿Lámma najbēta libró'j? wattignob
¿Quare te abscondisti ad fugiendum? et fefellisti

boti, w'lo biggādta li, wab'šallej'ka
me, et non indicasti mihi, ut dimitterem te

b'simja ub'širim, b'tof
cum laetitia et cum canticis, cum tympano

ub'kinnor?
et cum cithara?

W'lo n'faštāni l'našseq l'banāy
Non enim permisisti me osculari filios meos

w'lib'notāy: batta bishálta b'so.
et filias meas: nunc stulte egisti faciendo.

Yeš-l'bel yadi lab'sot bimmakem
Est in potestate manus meae facere vobiscum

raḅ; welobe b'biķem bēmes
malum; sed Deus patris vestri nocte praeterita

bamar belāy lemor: «biššamer l'ka
dixit mihi dicendo: «cave tibi

middabber bim yaḅ'qob miṭṭob
a loquendo cum Jacobo a bono

baḁ-raḅ».
usque ad malum ».

W'batta balok balákta, ki niksof
Jam vero abeundo abiisti, quia desiderando

niksáfta l'bet habika:
desiderabas venire in domum patris tui:

¿lámma ganábtā bet-b'lobāy?
¿quare subripiuisti deos meos?

Wayyāban yaḅ'qob, wayyómer l'laban:
Respondit autem Jacobus, et dixit Labano:

ki bamārti, pen-tigzol bet-b'notéka
quia dicebam, ne forte detraheres filias tuas

meḅimmi.
a me.

H'im b'šer timša bet-b'lobéka, lo
Apud quem inveneris deos tuos, non

26 ¿Cur fecisti et fefellisti (hebr.); i. e. ¿cur fefellisti? El verbo עשה (*hasa*) se emplea aquí pleonásticamente para dar más energía a la expresión.

27 Quare te abscondisti ad fugiendum?; i. e. ¿quare clam aufugisti?, "¿por qué te has escapado a escondidas?".

28 Stulte egisti faciendo, "has procedido neciamente al obrar así..

29 אביכם (*h'biķem*), patris vestri; el texto samaritano אבִיךָ (*habika*), patris tui, y esta variante, preferible a la del original, se ha conservado en algún código y en la versión de los Setenta.

30 Abeundo abiisti, "has partido de prisa, precipitadamente.. — Desiderando desiderabas, "deseabas vivamente..

31 Quia dicebam; i. e. quia cogitabam, "porque me decía, porque pensaba.. que acaso me quitarías tus hijas.

וַיְחִי נֶגֶד אֶחָיו הַכּוֹר

לֶךְ מִה עֲמָדוֹ וְקָה לֶךְ

וְלֹא-יָדַע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל

נִגְבָּתָם:

33 וַיּוּבֹא לִבְנֵי בָאֵהֶל-יַעֲקֹב

וּבָאֵהֶל לֵאָה וּבָאֵהֶל

שְׁתֵּי הָאִמָּהֹת וְלֹא מָצָא

וַיֵּצֵא מֵאֵהֶל לֵאָה וַיּוּבֹא

בָּאֵהֶל רַחֵל:

34 וְרַחֵל לָקְחָה אֶת-הַתְּרָפוֹת וַתִּשְׁמַם

בְּכֹר הַגִּמְלָה וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם

וַיִּמְשַׁשׁ לִבְנֵי אֶת-כָּל-הָאֵהֶל

וְלֹא מָצָא:

35 וַתֹּאמֶר אֶל-אֲבִיהָ אֶל-יִהוּר בְּעֵינֵי

אֲדָנִי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוֹם

מִפְּנֵיךְ כִּי-דֶרֶךְ נָשִׁים לִי

וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מָצָא אֶת-הַתְּרָפוֹת:

36 וַיִּהְיֶה לַיַּעֲקֹב וַיִּרְבּוּ בָלֶבֶן

וַיֵּעַן וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלֶבֶן

מִה-פָּשַׁעִי מִה חֲטָאתִי

כִּי דָלַקְתָּ אַחֵרִי:

37 כִּי-מִשַּׁשְׁתָּ אֶת-כָּל-כְּלִי

yijye nēged bajinu: bahker
vivat coram fratribus nostris: intueri

l'ka ma himmadi, w'qaj lak:
tibi quid apud me sit, et recipe tibi:

(w'lo-yadab yal'qob ki rajel
(non enim sciebat Jacobus quod Rachela

g'nabalam).
subripuisset eos).

Wayyabo laban b'bohel-yal'qob,
Et ingressus est Laban in tentorium Jacobi,

ub'bohel leba, ub'bohel
et in tentorium Liae, et in tentorium

s'te bab'maḥot, w'lo maša:
duarum ancillarum, sed non invenit:

wayyese mebohel leba, wayyabo
et exiit de tentorio Liae, et introiit

b'bohel rajel.
in tentorium Rachelae.

(W'rajel laq'ja bet-batt'rafim, watt'simem
(Rachel vero ceperat Teraphos, et posuerat eos

b'har baggamal, watt'sheb b'lehem):
in lectica cameli, sedebatque super eos):

way'maššes laban bet-kol-babobel
et contrectavit Labanus totum tentorium

w'lo maša.
sed non invenit.

Wattomer bel-habiba: bal-yijar b'bene
Dixitque patri suo: ne exardescat in oculis

b'doni ki lo hukal laqum
domini mei quod non possim surgere

mippaneka, ki derek našim li:
coram te, nam via mulierum est mihi:

way'jappes, w'lo maša bet-batt'rafim.
scrutatusque est, sed non invenit Teraphos.

Wayyijar l'yal'qob, wayyareb b'laban:
Tunc exiit Jacobo, et iurgatus est cum Laban:

wayyaban yal'qob wayyomer l'laban:
et exorsus est Jacobus et dixit Labano:

zma-pišbi, ma jattati,
quod delictum meum, quod peccatum meum,

ki dalāqta haj'ray?
quod acriter persequeris me?

Ki miššāšta bet-kol-kelāy,
Cum contrectasti omnem supellectilem meam,

33 *Et ingressus est Laban;* el texto samaritano añade וַיַּחֲפֹשׂ (*way'jappes*), et diligenter quaesivit in tentorio Jacobi, et in tentorio Liae, etc. Según los Setenta, Labán entró primero en la tienda de Lia, y después en la de Jacob.

34 *In lectica cameli;* i. e. in lectica camelina; "especie de litera, cubierta con un toldo, que se sujetaba sobre los aparejos del camello, y en la que podían colocarse cómodamente las mujeres y los niños."

35 *Ne exardescat in oculis domini mei;* i. e. ne sit ira (vel ne displiceat) in oculis domini mei.— *Via mulierum est mihi;* i. e. quae solent mulieres, patior; menstrua sum.

36 *Exarxit Jacobo;* i. e. iratus est Jacobus.— *Et exorsus est,* "y comenzó su discurso, tomó la palabra."

מה-מצאת מכל כלי-

ביתך שים כה נגד אחי

ואחך ויונחו בין שנינו:

38 זה עשרים שנה אנכי עמך

רחליך ועזיך לא שכלו

ואולי צאנך לא אכלתי:

39 טרפה לא-הבאתי אליך אנכי

אחטנה מידי תבקשנה

גנבתי יום וגנבתי לילה:

40 היותי ביום אכלני חרב

וקרח בלילה ותדד שנותי

מעוני:

41 זה-לי עשרים שנה בביתך

עבדתך ארבע-עשרה שנה בשתי

בנתך ושש שנים בצאנך

ותהלך את-משכנותי עשרת

מנים:

42 לולי אלהי אבי אברהם

ופחד יצחק היה לי כו

עתה רוקם שלחתנו את-ענינו

zma-masáta *mikkol* *h^ele-*
quid invenisti ex omni supellectili

betéka? *sim* *ko* *néged* *hajáy*
domus tuae? pone hic coram fratribus meis

w^ebajéka, *w^eyokiju* *bén* *s^enenu.*
et fratribus tuis, ut jus dicant inter duos nos.

Ze *hesrim* *sana* *banoki* *bimmak;*
Jam viginti annos ego fui tecum;

r^ejeléka *w^ebizéka* *lo* *sikkélu,*
oves tuae et caprae tuae non abortiverunt,

w^ebele *son^eka* *lo* *bakálti.*
et arietes gregis tui non comedi.

T^erefa *lo* *bebéti* *beléka,* *banoki*
Dilaniatum non adduxi ad te, ego

b^ajatténna, *miyyadi* *t^ebaq^esénna:*
luebam illud, de manu mea requiberas illud:

g^enub^eti *yom* *ug^enub^eti* *láyla.*
furatum interdiu et furatum nocte.

Hayiti *bayyom,* *b^akaláni* *jóreb,*
Fui interdiu, consumebat me aestus,

w^eqeraj *balláyla,* *wattiddad* *s^enati*
et gelu noctu, et recedebat somnus meus

mehenáy.
ab oculis meis.

Zel-li *hesrim* *sana* *b^ebétéka;*
Jam mihi viginti anni in domo tua;

B^abadtika *barbab^e-hesre* *sana* *bis^ete*
servivi tibi quatuordecim annos pro duabus

b^enotéka, *w^eses* *sanim* *b^esonéka,*
filii tuis, et sex annos pro grege tuo,

wattaj^alef *bet-mashurti* *b^aséret*
et commutasti mercedem meam decem

monim.
vicibus.

Lule *b^elohe* *babi,* *b^elohe* *babrabam*
Nisi Deus patris mei, Deus Abrahami

ufajad *yisjaq* *baya* *li,* *hi*
et timor Isaaci fuisset pro me, (quia)

batta reqam *sillajtáni:* *bet-bonyi*
nunc vacuum dimisisses me: afflictionem meam

38 *Jam viginti annos*, "ya veinte años, nada menos que veinte años."

39 *Dilaniatum*; i. e. pecudes á feris dilaniatas. — *תבקשנה* (*tbaq^eséna*), *requirebas illud*, "me lo exigías, ó podías exírmelo." En el texto samaritano falta esa palabra, de modo que forma este sentido: *Dilaniatum non adduxi ad te, ego luebam de manu mea sublatum furto interdiu, sublatum furto nocte*. La versión de los Setenta se acomoda al texto samaritano.

41 *Commutasti mercedem meam decem vicibus* (decies). No es fácil averiguar el origen de la ridícula interpretación de los Setenta: *καὶ ἀπαρξάμενος ἐκ τῆς ἀποδομῆς μου δέκα ἀντάμματα*; *et decepisti mercedem meam decem agnabus*.

42 *Timor Isaaci*; i. e. is quem timet, veretur Isaacus; Deus Isaaci. — *Judicavit* (causam meam) *nocte praeterita*, "ha fallado mi causa, ha sentenciado á mi favor la noche pasada." O, según la interpretación de los Setenta y de la Vulgata, *Arguit* (te) *nocte praeterita*.

וְאֵת־יִגְיֹעַ כְּפִי רָאָה

אלהים ויונה אמש:

43 וַיַּעַן לְבֶן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב

הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנוֹת בְּנֵי

וְהַצֹּאֵן צֹאֲנֵי וְכָל אֲשֶׁר

אַתָּה רָאָה לִי־הוּא וּלְבִנֹתַי

מִה־אֲעֲשֶׂה לְאֵלֹהֵי הַיּוֹם אוֹ

לְבָנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ:

44 וַעֲתָה לֵכָה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי

וְאַתָּה וְהִיא לְעֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ:

45 וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ

בַּמִּצְבָּה:

46 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לָקְטוּ

אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ

גֹּל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל־הַגֹּל:

47 וַיִּקְרָא־לוֹ לְבֶן יֶגֶר שֶׁהוּא

וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעָד:

48 וַיֹּאמֶר לְבֶן הַגֹּל הַזֶּה עֵד

בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן

קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעָד:

49 וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְצַף

w^ebet y^egi^ab happáy raba
et laborem manuum mearum vidit

b^elohím, wayyókaj hámeš.
Deus, et iudicavit nocte praeterita.

Wayyáiban laban, wayyómer bel-yab^eqob:
Respondit autem Laban, et dixit Jacobo:

habbanot b^enotáy, w^ehabbanim banáy,
hae filiae sunt filiae meae, et hi filii sunt filii mei,

w^ehasson soni, w^ekol, b^ešer
et hoc pecus est pecus meum, et omne, quod

batta robe, li-hu: w^elib^enotáy,
tu videns, mihi illud: filius vero meus,

¿ma-bel^ese labélle hayyom bo
¿quid faciam istis hodie aut

lib^eneben, b^ešer yaládu?
filiis earum, quos pepererunt?

W^ebatta l^eka! níkr^eta b^erit b^eni
Nunc ergo age! pangamus foedus ego

w^ebátta, w^ehaya l^ebed beni uben^eka.
et tu, ut sit testis inter me et inter te.

Wayyiqqaj yab^eqob hábén; way^eriméba
Sumsit itaque Jacobus lapidem; et erexit eum

masseba.
in cippum.

Wayyómer yab^eqob l^ehejaw: liq^etu
Dixitque Jacobus fratribus suis: colligite

b^ebanim; wayyiq^eju b^ebanim, wayyab^esu-
lapides; et sumserunt lapides, feceruntque

gal; wayyok^elu šam bal-haggal.
acervum; et comederunt ibi super acervum.

Wayyiqra-lo laban «y^egar sab^eduta»;
Appellavitque eum Labanus «Yegar saaduta»;

w^eyab^eqob qara lo «galbed».
Jacobus vero appellavit eum «Galed».

Wayyómer laban: baggal bazze bed
Dixitque Labanus: acervus iste sit testis

beni uben^eka hayyom: bal-ken
inter me et inter te hodie: idcirco

qara-s^emo galbed,
appellavit nomen ejus Galed,

W^ebammispa; b^ešer bamar: yišef
Et Mitspa; quia dixit: speculetur

43. *Omne quod tu videns*; i. e. omne quod vides, quicquid vides, "todo cuanto estás viendo".

44. Los Setenta añaden al final de este versículo: *עַד כִּי יִבְרָא אֱלֹהִים יְהוָה וְיִבְרָא אֱלֹהִים יְהוָה וְיִבְרָא אֱלֹהִים יְהוָה*. Dixit autem ei: *Ecce nemo nobiscum est; vidit Deus testis inter me et te.*

47. *יֶגֶר שֶׁהוּא* (*yegar sab^edutá*), nombre arameo que significa lo mismo que el hebreo *גַּלְעָד* (*galhed*), *mano del testimonio* (*acervus testimonii*).

49. *הַמִּצְפָּה* (*hammispa*), *specula*, "la atalaya", de donde tomó el nombre la ciudad de Masfa. — *Vir a socio suo* (hebrais.) *alter ab altero.*

יְהוָה בִּינִי וּבִינְךָ כִּי

נִסְתֵּר אִישׁ מִרְעֵהוּ:

50 אִסְתַּעֲבָה אֶת־בְּנֹתַי וְאִסְתַּחֲקָה נָשִׁים

עַל־בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנִי

וְאֵה אֱלֹהִים עַד בִּינִי וּבִינְךָ:

51 וַיֹּאמֶר לְבֵן לִיעֶקֶב הִנֵּה הַגֵּל

הַזֶּה וְהִנֵּה הַמִּצֵּבָה אֲשֶׁר יוֹיְתִי

בִּינִי וּבִינְךָ:

52 עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד־הַמִּצֵּבָה

אִסְתַּחֲקָה לֹא־אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת־הַגֵּל

הַזֶּה וְאִם־אֶתְּהָ אֶל־אֶתְעֵבֶר אֵלָיו

אֶת־הַגֵּל הַזֶּה זֹאת־הַמִּצֵּבָה

הַזֹּאת לְרַעָה:

53 אֱלֹהֵי אֲבִירָהּ וְאֱלֹהֵי נַחֲוִיר יִשְׁפְּטוּ

בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִירָהּ וְיִשְׁבַּע

יַעֲקֹב בַּפֶּה אֲבִיו יִצְחָק:

54 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר

וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֹאֲכֹל־לֶחֶם

וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיִּלְוּנוּ בָּהָר:

y'howa *beni* *ubênêka,* *hi*
Jehova inter me et inter te, cum

nissater *biš* *merebêbu.*
occulti erimus vir a socio suo.

Him-t'banne *bet-b'notây,* *w'him-tiqqaj* *našim*
Si affligeris filias meas, et si acceperis uxores

bal-b'notây, (*bên* *biš* *himnânu*)
praeter filias meas, (non est vir nobiscum)

r'be, *b'lobim* *l'ed* *beni* *ubênêka.*
vide, Deus est testis inter me et inter te.

Wayyômer *laban* *l'yašqob:* *binne* *haggal*
Dixit quoque Laban Jacobo: ecce acervus

hazze, *w'binne* *hammasseba* *b'ser* *yariti*
iste, et ecce cippus quem posui

beni *ubênêka.*
inter me et inter te.

H'ed *haggal* *hazze,* *w'bēda* *hammasseba,*
Testis sit acervus iste, et testis sit cippus,

bim-hāni *lo-bel'bor* *belēka* *bet-haggal*
quod ego non transibo ad te acervum

hazze: *w'bim-hātta* *lo-lab'bor* *belāy*
istum: et quod tu non transibis ad me

bet-haggal *hazze,* *w'bet-hammasseba*
acervum istum, et cippum

hazzeot *l'raša.*
istum ad malum.

H'lobe *habraham* *welobe* *najor* *yisṣp'tu*
Deus Abrahami et Deus Nachoris judicent

bênenu, *b'lobe* *b'bibem:* *wayyisšabab*
inter nos, Deus patris eorum: et juravit

yašqob *b'fajad* *habiw* *yisjaq.*
Jacobus per timorem patris sui Isaaci.

Wayyizbaj *yašqob* *zēbaj* *baḥar,*
Et mactavit Jacobus victimam in monte,

wayyigra *l'hejaw* *leb'kol-lajem:*
et invitavit fratres suos ad comedendum panem:

wayyok'lu *lajem,* *wayyalinu* *baḥar.*
et comederunt panem, et pernoctarunt in monte.

CAP. XXXII

וַיִּשְׁכֶּם לְבֵן בֹּקֶר

וַיִּגְשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו

Wayyaškem *laban* *babbôqer,*
Et surrexit mane Labanus in matutino,

way'našseq *l'banaw* *w'lib'notaw,*
et deosculatus est filios suos et filias suas,

53 *Judicent*: el texto samaritano יִשְׁפְּטוּ (*yisṣp'tu*), *judicet* (en singul.), como todas las antiguas versiones. — *Deus patris eorum*: faltan en muchos códigos esas palabras, que tampoco tradujeron los Setenta; el texto samaritano dice: *Deus Abrahami*.

54 *Victimam*; i. e. victimas, animalia.

ויברך אתהם וילך וישב	<i>way^abárek bethem: wayyélek, wayyáso</i> benedixitque eis: et abiit, et reversus est
לבן למקמו:	<i>laban lim^aqomo.</i> Laban in locum suum.
2 ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים:	<i>W^eyab^aqob balak l^adarko, wayyifg^ahu-bo</i> Jacobus vero ivit viam suam, et occurrerunt ei <i>malb^ake b^alobim.</i> angeli Dei.
3 ויאמר יעקב באשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם-המקום ההוא מחנים:	<i>Wayyómer yab^aqob hab^aser raham:</i> Et ait Jacobus quando vidit eos: <i>«maj^ane b^alobim x^a»; wayyiqra</i> «exercitus Dei est hic»; ideo appellavit <i>šem bammaqom babu maj^anáyim.</i> nomen loci illius Machanaim.
4 וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום:	<i>Wayyislaj yab^aqob malbakim l^afanaw</i> Misit autem Jacob nuncios ante se <i>bel-šesaw bajiw, bārša sebīr,</i> ad Esavum fratrem suum, in terram Seir, <i>s^ade b^adom.</i> in agrum Edom.
5 ויצו אתם לאמר נה תאמרו לאדני לעשו נה אמר עבדך יעקב עם-לבן גרתי ואחר עד-עתה:	<i>Way^asaw hotam lemor: ko tom^arun</i> Praecepitque eis dicendo: sic alloquimini <i>ladoni l^ašesaw: «ko bamar</i> dominum meum Esavum: «Sic dicit <i>bab^aka yab^aqob: bim-laban</i> servus tuus Jacobus: apud Labanum <i>gārti, wabejar bad-batta.</i> peregrinatus sum, et moratus sum hucusque».
6 ויהי-לו שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני לומר לך בעיניך:	<i>«Way^abi-li šor waj^amor, šon w^ašēbed</i> «Et est mihi bos et asinus, pecus et servus <i>w^ašifja: wabes^al^aja l^abaggid</i> et ancilla: misi itaque ad nunciandum <i>ladoni limšo-jen</i> domino meo ad inveniendum gratiam <i>b^abenéka».</i> in oculis tuis».
7 וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר באני אל-אחיד אל-עשו וגם הלך לקראתך וארבע-מאות איש עמו:	<i>Wayyašubu hammalbakim bel-yab^aqob,</i> Sed reversi sunt nuncii ad Jacobum, <i>l^amor: bānu bel-bajika</i> dicens: venimus ad fratrem tuum, <i>bel-šesaw, w^agam boleka liqrat^aka</i> ad Esavum, et etiam incedens in occursum tui <i>w^abarbab^a-mehot biš bimmo.</i> et quadringenti viri cum eo.

3 *Machanaím*; i. e. castra, seu agmina. Nombre propio de una ciudad (edificada después en aquel sitio) en los confines de la tribu de Gad y la de Manasés.

4 *In terram Seir*, "al país de Seir", vasta región que se extendía desde el sur de la Palestina hasta el golfo Elamítico. — *In agrum Edom*, "al territorio de Edom", ó de Esaú, de donde tomó el nombre la Idumea.

6 *Bos et asinus*, etc.; i. e. boves et asini, etc. — *Ad inveniendum* (ut inveniam) *gratiam in oculis tuis*, i. e. ut favorem tuum consequar, "para granjearme tu favor, tu benevolencia".

7 *Et etiam incedens*, etc., et ipse (Esavus) incedit, venit obviam tibi.

8 וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר

לֹו וַיַּחַץ אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ

וְאֶת־הָעֶזְאֵן וְאֶת־הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים

לשני מחנות:

9 וַיֹּאמֶר אֶם־יָבוֹא עֲשׂוֹ אֱלֹהֵי־הַמַּחֲנֶה

הָאֶחָד וְהַכְהוּ יִהְיֶה הַמַּחֲנֶה

הַנֶּשָׂאֵר לַפְּלִיטָה:

10 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי

אֲבוֹהִים וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק

יְהוָה הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב

לָאָרֶץ וּלְמִוְלָדְתְּךָ וְאִיטִיבָהּ

עִמָּךְ:

11 קָטַנְתִּי מְכַל הַחַסְדִּים וּמְכַל

הָאֵמֶת אֲשֶׁר עָשִׂים אֶת־עַבְדְּךָ

כִּי בִמְקָלִי עָבַדְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן

הַזֶּה וְעַתָּה הֵיטֵי לִשְׁנֵי מַחֲנֹת:

12 הַצִּוְלָנִי נָא מִיָּד אֶחָד מִיָּד

עֲשׂוֹ כִי־יֹרָא אֲנִי אֶתְּךָ־יָבוֹא

וְהִכְנִי אִם־עַל־בָּנִים:

13 וְאַתָּה אֹמֶרֶת הֵיטֵב אִיטִיב

עִמָּךְ וּשְׂמִיתִי אֶת־זֶרְעְךָ כְּחֹל

הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסָּפֵר

מֵרֹב:

Wayyira yab^aqob m^abod, wayyēser
Timuit ergo Jacob valde, et angustum fuit

lo: wayyājaš bet-bābam b^aser-bitto,
ei: et divisit populum qui erat cum eo,

w^abet-bāsson w^abet-babbaqar w^abagg^amallim
et pecus et armentum et camelos

lis^ane maj^anot.
in duo agmina.

Wayyōmer: him-yabo ḥesaw bel-ḥammaj^ane
Dixit enim: si invaserit Esavus agmen

ḥabajat, w^abikkābu, w^aḥaya ḥammaj^ane
unum, et percusserit illud, et erit agmen

ḥannišhar lif^aleṭa.
superstes in evasionem.

Wayyōmer yab^aqob: b^aloḥe ḥabi
Dixitque Jacob: Deus patris mei

ḥabrabam, weloḥe ḥabi yisjaq,
Abrahami, et Deus patris mei Isaaci,

y^aḥowa, ḥabomer belay, šub
Jehova, qui dixisti mihi, revertere

l^aḥars^aka, ul^amoladt^aka, w^aḥetiba
in terram tuam, et patriam tuam, et benefaciam

ḥimmak.
tibi.

Qatōnti mikkol ḥaj^asadim, umikkol
Parvus sum prae omnibus beneficiis, et prae omni

ḥab^amet b^aser ḥašila bet-ḥabdeka;
fide quam fecisti cum servo tuo;

ki b^amaq^ali ḥabārti bet-ḥayyarden
nam cum baculo meo transivi Jordanem

ḥazze, w^aḥatta ḥayiti lis^ane maj^anot.
istum, nunc vero sum in duo agmina.

Ḥaššilēni, na, miyyad baji, miyyad
Libera me, quaeso, de manu fratris mei, de manu

ḥesaw, ki-yare ḥanoki boto, pen-yabo,
Esavi, quia timens ego eum, ne veniat,

w^abikkāni bem ḥal-banim.
et percutiat me matrem cum filiis.

W^aḥatta ḥamārta: beṭeb beṭib
Tu enim dixisti: benelaciendo benefaciam

ḥimmak, w^asamti bet-ḥarḥ^aka k^ajol
tibi, et ponam prolem tuam sicut arenam

ḥayyam, b^aser lo yissafer
maris, quae non numerabitur

merob.
prae multitudine.

8 Et angustum fuit ei; i. e. anxius fuit, in angustiis versatus est. — Divisit populum; i. e. homines, servos: "dividió (en dos grupos) la gente," etc.

11 Parvus (minor) sum omnibus beneficiis tuis; i. e. indignus sum omnibus beneficiis tuis, et omni fide tua (tua perenni benevolentia) quam praestitisti servo tuo. — Sum in duo agmina, "formo (soy dueño de) dos grandes rebaños."

12 Benefaciendo benefaciam (hebrais.), magnopere, multipliciter benefaciam tibi. — Et ponam; i. e. faciam, "haré."

14 וילן שם בלילה ההוא ויקח	<i>Wayyálen</i> Et pernoctavit	<i>šam</i> ibi	<i>ballâyla</i> in nocte	<i>babu:</i> illa:	<i>wayyiqqaj</i> et sumsit
מן-הבא בידו מנחה לעשו	<i>min-habba</i> de veniente	<i>b'yado</i> in manu sua	<i>minja</i> donum	<i>l'šesaw</i> Esavo	
אחיו:	<i>bajiw.</i> fratri suo.				
15 עזים מאתים ותשים עשרים וחלים	<i>H'izzim</i> Capras	<i>matâyim</i> ducentas	<i>ut'yašim</i> et hircos	<i>šesrim:</i> viginti:	<i>r'jelim</i> oves
מאתים ואילים עשרים:	<i>matâyim,</i> ducentas,	<i>w'belim</i> et arietes	<i>šesrim.</i> viginti.		
16 גמלים מיניקות ובניהם שלשים	<i>G'mallim</i> Camelos	<i>meniḡol</i> lactantes	<i>ub'nehem</i> et pullos earum	<i>š'lošim:</i> triginta:	
פרות ארבעים ופרם עשרה אתנת	<i>parot</i> vaccas	<i>barbaḡim</i> quadraginta	<i>ufarim</i> et vitulos	<i>š'sara;</i> decem;	<i>b'atonot</i> asinas
עשרים ועורם עשרה:	<i>šesrim</i> viginti	<i>wab'yarim</i> et asinos	<i>š'sara.</i> decem.		
17 ויתן ביד עבדיו עדר	<i>Wayyitten</i> Et tradidit	<i>b'yad</i> in manum	<i>š'badaw</i> servorum suorum	<i>š'eder</i> gregem	
עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו	<i>š'eder</i> gregem	<i>l'badḡo;</i> seorsum;	<i>wayyomer</i> dixitque	<i>hel-š'badaw:</i> servis suis:	
עברו לפני ורוח תשמו בו	<i>«biḡru</i> «transite	<i>l'fanáy,</i> ante me,	<i>w'rēwaj</i> et spatium	<i>tasimu</i> ponite	<i>ben</i> inter
עדר ובין עדר:	<i>š'eder</i> gregem	<i>uben</i> et inter	<i>š'eder.</i> gregem.		
18 ויצו את-הראשון לאמר כי	<i>Way'saw</i> Et praecepit	<i>bet-barison</i> primo	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>ki</i> cum	
יפגשך עשו אחי	<i>yifgaš'ka</i> inciderit in te	<i>š'esaw</i> Esavus	<i>baji,</i> frater meus,		
ושאלך לאמר למי-אתה	<i>uš'bel'ka</i> et interrogaverit te	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>š'«mi-bātta,</i> «cujus tu es,		
ואנה תלך ולמי אלה לפניך:	<i>w'hāna</i> aut quo	<i>teleh,</i> tendis,	<i>uš'mi</i> aut cujus	<i>h'elle</i> ista	<i>l'fanēka?</i> ante te?
19 ואמרת לעבדך ליעקב מנחה	<i>Way'bamarta:</i> Tunc dices:	<i>l'habḡ'ka</i> servi tui	<i>l'yab'qob</i> Jacobi	<i>minja</i> munus	
הוא שלוחה לאדני	<i>hi,</i> ipsum est,	<i>š'luja</i> missum	<i>ladoni,</i> ad dominum meum,		
לעשו והנה גסהוא אחיו:	<i>l'šesaw;</i> ad Esavum;	<i>w'hinne</i> et ecce	<i>gam-hu</i> etiam ipse	<i>baj'rēnu.</i> est post nos.	
20 ויצו גם את-השני גם	<i>Way'saw</i> Praecepitque	<i>gam</i> etiam	<i>bet-baššeni,</i> secundo,	<i>gam</i> etiam	
אתהשלישי גם את-כל-החלבים	<i>bet-bašš'liši,</i> tertio,	<i>gam</i> etiam	<i>bet-kol</i> omnibus	<i>babol'kim</i> euntibus	
אחרי העדרים לאמר כדבר	<i>baj're</i> post	<i>bab'darim,</i> greges,	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>kaddabar</i> secundum verbum	

14 *De veniente in manu sua*, "de lo que iba en su mano, de lo que llevaba consigo".17 *Gregem, gregem*; i. e. singulos greges.18 *Cujus ista ante te?* i. e. *cujus sunt ista quae te praecedunt?*20 *In inveniendū vos eum*, "al encontrarle vosotros"; cum inveneritis eum.

הזה תדברון אל-עשו במצאנכם

אתו :

21 ואמרתם גם הנה עבדך יעקב

אחריו כי-אמר אכפירה פניו

במנחה ההלכת לפני ואחרי-כן

אראה פניו אלו ושא

פני :

22 ותעבר המנחה על-פניו והוא

לן בלילה-הוא במחנה :

23 ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי

נשיו ואת-שתי שפחתיו

ואת-אחד עשר ולדיו ויעבר

את-מעבר יבק :

24 ויקחם ויעברם את-הנחל

ויעבר את-אשר-לו :

25 ויותר יעקב לבדו ויאבק

איש עמו עד עלות השחר :

26 וירא כי לא וכל לו ויגע

ב כף-יורכו ו תק ע

כף-יורך יעקב בהאבקו

עמו :

baẕze t'dabb'run bel-ḥesaw b'moṣab'kem
hoc alloquemini Esavum in inveniēdo vos
boto.
eum.

Wab'martem: gam binne ḥabḏ'ka yaḇ'qob
Dicetis enim: etiam ecce servus tuus Jacobus

baj'renu, ki-bamar: b'kapp'ra fanaw
post nos, quia dixit: obtegam faciem ejus

bamminja ḥabolēket t'fanáy, w'baj're-ken
munere cunte ante me, et postea

herbe fanaw; buláy yissa
videbo faciem ejus, fortasse suscipiet

fanáy.
faciem meam.

Wattaḇ'bor hamminja ḥal-panaw; w'bu
Transivit itaque donum ante eum; ipse vero

lan balláyla ḥabu bammaj'ne.
pernoctavit nocte illa in castris.

Wayyāqom balláyla bu, wayyiqqaj bet-s'e te
Et surrexit in nocte ipsa, et sumpsit duas

naṣaw, w'bet-s'e sifjotaw,
uxores suas, et duas ancillas suas

w'bet-bajad ḥasar y'ladaw, wayyaḇ'bor
et undecim natos suos, et transivit

bet-maḇ'bar yabboq.
vadum Jabboc.

Wayyiqqajem, wayyaḇ'birem bet-bannájal,
Et sumpsit eos, et transire fecit eos torrentem,

wayyaḇ'ber bet-h'ser lo.
et trajecit quae sibi erant.

Wayyiwwater yaḇ'qob t'baddo, wayyehabeq
Remansitque Jacobus solus ipse, et luctatus est

biś bimmo, ḥad b'lot baššájar.
vir cum eo, usque ad ascendere aurorae.

Wayyar hi lo yakol lo, wayyiggaḇ
At vidit quód non praevaleret ei, et tetigit

b'kaf y'reko, wattéqab
acetabulum femoris ejus, et luxatum est

kaf yerek yaḇ'qob b'ḥebab'qo
acetabulum femoris Jacobi in luctando ipso

bimmo.
cum illo.

21 *Obtegam faciem ejus* (hebrais.), "le taparé la cara", le aplacaré; placabo eum. — *Fortasse suscipiet faciem meam* (hebrais.); i. e. fortasse recipiet me benigne.

23 El torrente de Jaboc tiene su nacimiento en las montañas de Galaad (XXXI, 21) y desemboca en el Jordán. El punto de confluencia dista poco más del mar de Tiberíades ó lago de Galilea que del mar Muerto.

25 *Usque ad ascendere aurorae*, "hasta el salir de la aurora"; donec assurgeret aurora.

26 *Tetigit acetabulum femoris*, "tocó, hirió la articulación del muslo ó fémur". Este hueso se articula con el isquión (hueso de la cadera) por medio de la cavidad cotiloidea ó acetábulo. — *Et luxatum est*, etc., "y se luxó ó relajó la articulación del muslo". — *In luctando ipso cum illo*, "al luchar éste (Jacob) con aquél (hombre)"; cum luctaretur ipse (Jacobus) cum illo (viro). La Vulgata traduce con poca exactitud este pasaje.

27 ויאמר שלחני כי עלה השחר

ויאמר לא אשלח כי אם-

ברכתני:

28 ויאמר אליו מה-שמך

ויאמר יעקב:

29 ויאמר לא יעקב יאמר עוד

שמך כי אם-ישואל כי-שוית

עם-אלהים ועם-אנשים

ותוכל:

30 וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא

שמך ויאמר למה זה

תשאל לשמי ויברך אתו

שם:

31 ויקרא יעקב שם המקום פנואל

כי-ראיתי אלהים פנים אל-פנים

ותנצל נפשי:

32 ויזרח-לו השמש כאשר עבר

את-פנואל והוא צלע על-ירכו:

33 על-כן לא-זכרו בני-ישואל את-גוד

הנשה אשר על-כף הירך

עד היום הזה כי נגע

בכף-ירך יעקב בגיד הנשה:

Wayyómer: «šall^ajēni, ki ħala baššájar:»
Tunc dixit: «dimitte me, quia ascendit aurora:»

wayyómer: lo b^ašallej^aka, ki him-
et dixit: non dimittam te, nisi

beraktāni.
benedixeris me.

Wayyómer belāw: ġma-s^emēka?
Dixit ergo ei: ġquod est nomen tuum?

wayyómer: yaḇ^aqob.
et dixit: Jacob.

Wayyómer: lo yaḇ^aqob yebamer ħod
Tunc dixit: non Jacob dicetur amplius

šim^eka, ki him yisrahel, ki sarita
nomen tuum, sed Israhel, quia pugnasti

ħim b^alobim w^eħim b^anašim,
cum Deo et cum hominibus,

wattukal.
et praevaluisti.

Wayyišhal yaḇ^aqob, wayyómer: ħaggidan-na,
Et interrogavit Jacobus, et dixit: indica, quaeso,

s^emēka: wayyómer: ġlamma ġe
nomen tuum: et ait: ġcur tandem

tišhal liš^emi? way^ebārek boto
interrogas de nomine meo? et benedixit eum

šam.
ibi.

Wayyiqra yaḇ^aqob šem ħammaqom p^enibel,
Appellavitque Jacobus nomen loci illius Pheniel,

ki rabiti b^alobim panim bel-panim,
quia vidi Deum facie ad faciem,

wattinnašel nafši.
et liberata est anima mea.

Wayyizraj lo baššēmeš, ħab^aser ħabar
Et ortus est ei scilicet, quando transivit

bet-p^enubel, w^eħu solē^aħ ħal-y^ereko.
Phanuelem, et ipse claudicans in femore suo.

Ĥal-ken lo yok^aħu b^ene-yisrahel bet-gid
Propterea non comedunt filii Israhel nervum

ħannaše, b^aser ħal ħaf ħayyārek,
femoris, qui est super acetabulum femoris,

ħad ħayyom ħazze, ki nagalḥ
usque ad diem hunc, quia percussit

b^aħaf-yērek yaḇ^aqob, b^egid ħannaše.
acetabulum femoris Jacobi, in nervo femoris.

29 וישואל (yisrahel); i. e. luctator Dei vel qui luctatur cum Deo (ישרה-אל, yisrahel). Son arbitrarias y sin fundamento otras interpretaciones que se han dado á este nombre.

31 פנואל (penihel), Phanuel (v. 32); i. e. aspectus Dei. Ese nombre se dió á una población que se edificó después en aquel sitio. — Et liberata est anima mea, "y se ha librado mi alma", me he librado de la muerte. (Véase cap. XVI, 13.)

32 Claudicans femore suo, "iba cojeando del muslo"; claudicabat femore suo.

33 Nervum femoris, "el nervio (no el tendón ó ligamento) del muslo".

CAP. XXXIII

1 וישא יעקב עיניו וירא	Wayyissa Sustulit autem	yab ^a qob Jacob	benaw, oculos suos,	wayyar, et vidit,
והנה עשו בא ועמו	w ^e binne et ecce	besaw Esavum	ba, venientem,	w ^e himmo et cum eo
איבע מאור איש ויהץ	barbab ⁱ mebot quadringentos	his: viros:	wayyajas distribuitque	
את-הילדים על-לאה ועל רחל	bet-bay ^e ladim natos	bal leba apud Liam	w ^e bal rajel et apud Rachelam	
ועל שתי השפחות:	w ^e bal et apud	s ^e te duas	bas ^s e ^e fajot. ancillas.	
2 וישם את-השפחות ואת-ולדוהן	Wayyase ^m Et posuit	bet-bas ^s e ^e fajot ancillas	w ^e bet-ya ^e l ^e deben et natos earum	
ראשנה ואת-לאה וילדוה	risona, primo in loco,	w ^e bet-leba et Liam	wiladeba et natos ejus	
אחרנים ואת-רחל ואת-יוסף	haj ^a ronim, posteriores,	w ^e bet-rajel et Rachelam	w ^e bet-yosef et Josephum	
אחרנים:	haj ^a ronim. postremos.			
3 והוא עבר לפניהם וישתחו	W ^e bu Ipse autem	habar transiit	lif ^e nehem, ante eos,	wayyistaju et prostravit se
ארצה שבע פעמים עד	barsa in terram	sebal ⁱ septem	p ^e hamim, vicibus,	had usque ad
גשתו עד-אחיו:	gišto accedere se	had-bajiw. ad fratrem suum.		
4 וירץ עשו לקראתו	Wayyaros At cucurrit	besaw Esau	liqrato, in occursum ejus,	
ויחבקו ויפל על-צוארו	way ^e jabb ^e qebu, et amplexus est eum,	wayyipol et cecidit	bal-sawwaraw, super collum ejus,	
וישקו ויבכו:	wayyis ^s aqebu, et osculatus est eum,	wayyibku. et flevit.		
5 וישא את-עיניו וירא את-הנשים	Wayyissa Sustulitque	bet-benaw, oculos suos,	wayyar et vidit	bet-bannašim uxores
ואת-הילדים ויאמר מי-אלה	webet-bay ^e ladim, et natos,	wayyomer: et dixit:	zmi-belle qui sunt isti	
לך ויאמר הילדים אשר-הנן	lak? tibi?	wayyomar: et ait:	bay ^e ladim nati	b ^a ser-janan quos muneratus est
אלהים את-עבדך:	b ^e lobim Deus	bet-habdeka. servo tuo		

1 Distribuitque natos, etc., "y distribuyó los hijos al cuidado de Lía y de Raquel", etc.

3 Usque ad accedere se, "hasta acercarse", donec accederet ipse.

4 Et flevit: la versión samaritana ובכה (ubaka), et flevit, como dice la Vulgata. Los Setenta: καὶ ἔκλαιον ἀμφότεροι, et flevit utrique.

5 Qui sunt isti tibi? "¿quiénes son esos que tienes, que están contigo?"

- 6 ותגשן השפחות הגה וילדוהן ותשתחווין :
Wattiggāsna bass^afajot hēnna w^ayal^adeben,
 Tunc accesserunt ancillae ipsae et nati earum,
wattistaj^awēna.
 et se prostraverunt.
- 7 ותגש גם-לאה וילדוה ושתחו ואחר נגש יוסף ורחל ושתחו :
Wattiggās gam-leba wiladēba
 Deinde accessit etiam Lia et nati ejus,
wayyistaj^awu; w^abajar niggaš yosef
 et prostraverunt se; postea vero accessit Josephus
w^arajel, wayyistaj^awu.
 et Rachel, et se prostraverunt.
- 8 ויאמר מי לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא חן בעיני אדני :
Wayyōmer: ʔmi l^aka kol hammaj^ane haʔʔe
 Dixit autem: ʔquod tibi omne agmen illud
b^aʔser pagāsti? wayyōmer: limšo
 in quod incidi? et dixit: ad inveniendum
jen b^aBene b^adoni.
 gratiam in oculis domini mei.
- 9 ויאמר עשו יש-לי רב אחי יהו לך אשר-לך :
Wayyōmer ʔesarw: yeš li rab: baji,
 Dixit vero Esau: est mihi multum: frater mi,
y^abi l^aka b^aʔser lak.
 sit tibi quod tibi est.
- 10 ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כו על-כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני :
Wayyōmer yal^aqob: bal-na, him-na mašāti
 Dixitque Jacob: ne quaeso, si nunc inveni
jen b^aʔenēka, w^alaqajta minjati
 gratiam in oculis tuis, et accipies donum meum
miyyadi, ki bal-ken rabiti
 de manu mea, nam quia vidi
fanēka, kir^abot p^ane b^alobim
 faciem tuam, ut videre faciem Dei,
wattiršēni.
 et benigne excepisti me.
- 11 קח-נא את-ברכתי אשר הבאת לך כי-חננני אלהים וכו יש-לירכל ויפערבו ויקח :
Qaj-na, het-bir^akati, b^aʔser bubat
 Accipe, quaeso, munus meum, quod allatum est
lak, ki jannāni b^alobim, w^aki
 ad te, quia muneratus est mihi Deus, et quia
yeš-li-kol: wayyifšar-bo, wayyiqqaj.
 sunt mihi omnia: et ursit eum, et accepit.
- 12 ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך :
Wayyōmer: nisba w^anelēka: w^abel^aka
 Dixitque: proficiscamur et eamus: et ibo
l^anegdēka.
 ante te.
- 13 ויאמר אליו אדני ידע כו הילדים רכים והצאן והבקר
Wayyōmer belaw: b^adoni yodē^ab^a ki
 At dixit ei: dominus meus sciens quod
bay^aladim rakkim, w^abaššon w^ababbaqar
 nati teneri, et pecūdes et vaccae

8 ʔQuod tibi est totum agmen?, etc.; i. e. ʔad quid tibi sunt tota illa agmina?, etc., "¿para qué tienes (á qué fin envías) todas esas manadas con que me he encontrado?," Ó también: ¿cuáles son para ti (qué objeto tienen) esas manadas?, etc.

10 Ut videre; i. e. ac si vidissent faciem Dei, "como si hubiera visto una divinidad."

13 Dominus meus sciens; i. e. dominus meus scit. — עולות (halot), part. fem. plur. de עול (hul).

עלות עלי ודפקום יום

אחד ומתו כל-הצאן :

14 ועבר-נא אדני לפני עבדו

ואני אתנה לה לאמי

לרגל המלאכה אשר לפני

ולרגל הולדים עד אשר-אבא

אל-אדני שעירה :

15 ויאמר עשו אצוגה-נא עמך

מן-העם אשר אתו ויאמר

למה זה אמצא-חן בעיני

אדני :

16 וישב ביום ההוא עשו

לדרכו שעירה :

17 ויעקב נסע סנכתה ויבן

לו בית ולמקנהו עשה סנכת

על-כן קרא שם-המקום סכות :

18 ויבא יעקב שלם עיר שכם

אשר בארץ כנען בבאו

מפדן ארם ויחן את-פני

העיר :

balot baláy; ud'faqum yom
lactantes apud me sint; et si impulerint eas die
bejad, wamétu kol-basson.
una, tunc morientur omnes pecudes.

Yabbor-na, b'doni lif'ne babdo,
Transeat, quaeso, dominus meus ante servum suum,

wab'ni betnab'la l' bitti
ego autem incedam ad lenitatem meam

l'regel hamm'laka b'ser l'fanáy,
pro gressu pecoris quod ante me,

ul'regel bay'ladim, bad b'ser babo
et pro gressu liberorum, usque quo veniam

bel-b'doni sebira.
ad dominum meum in Seir.

Wayyómer besaw: bassigan-na, bimm'ka
Dixitque Esau: relinquam, quaeso, tecum

min-babam b'ser bitti; wayyómer:
de populo qui mecum est; et ait:

¿lámma ¿e? bemša-jen b'bene
¿quare hoc? inveniam gratiam in oculis

b'doni.
domini mei.

Wayyášob bayyom babu besaw
Reversus est itaque in die illa Esau

l'darko sebira.
per viam suam in Seir.

W'yab'qob nasab sukkóta, wayyiben
Jacob vero profectus est in Succo*, et extruxit

lo bayit, ul'mignebu hasa sukkot;
sibi domum, et gregi suo fecit tuguria;

bal-ken qara sem hammagom sukkot.
propterea vocavit nomen loci illius Succot.

Wayyabo yaabqob šalem bir š'kem,
Et venit Jacobus incolumis in civitatem Sichem,

b'ser b'beres k'nāban, b'bobo
quae erat in terra Canaan, in venire ipsum

mippaddan b'ram, wayyijan bel-p'ne
de Padan Aram, et consedit ante

babir.
urbem.

14 *Ad (secundum) lenitatem, vel tarditatem meam*; "yo marcharé despacio según mi acostumbrada lentitud, al paso del ganado", etc.—מלאכה (*melaka*), opus, res fabricata (labore acquisita vel producta) hinc supellex, pecudes.

17 סנכתה (*sukkóta*), "a Sucot ó Socot", lugar situado entre el torrente Jaboc y el Jordán; recibió ese nombre de las chozas ó tugurios (*sukkot*) que allí hizo Jacob. Después se edificó allí una ciudad que llevó el mismo nombre.

18 *Et venit Jacobus incolumis*, etc., "y llegó Jacob sano (curado de la cojera) á la ciudad de Siquem". Los Setenta, la Vulgata y la versión siríaca traducen שלם (*salem*) como nombre propio de ciudad, que estaría (según algunos expositores) al oriente de Samaria, en las inmediaciones de Siquem. El texto samaritano dice שלום (*salom*) *salvus, incolumis*, y en este sentido interpretan este pasaje el Targum y la versión arábica.—La ciudad de Siquem (hoy Naplusa ó Nablus), al sudeste de Samaria, sobre la pendiente oriental del monte Garizim.—*In venire ipsum*, "al venir él"; cum veniret ipse.

19 ויקן את-חלקת השדה אשר נמדה-שם

אהלו מיד בני-חמור אביו

שכם במאה קשיטה :

20 ויצב-שם מזבח ויקרא-לו

אל אלהי ישראל :

Wayyiqen bet-jelqat bassade, b^aser nata-šam
Et emit partem agri, quo expandit ibi

boš^olo, miyyad b^ane-j^amor b^abi
tentorium suum, de manu filiorum Hemor patris

š^ekem b^ameba q^ašita.
Sichemi pro centum kesitis.

Wayyaššeb-šam mišbē^aj, wayyiqra-lo
Et erexit ibi altare, et vocavit illud

« *bel b^alohe yisrabel.* »
« Fortis Deus Israëlis. »

CAP. XXXIV

1 ותצא דינה בת-לאה אשר ילדה

לועקב לראות בבנות הארץ :

2 וירא אתה שנת בן-חמור החוי

נשיא הארץ ויקח אתה

וישכב אתה ויענה :

3 ותדבק נפשו בדינה בת-יעקב

ויהאב את-הנער וידבר

על-לב הנער :

4 ויאמר שכם אל-חמור אביו

לאמר קח-לי את-הילדה הזאת

לאשה :

5 ויעקב שמע כי טמא את-דינה

ב ת ו ב נ י ו ה י ו

Wattese dina bat-lea, b^aser ya^ada
Egressa est autem Dina filia Liae, quam pepererat

l^ayab^aqob, lirhot bib^anot habāres.
Jacob, ad prospectandum filias terrae illius.

Wayyar botab š^ekem ben-j^amor hajiwwi,
Et vidit eam Sichemus filius Hemoris Hevitae

n^esi habāres, wayyiqqaj botab
principis terrae, et abduxit eam,

wayyiškab botab, way^abannēba.
et concubuit cum ea, compressitque eam.

Wattidbaq nafšo b^adina bat-yab^aqob,
Et adhaesit anima ejus Dinae filiae Jacobi,

wayyeb^abab bet-bannab^ara, way^adabber
et deamavit puellam, allocutusque est

bal-leb bannab^ara.
ad cor puellae.

Wayyómer š^ekem bel-j^amor babiww
Locutus itaque est Sichemus Hemori patri suo

lemor: qaj-li bet-bayyalda baššot
dicendo: cape mihi puellam hanc

l^abisša.
in uxorem

Wayyab^aqob šamal^a hi timme bet-dina
Jacobus autem audivit quod stuprasset Dinam

bitto, (ubanaw bayu
filiam suam, (filii enim ejus erant

19 *Quo expandit ibi* (hebrais.), ubi expandit. — *Pro centum kesitis*, "por cien kesitas". La *kesita* era ó moneda ó un peso determinado de plata, equivalente, según parece, a cuatro siclos. (V. cap. XXIII, 16.) Los Setenta: *ἑκατόν ἀγνῶν*, *centum agnō*, como la Vulgata.

20 *Fortis est Deus Israëlis*, "Dios (Fuerte) es el Dios de Israel".

1 *Ad prospectandum filias terrae*, "para ver á las jóvenes del país". Los Setenta: *καταμαθεῖν τὰς θυγατέρας τῶν ἐγχωρίων*, para conocer á las hijas de los habitantes del país.

3 *Allocutusque est ad cor puellae* (hebr.), "y habló al corazón de la muchacha"; la habló con dulzura, con cariño con el fin de consolarla.

5 *Usque ad venire eos*, "hasta llegar ellos"; donec venirent ipsi.

את-מקנהו בשדה והחרוש ועקב

עד-באם :

6 ויצא חמור אבי-שכם אל-ועקב

לדבר אתו :

7 ובני ועקב באו מן-השדה

כשמעם ויתעצבו האנשים

ויחר להם מאד כי נבלה

עשה בישראל לשכב

את-בת-ועקב וכן לא יעשה :

8 וידבר חמור אתם לאמר

שכם בני השקה נפשו

בבתכם תנו נא אתה לו

לאשה :

9 והתחתנו אתנו בנתיכם

תתנו-לנו ואת-בנותינו תקחו לכם :

10 ואתנו תשבו והארץ תהיה

לפניכם שבו וסחרוה

והאחזו בה :

11 ויאמר שכם אל-אביוה ואל-אחיה

אמצא-הן בעיניכם ואשר

תאמרו אלי אתן :

12 הרבו עלי מאד מהר ומתן

bet-miqnebu bassade) w^ebej^eriš yaš^aqob
cum pecore ejus in agro) siluit tamen Jacob

šad-bobam.

usque ad venire eos.

Wayyese j^amor b^abi-š^ekem bel-yaš^aqob
Et egressus est Hemor pater Sichemi ad Jacobum

l^edabber bitto.

ad loquendum cum eo.

Ub^ene yaš^aqob bābu min-bassade
Filii vero Jacobi venerunt de agro

k^ešom^ešam, wayyithass^ebu bab^anašim,
ut audire ipsos, et dolore affecti sunt viri,

wayyijar lakem m^ebod, hi n^ebala
et exarsit eis valde, quod flagitium

šasa b^eyisrabel, liškab
fecisset in Israëlem, concumbendo

bet-bat-yaš^aqob, w^eken lo yešase.
cum filia Jacobi, et sic non fiet.

Way^edabber j^amor bittam lemor:
Locutus itaque est Hemor cum eis dicendo:

š^ekem b^eni jaš^eqa nafšo
Sichemus filius meus adhaeret anima ejus

b^ebitt^ekem; t^enu, na, lo botab
filiae vestrae; date, quaeso, illi eam

l^ebišša.
in uxorem.

W^ebitjatt^enu botānu: b^enotekem
Et affinitatem inite nobiscum: filias vestras

titt^enu-lānu, w^ebet-b^enotēnu tiq^eju lakem.
date nobis, et filias nostras accipite vobis.

W^ebitānu tešēbu, w^ehabāreš tišye
Et nobiscum habitabitis, et terra erit

lif^enekem; š^ebu us^ejarūba
in conspectu vestro; habitate et peragrate eam,

w^ebeba^azu bab.
et possessores vos facite in ea.

Wayyōmer š^ekem bel-babiba w^ebel-hajēba:
Dixit quoque Sichemus patri ejus et fratribus ejus:

hemša jen b^ešenekem, wab^ašer
inveniam gratiam in oculis vestris, et quod

tom^eru belāy, betten.
dixeritis mihi, dabo.

H^earbu bālāy m^ebod mōbar umattan,
Augete mihi valde dotem et donum,

7 *Ut audire ipsos*, "al oír ellos", cuando oyeron (lo que había ocurrido), cum audierunt *hoc*. — *Et exarsit eis valde*; i. e. et irati sunt valde. — *Et sic non fiet*; i. e. non est faciendum, non licet: "no es lícito obrar así".

8 *Sichemus filius meus adhaeret anima ejus*, etc. i. e. anima Sichemi filii mei adhaeret, etc.

10 *Terra erit in conspectu vestro*; i. e. *terra vobis patebit*, "la tierra estará á vuestra disposición". — *Et possessores vos facite in ea*, occupate eam.

11 *Patri ejus*, "al padre de ella", (de Dina). — *Inveniam gratiam in oculis vestris*; i. e. *favorem vestrum consequar*; "logre yo vuestro favor".

12 *Augete mihi*, etc., "aumentad sobremanera el dote y los regalos"; *maximam imponite mihi dotem*.

ואתנה כאשר תאמרו אלו

ותנולו אתהנער לאשה:

13 ויענו בני-יעקב את-שכם

ואת-חמור אביו במרמה

וידברו אשר א

את דינה אחתם:

14 ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות

הדבר הזה לתת את-אחנתו

לאיש אשר-לו עולה כי חרפה

הוא לנו:

15 אך-בזאת נאות לכם אם

תהיו כמנו להמל לכם

כל-זכר:

16 ונתנו את-בנותינו לכם

ואת-בנותכם נקח-לנו וישבנו

אתכם והיינו לעם אחד:

17 ואם-לא תשבעו אלינו

להמול ולקחנו

את-בתנו והלכנו:

18 וויטבו דבריהם בעיני חמור

ובעיני שכם בן-חמור:

w^ebett^ena et dabo hab^aser tom^eru beláy;
quantum dixeritis mihi;

ut^enu-li sed date mihi bet-bannab^ara puellam l^ebissa. in uxorem.

Wayyab^anu Responderunt autem b^ene-yab^aqob filii Jacobi bet-s^ekem Sichemo

w^ebet-j^amor et Hemori habiw patri ejus b^emirma, cum dolo,

way^edabb^eru, et fraudem exstruxerunt, b^aser quia timme stupraverat

bet dina b^ajotam. Dinam sororem suam.

Wayyom^eru Dixerunt ergo b^alehem: lo eis: non nukal lab^esot possumus facere

baddabar rem bazze, hanc, latet dare bet-b^ajotenu sororem nostram

l^ebis b^aser-lo b^orla, ki jerpa viro qui ei sit praeputium, quia opprobrium

bi lanu. esset hoc nobis.

Hak b^ezot nebot lakem, him Solummodo in hoc consentiemus vobis, si

tibyu kamónu, l^ebimmol lakem fueritis sicut nos, ad circumcidendum a vobis

kol-zakar. omnem marem.

W^enatámmu Tunc dabimus bet-b^enotenu filias nostras lakem, vobis,

w^ebet-b^enotekem niqqaj-lanu, w^eyasábnu et filias vestras ducemus nobis, et habitabimus

bitt^ekem, w^ebayinu l^eham bejad. vobiscum, et erimus populus unus.

W^ebim lo tišm^ebu belenu Sed si non obtemperaveritis nobis

l^ebimmol, ad circumcidendum, w^elaqájnu tunc recipiemus

bet-bittenu w^ebaláknú. filiam nostram, et ibimus.

Wayyit^ebu Et bona fuerunt dib^erethem b^evene j^amor verba eorum in oculis Hemoris

ub^evene s^ekem ben-j^amor. et in oculis Sichemi filii Hemoris.

13 וידברו (*waydabberu*), *et fraudem exstruxerunt, pernicien machinati sunt*. Esta interpretación es la más acomodada al contexto. Según parece, la Vulgata quiso expresar la misma idea diciendo: "Et responderunt filii Jacob... *saevientes*, etc.". Muchos, sin embargo, traducen: "Et responderunt filii Jacobi... cum dolo; et *sic* locuti sunt, quia stupraverat, etc."

14 *Qui ei sit* (hebr.), *cui sit*.

15 *In hoc consentiemus vobis*. Carece de fundamento la interpretación de los Setenta: *μόνον ἐν τούτῳ ὁμολοῖμεν ὑμῖν, καὶ κατοικοῦμεν ἐν ὑμῖν*. "Solum in hoc similes erimus vobis et habitabimus in vobis." *Ad circumcidendum*, etc. ut circumcidatur a vobis omnis mas.

16 *Et erimus populus unus*. El texto samaritano: *sicut populus* (כעם *keham*), *unus*, y así leyeron los Setenta.

19 ולא-אחר הנער לעשות הדבר

כי הפץ בבת-יעקב והוא

נכבד מכל בית אביו:

20 ויבא חמור ושכם בנו אל-שער

עירם וידברו אל-אנשי

עירם לאמר:

21 האנשים האלה שלמים הם

אתנו וישבו בארץ

ויסחרו אתה והארץ הגד

רחבת-ידיים לפניהם

את-בנתם נקח-לנו לנשים

ואת-בנותינו נתן להם:

22 אך-בזאת ואתו לנו האנשים

לשבת אתנו להיות לעם

אחד בהמול לנו כל-זכר

כאשר הם נמלים:

23 מקנהם וקנינם וכל-

בהמתם הלוא לנו הם

אך נאותה להם וישבו

אתנו:

24 וישמעו אל-חמור ואל-שכם בנו

כל-יצאי שער עירו

W'lo bejar hannābar lab'sot baddabar,
Et non cunctatus est adolescens facere rem,

ki jafes b'bat-yab'qob, (w'bu
quia propensus erat filiae Jacobi (ipse enim

nikbad mikkol bet habiw).
erat honoratus prae tota domo patris sui).

Wayyabo j'mor us'kem b'no bel-sābar
Venit ergo Hemor et Sichemus filius ejus ad portam

biram, way'dabb'ru bel-han'se
urbis suae, et allocuti sunt viros

biram, lemor:
civitatis suae, dicendo:

«*H'ab'našim babelle š'lemim bem*
« Viri isti pacifici ipsi (sunt)

bittānu; w'yeš'bu babāres;
nobiscum; et habitabunt in terra hac;

w'yisj'ru botab; w'babāres binne
et peragrabunt eam; et terra ecce

rajb'bat-yadāyim lif'nehem:
lata manibus in conspectu eorum:

bet-b'notam niqqaj-lānu l'našim,
filias eorum ducemus nobis in uxores,

w'bel-b'notēnu nitten labem.
et filias nostras dabimus eis.

Hak b'zot yebōtu lānu bab'našim
Solummodo in hoc consentient nobis viri

lašēbet bittānu, libyot l'ham
ad habitandum nobiscum, ut sint populus

bejad, b'himmol lānu kol zakar,
unus, in circumcidi a nobis omnem marem,

hab'šer bem nimmolim.
quemadmodum ipsi circumcisi sunt.

Miqnehem; w'qinyanam w'kol
Greges eorum, et opes eorum et omnia

b'hemtam, z'ba'lo lānu bem?
juventa eorum, et nonne nobis ipsa erunt?

hak nebōta labem, w'yeš'bu
solummodo consentiamus eis, ut habitent

bittānu.
nobiscum.

Wayyišm'hu bel-j'mor w'bel-s'kem b'no
Et obtemperaverunt Hemori et Sichemo filio ejus

kol-yoš'be šābar biro:
omnes egrēdientes portam urbis ejus:

21 *Lata manibus*; i. e. lata utrinque, "espaciosa y amplia por todas partes, en todas direcciones".

22 *In circumcidi a nobis omnem marem*; i. e. si circumcisi fuerit a nobis omnis mas.

23 *מקנהם (miqnehem)*; *greges eorum*, colect. sing. por el plur.

24 *Et circumcisi sunt omnis mas*; i. e. omnes mares. Los Setenta y la Vulgata prescinden aquí de la letra, conservando únicamente el sentido del original.

וימלו כל-זכר כל-יצא

שער עירו :

25 ויהי ביום השלישי בהוותם

כאבים ויקחו שני-בני-יעקב

שמעון ולוי אחי דינה איש

חרבו ויבאו על-העיר

במה ויהרגו כל-זכר :

26 ואת-חמור ואת-שכם בנו הרגו

לפי-חרב ויקחו את-דינה מבית

שכם ויצאו :

27 בני יעקב באו על-החללים

ויבזו העיר אשר ממא

אחותם :

28 את-צאנם ואת-בקרם ואת-חמוריהם

ואת אשר-בעיר ואת-אשר בשדה

לקחו :

29 ואת-כל-חילם ואת-כל-טפם

ואת-נשיהם שבו ויבזו

ואת כל-אשר בבית :

30 ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-לוי

עכרתם אתי להבאישני

בשב הארץ בבנענו ובפרזי

ואני מתי מספר

wayyimólú hol-zakar hol-yoš'be
et circumcisi sunt omnis mas omnes egredientes
sābar ĥiro.
portam urbis ejus.

Way'bi bayyom hašš'liši, biḥyotam
Accidit autem in die tertia, cum essent illi
kob'ābim, wayyiq'ju š'ne b'ne-yaḥ'qob,
dolentes, ut arriperent duo filii Jacobi,
(šimbon w'lewi b'je dina) hiš
(Simeon et Levi fratres Dinae) quisque
jarbo, wayyabōbu ḥal-ḥabir
gladium suum, et venirent ad civitatem
bētaj; wayyabar'gu hol-zakar.
fidenter; et occiderent omnem marem.

W'bet-j'mor w'bet-š'kem b'no bar'gu
Et Hemorem et Sichemum filium ejus occiderunt
l'fi jāreb: wayyiq'ju bet-dina mibbet
acie gladii: et sumserunt Dinam de domo
š'kem, wayyesēbu.
Sichemi, et egressi sunt.

B'ne yaḥ'qob bābu ḥal-baj'alim
Filii Jacobi venerunt super confossos
wayyabōz'zu baḥir, b'šer ṭimm'bu
et diripuerunt urbem, eo quod stuprassent
b'jotam.
sororem suam.

Het-šonam, w'bet-b'qaram, w'bet-j'morebem
Pecus eorum, et armentum eorum, et asinos eorum
w'bet-b'šer baḥir w'bet-b'šer bassade
et quae in urbe et quae in agro erant
laqāju.
abstulerunt.

W'bet-kol jelam, w'bet-kol ṭappam
Et omnes opes eorum, et omnes parvulos eorum
w'bet-n'šihem šabu wayyabōz'zu;
et mulieres eorum captivarunt et diripuerunt;
w'bet kol-b'šer babbāyit.
et omnia quae in domo.

Wayyōmer yaḥ'qob bel-šimbon w'bet-lewi
Dixitque Jacobus Simeoni et Levi:
ḥ'kartem boti, l'habbišēni
conturbastis — me, ad me foetere faciendum
b'yošeb ḥabāreš bakk'naḥ'ni ubapp'riḥzi;
habitori terrae Cananaeo et Pherezaeo;
wab'ni m'te mispar,
ego vero sum viri numeri,

29. *Captivarunt et diripuerunt; et omnia, quae in domo erant (diripuerunt).* Según el texto samaritano, se debe decir: *captivarunt; et diripuerunt omnia quae in domo (erant);* y así traducen los Setenta y la versión siríaca. La Vulgata traduce arbitrariamente, sin atenderse á la letra.

30. *Ad me foetere faciendum;* i. e. dum me foetidum, odiosum fecistis apud incolas regionis hujus. — *Ego sum viri numeri* (hebr.) ego sum paucus numero; apud me sunt viri pauci.

וְנִסְמַדְתִּי אֹנִי וּבֵיתִי:

וְנִסְמַדְתִּי אֹנִי וּבֵיתִי:

וַיֹּאמְרוּ חֲזוֹנָה יַעֲשֶׂה

אֶת-אֲחֹתִנִּי:

w^enebes^efu *haláy,* *w^ebikkúni,*
et congregabunt se contra me, et percutient me,
w^enišmadti *b^ani* *ubeti.*
et excindar ego et domus mea.

Wayyóm^eru: *¿hak^ezóna* *yab^ase*
Et dixerunt: ¿numquid tamquam scortum faciet
bet-b^ajoténu?
sororem nostram?

CAP. XXXV

1 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם

עֲלֵה בֵית-אֵל וּשְׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה

שָׁם מִזְבֵּחַ לֵאלֹהֵי הַגִּרָּה אֲלֶיךָ

בְּרוּחַךְ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחִיךָ:

2 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-

אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסִוּ אֶת-אֱלֹהֵי

הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּתִכְנֵם

וְהִטְהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֵתֵכֶם:

3 וַנִּקְוֹמָה וְנַעֲלֵה בֵית-אֵל וַאֲעֲשֵׂה

שָׁם מִזְבֵּחַ לֵאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בַיּוֹם

צִרְתִּי וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֹרֶךְ

אֲשֶׁר הֹלַכְתִּי:

4 וַיִּתֵּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי

הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּיָדָם

וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹהֶם

Wayyómer *b^elobim* *bel-yab^aqob:* *qum,*
Dixit autem Deus Jacobo: surge,
b^ale *bet-bel,* *w^ešeb-šam,* *wab^ase*
ascende in Bethel, et mane ibi, et fac
šam mižbē^aaj *label,* *bannirbe* *belēka*
ibi altare Deo, qui apparuit tibi
b^eborj^aka *mipp^ene* *besaw* *bajika.*
in fugiendo te a facie Esavi fratris tui.

Wayyómer *yab^aqob* *bel-beto* *w^ebel-kol*
Dixitque Jacobus domui suae et omnibus
b^aser *bimmo:* *basiru* *bet-b^elobe*
qui secum erant: removete deos
bannekar *b^aser* *b^etok^ekem,*
peregrinitatis qui sunt in medio vestri,
w^ebittab^aru *w^ehaj^alifu* *simlotekem.*
et mundate vos et mutate vestes vestras.

W^enaqúma *w^enal^ale* *bet-bel,* *w^ebel^ese*
Et surgamus et ascendamus in Bethel, ut faciam
šam mižbē^aaj *label,* *balbone* *boti b^eyom*
ibi altare Deo, qui exaudivit me in die
šarati, *way^ebi* *bimmadi* *badderek*
angustiae meae, et fuit mecum in via
b^aser *balákti.*
qua incesi.

Wayyitt^enu *bel-yab^aqob* *bet kol* *b^elobe*
Dederunt ergo Jacobo omnes deos
bannekar, *b^aser* *b^eyadam,*
peregrinos, qui erant in manu sua,
w^ebet-bann^ešamim *b^aser* *b^eboznebem:*
et annulos qui erant in auribus suis:

1 *In fugiendo te*, "al huir tú", cuando ibas huyendo; dum fugeres.

2 *Domui suae*; i. e. familiae suae.— *Deos peregrinitatis*; i. e. deos peregrinos; los serafines (cap. XXXI, 19) y los ídolos que pudieron haber tomado en el saqueo de Siquem.

4 *El abscondit eos Jacob*, etc., "y los enterró Jacob debajo del terebinto que había junto á Siquem". Los Setenta añaden: καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ὡς τῆς ἀνέρονος ἡμέρας, et perdidit ea (deos et inanes) usque ad hodiernum diem.

וַיִּטְמֵן אֶת־עַקְבִּי תַּחַת

הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם־שָׁנָם:

5 וַיֹּסֶעוּ וַיְהִי חֲתַת אֱלֹהִים

עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא

רָדְפוּ אַחֲרָיו בְּנֵי יַעֲקֹב:

6 וַיָּבֹא יַעֲקֹב לִזְוֵה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ

כְּנָעַן הוּא בִּירְלָא הוּא וְכָל־

הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ:

7 וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא

לִמְקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם

נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבוֹחוֹ

מִפְנֵי אַחֲיוֹ:

8 וַתִּמָּוֶת דִּבְרָה מִיִּנְקַת רִבְקָה

וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת

הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן

בַּכּוֹת:

9 וַיֹּרֶא אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב עוֹד

בְּבֹאוֹ מִפָּדָן אֶרֶץ וַיְבֹרֶךְ

אֹתוֹ:

10 וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים שִׁמְךָ יַעֲקֹב

לֹא־יִקְרָא שִׁמְךָ עוֹד

wayyitmon et abscondit
botam eos
yaḇ^aqob Jacob
tājat subter

babela, terebinthum,
b^ašer quae erat
šim-š^ckem. apud Sichem.

Wayyissābu; Profectique sunt;
way^chi fuit enim
jittal terror
b^clobim Dei

bal-bebarim super civitates
b^ašer quae
s^cbibotebem, erant
w^clo et non

rad^cfu persecuti sunt
haj^cre (post)
b^cne filios
yaḇ^aqob. Jacobi.

Wayyabo Et venit
yaḇ^aqob Jacobus
lūza, Luzam,
b^ašer quae est
b^cbēres in terra

k^cnāḇan Canaan
(hi (ipsa est
bet-hel) Bethel)
bu ipse
w^chol et omnis

baḇam b^ašer šimmo.
populus qui secum erat.

Wayyiben Et exstruxit
šam ibi
miqbē^cj, altare,
wayyiqra appellavitque

lammaqom locum illum
«bel bet-hel», «El Bethel»,
ki quia
šam ibi

niglu revelatus erat
belaw ei
baḇ^clobim, Deus,
b^cborjo in fugiendo ipso

mipp^cne a facie
hajiw. fratris sui.

Wattāmot Mortua est autem
d^cbora Debora
menēget nutrix
ribqa, Rebeccae,

wattiqqaber et sepulta est
mittājat infra
l^cbet-hel Bethel
tājat subter

baḇallon, quercum,
wayyiqra et appellavit
š^cmo nomen ejus
«ballon «Allon

bakuth». bacut».

Wayyera Et apparuit
b^clobim Deus
bel-yaḇ^aqob Jacobo
bod, iterum,

b^cbobo in veniendo illo
mippaddan de Padan
b^cram, Aram,
way^cbāreḥ et benedixit

boto. ei.

Wayyómer Dixitque
lo ei
b^clobim: Deus:
šim^cka nomen tuum
yaḇ^aqob: Jacob:

lo non
yiqqare appellabitur
šim^cka nomen tuum
bod amplius

7 אל בית-אל (hel bet-hel), Dios de Betel, ó Dios en Betel. Esta expresión se halla corregida en algunos códices, que dicen solamente בית-אל, y así tradujeron los Setenta, la Vulgata y la versión siríaca.—*Revelatus erat*, apparuerat; "se le había aparecido Dios". En el texto hebreo se lee el verbo en plural (נִגְלוּ, *apparuerant*), pero el texto samaritano dice נִגְלָה (*niglá*), *apparuerat*, como leyeron los Setenta, la Vulgata, etc. (V. capítulo XX, 13.) — *In fugiendo ipso*, "al huir él", cuando iba huyendo él (Jacob), *dum fugeret ipse*. — *A facie fratris sui*. Los Setenta: ἀπὸ προσώπου τοῦ ἑσῶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, "a facie Esau fratris sui", variante que se encuentra también en varios códices hebreos y samaritanos, y en la versión siríaca.

8 Allon-bacuth; i. e. *quercus fletus*, "la encina del llanto".

9 *Et apparuit Deus Jacobo iterum*, "y otra vez se apareció Dios a Jacob". Los Setenta añaden: ἐν Λουζᾷ, en Luza. — *In veniendo illo*, "al volver él", cuando volvía; cum veniret.

יעקב כי אם-ישראל יהיה
 שמך ויקרא את-שמו ישראל:
 11 ויאמר לו אלהים אני אל
 שדי פרה ורבה
 גוי וקהל גוים יהיה
 ממך ומלכים מחלוצך יצאו:
 12 ואת-הארץ אשר נתתי לאברהם
 וליצחק לך אתנגדה ולזרעך
 אחריך אתן את-הארץ:
 13 ויעל מעליו אלהים במקום
 אשר-דבר אתו:
 14 ויצב יעקב מצבה במקום
 אשר-דבר אתו מצבת אבן
 ויסך עליה נסך ויצק
 עליה שמן:
 15 ויקרא יעקב את-שם המקום
 אשר דבר אתו שם אלהים
 בית-אל:
 16 ויסעו מבית אל ויהי-עוד
 נברת-הארץ לבוא אפרתה
 ותלד רחל ותקש
 בלדתה:

yaḇ^aqob, ki him yisrabel yiḇye
 Jacob, sed Israël erit
s^emēka: wayyiqra bet-š^emo yisrabel.
 nomen tuum: et appellavit nomen ejus Israël.
Wayyômer lo b^elobim: b^ani bel
 Ait quoque ei Deus: ego sum Deus
šaddây; p^re ur^ebe;
 omnipotens; fecundus esto et multiplicare;
gôy uq^ebal goyim yiḇye
 populus et coetus populorum erit
mimmēka, um^elakim meš^alašēka yesēbu.
 ex te, et reges e lumbis tuis prodibunt.
W^ebet bahāreš, b^ašer natātti l^ehabraḇam
 Terramque, quam dedi Abrahamo
ul^eyisjaq, l^eka bett^enēna, ul^ezarḇ^aka
 et Isaaco, tibi dabo eam, et proli tuæ
baj^rreka betten bet-bahāreš.
 post te dabo terram hanc.
Wayyābal meḇalaw b^elobim bammaqom
 Et ascendit ab eo Deus in loco
b^ašer-dibber hitto.
 in quo locutus fuerat cum eo.
Wayyasēb yaḇ^aqob maššeba bammaqom
 Erexit autem Jacobus cippum, in loco
b^ašer-dibber hitto, maššebet bāben:
 in quo locutus fuit cum eo, cippum lapidis:
wayyasēk ḥalēba nēsek, wayyisoq
 et libavit super eum libationem, et effudit
ḥalēba šāmen.
 super eum oleum.
Wayyiqra yaḇ^aqob bet-šem bammaqom
 Appellavitque Jacobus nomen loci
b^ašer dibber hitto šam b^elobim,
 quo locutus fuit cum eo ibi Deus,
«bet-bel».
«Bethel».
Wayyis^ebu mibbet bel; way^ebi ḥod
 Et profecti sunt de Bethel; et erat adhuc
hibrat bahāreš labo befrāta:
 longitudo terrae ad veniendum Ephratam:
wattēled rajel, watt^eqaš
 cum peperit Rachel, et difficultatem passa est
b^elidtab.
 in parere suo.

11 *Ego Deus omnipotens*; los Setenta: Ἐγώ ὁ Θεός σου, *ego Deus tuus*.

15 *Quo locutus fuit ibi*, hebrais. ubi locutus fuit. Los Setenta ponen entre este versículo y el siguiente el versículo 21.

16 *נברתה (kibrā)*, *longitudo*, medida itineraria desconocida, que algunos suponen ser una legua. — *Efrata* ó Belén (vers. 19), al sur de Jerusalén, en la tribu de Judá. — *Difficultatem passa est in parere suo*, "tuvo dificultad en su parir", en su parto; *difficultatem passa est in partu suo*; *difficilem partum habuit*: "tuvo un parto difícil, laborioso".

17 ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המולדת אל-תיראי כי-גססה לך בן:	Way ^{bi} , Et accidit, wattómer ut diceret ki gam ze lak ben. nam etiam iste tibi filius est.	b ^{baqsotab} , in difficultatem pati ipsam lab ham ^{yallēdet} : ei obstetrix « bal-tir ^{bi} , « ne timeas,	b ^{lidlab} , in partu suo, « bal-tir ^{bi} , « ne timeas,
18 ויהי בצאת נפשה כו מתה ותקרא שמו בן-אוני ואביו קרא-לו בנימין:	Way ^{bi} , Factum est autem, ki mēta, wattiqra cum moreretur, ut vocaret ben-honi; Benoni; binyamin. Benjamin.	b ^{set} in egrediendo wattiqra ut vocaret w ^{habiw} pater vero ejus qara lo vocavit eum	naf ^{sab} , anima ejus, s ^{mo} nomen ejus qara lo vocavit eum
19 ותמת רחל ותקבר בדוך אפרתה הוא בית לחם:	Wattámot Mortua ergo est bēfrāta: Ephratae:	rajel, Rachel, (bi bet lājem). (ipsa est Bethlehem).	b ^{derek} in via
20 ויצב יעקב מצבה על-קבורתה הוא מצבת קבורת-רחל עד-היום:	Wayyasēb Erexitque bi ipse est	ya ^{qob} mas ^{seba} bal Jacobus cippum super sepulcrum ejus: mas ^{sebet} cippus	q ^{buratab} : sepulcrum ejus: q ^{burat} sepulcri rajel Rachelae bad-bayyom. usque ad diem hunc.
21 ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל-עדר:	Wayyissab Et profectus est mebāl ^{ba} ultra	yisrabel, Israël, l ^{migdal} Migdal	wayyef et tetendit beder. heder.
22 ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את-בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני-יעקב שנים עשר:	Way ^{bi} Accidit autem wayyēlek ut iret pilēges pellice Wayyihyu Erantque	bi ^{skon} yisrabel in habitando Israël r ^{huben} , Ruben, habiw; patris sui; b ^{ne} filii	babāres in terra illa, bet bilba cum Bala yisrabel... Israël... s ^{nem} basar. duodecim.
23 בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר ובלון:	B ^{ne} leba: Filii Liae: w ^{simlon} , et Simeon, w ^{lewi} , et Levi, w ^{bulun} . et Zabulon.	b ^{kor} ya ^{qob} primogenitus Jacobi w ^{lewi} , et Levi, w ^{bulun} . et Zabulon.	r ^{huben} , Ruben, w ^{yissakar} et Issachar
24 בני רחל יוסף ובנימין:	B ^{ne} rajel: Filii Rachelae:	yosef Joseph	ubinyamin. et Benjamin.

17 In difficultatem pati ipsam, etc., "al tener ella (Raquel) dificultad en su parto"; cum difficultatem pate-
retur in partu suo; cum difficilem partum haberet.

18 In egrediendo anima ejus, "saliéndosele el alma"; egrediente anima ejus. — Benoni (ben-oni), "hijo de mi
dolor". Benjamin (bin-yamin), "hijo de la diestra, de la felicidad". Según el texto samaritano בנימין (bin-
yamin), "hijo de los días", de la vejez.

21 Migdal-heder, "torre del ganado", lugar situado cerca de Belén.

22 In habitando Israël, dum habitaret Israël. — Et audivit Israël, "y lo supo Israel". Los Setenta añaden:
και παρεθηκεν εναντιον αυτου; et malum apparuit coram eo, "y le pareció muy mal".

25 ובני בלהה שפחת וחל דן ונפתלי:	<i>Ub'ne</i> Et filii	<i>bilba</i> Balae	<i>šifjat</i> ancillae	<i>rajel</i> Rachelae:	<i>dan</i> Dan
	<i>w'naftali.</i> et Neptali.				
26 ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ולדלו בפדן הרם:	<i>Ub'ne</i> Filii vero	<i>zilpa</i> Zelphae	<i>šifjat</i> ancillae	<i>leba:</i> Liae:	<i>gad</i> Gad
	<i>w'bašer:</i> et Aser:	<i>bèlle</i> hi	<i>b'ne</i> filii	<i>yab'qob</i> Jacobi	<i>b'šer</i> qui
	<i>yullad-lo</i> natus est ei	<i>b'paddan</i> in Padan	<i>b'ram.</i> Aram.		
27 ויבא יעקב אל-יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר-גר-שם אברהם ויצחק:	<i>Wayyabo</i> Pervenitque	<i>yab'qob</i> Jacobus	<i>bel-yis'iaq</i> ad Isaacum	<i>habiw</i> patrem suum	
	<i>mamre,</i> in Mambre,	<i>qiryat</i> civitatem	<i>habarbal</i> Arbee	<i>(bi</i> (ipsa	
	<i>jebron)</i> est Hebron)	<i>b'šer</i> qua	<i>gar</i> habitavit	<i>šam</i> ibi	<i>habraham</i> Abrahamus
	<i>w'yisjaq.</i> et Isaacus.				
28 ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמונים שנה:	<i>Wayyibyu</i> Et fuerunt	<i>y'me</i> dies	<i>yisjaq</i> Isaaci	<i>m'bat</i> centum	<i>šana</i> anni
	<i>us'monim</i> et octoginta	<i>šana.</i> anni.			
29 ויגוע יצחק וימת ויאסף אל-עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו:	<i>Wayyigwal</i> Et exspiravit	<i>yisjaq</i> Isaacus	<i>wayyamot,</i> et mortuus est,		
	<i>wayyebasef</i> et congregatus est	<i>bel-šamarw,</i> ad populus suos,	<i>šagen</i> senex		
	<i>us'bal</i> et satur	<i>yamim;</i> dierum;	<i>wayyiqb'ru</i> et sepelierunt	<i>boto</i> eum	
	<i>šesaw</i> Esavus	<i>w'yab'qob.</i> et Jacobus.			

CAP. XXXVI

1 ואלה תלדות עשו הוא אדום:	<i>W'bèlle</i> Hae autem sunt	<i>tol'dot</i> generationes	<i>šesaw:</i> Esavi:	<i>hu</i> ipse
	<i>b'dom.</i> est Edom,			

26 *Qui natus est*, i. e. qui *nati sunt*, como dice el texto samaritano (יולדו *yulladū*).

27 *Mambre*, á una media hora al noroeste de Hebrón. — *Arbé* ó Hebrón, á unas ocho leguas al sur de Jerusaleén. — *Qua habitavit ibi*, hebrais. i. e. ubi habitavit.

28 Jacob tenía ciento veinte años cuando murió su padre (XXV. 26). Aunque se refiere aquí la muerte de Isaac, no acaeció, sin embargo, inmediatamente después de llegar Jacob á Hebrón, pues vivió aún trece años después de la venta de José. (V. P. Seño, nota al v. 24 del cap. XXX.)

29 *Et congregatus est ad populos suos*. (V. cap. XXV, 8.)

1 *Hae sunt generationes*, etc., "hé aquí la genealogía de Esau ó Edom". También se llamó Seir, lo cual prueba que una misma persona tenía varios nombres.

2 עשו לקח את-נשיו מבנות	<i>H'esaw</i> Esavus	<i>laqaj</i> duxit	<i>bet-našaw</i> uxores suas	<i>mibb'not</i> e filiabus
כנען את-עדה בת-אילון החת'	<i>k'nāḥan:</i> Canaan:	<i>bet-ḥada</i> Adam	<i>bat-belon</i> filiam Elonis	<i>bajitti,</i> hettaei,
ואת-אהליבמה בת-ענה בת-עבנון	<i>w'bet-boḥ'libama</i> et Oolibamam	<i>bat-ḥ'na,</i> filiam Anae,	<i>bat-sibḥon</i> filiam Sibeonis	
החוי:	<i>bajiwwi.</i> hevaei.			
3 ואת-בשמר בת-ישמעאל אחות	<i>W'bet</i> Et	<i>bas'mat</i> Basemat	<i>bat-yiśmaḥel,</i> filiam Ismaēlis,	<i>b'jot</i> sororem
נביות:	<i>n'bayot.</i> Nabajothi.			
4 ותלד עדה לעשו את-אליפז	<i>Wattēled</i> Peperit autem	<i>ḥada</i> Ada	<i>l'ḥesaw</i> Esavo	<i>bet-b'liḥaz;</i> Eliphazum;
ובשמת ולדה את-רעואל:	<i>ubas'mat</i> Basemath vero	<i>yal'da</i> peperit	<i>bet-r'ḥubel.</i> Rahuelem.	
5 ואהליבמה ולדה את-יעיש ואת-יעלם	<i>W'boḥ'libama</i> Et Oolibama	<i>yal'da</i> peperit	<i>bet-y'ḥuś,</i> Jehusum,	<i>w'bet-yaḥlam</i> et Jahlamum
ואת-קרח אלה בני עשו אשר	<i>w'bet-qoraj:</i> et Corachum:	<i>b'le</i> isti sunt	<i>b'ne</i> filii	<i>ḥesaw</i> Esavi
ילדו-לו בארץ כנען:	<i>yull'du</i> nati sunt	<i>lo</i> ei	<i>b'ḥeres</i> in terra	<i>k'nāḥan.</i> Canaan.
6 ויקח עשו את-נשיו ואת-בניו	<i>Wayyiqqaj</i> Sumsit autem	<i>ḥesaw</i> Esavus	<i>bet-našaw,</i> uxores suas,	<i>w'bet-banaw,</i> et filios suos,
ואת-בנתיו ואת-כל-נפשות ביתו	<i>w'bet-b'notaw,</i> et filias suas,	<i>w'bet-kol-nafsot</i> et omnes animas	<i>beto,</i> domus suae,	
ואת-מקנהו ואת-כל-בהמתו ואת	<i>w'bet-miqneḥu,</i> et pecus suum,	<i>w'bet-kol-b'hemto</i> et omnia jumenta sua,	<i>w'bet</i> et	
כל-קנינו אשר רכש בארץ	<i>kol-qinyano,</i> omnes opes suas,	<i>b'ḥer</i> quas	<i>rakaś</i> comparaverat	<i>b'ḥeres</i> in terra
כנען וילך אל-ארץ מפתח	<i>k'nāḥan;</i> Canaan;	<i>wayyēlek</i> et abiit	<i>bel-b'eres</i> in terram	<i>mipp'ne</i> e conspectu
יעקב אחיו:	<i>yal'qob</i> Jacobi	<i>bajiw.</i> fratris sui.		
7 כי-היה רכושם וב משבת	<i>Ki-baya</i> Quia erat	<i>r'kušam</i> copia eorum	<i>rab</i> multa	<i>miššebet</i> prae habitare
יחדו ולא יכלה ארץ	<i>yajdaw,</i> simul,	<i>w'lo</i> et non	<i>yak'la</i> poterat	<i>b'eres</i> terra

2 *Ada*, hija del heteo Elón, es la misma que *Judit*, hija de Beeri (cap. XXVI, 34). — *Oolibama*, hija de Ana. se llama también *Basemat*, hija de Elón (ibid.). Según el texto samaritano, la última parte de este versículo dice: "Et Oolibamam, filiam Anae, filii Sibeonis hevaei," y así trasladaron también los Setenta, y la versión siríaca. El texto hebreo debe entenderse de este modo: "y á Oolibama, hija de Ana, nieta de Sibeón el Jivita ó Heveo," (V. vv. 24 y 25.)

3 *Basemat* es llamada *Majalat* en el cap. XXVIII, 9, y así la nombra también el texto samaritano, tanto aquí como en los vv. 10 y 13.

6 *Et omnes animas*, "y á todas las personas," de su casa. — *Pecus suum*, etc. sing. colect. por el plur. — *Et abiit in terram*, "y se fué á otro país." El texto samaritano: *Et abiit de terra Canaanis*, "y se fué de la tierra de Canaan," y así leyeron los Setenta. La versión siríaca: "y se fué al país de Seir."

7 *Quia erat copia eorum multa prae habitare*, pues eran muchos sus bienes para habitar, de modo que no podían habitar, etc., ut non possent habitare.

מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם :	<i>m'gurebem</i> peregrinationum eorum <i>mignebem.</i> pecora eorum.	<i>laset</i> ferre	<i>hotam</i> eos	<i>mipp'ne</i> propter
8 וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום :	<i>Wayyēseb</i> Et habitavit	<i>ēsavu</i> Esavus	<i>b'bar</i> in monte	<i>sebir:</i> Seir: <i>ēsavu</i> Esavus
9 ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר :	<i>W'ēlle</i> Hae autem sunt	<i>tol'dot</i> generationes	<i>ēsavu</i> Esavi	<i>b'bi</i> patris <i>b'dom</i> Edom
10 אלה שמות בני-עשו אליפז בן-עדה אשרת עשו ועואל בן-בשמת אשרת עשו :	<i>b'bar</i> in monte	<i>sebir.</i> Seir.	<i>Hēlle</i> Haec sunt	<i>s'mot</i> nomina <i>b'ne</i> filiorum <i>ēsavu:</i> Esavi: <i>b'lifaz</i> Eliphaz
11 ויהיו בני אליפז תימן ואמר צפו וגעתם וקנו :	<i>ben-ēbada,</i> filius Adae,	<i>bēset</i> uxoris	<i>ēsavu;</i> Esavi;	<i>r'ēbubel</i> Rahuel
12 ותמנע היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק אלה בני עדה אשרת עמו :	<i>ben-bas'mat</i> filius Basemathae	<i>bēset</i> uxoris	<i>ēsavu.</i> Esavi.	
13 ואלה בני ועואל נחת וזרח שמה ומזה אלה בני היו בשמת אשרת עשו :	<i>Wayyihyu</i> Fueruntque	<i>b'ne</i> filii	<i>b'lifaz:</i> Eliphazi:	<i>teman,</i> Theman, <i>homar,</i> Omar,
14 ואלה היו בני אחליבמה בת-ענר בת-צבעון אשרת עשו ותלד לעשו את-יעיש ואת-ועלם ואת-קרח :	<i>s'fo,</i> Sēpho,	<i>w'gabtam,</i> et Gatham,	<i>uq'naz.</i> et Cenez.	
15 אלה אלופו בני-עשו בני אליפז	<i>W'timnab</i> Thamna autem	<i>bay'ta</i> fuit	<i>filēges</i> pellex	<i>leb'lifaz</i> Eliphazo
	<i>ben-ēsavu,</i> filio Esavi,	<i>wattēled</i> peperitque	<i>leb'lifaz</i> Eliphazo	<i>bet-ē'maleq:</i> Amalechum:
	<i>bēlle</i> hi fuerunt	<i>b'ne</i> filii	<i>ēbada</i> Adae	<i>bēset</i> uxoris <i>ēsavu.</i> Esavi.
	<i>W'ēlle</i> Hi autem sunt	<i>b'ne</i> filii	<i>r'ēbubel:</i> Rahuelis:	<i>nājat</i> Nachath <i>waz'eraj,</i> et Zera,
	<i>samma</i> Samma	<i>umi'zza:</i> et Meza:	<i>bēlle</i> hi	<i>bayu</i> fuerunt <i>b'ne</i> filii
	<i>bas'mat</i> Basemathae	<i>bēset</i> uxoris	<i>ēsavu.</i> Esavi.	
	<i>W'ēlle</i> Et hi	<i>bayu</i> fuerunt	<i>b'ne</i> filii	<i>bol'libama</i> Oolibamae (<i>bat-ē'ana,</i> filiae Anae,
	<i>bat-sib'bon)</i> filiae Sebeonis)	<i>bēset</i> uxoris	<i>ēsavu:</i> Esavi:	<i>wattēled</i> peperitque
	<i>ēsavu</i> Esavo	<i>bet-y'bus,</i> Jehusum,	<i>w'bet-yablām</i> et Jahlamum	
	<i>w'bet-qōraj.</i> et Corachum.			
	<i>Hēlle</i> Hi sunt	<i>ballufe</i> duces	<i>b'ne-ēsavu;</i> filiorum Esavi;	<i>b'ne</i> filii <i>b'lifaz,</i> Eliphazi,

8 *In monte Seir.* (V. cap. XXXII, 4.)9 *Patris Edom,* "padre de Edom", padre de los idumeos.12 Tamna ó Timna era hermana de Lotán, príncipe de los *horreos* ó *foritas* (v. 22), que ocupaban el país antes que se estableciesen en él los ismaelitas, descendientes de Abraham (cap. XIV, 6).14 *Filii Oolibamae, filiae Anae, filiae* (i. e. neptis) *Sibeonis*; "los hijos de Oolibama, hija de Ana y nieta de Sibeón". Según el texto samaritano y los Setenta: *filiae Anae, filii Sibeonis.* (V. vers. 2.)

בכור עשו אלוף תומן אלוף

אומר אלוף צפו אלוף קנו:

16 אלוף קרה אלוף געתם אלוף

עמלק אלה אלוף אלוף בארץ

אדום אלה בני עדה:

17 ואלה בני רעואל בן-עשו

אלוף נחת אלוף זרח אלוף

שמה אלוף מודה אלה אלוף

רעואל בארץ אדום אלה בני

בשמות אשת עשו:

18 ואלה בני אהליבמה אשת עשו

אלוף יעוש אלוף ועלם אלוף

קרח אלה אלוף אהליבמה

בת-ענה אשת עשו:

19 אלה בני-עשו ואלה אלופיהם

הוא אדום:

20 אלה בני-שעיר החרוי ושבוי

הארץ לומן ושובל וצבעון

וענר:

21 ודשון ואצר ודושן אלה אלוף

החרי בני שעיר בארץ אדום:

22 ויהיו בני-לומן חרי והומם

ואחות לומן תמנע:

b'kor *besaw*: *balluf teman*, *balluf*
primogeniti *Esavi*, *sunt*: dux *Theman*, dux

homar, *balluf* *s'fo*, *balluf* *q'naz*;
Omar, dux *Sepho*, dux *Cenez*;

Halluf *qoraj*, *balluf* *galitam*, *balluf*
Dux *Corach*, dux *Gatham*, dux

b'maleq: *belle* *ballufe* *b'lifaz* *b'bères*
Amalech: *hi sunt* duces *Eliphazi* in terra

b'dom; *belle* *b'ne* *bada*.
Edom; *hi fuerunt* filii *Adae*.

W'belle *b'ne* *r'bubel*, *ben-besaw*:
Hi autem sunt filii *Rahuelis*, filii *Esavi*:

balluf *najat*, *balluf* *zeraj*, *balluf*
dux *Nachath*, dux *Zara*, dux

samma, *balluf* *mizza*: *belle* *ballufe*
Sama, dux *Meza*: *hi sunt* duces

r'bubel *b'bères* *b'dom*; *belle* *b'ne*
Rahuelis in terra *Edom*; *hi erant* filii

bas'mat *bésset* *besaw*.
Basemath uxoris *Esavi*.

W'belle *b'ne* *bol'libama*, *bésset* *besaw*:
Et hi sunt filii *Oolibamae*, uxoris *Esavi*:

balluf *y'hus*, *balluf* *yahlam*, *balluf*
dux *Jehus*, dux *Jahlam*, dux

qoraj; *belle* *ballufe* *bol'libama*,
Corach; *hi sunt* duces *Oolibamae*,

(*bat-b'na*) *bésset* *besaw*.
(filiae *Anae*) uxoris *Esavi*.

Helle *b'ne* *besaw*, *w'belle* *ballufebem*:
Isti sunt filii *Esavi*, et *isti sunt* duces eorum:

bu *b'dom*.
ipse est *Edom*.

Helle *b'ne-sebir* *bajori* *yos'be*
Hi sunt filii *Seir* *Horraei* *habitatores*

babares: *lotan*, *w'sobal*, *w'siblon*,
terrae illius: *Lotan*, et *Sobal*, et *Sebeon*,

walb'na;
et *Ana*;

W'dison, *w'bésér*, *w'disan*: *belle* *allufe*
Et Dison, et *Eser*, et *Disan*: *hi fuerunt* duces

bajori, *b'ne sebir* *b'bères* *b'dom*.
Horrei, filii *Seir* in terra *Edom*.

Wayyibyu *b'ne* *lotan*: *jori*, *w'bemam*;
Fuerunt autem filii *Lotan*: *Hori*, et *Heman*;

wab'jot *lotan* *timnab*.
et soror *Lotan* *Tamna*.

19 *Isti sunt filii Esavi*, "esos son los hijos (es decir, los descendientes) de Esau".

20 Aquí empieza la genealogía de los príncipes horreos ó joritas, descendientes de Seir el horreo.

21 *In terra Edom*, "en el país de Edom", en la Idumea.

22 *Hi fuerunt duces horraei*, "éstos fueron los caudillos ó príncipes del horreo (es decir) de los horreos ó joritas".

23 ואלה בני שובל עקלו ומנחת

ועיבל שפו ואונם:

24 ואלה בני-צבעון ואיה וענה

הוא ענה אשר מצא את-הימים

במדבר בועתו את-ההמוים

לצבעון אביו:

25 ואלה בני-ענה דשן ואהליבמה

בת-ענה:

26 ואלה בני דישן חמדן ואשבן

ויתרו וכן:

27 אלה בני-אצר בלהן וזעון

ועקן:

28 אלה בני-דישן עוז וארן:

29 אלה אלופי חהרי אלוף לומן אלוף

שובל אלוף צבעון אלוף ענה:

30 אלוף דשן אלוף אצר אלוף דישן

אלה אלופי חהרי

לאליהם בארץ שעיר:

31 ואלה המלכים אשר מלכו

W^ebelle b^ene šobal: šalwan, umanajat,
Hi vero sunt filii Sobal: Alvan, et Manachath,

w^ebebal; s^efo w^ebonam.
et Ebal; Sepho et Onam.

W^ebelle b^ene sibbon: w^ehayya wab^ana:
Et hi filii Sebeonis: et Aya et Ana;

bu b^ana b^eser maša het-hayyemim
ipse est Ana qui invenit thermas

bammidbar, bir^eboto het-haj^amorim
in deserto, in pascere illum asinos

l^esibbon babi^w.
Sebeonis patris sui.

W^ebelle b^ene-b^ana: dišon w^ehobⁱlibama
Hi autem sunt filii Anae: Dison et Oolibama

bat-b^ana.
filia Anae.

W^ebelle b^ene dišan: jemdan, w^ebešban,
Et hi sunt filii Disan: Hemdan, et Esban,

w^eyitran, uk^eran.
et Jethran, et Cheran.

Helle b^ene-b^eser: bilhan, w^ezab^awan
Hi sunt filii Eser: Balaan, et Zahaban

wab^aqan.
et Acan.

Helle b^ene-dišan: buš wab^aran.
Hi filii Disan: Hus et Aran.

Helle ballufe bajori: balluf lotan, balluf
Hi sunt duces Choritae: dux Lotan, dux

šobal, balluf sibbon, balluf b^ana;
Sobal, dux Sebeon, dux Ana;

Halluf dišon, balluf b^eser, balluf dišan:
Dux Dison, dux Eser, dux Disan:

belle ballufe bajori
isti sunt duces Choritae

l^eballufebem b^ebereš sebⁱr.
secundum duces eorum in terra Seir.

W^ebelle bamm^elakim b^aser mal^eku
Hi autem sunt reges qui regnaverunt

24 Este Ana, hijo de Sibeón, no es el padre de Oolibama (v. 2). El Sibeón abuelo de Oolibama es heveo, y el Sibeón (padre de Ana) de que se habla en este verso es hijo del horreo Seir (v. 20). — *Qui invenit thermas*, (הימים, hayyemim). Hay muchas opiniones sobre la verdadera significación de esta palabra: pero la más fundada es la de San Jerónimo, que traduce *aguas calidas*. "Multa et varia apud hebraeos de hoc capitulo disputantur... Nonnulli putant aquas calidas juxta Punicae linguae viciniam, quae Hebraeae contermina est, hoc vocabulo (yemim) signari." (*Quaest. seu tradit. hebr. in Genes.*) Algunos suponen que yemim son gigantes; muchos admiten que son mulos; pero en hebreo el mulo se llama constantemente פֶּרֶד (pered), como observa Bochart. (Hieroz., t. I, pág. 223.) — *In pascere illum* "al apacentar él", mientras apacentaba; dum pasceret ille.

25 *Hi autem sunt filii Anae*. Este Ana es el cuarto hijo de Seir el horreo (v. 20) y el padre de Oolibama, con quien se casó Esaú. Según parece, este Ana, descendiente de los horreos, casó con una hija de Sibeón el heveo, y de este matrimonio nació Oolibama, que sería hija de Ana (horreo) y nieta de Sibeón (heveo). Así puede entenderse el v. 2, tan discutido por los intérpretes, que confundiendo unos personajes con otros, no han dado una explicación satisfactoria. (V. Lucas Brugens, *Notationes in sacra Biblia*, pág. 30.)

26 *Disan*; los Setenta, la Vulgata, la versión siríaca, etc. *Dison*, quinto hijo de Seir, como se lee en el v. 21.

29 *Hi sunt duces choritae*, "éstos son los caudillos del jorita ú horreo, es decir, de los joritas ú horreos."

31 *Ante regnare regem*, etc., "antes de reinar rey"; *antequam regnaret rex*.

בארץ אדום לפני מלך-מלך

לבני ישראל :

32 וימלך באדום בלע בן-בעז

ושם עירו דנהבה :

33 וימת בלע וימלך תחתיו

יובב בן-יוזבא מבעז :

34 וימת יובב וימלך תחתיו חשם

מארץ התימני :

35 וימת חשם וימלך תחתיו

הדד בן-בדד המכה את-מדון

בשדה מואב ושם עירו עוית :

36 וימת הדד וימלך תחתיו

שמלה מכמשוקה :

37 וימת שמלה וימלך תחתיו שאול

מרחבות הנחר :

38 וימת שאול וימלך תחתיו

בעל חנן בן-עכבור :

39 וימת בעל חנן בן-עכבור

וימלך תחתיו הדר ושם עירו

פעז ושם אשתו מהיטבאל

בת-מטרד בת מי זהב :

b' bères *b' dom,* *lif'ne* *melok-mélek*
in terra Edom, ante regnare regem

lib'ne *yisrabel.*
super filios Israëlis.

Wawayimlok *beb' dom* *bélaß,* *ben-b'bor;*
Regnavit enim in Edom Bala, filius Behoris;

w' sem *biro* *dinbába.*
et nomen urbis ejus Denaba.

Wawayámot *bálaß,* *wawayimlok* *tajtaw*
Mortuus est autem Bala, et regnavit pro eo

yobab, *ben-zéraj* *mibbosra.*
Jobab, filius Zairae de Bosra.

Wawayámot *yobab,* *wawayimlok* *tajtaw* *jußam*
Et mortuus est Jobab, et regnavit pro eo Husam

mebères *battemani.*
de terra Themanitae.

Wawayámot *jußam,* *wawayimlok* *tajtaw*
Mortuusque est Husam, et regnavit pro eo

b' dad *ben-b' dad,* *hammakke* *bet-midyan*
Adad filius Badad, qui percussit Madian

bis' de *mohab,* *w' sem* *biro* *b' wit.*
in campo Moab, et nomen urbis ejus, Avith.

Wawayámot *b' dad,* *wawayimlok* *tajtaw*
Et mortuus est Adad, et regnavit pro eo

samla *mimmasreqa.*
Samla de Masreca.

Wawayámot *samla,* *wawayimlok* *tajtaw* *ßabul,*
Et mortuus est Samla, et regnavit pro eo Saul,

mer' jobot *hannabar.*
de Rechoboth fluvii.

Wawayámot *ßabul,* *wawayimlok* *tajtaw*
Mortuusque est Saul, et regnavit pro eo

bábal janán *ben-b'akbor.*
Baal-anan filius Achbor.

Wawayámot *bábal janán,* *ben-b'akbor,*
Et mortuus est Baal-anan, filius Achbor,

wawayimlok *tajtaw* *b' dar,* *w' sem* *biro*
et regnavit pro eo Adar, et nomen urbis ejus

pábu; *w' sem* *bißto* *m' betabbel*
Phau; et nomen uxoris ejus Meetabel

bat-matred, *bat* *me z'abab.*
filia Matredis, filiae Me-zaab.

32 Regnavit in Edom, "reinó en Edom", es decir, en la Idumea. — Bosra, ciudad principal de la Idumea, al sur de Moab.

34 In terra Themanitae; i. e. Themanitarum, "en el país de los temanitas". Theman se llamaba una región meridional de la Idumea, que tomó su nombre de un nieto de Esau (v. 11). "Theman regio principum Edom in terra Gebalitica, a Theman filio Eliphaz filii Esau sortita vocabulum: sed et usque hodie est villa nomine Theman distans ab urbe Petra quinque millibus, ubi et Romanorum militum praesidium sedet, de quo loco fuit Eliphaz rex Themanorum. Unus quoque filiorum Ismael appellabatur Theman." (S. Hieron., De Locis hebraicis.)

37 Rechoboth fluvii (Euphratis). "Urbs juxta fluvium, ubi erat rex Edom, et usque hodie est praesidium in regione Gabalena, et vicus grandis qui hoc vocabulo nuncupatur." (S. Hieron., De Locis hebraicis.)

40 ואלה שמות אלופי עשו

למשפחתם למקמתם

בשמותם אלופ תמנע

אלוף עלוה אלוף יתת:

41 אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף

פינן:

42 אלוף קנו אלוף תימן אלוף מבצר:

43 אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי

אדום למשבתם בארץ

אחזתם הוא עשו אבו

אדום:

<i>W^ebelle</i>	<i>S^emot</i>	<i>ballufe</i>	<i>besaw</i> ,
Haec autem sunt	nomina	ducum	Esavi,
<i>l^emispejotam</i>		<i>lim^eqomotam</i> ,	
secundum familias suas		juxta loca sua,	
<i>bis^emotam:</i>		<i>balluf</i>	<i>timnab</i> ,
per nomina sua:		dux	Tamna,
<i>balluf</i>	<i>halwa</i> ,	<i>balluf</i>	<i>y^etet</i> ;
dux	Alva,	dux	Jetheth;
<i>Halluf</i>	<i>bol^elibama</i> ,	<i>balluf</i>	<i>bela</i> ,
Dux	Oolibama,	dux	Ela,
<i>pinon</i> ;			
Phinon;			
<i>Halluf</i>	<i>q^enaz</i> ,	<i>balluf</i>	<i>teman</i> ,
Dux	Cenez,	dux	Theman,
<i>Halluf</i>	<i>magdibel</i> ,	<i>balluf</i>	<i>biram</i> :
Dux	Magdiel,	dux	Hiram:
<i>b^edom</i>		<i>l^emos^ebotam</i>	<i>b^elle</i>
Edom		per habitationes suas	<i>hi</i>
<i>b^ajuzzatam</i> ;	<i>bu</i>	<i>besaw</i>	<i>b^ebi</i>
p ^e ssessionis eorum;	ipse est	Esavus	pater
<i>b^edom</i> .			
Idumaeorum.			

CAP. XXXVII

1 וישב יעקב בארץ מגוריו

אביו בארץ כנען:

2 אלה תלדות יעקב יוסף בן

שבע-עשרה שנה היה רעה את-

אחיו בצאן והוא נער

את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי

אביו ויבא יוסף את-דבתם

רעה אל-אביהם:

<i>Wayyeseb</i>	<i>yab^aqob</i>	<i>b^eheres</i>	<i>m^egure</i>
Habitavit autem	Jacob	in terra	peregrinationum
<i>babiw</i> ,	<i>b^eheres</i>	<i>k^enanan</i> .	
patris sui,	in terra	Canaan,	
<i>Helle</i>	<i>tol^edot</i>	<i>yab^aqob</i> :	<i>yosef</i>
Istae sunt	generationes	Jacobi:	Joseph
<i>s^ebab^e-besre</i>	<i>sana</i>	<i>baya</i>	<i>robe</i>
septemdecim	annos	erat	pascens
<i>bejaw</i>	<i>basson</i> ,	<i>(w^ebu</i>	<i>nanar)</i>
fratribus suis	gregem,	(ipse enim erat	puer)
<i>bet-b^ene</i>	<i>bilba</i>	<i>w^ebet-bene</i>	<i>zilpa</i> ,
cum filiis	Balae	et cum filiis	Zelphae,
<i>babiw</i> ;	<i>wayyabe</i>	<i>yosef</i>	<i>bet-dibbatam</i>
patris sui;	et detulit	Joseph	infamiam eorum
<i>raha</i>	<i>hel b^ebibem</i> .		
malam	ad patrem eorum.		

43 *Duces Edom*, "los caudillos de Edom," (de la Idumea). — *Per habitationes suas*: el texto samaritano *למשפחותם* (*l^emispejotam*), *per familias suas*. — *In terra possessionis eorum*, "en la tierra de su posesión," en la tierra que poseían en donde se hallaban establecidos.

1 *In terra peregrinationum* (peregrinationis) *patris sui*; i. e. in terra in qua peregrinatus est pater suus.

2 *Istae sunt generationes Jacobi*, "he aquí la historia de la familia de Jacob." — *Erat pascens*, "estaba apacentando," apacentaba; pascebat.

3 וישראל אהב את-יוסף	<i>W^eyisrahel</i> Israël autem	<i>babab</i> diligebat	<i>bet-yosef</i> Josephum
מכל-בניו בן-זקנים	<i>mikkol-banaw,</i> prae omnibus filiis suis,	<i>ki-ben</i> quia filius	<i>z^equnim</i> senectutis
הוא לו ועשה לו כתנת פסים:	<i>bu lo: w^ebasā lo</i> ipse ei: fecitque ei	<i>k^etōnet</i> tunicam	<i>passim.</i> extremitatum.
4 ויראו אחיו כי-אתו אהב	<i>Wayyirbu</i> Viderunt vero	<i>bejaw</i> fratres ejus	<i>ki-boto</i> quod eum
אביהם מכל-אחיו	<i>b^abibem</i> pater eorum	<i>mikkol</i> prae omnibus	<i>bejaw,</i> fratribus ejus,
וישנאו אתו ולא יכלו	<i>wayyisn^ebu</i> et oderant	<i>boto,</i> eum,	<i>w^elo</i> et non
דברו לשלם:	<i>dabb^ero</i> alloqui eum	<i>l^ešalom.</i> pacifice.	<i>yak^elu</i> poterant
5 ויהלם יוסף חלום ויגד	<i>Wayyay^alom</i> Et somniavit	<i>yosef</i> Joseph	<i>j^alom,</i> somniaum,
לאחיו ויוספו עוד	<i>l^ebejaw;</i> fratribus suis;	<i>wayyosifu</i> ideo addiderunt	<i>hōd</i> amplius
שנא אתו:	<i>s^eno</i> odisse	<i>boto.</i> eum.	
6 ויאמר אליהם שמעו-נא החלום	<i>Wayyōmer</i> Dixit enim	<i>b^alebiem:</i> eis:	<i>šim^ehu-na,</i> audite, quaeso,
הזה אשר חלמתי:	<i>baẖze</i> hoc	<i>b^ašer</i> quod	<i>jalāmti.</i> somniavi.
7 והנה אנחנו מאלמים אלמים	<i>W^ebinne</i> Ecce ergo	<i>b^anānu</i> nos	<i>m^eball^emim</i> colligantes
בתוך השדה והנה קמה	<i>b^atok</i> in medio	<i>bassade;</i> agri;	<i>w^ebinne</i> et ecce
אלמתי וגם-נעברה והנה	<i>b^alummati</i> manipulus meus	<i>w^egam</i> et etiam	<i>niššāba:</i> stābat:
תסבינה אלמתיכם ותשתחווין	<i>l^esubbēna</i> circumdabant	<i>b^alumnotehem,</i> manipuli vestri,	<i>wattistaj^awēna</i> et incurvabant se
לאלמתי:	<i>lab^alummati.</i> manipulo meo.		
8 ויאמרו לו אחיו המלך	<i>Wayyom^eru</i> Dixeruntque	<i>lo</i> ei	<i>bejaw:</i> fratres ejus:
תמלך עלינו אם-משול	<i>timlok</i> regnabis	<i>balēnu?</i> super nos?	<i>bim-mašol</i> an dominando
תמשל בנו ויוספו עוד	<i>timšol</i> dominaberis	<i>bānu?</i> nobis?	<i>wayyosifu</i> et addiderunt
שנא אתו על-חלמתי	<i>s^eno</i> odisse	<i>boto,</i> eum,	<i>hal-j^alomotarw</i> propter somnia ejus
ועל-דבריו:	<i>w^ehal-ā^ebaraw.</i> et propter verba ejus.		

3 Quia filius senectutis ipse (erat) ei: "porque le había tenido en su vejez, siendo viejo". — *Tunicam extremitatum*, túnica talar y con mangas de mucho vuelo. Los Setenta: *χίτωνες ποικίλοι*, *tunicam variam*; *tunicam polymitam*, "túnica de muchos lizos de diversos colores".

4 *Præ omnibus fratribus ejus*, "más que á todos sus hermanos". El texto samaritano: *מכל-בניו* (*mikkol-banaw*), *præ omnibus filiis suis*, "más que á todos sus hijos". Esta variante se encuentra también en algunos códices, y la han conservado los Setenta y la Vulgata.

7 *Ecce ergo nos colligantes*, etc., "pues he aquí que estábamos atando"; *colligabamus*.

8 *Num regnando regnabis?*... (hebraís.), "¿piensas, por ventura, que vas á reinar?..."

9 ויהלם עוד חלום אחר	<i>Wayyaj^alom</i> Et somniavit	<i>bod</i> adhuc	<i>j^alom</i> somniaum	<i>ajer,</i> alterum,
ויספר אתו לאחיו ויאמר	<i>way^esapper</i> et narravit	<i>boto</i> illud	<i>l^ebejaw,</i> fratribus suis,	<i>wayyómer:</i> et dixit;
הנה חלמתי חלום עוד	<i>binne</i> ecce	<i>jalámti</i> somniaui	<i>j^alom</i> somniaum	<i>bod;</i> adhuc;
והנה השמש והירח	<i>w^ebinne</i> ecce autem	<i>baššemes</i> sol	<i>w^ebayyaré^aj,</i> et luna,	
ואחד עשר כוכבים משתחוים לו:	<i>w^ebajad basar</i> et undecim	<i>hokabim</i> stellae	<i>mistaj^awim</i> prosternentes se	<i>li.</i> mihi.
10 ויספר אל-אביו ואל-אחיו	<i>Way^esapper</i> Et narravit	<i>bel-habiw</i> patri suo	<i>w^ebel</i> et fratribus	<i>bejaw;</i> suis;
ויגער בו אביו ויאמר	<i>wayyigbar</i> increpuit ergo	<i>bo</i> eum	<i>habiw,</i> pater ejus,	<i>wayyómer</i> dixitque
לו מה החלום הזה אשר	<i>lo:</i> ei:	<i>¿ma</i> ¿quod est	<i>ba^alom</i> somniaum	<i>bažze</i> hoc
חלמת הבוא נבוא אני	<i>jalámta?</i> somniaſti?	<i>¿ba^abo</i> ¿num veniendo	<i>nabo</i> veniemus	<i>ba^aser</i> quod
ואמך ואחיך להשתחות	<i>w^ebimm^eka</i> et mater tua	<i>w^ebajéka</i> et fratres tui	<i>l^ebištaj^awot</i> ad prosternendum nos	
לך ארצה:	<i>l^eka</i> tibi	<i>bašša?</i> in terram?		
11 ויוקנאו בו אחיו ואביו	<i>Way^eqann^ebu</i> Invidebant itaque	<i>bo</i> ei	<i>bejaw,</i> fratres ejus,	<i>w^ehabiw</i> pater vero ejus
שמו את-הדבר:	<i>šamar</i> asservabat	<i>bet-haddabar.</i> rem.		
12 וילכו אחיו לרעות את-צאן	<i>Wayyel^eku</i> Abierunt autem	<i>bejaw</i> fratres ejus	<i>lirbot</i> ad pascendum	<i>bet-son</i> gregem
אביהם בשכם:	<i>b^abibem</i> patris eorum	<i>bis^ekem.</i> in Sichem.		
13 ויאמר ישראל אל-יוסף הלוא	<i>Wayyómer</i> Dixitque	<i>yisrabel</i> Israël	<i>bel-yosef:</i> Josepho:	<i>¿ba^alo</i> ¿nonne
אחיך רעים בשכם לכה	<i>bajéka</i> fratres tui	<i>robim</i> pascentes	<i>bis^ekem?</i> in Sichem?	<i>l^eka,</i> veni,
ואשלחך אליהם ויאמר לו	<i>w^ehešlaj^aka</i> et mittam te	<i>ba^alebem;</i> ad eos;	<i>wayyómer</i> et dixit	<i>lo:</i> ei:
הנני:	<i>binnéni.</i> ecce me,			
14 ויאמר לו לך-נא ראה את-שלום	<i>Wayyómer</i> Dixitque	<i>lo:</i> ei:	<i>lek-na,</i> vade nunc,	<i>r^ebe</i> vide
אחיך ואת-שלום הצאן	<i>bajéka,</i> fratrum tuorum,	<i>w^ebet-š^elom</i> et salutem	<i>baššon;</i> grégis;	

9 *Prosternentes se mihi*; i. e. se prosternebant coram me.

10 *Num veniendo veniemus?* etc. (hebrais.) “¿crees tú que vamos á venir?”

11 *Asservabat rem*; i. e. memoria retinebat (vel observabat) hanc rem. Jacob recapacitaba sobre aquellos sueños, considerando que podían ser revelaciones proféticas.

13 *¿Nonne fratres tui pascentes* (i. e. pascunt) *in Sichem?* Se emplea la interrogación para afirmar con más fuerza y energía.

14 Jacob tenía motivos para temer la venganza de los siquimitas. (V. cap. XXXIV, 25-29.)

והשבני דבר וישלחהו	<i>wab^sšibēni</i> et refer mihi	<i>dabar:</i> verbum:	<i>wayyišlajēbu</i> misit ergo eum
מעמק חברון ויבא שכם:	<i>mešemeq. jebbron,</i> de valle Hebronis,	<i>wayyabo</i> et venit	<i>š^ekéma.</i> in Sichem.
15 וימצאהו איש והנה תעה בשדה	<i>Wayyimšabēbu biš,</i> Invenitque eum vir,	<i>w^ebinne</i> et ecce	<i>tošē bassade;</i> errans in agro;
וישאלהו האיש לאמר	<i>wayyišhalēbu</i> et interrogavit eum	<i>habiš</i> vir	<i>lemor:</i> dicendo:
מה-תבקש :	<i>šma-š^ebaqqeš?</i> quid quaeris?		
16 ויאמר את-אחי אנני מבקש	<i>Wayyōmer:</i> Et ait:	<i>bet-hajáy</i> fratres meos	<i>hanoki</i> ego
הגידהנא לו איפה הם ועים:	<i>baggidan-na,</i> indica, quaeso,	<i>li hefo</i> mihi ubi	<i>bem rošim.</i> illi sint pascentes.
17 ויאמר האיש נסעו מזה נו	<i>Wayyōmer</i> Dixitque	<i>habiš:</i> vir:	<i>nas^ebu</i> discesserunt
שמעתי אמרום נלכה דתניה	<i>šamābti</i> audivi	<i>hom^erim:</i> dicentes:	<i>nel^eka</i> eamus
וילך יוסף אחר אחיו	<i>wayyēlek</i> abiit igitur	<i>yosef</i> Joseph	<i>bajar</i> post
וימצאם בדתן :	<i>wayyimšabem</i> et invenit eos	<i>b^edotan.</i> in Dothan.	<i>mižze: ki</i> hinc: nam
18 ויראו אתו מרחק ובטרום	<i>Wayyirbu</i> Viderunt autem	<i>boto</i> eum	<i>merajoq</i> a longinquo,
יקרב אליהם ויתנכלו אתו	<i>yigrab</i> accederet	<i>b^elehem,</i> ad eos,	<i>wayyitnakk^elu</i> et insidiati sunt
להביתו :	<i>lab^emito.</i> ad occidendum eum.		
19 ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל	<i>Wayyom^eru</i> Dicebant enim	<i>biš</i> quisque	<i>bel-bajiw:</i> fratri suo:
החלמות הלזה בא :	<i>baj^elomot</i> somnia eorum	<i>ballaze</i> iste	<i>binne bābal</i> ecce dominus
20 ועתה לנו וננהרגהו	<i>W^ebatta</i> Nunc vero	<i>l^eku,</i> venite,	<i>w^enabar^egēbu,</i> et occidamus eum,
ונשלכהו באחד הבורות	<i>w^enašlikēbu</i> et projiciamus eum	<i>b^ehjad</i> in unam	<i>babbrot,</i> cisternarum,
ואמרונו חיה ועד אכלתהו	<i>w^ehamārnū:</i> et dicemus:	<i>jayya</i> bestia	<i>raša</i> mala
ונראה מהיהיו חלמתיו :	<i>w^enirbe</i> et videbimus	<i>ma</i> quid	<i>yihyu</i> fuerint
21 וישמע ראובן ויצלהו	<i>Wayyišmalb</i> Sed audivit	<i>r^ehuben,</i> Ruben,	<i>wayyassilēbu</i> et eripuit eum

15 *Ecce errans*; i. errabat, "andaba errante (José)."16 *Fratres meos ego quaerens*, "ando buscando á mis hermanos"; fratres meos quaero.17 *Audivi*; el texto samaritano שמעתיים (*šmahtim*) *audivi illos*; "les oi decir". Así también los Setenta, la Vulgata, la versión siríaca, etc. — *Dotain* ó *Dotan*, lugar abundante en pastos, á tres ó cuatro leguas al norte de Siquem.19 *Dicebant quisque fratri suo* (hebrais.); i. e. alter alteri, "se decían unos á otros". — *Dominus somniorum* (hebrais.); i. e. somniator, "ahí viene ese soñador".20 *Bestia mala*; i. e. bestia fera, "una bestia feroz, una fiera".21 *Ne percutiamus eum in anima*; i. e. ut animam amittat.

מידם ויאמר לא נכנו

נפש :

22 ויאמר אלהם ראובן אל-

תשפכו-דם השליכו אתו

אל-הבור הזה אשר במדבר

ויד אל-תשלחו-בו למען הציל

אתו מידם להשיבו

אל-אביו :

23 ויהי כאשר-בא יוסף

אל-אחיו ויפשימו את-יוסף

את-כתנתו את-בתנת הפסים

אשר עליו :

24 ויקחהו וישלכו אתו

הבור והבור וק

אין בו מים :

25 וישבו לאכל-לחם וישאו

עיניהם ויראו והנה ארחת

ושמעאלים באה מגלעד

וגמליהם נשאים נכאת

וצרו ולט הולכים

להוריד מצרימה :

26 ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע

miyyadam, wayyómer: lo nakkénnu
e manu eorum, et dixit: ne percutiamus eum

náfes.
in anima,

Wayyómer h^alehem r^ahuben: bal
Dicebat enim eis Ruben: ne

tišp^hku-dam; bašliku boto
effundatis sanguinem: projicite eum

bel-habbor hažze, b^ašer bammiabar,
in cisternam hanc, quae est in deserto,

w^ayad bal-tišl^hju-bo: (l^amāban bašsil
et manum ne inferatis ei: (ut eriperet

boto miyyadam, lab^ašibo
eum e manu eorum, ad reducendum eum

(*bel-habiw*).
ad patrem suum).

Way^ahi, kab^ašer ba yosef
Accidit itaque, cum pervenit Joseph

bel-bejaw, wayyafšitu bet-yosef
ad fratres suos, ut exuerent Josephum

bet-kuttonto, bet-k^atónet happassim,
tunica sua, tunica extremitatum,

b^ašer balaw.
quae super eum erat.

Wayyiqqajūbu, wayyašliku boto
Et apprehenderunt eum, et projecerunt eum

habbóra: w^ahabbor req;
in cisternam: cisterna autem vacua erat;

bén bo máyim.
non erat in ea aqua.

Wayyeš^abu leb^akol-léjem, wayyis^abu
Et sederunt ad comedendum panem, et sustulerunt

benehem, wayyirbu, w^abinne borjat
oculos suos, et viderunt, et ecce turma

yis^mbelim baba miggilbad,
Ismaélitarum veniens de Galaad,

ug^amallehem nos^abim n^akot,
et cameli eorum portantes gummi,

uš^ari, waloš, bol^akim
et balsamum, et ladanum, pergentes

l^aborid mišráyma.
ad deferendum in Aegyptum.

Wayyómer y^abuda bel-bejaw: žma-běšab,
Dixitque Juda fratribus suis: žquid lucrí,

25 Turma Ismaélitarum veniens (veniebat) de Galaad. Galaad, región montañosa al oriente del Jordán, célebre por sus pastos y aromáticas resinas, de que se hacía mucho uso en Egipto para embalsamar los cadáveres. — Portantes; i. e. portabant. — נכאת (*nekot*), que las antiguas versiones traducen por el nombre genérico *aromata*, "perfumes", parece ser la goma tragacanto (procedente del *astragalus tragacantha*), que los árabes llaman *nakaat*. — Ladanum, lādano, substancia resinosa procedente de la jara (*Cistus ladanifera*). — Pergentes; i. e. pergebant Ismaélitae.

כִּי נִהְרַג אֶת־אֶחָיו

וְכָסִינוּ אֶת־דָּמוֹ:

27 לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לְיֹשְׁמַעֲאֵלִים

וַיִּדְנוּ אֶל תְּהוֹ בֹּ כִי

אֶחָיו בְּשָׂרֵנוּ הוּא

וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו:

28 וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדִּינִים סְחָרִים

וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף

מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף

לְיֹשְׁמַעֲאֵלִים בַּעֲשׂוֹים כֶּסֶף

וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָּה:

29 וַיֵּשֶׁב יֶאֱבֹן אֶל־הַבּוֹר וַהֲנֵה

אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע

אֶת־בְּגָדָיו:

30 וַיֵּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר

הִילֵד אֵינְנוּ וְאֲנִי אֵנָּה אֲנִי

בֹּא:

31 וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף

וַיִּשְׁחֲטוּ שָׁעוֹר עֲזִים וַיַּטְבִּלוּ

אֶת־הַכְּתֹנֶת בָּדָם:

32 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת הַפָּסִים

וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ

זֹאת מִצְאָנוּ הַכֹּהֵן־נָא הַכְּתֹנֶת

בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא:

ki cum nab^orog occiderimus bet-bajinu, fratrem nostrum,

w^ohissinu bet-damo?
et occultaverimus sanguinem ejus?

L^oku, w^onimk^orénnu layyism^obelim,
Venite, et vendamus eum Ismaëlitis,

w^oyadenu bal t^obi bo, ki
et manus nostra ne sit contra eum, nam

bajinu b^osarenu bu:
frater noster caro nostra ipse est:

wayyism^obu bejaw.
et obtemperaverunt fratres ejus.

Wayyababru b^onašim midyanim soj^orim,
Et transierunt viri Madianitae negotiatores,

wayyimš^oku, wayyab^olu bet-yosef
et extraxerunt, et ascendere fecerunt Josephum

min-babbor, wayyimk^oru bet-yosef
e cisterna, et vendiderunt Josephum

layyism^obelim b^obesrim kasef:
Ismaëlitis viginti argenteis:

wayyabibu bet-yosef misrāyma.
et adduxerunt Josephum in Aegyptum.

Wayyāšob r^ohuben bel-babbor, w^obinne
Reversus est autem Ruben ad cisternam, et ecce

bēn yosef babbor: wayyiqraḇ
non erat Joseph in cisterna: et scidit

bet-b^ogadaw.
vestimenta sua.

Wayyāšob bel-bejaw, wayyōmer:
Reversusque est ad fratres suos, et dixit:

bayyéled benennu: wab^oni bāna b^oni
puer non est: et ego quo ego

ba?
iturus sum?

Wayyiq^oju bet-k^otōnet yosef,
Tulerunt autem tunicam Josephi,

wayyiš^ofu s^obir ḥizzim, wayyitb^olu
et jugulaverunt hircum caprarum, et tinxerunt

bet-bakkuttōnet baḏdam.
tunicam sanguine.

Wayšall^oju bet-k^otōnet bappassim;
Miseruntque tunicam extremitatum,

wayyabibu bel-b^obibem wayyom^oru:
et afferre fecerunt ad patrem suum, et dixerunt:

zot mašānu; bakker-na bakk^otōnet
hanc invenimus; intuere nunc an tunica

bin^oka bi, him-lo.
filius tui ipsa sit, an non.

28 *Viginti argenteis*, "en veinte monedas de plata", que equivalen a ciento cincuenta y siete reales y medio. (P. Scio.)

33 ויכירה ויאמר כתנה בני

חיה רעה אכלתהו טרף

טרף יוסף:

34 ויקרע יעקב שמלתיו וישם

שק במתניו ויתאבל

על-בנו ימים רבים:

35 ויקמו כל-בניו וכל-

בנתיו לנחמו וימאן

להתנחם ויאמר כי-ארד

אל-בני אבלי שאלה

ויבך אתו אביו:

36 והמדנים מכרו אתו אל-מצרים

לפוטפר סרים פרעה שר

המבחים:

Wayyakhirab, wayyómer: k^etónet b^eni;
Et agnovit eam, et ait: tunica filii mei;

jayya raba b^akalátbu: tarof
bestia fera devoravit eum: dilaniando

toraf yosef.
dilaniatus est Josephus.

Wayyigrab yab^aqob simlotaw, wayyásem
Sciditque Jacob vestimenta sua, et posuit

saq b^emotnaw, wayyitbabbel
saccum in lumbis suis, et luxit

bal-beno yamim rabbim.
super filio suo diebus multis.

Wayyaqumu kol-banaw w^ekol
Surrexerunt autem omnes filii ejus et omnes

b^enotaw l^enaj^amo, way^amaben
filiae ejus ad consolandum eum, sed renuit

l^ebitnajem, wayyómer: ki-bered
consolari, et dixit: (quia) descendam

hel-b^eni habel s^ebóla:
ad filium meum lugens in infernum:

wayyebk boto habiw.
et flevit eum pater ejus.

W^ehamm^adanim mak^aru bolo hel-misráyim
Madianitae autem vendiderunt eum in Aegyptum

l^efofifar s^eris parbo, sar
Putiphari aulico Pharaonis, duci

battabbajim.
praetorianorum.

CAP. XXXVIII

י ויהי בעת ההיא ויורד

יהודה מארץ אחיו ויט עד-איש

עדלמי ושמו חירה:

Way^abi babet habi, wayyèred
Accidit autem in tempore illo, ut descenderet

y^abuda mebet bejaw; wayyel had-bis
Juda a fratribus suis, et deflexit ad virum

b^adullami, us^amo jira.
Adullamitam, et nomen ejus Hira.

33 Dilaniando dilaniatus est (hebrais.), omnino dilaniatus est; "totalmente ha sido despedazado José".

35 Et omnes filiae ejus: no constando que Jacob tuviera más hijas que Dina, pueden significar esas palabras las nueras (mujeres de sus hijos). — In infernum: la palabra שאל (schol), infernus, orcus, no se ha de entender siempre del infierno de los condenados, pues significa en general la mansión adonde van las almas después de la muerte, que puede ser el infierno, el purgatorio ó el limbo.

36 Vendiderunt eum ductum in Aegyptum, "le vendieron, habiéndole llevado á Egipto". — סרים (sarís), שר, eunuchus, como traducen los Setenta y la Vulgata, parece ser un título de dignidad de ciertos oficiales ó empleados de palacio, aunque no se puede negar (como algunos lo han hecho) que en Egipto había verdaderos eunucos. — Duci praetorianorum, "jefe de los pretorianos", ó guardias de corps, destinados al servicio de la persona del rey. Los Setenta llaman á Putifar אֲרִי־פָאֵר, jefe de los cocineros, y la Vulgata, con más acierto, princeps exercitus.

1 Adullamita, habitante de Adulam ú Odulam, ciudad cananea en el territorio que perteneció después á la tribu de Judá.

2 וירא-שם יהודה בת-איש כנעני	Wayyar šam y'buda bat-biš k'nab'ni, Et vidit ibi Juda filiam viri cananaei,
ושמו שוע ויקחה	uš'mo šu'aḇ; wayyiqqajēba, et nomen ejus Sua; duxitque eam,
ויבא אליה:	wayyabo belēba. et ingressus est ad eam.
3 ותהר ותלד בן ויקרא	Wattāhar wattēled ben, wayyiqra Concepit itaque et peperit filium, et appellavit
את-שמו ער:	bet-š'mo l'her. nomen ejus Her.
4 ותהר עוד ותלד בן ויקרא	Wattāhar hōd, wattēled ben, wattiqra Concepitque iterum, et peperit filium, et vocavit
את-שמו אונן:	bet-š'mo bonan. nomen ejus Onan.
5 ותסף עוד ותלד בן ויקרא	Wattōsef hōd, wattēled ben, wattiqra Et addidit porro, et peperit filium, et vocavit
את-שמו שלה והיה בכזיב	bet-š'mo šela: w'haya bik'zib nomen ejus Sela: et erat in Chezib
בלדתה אתו:	b'lidtab hoto. in parere illam eum.
6 ויקח יהודה אשה לער בכורו	Wayyiqqaj y'buda bišša l'her b'koro; Cepit autem Juda uxorem Heri primogenito suo;
ושמה תמר:	uš'maḇ tamar. et nomen ejus Thamar.
7 ויהי ער בכור יהודה רע	Way'bi l'her b'kor y'buda ralī Sed erat Her primogenitus Judae malus
בעיני יהוה וימתהו יהוה:	b'liene y'howa, way'mitēbu y'howa. in oculis Jehovae, et mori fecit eum Jehova.
8 ויאמר יהודה לאונן בא	Wayyōmer y'buda l'honan: bo Dixit ergo Juda Onani: ingredere
אל-אשר אחיך ויבם אתה	bel-bešet bajika, w'yabbem botab, ad uxorem fratris tui, et ducito eam,
והקם זרע לאחייך:	w'baqem z'eralī l'bajika. et suscita prolem fratri tuo.
9 וידע אונן כי לא לו יהיה	Wayyēdalī bonan ki lo lo yihye Sed sciebat Onan quod non sibi foret
הזרע והיה אם-בא	bazzaralī: w'haya, him-ba proles illa: et factum est, quando ingrediebatur
אל-אשר אחיו ושחת ארצה	bel-bešet bajiw, w'sijet bārša, ad uxorem fratris sui, ut perderet in terram,
לביתו נתן-זרע לאחיו:	l'billi n'ton-z'eralī l'bajiw. ad non dandum semen fratri suo.

3 Et appellavit (Judá); pero según el texto samaritano ותקרא (wattiqra), et appellavit illa.

5 Et addidit porro et peperit (hebrais.); i. e. et porro peperit iterum. — Et erat (Judá) in Chezib in parere illam; "y (Judá) estaba en Casbi al parir ella, cuando parió ella", quando illa peperit eum. Los Setenta: ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ea autem erat in Casbi, quando peperit eos. — Chezib, Casbi ó Cazaba, lugar en la tribu de Judá. La Vulgata interpreta este pasaje con mucha libertad: Quo nato, parere ultra cessavit.

6 Cepit autem Juda, "y Judá tomó esposa para Her, su primogénito".

8 Et ducito eam (jure leviratus). El verbo יבם (yibbem) derivado de yabam, levir, "cuñado", significa propiamente cumplir el levirato, es decir, casarse con la cuñada que quedó viuda antes de tener hijos. (Deuter., XXV, 5).

9 Ad non dandum, "para no dar", ne daret.

10 וזרע בעיני יהוה אשר

עשה וימת גס-אתו:

11 ויאמר וחודה לתמו כלתו

שבי אלמנה בית-אביך

עד-יגדל שלה בניו כי

אמר פן-ימות גס-הוא

כאחיו ותלך תמו

ותשב בית אביה:

12 וירבו הימים ותמת

בת-שוע אשת-יהודה וינחם

יהודה ויעל על-גזו צאנו

הוא וחירה ועהו העדלמי

תמנתה:

13 ויגד לתמו לאמר הנח

חמיך עליה תמנתה

לגז צאנו:

14 ותסר בגזי אלמנותה מעליה

ותכס בצעיף ותתעלף

ותשב בפתח עינים אשר

על-דוך תמנתה כי ואתה

כי-גדל שלה יהאו

לא-נתנה לו לאשה:

Wayyérab *b'ēne* *y'bowa* *b'šer*
Et malum fuit in oculis Jehovae quod

hāsa, *wayyāmet* *gam* *hoto.*
faciebat, et mori fecit etiam eum.

Wayyómer *y'buda* *l'tamar* *kallato:*
Dixit igitur Juda Tamari nurui suae:

s'bi *balmana* *bet* *babih,*
mane vidua in domo patris tui,

hād-yigdal *šela* *b'no* *ki*
donec crescat Sela filius meus; nam

hamar: *«pen-yamut* *gam-hu*
dicebat: « ne moriatur etiam ipse

k'bejaw:» *wattélek* *tamar,*
sicut frates ejus»: abiitque Thamar,

wattéšeb *bet* *habiba.*
et mansit in domo patris sui.

Wayyirbu *hāyāmim,* *wattāmot*
Et multiplicati sunt dies, et mortua est

bat-šū'ā *bešet-y'buda:* *wayyinnājem*
filia Suae uxor Judae: et se consolatus est

y'buda, *wayyābal* *hāl-gōz'ze* *šono*
Juda, ascenditque ad tonsores gregis sui

hu *w'jira* *reḥēbu* *hāl'adullami*
ipse et Hira socius ejus adullamita

timnāta.
in Thamnā.

Wayyuggad *l'tamar* *lemor:* *binne*
Nuntiatumque est Thamari dicendo: ecce

jamik *bole* *timnāta*
socer tuus ascensurus in Thamnā

lagoz *šono.*
ad tondendum gregem suum.

Wattāsar *big'de* *balm'nutab* *meḥalēba,*
Removit itaque vestes viduitatis suae a se,

watt'has *baššabif,* *wattitḥalaf,*
et operuit se velamine, et velavit se,

wattéšeb *b'fētaj* *ḥenāyim,* *b'šer*
seditque in ostio Enaim, quae est

hāl-derek *timnāta:* *ki* *rab'ta*
juxta viam in Thamnā: nam videbat

ki *gadal* *šela,* *w'bi*
quod crevisset Sela, ipsa vero

lo-nitt'na *lo* *l'bišša.*
non data fuerat ei in uxorem.

10 *Et malum fuit*, etc.; i. e. et displicuit Jehovae, "y desagradó á Jehová."

11 *Nam dicebat*; i. e. secum reputabat.

12 *Hira socius ejus*, "Hiras, su amigo". Los Setenta y la Vulgata leyeron רעהו (*rohēhu*), pastor ejus, tanto en este versículo como en el 20. — *In Thamnā*: Tamna ó Timna, ciudad cananea, que perteneció á la tribu de Judá, después á la de Dan; estuvo ocupada en algún tiempo por los filisteos. (*Jud.*, 15, 1.)

13 *Socer tuus ascensurus est*: "tu suegro va á subir."

14 *In ostio Enaim*, "en la puerta de Enaim ó Enam", población en la tribu de Judá (*Jos.*, XV, 34.) La Vulgata, la versión siríaca y el Targum traducen: *in bivio itinēris*, "en la encrucijada del camino."

15 ויראה יהודה ויחשבה	<i>Wayyirbēba</i> Vidit autem eam	<i>y^obuda,</i> Juda,	<i>wayyajs^obēba</i> et putavit eam
לזונה כו כסתה פניה:	<i>l^ozona,</i> meretricem,	<i>hi</i> quia	<i>kiss^ota</i> operuerat
16 ויט אליה אל-הדרך ויאמר	<i>Wayyef^o</i> Et deflexit	<i>belēba</i> ad eam	<i>bel-haddērek,</i> a via,
הבה-נא אבוא אליך כי לא	<i>baba-na,</i> cedo, quaeso,	<i>habo</i> ingrediar	<i>belāyik:</i> ad te:
ידע כי כלתו הוא ותאמר	<i>yadab^o</i> novit quod	<i>hi</i> nurus sua	<i>bi;</i> ipsa esset;
מהתתן-לי כי תבוא אלי:	<i>z^oma-titten-li,</i> quid dabis mihi,	<i>hi</i> ut	<i>tabo</i> ingrediaris
17 ויאמר אנכי אשלח גדו-עזים	<i>Wayyōmer:</i> Dixitque:	<i>banoki</i> ego	<i>b^osallaj</i> mittam
מן-הצאן ותאמר אם-תתן	<i>min-baššon:</i> de grege:	<i>wattōmer:</i> et ait illa:	<i>g^odi-bizzim</i> hoedum caprarum
ערבון עד-שלחך:	<i>berabon</i> arrhabonem	<i>bad</i> usque ad	<i>soljēka?</i> mittere te?
18 ויאמר מה הערבון אשר	<i>Wayyōmer:</i> Et dixit:	<i>z^oma</i> quodnam erit	<i>ba^oberabon,</i> pignus,
אתן-לך ותאמר חתמך	<i>betten-lak?</i> dabo tibi?	<i>wattōmer:</i> dixitque illa:	<i>b^oser</i> quod
ופתילך ומטך אשר	<i>uf^otilēka</i> et funiculus tuus	<i>umatt^oka,</i> et virga tua,	<i>b^oser</i> quae est
בידך ויתן-לה ויבא	<i>b^oyadēka:</i> in manu tua:	<i>wayyitten lab^o,</i> dedit itaque ei,	<i>wayyabo</i> ingressusque est
אליה ותהר לו:	<i>belēba,</i> ad eam,	<i>wattāhar</i> et concepit	<i>lo.</i> ex eo.
19 ותקם ותלך ותסר צעיפה	<i>Wattāqom</i> Et surrexit	<i>wattēlek,</i> et abiit,	<i>wattāsar</i> removitque
מעליה ותלבש בגדו אלמנותח:	<i>me^obalēka;</i> a se;	<i>wattilbaš</i> et induit se	<i>big^ode</i> vestibus
20 וישלח יהודה את-גדו העזים	<i>Wayyis^olaj</i> Misit autem	<i>y^obuda</i> Juda	<i>bet-g^odi</i> hoedum
ביד רעהו העדלמו	<i>b^oyad</i> per manum	<i>re^obēbu</i> socii sui	<i>bal^odullami,</i> adullamitae,
לקחת הערבון מיד האשה	<i>laqājat</i> ad recipiendum	<i>ba^oberabon</i> pignus	<i>miyyad</i> de manu
ולא מצאה:	<i>w^olo</i> sed non	<i>m^ošabab.</i> invenit eam.	<i>š^obifab</i> velamen suum
21 וישאל את-אנשי מקמה לאמר	<i>Wayyis^obal</i> Et interrogavit	<i>bet-ban^ose</i> viros	<i>m^oqomab,</i> loci ejus,
איה הקדשה הוא בעינים	<i>z^obayye</i> ubi est	<i>baqq^odeša</i> prostituta	<i>bi</i> quae erat
על-הדרך ויאמרו לא-היתה	<i>bal-haddārek?</i> juxta viam?	<i>wayyom^oru:</i> Et dixerunt:	<i>lo</i> non
בזה קדשה:	<i>ba^oze</i> hic	<i>q^odeša.</i> prostituta.	<i>bay^ota</i> fuit
22 וישב אל-יהודה ויאמר לא	<i>Wayyāšob</i> Reversus itaque est	<i>bel-y^obuda,</i> ad Judam,	<i>wayyōmer:</i> et dixit:
			<i>lo</i> non

17 *Usque ad mittere te (illum)?, "z^ohasta enviármele tú?., donec miseris tu.*

מצאתיה וגם אנשי המקום

אמרו לאדהותה בזה קדשה:

23 ויאמר יהודה תקח-לה פן

נהיה לבוז הנדה שלחתי הגדו

חזה זאת לא מצאתה:

24 ויהי כמשלש חדשים ויגד

ליהודה לאמר זנתה תמר

כלתך וגם הנה הרה

לזנונים ויאמר יהודה

הוציאוה ותשרף:

25 הוא מוצאת והיא שלחה אל-חביה

לאמר לאיש אשר אלה לו

אנכי הרה ותאמר הנד-נא

למי החתבת והפתילים והמטה

האלה:

26 ויזכר יהודה ויאמר צדקה

ממני כי-על-כן לא-נתתיה

לשלה בני ולא-יוסף עוד

לדעתה:

27 ויהי בעת לדתה והנה

תאומים בבטנה:

28 ויהי בלדתה ויתן-יד

m^csalība, *w^cgam* *ban^cse* *hammaqom*
inveni eam, et etiam viri loci illius

ham^cru: «*lo bay^cla baze q^cdeša*».
dixerunt: «non fuit hic prostituta».

Wayyômer *y^cbuda*: *tiqqaj-lab*, *pen*
Et ait. Juda: sumat sibi, ne forte

nibiye labu^cz: *binne šalājti bagg^cdi*
simus in contentum; ecce misi hoedum

ba^cz^cze, *w^cbatta lo m^csatab*.
hunc, sed tu non invenisti eam.

Way^cbi *k^cmis^clos* *j^cdašim*, *wayyuggad*
Accidit vero quasi post tres mens:s, ut nunciaretur

libuda, *lemor*: *zan^cta tamar*
Judae, dicendo: fornicata est Thamar

kallatēka: *w^cgam binne bara*
nurus tua: et etiam ecce grvida est

li^czunim: *wayyômer y^cbuda*:
ex fornicationibus: dixitque Juda:

bošibūba, *wattissaref*.
educite eam, et comburatur.

Hi *mu^cset*, *w^cbi šal^cja bel-jamība*
Ipsa educ̄ta, et ipsa misit ad socerum suum

lemor: *l^cbis b^cser bēlle lo*,
dicendo: de viro qui haec ei sunt,

banoki bara: *watōmer*: *bakker-na*,
ego sum grvida: et dixit: intuere, quaeso,

l^cmi bajotēmet, *w^cbapp^cfilim w^cbammatte*
cujus sigillum, et funiculi et virga

babēlle.
haec (sint).

Wayyakher *y^cbuda*, *wayyômer*: *ša^cd^cqa*
Agnovit autem Juda, et ait: justa est

mimmēnni; *ki-bal-ken lo n^ctattiba*
prae me; propterea quod non tradidi eam

l^cšela b^cni: *w^clo yasaf bod*
Selae filio meo: et non addidit praeterea

l^cdabtab.
cognoscere eam.

Way^cbi *b^cbet lidtab*, *w^cbinne*
Accidit autem in tempore pariendi ejus, et ecce

t^chomim b^cbiṭnaḥ.
gemi in utero ejus.

Way^cbi *b^clidtab*, *wayyitten yad*; *yad*
Et factum est in parere illam, exhibuit manum:

23 *Sumat sibi*, etc. "quédese (con las arras), no sea que nos hagamos despreciables", si esto se descubre ó propala. — El sentido de la Vulgata es muy diferente: *Sumat sibi; certe mendacii arguere nos non potest*.

24 *Quasi post tres menses*, "al cabo de unos tres meses", כבושלוש (*k^cmis^clos*) por כבושלוש (*k^cmiss^clos*).

25 *Ipsa educ̄ta*; i. e. educ̄ebatur ipsa. — *Qui haec ei sunt* (hebrais.); i. e. cui haec sunt.

26 *Et non addidit praeterea cognoscere eam* (hebrais.); i. e. praeterea non cognovit eam amplius.

27 *In tempore pariendi ejus*, "al tiempo de parir ella"; quo tempore pariebat ipsa.

28 *In parere illam*, "al parir ella"; cum illa pareret, illa pariente. — *Exhibuit unum manum*, "presentó (sacó uno) la mano".

ותקה המילדת ותקשו

על-ידו שני לאמר זה

יצא ראשנה:

29 ויהי כמשיב ידו והנה

יצא אחיו ותאמר

מה-פוצת עליך פוץ

ויקרא שמו פוץ:

30 ואחר יצא אחיו אשר

על-ידו השני ויקרא

שמו זרח:

<i>wattiqqaj</i> et prehendit	<i>ham'yallêdel</i> , obstetrix,	<i>wattiqšor</i> et alligavit
----------------------------------	-------------------------------------	----------------------------------

<i>bal-yado</i> ad manum ejus	<i>šani</i> , coccinum,	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>ze</i> hic
----------------------------------	----------------------------	---------------------------	------------------

<i>yaša</i> egressus est	<i>rišona</i> . prius.
-----------------------------	---------------------------

<i>Way'bi</i> , Accidit vero,	<i>k'mešib</i> ut retrahens	<i>yado</i> , manum suam,	<i>w'binne</i> et ecce
----------------------------------	--------------------------------	------------------------------	---------------------------

<i>yaša</i> egressus est	<i>bajiw</i> , frater ejus,	<i>wattómer:</i> et dixit:
-----------------------------	--------------------------------	-------------------------------

<i>zma-parásta?</i> <i>z</i> cur dirumpis?	<i>balêka</i> super te	<i>pâres;</i> ruptura;
---	---------------------------	---------------------------

<i>wayyigra</i> ideo appellavit	<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>pâres</i> . Phares.
------------------------------------	---------------------------	---------------------------

<i>W'bajar</i> Et postea	<i>yaša</i> egressus est	<i>bajiw</i> , frater ejus,	<i>b'šer</i> qui
-----------------------------	-----------------------------	--------------------------------	---------------------

<i>bal-yado</i> ad manum ejus	<i>baššani</i> , coccinum erat,	<i>wayyigra</i> et vocavit
----------------------------------	------------------------------------	-------------------------------

<i>š'mo</i> nomen ejus	<i>z'araj</i> . Zara.
---------------------------	--------------------------

CAP. XXXIX

1 ויוסף הורד מצרימה

ויקנהו פוטיפר סרוס פועה

שר הטבחים אוש מצרי

מיד הישמעאלים אשר הורדהו

שמה:

2 ויהי יהודה את-יוסף ויהי

איש מצליח ויהי בבית אדניו

המצרי:

<i>W'yosef</i> Joseph igitur	<i>burad</i> deductus fuerat	<i>misrâyma:</i> in Aegyptum:
---------------------------------	---------------------------------	----------------------------------

<i>wayyiqnêbu</i> emitque eum	<i>potifar</i> Putiphar	<i>š'ris</i> aulicus	<i>parho</i> , Pharaonis,
----------------------------------	----------------------------	-------------------------	------------------------------

<i>sar</i> dux	<i>baššabbajim</i> , praetorianorum,	<i>biš</i> vir	<i>mišri</i> , aegyptius,
-------------------	---	-------------------	------------------------------

<i>miyyad</i> de manu	<i>bayyišm'êlim</i> , Ismaëlitum,	<i>b'šer</i> qui	<i>boridûbu</i> deduxerant eum
--------------------------	--------------------------------------	---------------------	-----------------------------------

<i>šamma</i> . illuc.

<i>Way'bi</i> Fuit autem	<i>y'bowa</i> Jehova	<i>bet-yosef</i> , cum Josepho,	<i>way'bi</i> eratque
-----------------------------	-------------------------	------------------------------------	--------------------------

<i>biš</i> vir	<i>mašlî'j</i> , prosperans,	<i>way'bi</i> et fuit	<i>b'bet</i> in domo	<i>b'donaw</i> domini sui
-------------------	---------------------------------	--------------------------	-------------------------	------------------------------

<i>hammisri</i> . aegyptii.

29 *Ut retrahens*; i. e. cum retraheret, vel retraxisset. — *Et dixit* (Thamar vel obstetrix). — *Cur dirumpis* (viscera matris)? "por qué desgarras (las entrañas de tu madre)? O también: *Cur erumpis*? "por qué sales con impetu?..." — *Super te ruptura*, "sobre ti recaiga la culpa de la rotura". El texto samaritano: עלינו פוץ (*halê-nu pâres*), *super nos ruptura*. — *Ideo appellavit*, "por eso llamó", llamaron ó se llamó; el texto samaritano ותיקרא (*wattiqra*), *ideo appellavit illa* (Thamar vel obstetrix). — *Phares*; i. e. *ruptura*, *hiatus*.

30 *Qui ad manum ejus* (hebrais.) i. e. ad cujus manum, vel in cujus manu. — *Zara*; i. e. *ortus lucis*.

1 *Vir aegyptius*: esta observación es oportunísima, puesto que no era egipcio su soberano, y los reyes conocidos con el nombre de hyksos tomaban naturalmente sus oficiales de entre los schasu, raza semítica á que ellos pertenecían.

2 *Eratque vir prosperans*; i. e. *prosperum successum habens, prospere agens*, "y era hombre á quien todo salía bien".

3 וירא אדניו כי יהוה	<i>Wayyar</i> Vidit itaque	<i>b^adonaw</i> dominus	<i>hi</i> quod	<i>y^ehowa</i> Jehova <i>esset</i> .
אתו וכל אשר-הוא עשה	<i>bitto,</i> cum eo,	<i>w^akol</i> et omnia	<i>b^ašer</i> quae	<i>bu</i> ipse
יהוה מצליח בידו:	<i>y^ehowa</i> Jehova	<i>masli^aj</i> prosperans	<i>b^ayado.</i> in manu ejus.	<i>hose,</i> faciens,
4 וימצא יוסף חן בעיניו	<i>Wayyimša</i> Invenit ergo	<i>yosef</i> Joseph	<i>jen</i> gratiam	<i>b^abenaw,</i> in oculis ejus,
וישרת אתו ויפקדהו	<i>way^ašaret</i> et ministrabat	<i>boto,</i> ei,	<i>wayyifq^adēbu</i> et praecepit eum	
על-ביתו וכל-יש-לו	<i>hal-beto,</i> domui suae,	<i>w^akol</i> et omnia	<i>yēš-lo,</i> quae erant sibi,	
נתן בידו:	<i>natan</i> tradidit	<i>b^ayado.</i> in manum ejus.		
5 ויהי מאז הפקיד אתו	<i>Way^abi</i> Factum est autem	<i>mebaž</i> ex quo	<i>bifqia</i> praecepit	<i>boto</i> eum
בביתו ועל כל-אשר יש-לו	<i>b^abeto</i> domui suae	<i>w^ahal</i> et super	<i>kol</i> omnia	<i>b^ašer</i> quae
ויברך יהוה את-בית המצוי	<i>way^abāreh</i> ut benediceret	<i>y^ehowa</i> Jehova	<i>bet-bet</i> domui	<i>hammisri</i> aegyptii
בגלל יוסף ויהי ברכת	<i>big^alal</i> propter	<i>yosef:</i> Josephum:	<i>way^abi</i> fuit enim	<i>birkat</i> benedictio
יהוה בכל-אשר יש-לו	<i>y^ehowa</i> Jehovae	<i>b^akol</i> in omnibus	<i>b^ašer</i> quae	<i>yēš lo</i> erant ei
בבית ובשדה:	<i>babbāyit</i> domi	<i>ubassade.</i> et ruri.		
6 ויעזב כל-אשר-לו ביד	<i>Wayyab^ažob</i> Reliquit igitur	<i>kol</i> omnia	<i>b^ašer</i> quae	<i>lo</i> sibi erant
יוסף ולא-ידע אתו מאומה	<i>yosef,</i> Josephi,	<i>w^alo-yadalⁱ</i> et non noverat	<i>bitto</i> secum	<i>m^abūma</i> quidquam
כי אם-הלחם אשר-הוא אוכל	<i>ki bim</i> nisi	<i>ballējem</i> panem	<i>b^ašer</i> quem	<i>bu</i> ipse
ויהי יוסף יפה-תאר ויפה	<i>way^abi</i> erat autem	<i>yosef</i> Joseph	<i>y^efe-tōbar</i> pulcher forma	<i>wife</i> et pulcher
מראה:	<i>marbe.</i> aspectu.			
7 ויהי אחר הדברים האלה	<i>Way^abi</i> Et accidit	<i>bajar</i> post	<i>badd^abarim</i> res	<i>babēlle,</i> istas,
ותשא אשת-אדניו את-עיניה	<i>wattissa</i> ut levaret	<i>bēšet</i> uxor	<i>b^adonaw</i> domini ejus	<i>bet-ženēba</i> oculos suos
אל-יוסף ותאמר שכבה עמי:	<i>bel-yosef,</i> ad Josephum,	<i>wattōmer:</i> et diceret:	<i>šik^aba</i> concumbe	<i>bimmi.</i> mecum.
8 וימאן ויאמר אל-אשר אדניו	<i>Way^amāhen,</i> Renuit autem,	<i>wayyōmer</i> et dixit	<i>hel-bēšet</i> uxori	<i>b^adonaw:</i> domini sui:

3 *Et omnia ipse faciens, etc.*; i. e. et omnia quae ipse faciebat, Jehova prosperabat.

6 *Et non noverat secum quidquam, etc.*; i. e. nihil curabat (rerum suarum), "y en nada entendia, de nada se cuidaba." — *Quem ipse comedens, quem comedebat.*

7 *Et accidit post res illas, "y sucedió después de esto."* La Vulgata: *Post multos dies, "al cabo de muchos días,"* unos diez años. José tenía diecisiete años cuando llegó a Egipto, y treinta cuando fué presentado a Faraón. Estuvo tres en la cárcel, y los diez restantes en casa de Putifar.

8 *Non novit mecum, etc.*; i. e. non curat mecum quid sit in domo: "conmigo no se cuida (está descuidado) de lo que hay en su casa; tal confianza tiene en mí que no se cuida, etc."

הן אדני לא-ידע אתי

מה-בבית וכל אשר-יש-לו נתן

בדיו:

9 איננו גדול בבית הזה

ממני ולא-חשך ממני

מאומה כי אם-אותך באשר

את-אשתי ואיך אעשה

הרעה הגדלה הזאת והמאתי

לאלהים:

10 ויהי כדברה אל-יוסף יום יום

ולא-שמוע אליה לשכב

אצלה להיות עמה:

11 ויהי כהיום הזה ויבא

הביתה לעשות מלאכתו ואין

איש מאנשי הבית שם בבית:

12 ותתפשטהו בבגדו לאמר

שכבה עמי ויעזב

בגדו בידה וינס

ויצא החוצה:

13 ויהי כראותה כי-עזב

בגדו בידה וינס

החוצה:

ben b^adoni lo-yadaḇ bitti
ecce dominus meus non novit mecum

ma-babbáyit, w^ekol b^aser-yeš-lo, natan
quid in domo, et omne quod est ei, dedit

b^yadi.

in manum meam.

Henénnu gadol babbáyit haẓze
Non est ipse magnus in domo hac

mimménni, w^elo-jašak mimménni
prae me, et non prohibuit a me

m^ebuma ki him botak, bab^aser
quidquam nisi te, eo quod

batt-bišto: ẓw^ebek bel^ese
tu uxor ejus sis: ẓquomodo ergo facerem

baraḇa bagg^edola baẓẓot, w^ejaṭati
malum magnum hoc, et peccarem

lelobim?

in Deum?

Way^ebi, k^edabb^erah bel-yosef yom yom,
Et accidit, ut alloqui ipsam Josephum quotidie,

w^elo-šamaḇ belēba liškab
ut non obtemperaret ei ad concumbere

bešlab lihyot bimmaḇ.
juxta eam ad esse cum ea.

Way^ebi k^eḥayyom haẓze, wayyabo
Evenit autem sicut die hoc, ut intraret ille

babbáyta, laḇ^asot m^elakto, w^ebén
domum, ad faciendum opus suum, et non erat

biš meban^eše babbáyit šam babbáyit.
vir ex viris domus illic in domo.

Wattitp^esēbu b^ebig^edo, lemor:
Et apprehendit illa eum veste ejus, dicendo:

«šik^eba bimmi»; wayyaḇ^aẓob,
«concumbe mecum»; sed reliquit ille,

big^edo b^yadab, wayyānos
vestem suam in manu ejus, et fugit

wayyese hajúsa.
et egressus est foras.

Way^ebi, kir^ebotab ki-ḥaẓab
Factum est autem, ut videre eam quod reliquisset

big^edo b^yadab, wayyānos
vestem suam in manu ipsius, et fugisset

hajúsa,
foras,

9 *Non est ipse magnus, etc.*; i. e. ipse non est major me in hac domo (hipérbole).

10 *Ut alloqui ipsam*; i. e. cum alloqueretur ipsa: «como ella hablase á José un día y otro día». — *Ad concumbere juxta eam, etc.*, «para acostarse á su lado, para estar con ella»; *ut concumberet juxta eam, ut esset cum ea.*

11 *Sicut die hoc*; i. e. ut nunc se habent res: «estando así las cosas». — *Et non erat vir, etc.*; i. e. non erat quisquam ex domesticis ibi intus.

13 *Ut videre eam, etc.*; i. e. cum illa videret eum reliquisset vestem suam, etc.

14 ותקרא לאנשי ביתה ותאמר	<i>Wattiqra</i> Ut advocaret	<i>l'ban'se</i> viros	<i>betaḇi,</i> domus suae,	<i>wattōmer</i> et diceret
להם לאמר ואני הביא לנו	<i>labem</i> eis	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>«r'bu,</i> « videte,	<i>bebi lānu</i> adduxit nobis
איש עברי לצהק בנו	<i>»biš</i> » virum	<i>libri</i> hebraeum	<i>l'sajeq</i> ad illudendum	<i>bānu:</i> nobis:
בא אליו לשכב עמי	<i>»ba</i> » venit	<i>belāy</i> ad me	<i>liškab</i> ad concumbendum	<i>ḥimmi,</i> mecum,
ואקרא בקול גדול:	<i>»wabeqra</i> » sed clamavi	<i>b'qol</i> voce	<i>gadol.</i> magna.	
15 ויהי כשמעו כוהרומתו	<i>»Way'bi,</i> » Accidit itaque,	<i>k'sombo</i> ut audire illum	<i>ki-ḥ'rimōti</i> quod sustulissem	
קולי ואקרא ויעזב	<i>»qoli</i> » vocem meam	<i>wabeqra,</i> et clamassem,	<i>wayyab'zob</i> ut relinqueret	
בגדו אצלו וינס	<i>»big'do</i> » vestem suam	<i>bešli,</i> juxta me,	<i>wayyānos</i> et fugeret	
ויצא החוצה:	<i>wayyese</i> et egrederetur	<i>ḥajūša.»</i> foras.»		
16 ותנה בגדו אצלה עד-בוא	<i>Wattannaj</i> Et reliquit	<i>big'do</i> vestem ejus	<i>bešli</i> juxta se	<i>ḥad-bo</i> usque ad venire
אדניו אל-ביתו:	<i>b'donaw</i> dominum ejus	<i>bel-beto.</i> in domum suam.		
17 ותדבר אליו כדברים האלה	<i>Watt'dabber</i> Et allocuta est	<i>belaw</i> eum	<i>kadd'barim</i> secundum verba	<i>ḥabēlle,</i> ista,
לאמר בא אליו העבד העברי	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>»ba</i> » venit	<i>belāy</i> ad me	<i>ḥabēbed</i> servus
אשר-הבאת לנו לצהק	<i>b'ser</i> quem	<i>ḥebēta</i> adduxisti	<i>lānu,</i> nobis,	<i>l'sajeq</i> ad illudendum
בו:	<i>bi.»</i> mihi.»			
18 ויהי כהרומי קולי	<i>»Way'bi,</i> » Sed factum est,	<i>ḥab'rimi</i> ut tollere me	<i>qoli</i> vocem meam	
ואקרא ויעזב בגדו	<i>wabeqra,</i> et clamassem,	<i>wayyab'zob</i> ut relinqueret	<i>big'do</i> vestem suam	
אצלי וינס החוצה:	<i>bešli,</i> juxta me,	<i>wayyānos</i> et fugeret	<i>ḥajūša.»</i> foras.»	
19 ויהי כשמע אדניו את-דברו	<i>Way'bi,</i> Evenit autem,	<i>ḥis'mo'b</i> ut audire	<i>b'donaw</i> dominum ejus	<i>ḥet-dib're</i> verba
אשתו אשר דברה אליו	<i>bišto,</i> uxoris suae,	<i>b'ser</i> quae	<i>dibb'ra</i> locuta est	<i>belaw</i> ei
לאמר כדברים האלה עשה	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>»kadd'barim</i> » secundum verba	<i>ḥabēlle</i> ista	<i>ḥasa</i> fecit
לי עבדך ויחר אפו:	<i>li</i> mihi	<i>ḥabdeḥa»,</i> servus tuus »,	<i>wayyijar</i> ut exardesceret	<i>ḥappo.</i> ira ejus.

14 *Adduxit nobis* (vir meus), "nos ha traído," (mi marido).—*Ad illudendum nobis*, "para que se burle de nosotros," ó también *ad illudendum nobiscum*.

15 *Ut audire illum*; i. e. cum ille audisset.

16 *Usque ad venire dominum ejus*, "hasta venir el amo de él,"; donec veniret dominus ejus.

17 *Secundum verba haec*, "en estos términos, de este modo,"; hoc modo, ita.—*Ad illudendum mihi*, vel *ad ludendum mecum*, "para jugar conmigo."

18 *Ut tollere me vocem meam*; i. e. cum sustulissem ego vocem meam.

19 *Ut audire dominum ejus*, "al oír el amo de él,"; cum audisset dominus ejus.

20 ויקח אדני יוסף אתו

ויתנו אל-בית הסהר מקום

אשר-אסורו המלך אסורים

ויהי-שם בבית הסהר:

21 ויהי יהודה את-יוסף ויט

אליו חסד ויתן חנו

בעוני שר בית-הסהר:

22 ויתן שר בית-הסהר

ביד-יוסף את כל-האסורים

אשר בבית הסהר ואת כל-

אשר עשים שם הוא היה עשה:

23 און שר בית-הסהר ראה

את-כל-מאומה בידו באשר

יהודה אתו ואשר-חוא עשה

יהודה מצליח:

Wayyiqqaj b^a done yosef hoto,
Apprehendit igitur dominus Josephi eum,

wayyitt^enebu bel-bet bassôbar, m^e qom
deditque eum in domum castelli, in locum

b^a ser b^a sire hammêlek b^a surim:
quo captivi regis vincti erant:

way^e hi sam b^e bet bassôbar.
et fuit ibi in domo castelli.

Way^e hi ye howa bet-yosef, wayyet
Fuit autem Jehova cum Josepho, et flexit

belaw jâsed, wayyitten jinno
in eum gratiam, et conciliavit favorem ejus

b^e bene sar bet bassôbar.
in oculis praefecti domus castelli.

Wayyitten sar bet-bassôbar
Tradiditque praefectus domus castelli

b^e yad-yosef bet-kol bab^a sirim
in manum Josephi omnes captivos

b^a ser b^e bet bassôbar, w^e bet hol
qui erant in domo castelli, et omnia

b^a ser bosim sam, bu haya bôse.
quae facientes ibi, ipse erat faciens.

Hên sar bet-bassôbar robe
Non erat praefectus domus castelli videns

bet-kol m^e hûma b^e yado, bab^a ser
omne quidquam in manu ejus, eo quod

ye howa bitto, wab^a ser-bu bôse,
Jehova erat cum eo, et quod ipse faciens,

ye howa masli^a j.
Jehova prosperans.

CAP. XL

1 ויהי אחר הדברים האלה

הטאו משקה מלך-מצרים

והאפה לאדניהם למלך מצרים:

2 ויקצף פרעה על שני סריסיו

Way^e hi bajar badd^a barim babêlle
Factum est autem post res has

ja^e hu mašqe melek-miṣrāyim
ut peccarent pincerna regis Aegypti

w^e babofe lab^a donêhem, l^e melek miṣrāyim.
et pistor in dominum suum, in regem Aegypti.

Wayyiqsof parbo bal s^e ne sarisaw,
Et iratus est Pharao contra duos aulicos suos,

20 In domum castelli, "en la casa del castillo", fortaleza ó presidio en donde estaban los presos del rey.

22 Omnia quae facientes ibi, etc.; i. e. quidquid ibi faciebant (vel fiebat), faciebat ipse: "y cuanto allí se hacía lo hacía él".

23 Non era praefectus... videns, etc.; i. e. praefectus domus castelli non videbat (vel inspiciebat) quidquid erat in manu ejus. — Et quod ipse faciens, etc.; i. e. quod ipse faciebat, Jehova prosperabat (prosperum dabat successum).

על שר המשקים ועל

שר האופים:

3 ויתן אתם במשמר בית שר

המבחים אל־בית הסהר מקום

אשר יוסף אסור שם:

4 ויפקד שר המבחים את־יוסף

אתם וישירת אתם ויהיו

ימים במשמר:

5 ויחלמו חלום שניהם איש

חלמו בלילה אחד איש

כפתרון חלמו המשקה

והאפה אשר למלך מצרים

אשר אסורים בבית המהר:

6 ויבא אליהם יוסף בבקר

וירא אתם והנם זעפים:

7 וישאל את־סרוסי פרעה אשר

אתו במשמר בית־אדניו

לאמר מדוע פניכם ועים

היום:

8 ויאמרו אליו חלום חלמנו

ופתר אין אתו ויאמר אלהם

bal sar bammašqim w'bal
contra principem pincernarum et contra

sar babofim.
principem pistorum.

Wayyitten botam b'mišmar bet sar
Et dedit eos in custodiam domus ducis

baṭṭabbajim, bel-bet bassôbar, m'qom
praetorianorum, in domum castelli, in locum

b'ašer yosef hasur sam.
quo Josephus vinctus ibi erat.

Wayyifqod sar baṭṭabbajim bet-yosef
Et constituit dux praetorianorum Josephum

bittam, way'sâret botam, wayyihyu
cum eis, et ministrabat eis, fueruntque

yamim b'mišmar.
dies in custodia.

Wayyajal' mu j'a lom s'nehem, biš
Somniaverunt autem somnium ambo illi, quisque

j'lomo b'lâyla bejad, biš
somnia suum nocte una, quisque

k'fitron j'lomo, bammašqe
pro significatione somnii sui, pincerna

w'babofe b'ašer l'mêlek mišrayim,
et pistor qui fuerant regi Aegypti,

b'ašer b'surim b'bêt bassôbar.
qui vincti erant in domo castelli.

Wayyabo b'a lebem yosef babbôger,
Venit itaque ad eos Josephus in matutino.

wayyar botam, w'binnam zol'fim.
et vidit eos, et ecce ipsi tristes erant.

Wayyišbal bet s'rise parbo b'ašer
Interrogavit ergo aulicos Pharaonis qui

bitto b'mišmar bet b'donaw,
secum erant in custodia domus domini sui,

lemor: maddû' b' p'nekem rabim
dicendo: quare facies vestrae malae

bayyom?
hodie sunt?

Wayyom'ru belaw: j'a lom jalámmu,
Et dixerunt ei: somnium somniavimus,

ufoler b'en boto: wayyômer b'a lebem
et explicans non est illud: et dixit eis

3 *Quo Josephus vinctus ibi*; i. e. ubi Josephus vinctus erat.

4 *Et constituit dux praetorianorum, etc.*; i. e. dux praetorianorum constituit Josephum comitem seu ministrum eorum. — *Fueruntque dies in custodia*, "y estuvieron días en la cárcel". Muchos intérpretes opinan que estuvieron un año.

7 *Quare facies vestrae malae (tristes) sunt hodie?* "¿por qué tenéis hoy mala cara?.. ¿por qué estáis hoy tristes?"

8 *Et explicans non est illud*; i. e. non est qui explicet (interpretetur) illud: "no hay quien nos lo explique ó interprete". — *Nonne Deo sunt interpretationes*: "¿acaso no tiene Dios interpretaciones?"

יוסף הלא לאלהים פתרנים

ספרונא לו:

9 ויוסף שר-המשקים

את-חלמו ליוסף ויאמר לו

בחלומי והנה גפן לפני:

10 ובגפן שלשה שויגם והוא

כפוחת עלתה נצה

הבשילו אשכלתיה ענבים:

11 וכוס פועה בידו ואקח

את-הענבים ואשחט אתם

אל-כוס פועה ואתן את-הכוס

על-כף פועה:

12 ויאמר לו יוסף זה פתרנו

שלשת השוגים שלשה ימים

הם:

13 בעוד שלשת ימים ישא פועה

את-ראשך והשיבך על-כנך

ונתת כוס-פועה בידו

כמשפט הראשון אשר היית

משקדו:

14 כי אם-זכרתני אתך כאשר

ייתב לך ועשית-נא עמדי

yosef: Joseph: $\xi b^a lo$ ξ nonne *lelobim* Deo sunt *pitronim?* interpretationes?

sapp^ru-na, *li.*
narrate, quaeso, mihi.

Way^ssapper *sar* *bammašqim*
Narravit ergo princeps pincernarum

bet-j^alomo *l'yosef,* *wayyómer lo:*
somnia suum Josepho, et dixit ei:

«*baj^alomi,* *w^abinne gēfen lefanáy.*
«in somnio meo, et ecce vitis coram me.

»*Ubaggēfen* *š^eloša* *sarigim,* *w^abi*
»Et in vite tres palmites, et ipsa

»*k^eforájat* *ba^ata* *niššab;*
»quasi germinans ascendebat flos ejus;

»*bibšilu* *baš^klotēba* *b^anabim.*
»maturabant racemi ejus uvas,

»*W^ekos* *parbo* *b^eyadi,* *waheqqaj*
»Et poculum Pharaonis in manu mea, et capiebam

»*bet-baš^anabim,* *wabesjat* *botam*
»uvas, et exprimebam eas

»*bel-kos* *parbo,* *wabetten* *bet-bakkos*
»in poculum Pharaonis, et dabam poculum

»*ba^al-kaf* *parbo.*»
»in manum Pharaonis.»

Wayyómer lo *yosef: xe* *pitrono:*
Dixitque ei Joseph: haec est interpretatio ejus:

š^elōšet *bassarigim* *š^elōšet* *yamim*
tres palmites tres dies

hem.
ipsi (sunt).

B^abod *š^elōšet* *yamim,* *yissa* *farbo*
Intra adhuc tres dies, extollet Pharao

bet-rošēka, *wab^ašib^aka* *ba^al-kannēka,*
caput tuum, et restituēt te in locum tuum,

w^anatatta *kos* *parbo* *b^eyado*
et dabis poculum Pharaonis in manum ejus

kammišpat *barison,* *b^aser* *bayita*
secundum morem priorem, quo fuisti

mašqēbu.
pincerna ejus.

Ki-bim *š^ehartāni* *bitt^aka,* *kab^ašer*
Sed memor sis mei tecum, quando

yitab *lak,* *w^abasitan-na,* *bimmadi*
bene fuerit tibi, et facias, quaeso, mecum

9 *In somnio meo, etc.,* "estaba yo soñando, cuando he aquí una vid delante de mí"; me parecía estar viendo una vid.

10 *Et ipsa* (vitis) *quasi germinans* (germinabat), "y ella (la vid) germinaba ó daba brotes al parecer, y salía su flor, y sus racimos maduraban uvas" (producían uvas maduras). En este versículo se encuentran los nombres de las principales partes de la vid ó cepa.

13 *Intra adhuc tres dies;* i. e. *intra triduum,* "dentro de tres días".—*Extollet Pharao caput tuum;* i. e. *ascendere te faciet Pharao e custodia,* "te hará subir (salir) Faraón de la cárcel".

ח ס ד ו ה ז כ ר ת נ י

אל-פיעה והוצאתני מן-הבית

הזה:

15 כו-גנב גנבתי מארץ

העביים וגם-פה לא-עשיתי

מאומה כי-שמו אתי בבור:

16 וירא שר-האפים כי-טוב

פתו ויאמר אל-יוסף

אף-אני בחלומי והנה שלשה

סלי חרו על-ראשי:

17 ובסל העליון מכל מאכל

פוצה מעשה אפה והעוף

אכל אתם מן-הסל מעל ראשי:

18 ויען יוסף ויאמר זה

פתרו שלשת הסלים שלשת

ימים הם:

19 בעוד שלשת ימים ושא פיעה

את-ראשך מעליך ותלה אותך

על-עץ ואכל העוף את-בשרך

מעליך:

20 ויהי ביום השלישי ויום

הלדת את-פיעה ויעש משתה

jāsed, *w^cbiḡhartāni*
misericordiam, et in memoriam revoces me

bel-parḥo, *w^cḥošetāni* *min-babbāyit*
Pharaoni, et exire me facias e domo

baḡḡe.
hac.

Ki-gunnob *gunnābtī* *mehēreš*
Nam furto auferendo furto ablatus sum e terra

babibrim: *w^cgam* *po* *lo-ḥāsiti*
hebraeorum: et etiam hic non feci

m^cḥitma *ki* *samu* *boti* *babbor.*
quidquam quod ponerent me in custodia.

Wayyar *sar* *ḥabofim* *ki-ṭob*
Vidit itaque princeps pistorum quod faustum

patar; *wayyōmer* *bel-yosef:*
interpretatus esset; et dixit Josepho:

» *baḥ-h^ani* *baj^alomi,* *w^cbinne* *s^cloša*
» etiam ego in somnio meo, et ecce tria

» *salle* *jori* *ḥal-roši.*
» canistra panis albi super caput meum.

» *Ubassal* *ḥabēlyon* *mikkol* *mab^akal*
» Et in canistro superiore erat ex omni cibo

» *parḥo,* *maḥ^ase* *ḥofe;* *w^cḥabof*
» Pharaonis, opere pistoris; et volucris

» *ḥokel* *ḥotam* *min-bassal* *meḥal-roši.* »
» comedens ea e canistro de capite meo. »

Wayyāḥan *yosef,* *wayyōmer:* *ḡe*
Respondit autem Joseph, et dixit: haec est

pitrono; *s^clošet* *bassallim* *s^clošet*
interpretatio ejus: tria canistra tres

yamim *ḥem.*
dies ipsa (sunt).

B^cḥod *s^clošet* *yamim* *yissa* *farḥo*
Intra adhuc tres dies auferet Pharao

bet-roš^aka *meḥalēka,* *w^ctala* *ḥot^aka*
caput tuum a te, et suspendet te

ḥal-ḥeš, *w^cbakal* *ḥabof* *bet-b^asar^aka*
in ligno, et comedet volucris carnem tuam

meḥalēka.
ex te.

Way^cḥi *bayyom* *ḥas^sliši,* *yom*
Accidit autem in die tertia, die

ḥullēdet *bet-parḥo,* *wayyāḥas* *miste*
nasci Pharaonem, ut faceret convivium

15 *Furto auferendo, furto ablatus sum* (hebrais.) "a hurto he sido hurdado"; *furtim ablatus, ereptus sum.*

16 *חרו (jori),* "pan blanco", pan de flor. Algunos traducen: "tres canastillos de mimbres blancos"; otros, "tres canastillos calados"; pero es preferible la primera interpretación.

17 *Et volucris comedens;* i. e. et volucres comedebant.

19 *Auferet Pharao caput tuum a te,* "te quitará Faraón la cabeza".

20 *Die nasci Pharaonem,* "en el día de nacer (en el natalicio de) Faraón"; in die quo in lucem editus fuerat Pharao; in die natali Pharaonis. — *Et extolleret caput,* etc.; i. e. et ascendere faceret (e carcere) principem pir-
cenarum et principem pistorum: "é hizo salir (mandó sacar) de la cárcel al jefe de los coperos, etc."

לכל-עבדיו וישא את-ראש

שר המשקים ואת-ראש שר

האפים בתוך עבדיו:

21 וישב את-שר המשקים על-משקו

ויתן הנס על-כף פרעה:

22 ואת שר האפים תלה

כאשר פתו להם יוסף:

23 ולא-זכר שר-המשקים

את-יוסף וישכחו:

l'kol *l^abadaw,* *wayyissa* *bet-roš*
omnibus servis suis, et extolleret caput

sar *hammašqim* *w^ebet-roš* *sar*
principis pincernarum et caput principis

babofim *b^etok* *l^abadaw.*
pistorum in medio servorum suorum,

Wayyāšeb *bet-sar* *hammašqim* *bal-mašqēbu,*
Et restituit principem pincernarum potui suo,

wayyitten *hakhos* *bal-kaf* *parho.*
et dedit poculum in manum Pharaonis.

W^ebet *sar* *babofim* *tala,*
Sed principem pistorum suspendit,

kab^ašer *patar* *lahem* *yosef.*
sicut interpretatus erat eis Joseph.

W^elo *zakar* *sar* *hammašqim*
Non tamen recordatus est princeps pincernarum

bet-yosef, *wayyišhajēbu.*
Josephi, sed oblitus est eum,

CAP. XLI

1 ויהי מקץ שנתים ימים

ופרעה חלם והנה עמד

על-היאר:

2 והנה מן-היאר עלת שבע

פירות יפות מראה ובריות בשו

ותרענה באחו:

3 והנה שבע פרות אחרות עלות

אחריהן מן-היאר ועזרת מראה

Way^abi *miqgeš* *š^enatāyim* *yamim,*
Accidit autem a fine biennii dierum,

w^efarho *jolem;* *w^ebinne* *homēd*
ut Pharaō somnians; et ecce stans

bal-bay^ebor.
juxta flumen.

W^ebinne *min-bay^ebor* *bolot* *šēbaḥ*
Et ecce e flumine ascendentes septem

parot *y^efoṭ* *marbe* *ub^eribot* *basar,*
vaccae pulchrae aspectu et pingues carne,

wattirbēna *babāju.*
et pascebantur in gramine.

W^ebinne *šēbaḥ* *parot* *b^ejerot* *bolot*
Sed ecce septem vaccas alias ascendentes

haj^areḥen *min-bay^ebor,* *raḥet* *marbe,*
post eas e flumine, malas aspectu,

21 *Et restituit principem pincernarum potui suo;* i. e. restituit principi pincernarum curam rei potatoriae, "y restableció al jefe de los coperos en su empleo."

1 *A fine biennii dierum;* i. e. a fine biennii completi, absoluti. — *Ut Pharaō somnians;* ut Pharaō somniaret, "que tuvo un sueño Faraón." El nombre פרעה (*parho*) es la transcripción del egipcio *per-aa*, "Casa grande," denominación muy semejante a la "Sublime Puerta," de los sultanes. Según una tradición antiquísima, el Faraón cuyos sueños explicó José se llamaba Apapi (probablemente Apapi II), perteneciente a la II dinastía de reyes pastores o hyksos, los cuales reinaron en Egipto más de cuatro siglos, siendo por fin expulsados por los reyes indígenas de la XVIII dinastía hacia el año 1600 antes de J. C., y por consiguiente después de la muerte de José. — *Et ecce stans* (stabat) *juxta flumen.* יאר (*y^eor*) es palabra egipcia (*yaro, yero*), el río por excelencia, el Nilo.

2 *Ascendentes,* ascendebant. — אחו (*hāju*), nombre egipcio que significa toda clase de hierbas que crecen en los sitios pantanosos (*gramen palustre*), como ya lo hizo notar San Jerónimo. "Cum ab eruditiss quærerem quid hic sermo (*hāchu*) significaret, audiui ab Aegyptiis hoc nomine lingua eorum omne quod in palude virens nascitur, appellari." (Comm. in Is., XIX, 7.)

3 *Malas aspectu;* i. e. foedas, turpes aspectu. — *Tenuis carne,* "demacradas," macras, macilentas.

ודקות בשו ותעמדנה אצל	<i>w^edaqgot</i>	<i>basar,</i>	<i>wattab^amódna</i>	<i>bēsel</i>
הפרות על-שפת היאר:	et tenues	carne,	et stabant	juxta
4 ותאכלנה הפרות ועור המראה	<i>happarat</i>	<i>bal-s^efat</i>	<i>bay^ebor.</i>	
ודקת הבשו את שבע הפרות	<i>vaccas illas</i>	ad ripam	fluminis.	
יפת המראה והברואת	<i>Wattokálna</i>	<i>happarat</i>	<i>rabot</i>	<i>hammarbe,</i>
ויקץ פרעה:	Et comederunt	vaccas	foedae	aspectu,
5 ויושן ויחלם שנית והנה	<i>w^edaqgot</i>	<i>habbasar,</i>	<i>bet sébab</i>	<i>happarat</i>
שבע שבלים עלות בקנה אחד	et macrae	carne,	septem	vaccas
בראות וטבת:	<i>y^efot</i>	<i>hammarbe</i>	<i>w^ehabb^eribot:</i>	
6 והנה שבע שבלים דקות ושדופת	pulchras	aspectu	et pingues:	
קדים צמחות אחיהן:	<i>wayyiqas</i>	<i>parbo.</i>		
7 ותבלענה השבלים הדקות את-שבע	et expergefactus est	Pharao.		
השבלים הברואות והמלאות	<i>Wayyisan,</i>	<i>wayyaj^alom</i>	<i>šenit,</i>	<i>w^ebinne</i>
ויקץ פרעה והנה הלום:	Dormivit vero,	et somniavit	secundo,	et ecce
8 ויהי בבקר ותפעם	<i>sébab</i>	<i>sibb^elim</i>	<i>holot</i>	<i>b^eqane</i>
רוחו וישלה ויקרא את-כל	septem	spicae	ascendentes	in culmo uno,
חרטמי מצרים ואת-כל הנמיה	<i>b^eribot</i>	<i>w^efohot.</i>		
ויספר פיעה להם את-חלמו	pingues	et bonae.		
ואין-פותר אותם לפרעה:	<i>W^ebinne</i>	<i>sébab</i>	<i>sibb^elim</i>	<i>daqgot,</i>
9 וידבר שר המשקים	Sed ecce	septem	spicae	tenues,
	<i>qadim,</i>	<i>som^ejot</i>	<i>baj^areben.</i>	<i>us^edufot</i>
	euro,	germinantes	post eas.	et adustae
	<i>Watliblāhna</i>	<i>bas^esibb^elim</i>	<i>baddaqgot</i>	<i>bet sébab</i>
	Et deglutierunt	spicae	tenues	septem
	<i>bas^esibb^elim</i>	<i>habb^eribot</i>	<i>w^ehamm^elebot:</i>	
	spicas	pingues	et plenas:	
	<i>wayyiqas</i>	<i>parbo,</i>	<i>w^ebinne</i>	<i>j^alom.</i>
	et evigilavit	Pharao,	et ecce	somnium.
	<i>Way^ebi</i>	<i>babbóger,</i>	<i>wattippalēm</i>	
	Factum est autem	in matutino,	ut commoveretur	
	<i>rujo;</i>	<i>wayyislaj</i>	<i>wayyiqra</i>	<i>bet-kol</i>
	animus ejus;	et misit	et convocavit	omnes
	<i>jartumme</i>	<i>misrayim</i>	<i>w^ehet-kol</i>	<i>j^ahamēba;</i>
	magos	Aegypti	et omnes	sapientes ejus;
	<i>way^esapper</i>	<i>parbo</i>	<i>labem</i>	<i>bet-j^alomo,</i>
	et narravit	Pharao	eis	somnium suum,
	<i>w^ebēn</i>	<i>poter</i>	<i>botam</i>	<i>l^efarbo.</i>
	sed non fuit	interpretans	ea	Pharaoni.
	<i>Way^edabber</i>	<i>sar</i>	<i>hammašqim</i>	
	Tunc allocutus est	princeps	pincernarum	

6 *Adustae euro*, "abrasadas del solano". Como los hebreos sólo distinguían cuatro vientos, correspondientes a los cuatro puntos cardinales, Moisés llama קדים (*qadim*) oriental al viento abrasador que sopla del desierto de Libia, y recibe diversos nombres, según los países. En Egipto le llaman *camsin*, en Argelia *simún*, que llega a España con el nombre de *solano*.

7 *Et evigilavit Pharao, et ecce somnium*, "y despertó Faraón, pero subsistió el ensueño", no se desvaneció, se le quedó grabado en la memoria.

8 *Misit et convocavit* (hebrais.); i. e. misit convocare seu arcessere. — *Magos*, "adivinos", intérpretes de los sueños. La palabra חרטמים (*jartummim*), plur. de *jartom* ó *jartum*, trae probablemente su origen del egipcio *jar*, "decir, indicar", y *tum*, "oculto", de modo que *jartum* significaría "el que indica las cosas ocultas". Otros suponen que es el egipcio *jer-tem-t*, "el que tiene el libro". Los magos egipcios interpretaban los sueños según las reglas contenidas en sus libros sagrados. — *Sed non fuit interpretans ea*, et nemo fuit qui interpretaretur vel explicaret ea (somnia).

9 *Peccata mea ego memorans* (memoro) *hodie* (nunc), "ahora recuerdo mis faltas", que en otro tiempo cometí contra mi rey.

את-פרעה לאמר את-חטאי אני

מוזכר היום:

10 פרעה קצף על-עבדיו ויתן

אתי במשמר בית שר

הטבחים אתי ואת שר

האפים:

11 ונחלמה הלום בלילה אחד אני

והוא איש כפתרון חלמו

חלמנו:

12 ושם אתנו נער עברו עבד

לשר הטבחים ונספר-לו

ויפתר-לנו את-חלמתינו

א ו ש כ ה ל מ ו

פתר:

13 ויהי כאשר פתר-לנו

כן היה אתי השיב על-כנני

ואתו תלה:

14 וישלח פרעה ויקרא את-יוסף

ויורצהו מן-הבור

ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא

אל-פרעה:

15 ויאמר פרעה אל-יוסף חלום

bet-parbo *lemor:* *bet-j^atabây* *b^ani*
Pharaonem dicendo: peccata mea ego

mažkir *bayyom.*
memorans hodie.

Parbo *qaşaf* *bal-b^abadaw,* *wayyitten*
Pharao iratus est contra servos suos, et dedit

boti *b^emišmar* *bêt* *sar*
me in custodiam in domo principis

baṭṭabbajim, *boti* *w^ebet* *sar*
praetorianorum, me et principem

babofim.
pistorum.

Wannajal^ama *j^alom* *b^elâyla* *bejad* *b^ani*
Et somniavimus somnium in nocte una ego

w^ebu; *biš* *k^efitron* *j^alomo*
et ille; quisque pro significatione somnii su

jalâmnu.
somniavimus.

W^ešam *bittânû* *nâhar* *bibri,* *bêbed*
Ibi autem erat nobiscum puer hebraeus, servus

l^asar *baṭṭabbajim,* *un^asapper-lo,*
principis praetorianorum, et narravimus ei,

wayyiftar *lânû* *bet-j^alomotênû:*
et interpretatus est nobis somnia nostra:

biš *kaj^alomo*
cuique secundum somnium suum

patar.
interpretatus est.

Way^abi *kab^ašer* *patar* *lânû*
Accidit autem ut quemadmodum explicuit nobis

ken *baya:* *boti* *bešib* *bal-kanni,*
sic eveniret: me restituit in locum meum,

w^ehoto *tala.*
et illum suspendit.

Wayyišlaj *parbo* *wayyiqra* *bet-yosef;*
Misit igitur Pharao et vocavit Josephum;

way^arišûbu *min-babbor,*
et accurrere fecerunt eum e carcere,

way^agallaj, *way^ajallef* *simlotaw,* *wayyabo*
et rasis, et mutavit vestes suas, et venit

bel-parbo.
ad Pharaonem.

Wayyômer *parbo* *bel-yosef:* *j^alom*
Dixitque Pharao Josepho: somnium

13 *Me restituit (Pharao) in locum (munus) meum,* "á mí me repuso Faraón en mi empleo."

14 *Mist... et vocavit* (hebrais.), misit vocare, arcessere. — *Et accurrere fecerunt eum e carcere,* "y le llevaron corriendo de la cárcel"; *celeriter adduxerunt eum e carcere,* — *Et rasis* (sibi Josephus capillos et barbam), "y se rasuró el cabello y la barba", según la costumbre de los egipcios.

15 *Et explicans non est illud* (nemo est qui explicet illud). — *Ego autem audivi de te,* etc.; i. e. ego autem audivi de te dicentes, quod cum audiveris somnia, interpretaris ea. Tal es el sentido de este pasaje según los Septenta: la Vulgata traduce con mucha libertad.

הִלַּמְתִּי וּפְתָר אֹן אֶת־

וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר

תִּשְׁמַע הָלוֹם לִפְתָר אֶת־:

16 וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פְּרֻעָה לֵאמֹר

בִּלְעָדִי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת־שְׁלוֹם

פְּרֻעָה:

17 וַיְדַבֵּר פְּרֻעָה אֶל־יוֹסֵף

בַּחֲלֹמִי הִנְנִי עֹמֵד עַל־שֵׁפֶרֶת

הַיָּאֵר:

18 וְהִנֵּה מִן־הַיָּאֵר עֹלֹת שֶׁבַע

פְּרוֹת בְּרִיאוֹת בָּשָׂר וַיִּפְתָּ תֹאֵר

וַתַּרְעִינָה בֵּאֵחָיו:

19 וְהִנֵּה שֶׁבַע־פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת

אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וּדְלוֹת תֹאֵר

מֵאֵד וּדְקוֹר בָּשָׂר לֹא־רֹאִיתִי

כַּהֲנָה בְּכָל־אַרְץ מִצְרַיִם לֹדֵעַ:

20 וַתֹּאכַלְנָה הַפְּרוֹת הַדְּקוֹר וְהַדְּלוֹת

אֶת־שֶׁבַע הַפְּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאוֹת:

21 וַתִּבְאֲנֶה אֶל־קִרְבָּנָהּ וְלֹא

נִוְדַע כִּי־בָאָהּ

אֶל־קִרְבָּנָהּ וּמִרְאוּהֶן וַע

כֹּאשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקָץ:

22 וַאֲרָא בַּחֲלֹמִי וְהִנֵּה שֶׁבַע

שְׂבִילִים עֹלֹת בְּקֶנֶה אֶחָד מִלֹּאֵת

וּמִבּוֹת:

jalāmti, ufoter bēn boto;
somniavi, et explicans non est illud;

wab^ani šamāḇti ḅalēka lemor,
ego autem audiui de te dicendo,

tišmāḇ j^alom liftor boto.
audies somnium ad explicandum illud.

Wayyāḇan yosef bet-parḇo, lemor:
Respondit vero Joseph Pharaoni, dicendo:

billādāy, b^elobim yaḇ^ane bet-s^elom
non ego, Deus respondebit de salute

parḇo.
Pharaonis.

Way^adabber parḇo bel-yosef:
Allocutus est itaque Pharao Josephum:

baj^alomi, bin^eni ḅomed ḅal-s^efat
in somnio meo, ecce ego stans ad ripam

ḅay^ahor.
fluminis.

W^ebinne min-bay^ahor ḅolot sébaḇ
Et ecce e flumine ascendentes septem

parot b^eribot basar, wifot tōbar,
vaccae pingues carne, et pulchrae forma,

wattirḅēna babāju.
et pascebantur in gramine.

W^ebinne sébaḇ parot b^ajerot ḅolot
Sed ecce septem vaccae aliae ascendentes

baj^areḅen, dallot w^eraḇot tōbar
post eas, macilentae et foedae forma

m^eḅod, w^eraqqot basar: lo rabiti
valde, et tenues carne: non vidi

kaḅēnna b^ekol-bēreṣ miṣrāyim lai^aōḇ.
sicut illas in tota terra Aegypti in foeditate.

Wattokālna ḅapparot ḅaraqqot w^eḅaraḇot
Et comederunt vaccae tenues et foedae

bet-sēbaḇ ḅapparot ḅariṣonot ḅabb^erihot.
septem vaccas priores pingues.

Wattabōna bel-qirḅēna, w^elo
Et introierunt in ventrem earum, et non

nodāḇ ki-bābu
animadversum est quod intrassent

bel-qirḅēna, umarḅēben raḇ
in ventrem earum, sed aspectus earum foedus

kaḅ^aser batt^ajilla; wabiqaṣ.
sicut ab initio; et evigilavi.

Wabere baj^alomi, w^ebinne sébaḇ
Vidi quoque in somnio meo, et ecce septem

šibb^elim ḅolot b^eqane ḅejaḁ m^elebot
spicas ascendentes in culmo uno plenas

w^efoḇot.
et bonas.

17 In somnio meo, "durante mi sueño", estando yo soñando; me somniante.

23 והנה שבע שבלים צנמות דקות	<i>W^ebinne</i>	<i>šēbālī</i>	<i>šibb^olim</i>	<i>š^onumot,</i>	<i>daqqot,</i>
שדפות קדים צמחות אחריהם:	Et ecce	septem	spicas	aridas,	tenues,
24 ותבלען השבלים הדקת את שבע	<i>s^edufot</i>	<i>qadim,</i>	<i>šom^ojot</i>	<i>baj^orehem.</i>	
השבלים הטבות ואמר	<i>a</i>	<i>adustas</i>	<i>euro,</i>	<i>germinantes</i>	<i>post eas.</i>
אלההרמנים ואין כגיד לו:	<i>Waltiblābna</i>	<i>šāššibb^olim</i>	<i>baddaqqot</i>	<i>bet-šēbālī</i>	
25 ויאמר ווסף אל-פרעה חלום	Et deglutierunt	spicae	tenues	septem	
פרעה אחד הוא את אשר	<i>šāššibb^olim</i>	<i>baṭṭobot:</i>	<i>wahomar</i>		
האלהים עשה הגיד לפרעה:	spicas	bonas:	dixi itaque		
26 שבע פורת הטבת שבע שנים	<i>bel-hajarṭummim,</i>	<i>w^ohēn</i>	<i>maggid</i>	<i>li.</i>	
הנה ושבע השבלים הטבת	magis,	et non fuit	explicans	mihi.	
שבע שנים הנה חלום אחד	<i>Wayyōmer</i>	<i>yosef</i>	<i>bel-parḥo:</i>	<i>j^alom</i>	
היא:	Dixitque	Joseph	Pharaoni:	somnium	
27 ושבע הפרות הוקות והוערת	<i>parḥo</i>	<i>hejad</i>	<i>hu:</i>	<i>bel-b^ošer</i>	
העלת אהריהן שבע שנים	Pharaonis	unum	illud (est):	quod	
הנה ושבע השבלים הוקות	<i>baḥ^olobim</i>	<i>hose,</i>	<i>higgid</i>	<i>l^ofarḥo.</i>	
שדפות הקדים יהיו שבע שני	Deus	facturus est,	nunciavit	Pharaoni.	
רעב:	<i>Šēbālī</i>	<i>parot</i>	<i>baṭṭobot</i>	<i>šēbālī</i>	<i>šanim</i>
28 הוא הדבר אשר דברתי על-פרעה	Septem	vaccae	bonae	septem	anni
אשר האלהים עשה הראה	<i>bēnna;</i>	<i>w^ošēbālī</i>	<i>šāššibb^olim</i>	<i>baṭṭobot</i>	
את-פרעה:	ipsae (sunt):	et septem	spicae	bonae	
29 הנה שבע שנים באות שבע	<i>šēbālī</i>	<i>šanim</i>	<i>bēnna:</i>	<i>j^alom</i>	<i>hejad</i>
גדול בכל-ארץ מצרים:	septem	anni	ipsae (sunt):	somnium	unum
30 וקמו שבע שני רעב אחריהן	<i>hu.</i>				
ונשכח כל-השבע בארץ	ipsum (est).				
	<i>W^ošēbālī</i>	<i>baṭṭarot</i>	<i>haragqot</i>	<i>w^obaralḥot</i>	
	Et septem	vaccae	tenues	et malae	
	<i>baḥolot</i>	<i>baj^oreben</i>	<i>šēbālī</i>	<i>šanim</i>	
	ascendentes	post eas	septem	anni	
	<i>bēnna:</i>	<i>w^ošēbālī</i>	<i>šāššibbolim</i>	<i>baṭṭarot,</i>	
	ipsae (sunt):	et septem	spicae	vacuae,	
	<i>s^edufot</i>	<i>baqqadim</i>	<i>yilyu</i>	<i>šēbab</i>	<i>s^ene</i>
	adustae	euro	erunt	septem	anni
	<i>raḥab.</i>				
	famis,				
	<i>Hu</i>	<i>baddabar</i>	<i>b^ošer</i>	<i>dibbārti</i>	<i>bel-parḥo;</i>
	Hoc est	verbum	quod	locutus sum	Pharaoni;
	<i>b^ošer</i>	<i>baḥ^olobim</i>	<i>hose,</i>	<i>berba</i>	
	quod	Deus	facturus est,	videre fecit	
	<i>bet-parḥo.</i>				
	Pharaonem.				
	<i>Hⁱinne</i>	<i>šēbālī</i>	<i>šanim</i>	<i>babot</i>	<i>sabalī</i>
	Ecce	septem	anni	venturi sunt	abundantiae
	<i>gadot</i>	<i>b^okol</i>	<i>bēreš</i>	<i>mišrāyim.</i>	
	magnae	in tota	terrā	Aegypti.	
	<i>W^oqamu</i>	<i>šēbālī</i>	<i>s^ene</i>	<i>raḥab</i>	<i>baj^oreben,</i>
	Sed exsurgent	septem	anni	famis	post eos,
	<i>w^oniškaj</i>	<i>kol-bassabalī</i>	<i>b^obēreš</i>		
	et oblivioni tradetur	omnis abundantia	in terra		

24 Et non fuit explicans mihi; i. e. et nemo fuit qui explicaret mihi.

28 Hoc est verbum, etc., "es lo que he dicho á Faraón, á saber, que Dios ha revelado á Faraón lo que va á hacer."

מצרים וכלה הרעב את-הארץ:
 31 ולא-יודע השבע בארץ מפני
 הרעב ההוא אחרי-כן כי-נבד
 הוא מאד:
 32 ועל השנות החלום אל-פרעה
 פעמים כי-נכון הדבר
 מעם האלהים וממרו האלהים
 לעשתו:
 33 ועתה ירא פרעה איש נבון
 והנם וישיתו על-ארץ
 מצרים:
 34 יעשה פרעה ויפקד פקדים
 על-הארץ וחמש את-ארץ מצרים
 בשבע שני השבע:
 35 ויקבצו את-כל-אכל השנים הטבות
 הבאת האלה ויצברו-בר
 תחת יד-פרעה אכל בעוים
 ושמרו:
 36 והיה האכל לפקדון לארץ
 לשבע שני הרעב אשר תהיו
 בארץ מצרים ולא-תמות הארץ
 ברעב:

mišrāyim, w^ehilla barābab bet-bābāreš.
 Aegypti, et absumet fames terram.
W^elo yiwwadaḇ ḥassabāḇ babāreš miḥp^ene
 Et non cognoscetur abundantia in terra propter
ḥarābab ḥabu baj^are-ken, ki-ḥabed
 famem ipsam postea, quia vehemens
ḥu m^ehod.
 ipsa (erit) valde.
W^eḥal biššanot baj^alom bel-parḥo
 Et super iterari somnium Pharaoni
paḇ^amāyim, ki nahon ḥaddabar
 duabus vicibus, quia firma est res
meḥim ḥab^alohim, um^amaber ḥab^alohim
 a Deo, et festinans Deus
laḇ^asoto.
 facere eam.
W^eḥatta yere farḥo biš nabon
 Nunc ergo provideat Pharaeo virum intelligentem
w^ejaham, wišitēbu ḥal-bēreš
 et sapientem, et constituat eum super terram
mišrāyim.
 Aegypti.
Yaḇ^ase parḥo, w^eyafqed p^eqidim
 Faciat Pharaeo, et instituat praefectos
ḥal-bābāreš, w^ejimmeš bet-bēreš mišrāyim
 in terra et quintet terram Aegypti
b^aṣēbaḇ s^ene ḥassabāḇ.
 septem annis abundantiae.
W^eyiqb^asu bet-kol kōkel baššanim baḥḥobot
 Et colligant omnes fruges annorum bonorum
ḥabbahot ḥabēlle; w^eyisḇ^aru bar
 venientium illorum; et congerant frumentum
tājat yad parḥo, bōkel beraḇim,
 sub manu Pharaonis, fruges in urbibus,
w^eṣamāru.
 et servent.
W^eḥaya ḥabōkel l^efiqqadon labāreš
 Ut sit cibus in depositum terrae huic
l^eṣēbaḇ s^ene barābab, b^aṣer tiḥyēna
 pro septem annis famis, qui erunt
b^aḥēreš mišrāyim, w^elo tikketet ḥabāreš
 in terra Aegypti, et non excindatur terra
baraḥab.
 fame.

32 *Et super iterari somnium*; i. e. et quod iteratum est somnium, "y el haberse repetido el sueño á Faraón dos veces", indica que, etc. — *Firma est res*; i. e. firmiter decreta est res a Deo. — *Et festinat Deus*, etc., et festinanter Deus facturus est eam.

33 *Provideat Pharaeo*; i. e. eligat Pharaeo.

34 *Et quintet*; i. e. quintam partem reddituum exigit a terra Aegypti.

37 ויטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל-עבדיו:	<i>Wayyitab</i> Et bona fuit	<i>baddabar</i> res	<i>b'bene</i> in oculis	<i>farbo,</i> Pharaonis,
	<i>ub'bene</i> et in oculis	<i>kol</i> omnium	<i>b'badaw.</i> servorum ejus.	
38 ואמר פרעה אל-עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו:	<i>Wayyómer</i> Dixitque	<i>parbo</i> Pharao	<i>bel-b'badaw:</i> servis suis:	<i>z'banimša</i> zan inveniēmus
	<i>haze</i> sicut hunc	<i>biš</i> virum,	<i>b'šer</i> qui	<i>rit'j</i> spiritus <i>b'lobim</i> Dei
	<i>bo?</i> in eo sit?			
39 ויאמר פרעה אל-יוסף אחיו הודיע אלהים אותך את-כל-זאת איך-נבון וחכם כמורך:	<i>Wayyómer</i> Dixit igitur	<i>parbo</i> Pharao	<i>bel-yosef:</i> Josepho:	<i>haj're</i> postquam
	<i>bodit'j</i> cognoscere fecit	<i>b'lobim</i> Deus	<i>bot'ka</i> te	<i>bet-kol</i> omne <i>zot,</i> hoc,
	<i>bén.</i> non est	<i>nabon</i> intelligens	<i>w'jakam</i> et sapiens	<i>kamoka.</i> sicut tu.
40 אתה תהיה על-ביתי ועל-פך ישק כל-עמי וק הכסא אגדל כמך:	<i>Hatta</i> Tu	<i>tihye</i> eris	<i>hal-beti,</i> super domum meam,	<i>w'hal-pika</i> et super os tuum
	<i>yisšaq</i> osculabitur	<i>kol-šammi:</i> omnis populus meus:	<i>raq</i> tantum	
	<i>hakisse</i> solio	<i>begdal</i> magnus ero	<i>mimmeka.</i> prae te.	
41 ויאמר פרעה אל-יוסף ואה נתתי אתך על כל-ארץ מצרים:	<i>Wayyómer</i> Dixit quoque	<i>parbo</i> Pharao	<i>bel-yosef:</i> Josepho:	<i>r'be; natatti</i> vide; posui
	<i>bot'ka</i> te	<i>hal</i> super	<i>kol-béres</i> universam terram	<i>misrayim.</i> Aegypti.
42 ויסר פרעה את-טבעתו מעל ידו ויתן אתה על-יד יוסף וילבש אתו בגדיו-ש וישם רבד הזהב על-צואו:	<i>Wayyasar</i> Et revomit	<i>parbo</i> Pharao	<i>bet-šabalto</i> annulum suum	<i>mešal yado,</i> de manu sua,
	<i>wayyitten</i> et posuit	<i>botab</i> eum	<i>hal-yad</i> in manu	<i>yosef,</i> Josephi,
	<i>wayyalbeš</i> et vestivit			
	<i>boto</i> eum	<i>big'de-šes,</i> vestibus byssi,	<i>wayyásem</i> et posuit	<i>r'bid</i> torquem
	<i>baššabab</i> auri	<i>hal</i> circum	<i>šawwaro.</i> collum ejus.	
43 וירכב אתו במרכבת המשנה אשר-לו ויקראו לפניו	<i>Wayyarkeb</i> Et vehi fecit	<i>boto</i> eum	<i>b'mirkébet</i> in curru	<i>šammišne,</i> secundario,
	<i>b'šer</i> qui erat	<i>lo;</i> ei;	<i>wayyigr'bu</i> et clamaverunt	<i>l'fanaw</i> ante eum

37 *Et bona fuit res in oculis Pharaonis* (hebrais.); i. e. et placuit res Pharaoni.

38 *Qui spiritus Dei in eo?* (hebrais.); i. e. in quo spiritus Dei sit?

40 *Super os tuum osculabitur* (osculatur) etc.; i. e. "tibi obsequium praestet universus populus meus". Los que conceden a נשק (*nasaq*) la significación de *armarse, prepararse*, etc., traducen: "Ad mandatum tuum se disponat universus populus meus".

42 *Vestibus byssi* (byssinis). שש (*ses*), palabra egipcia que significa una especie de lino finísimo. — *Torquem auri*, i. e. torquem auream.

43 *Et clamaverunt*; el texto samaritano ויקראו (*wayyiqra*) et clamavit. — אברך (*habrek*) es, según la opinión más fundada, un vocablo egipcio, que unos traducen: *bajad la cabeza* "incline caput", (*aberek*); y otros: *el jefe de los sabios*, "primus sapientum", (*ap rehu*). Los que suponen que *habrek* es palabra hebrea, la han interpretado de muy diversos modos: unos como nombre superlativo (*benedictissimus*); otros como imperativo de ברך (*barak*) en la forma Hif. (*genua flecte*); éstos como compuesta de *hab* y *rek* (*pater regis*), aquéllos como formada de *hab* y *rak* (*pater tener*), etc. — *Et praeficere eum*, etc., "y que le había puesto (Faraón) á la cabeza de todo el Egipto".

אברך ונתון אתו על כל

ארץ מצרים:

44 ויאמר פרעה אל-יוסף אני פרעה

ובלעדיך לא-יווים איש את-יודו

ואת-דגלו בכל-ארץ מצרים:

45 ויקרא פרעה שם-יוסף צפנת

פענח ויתן-לו את-אסנת בת

פוטמי פרע כהן אן לאשה

ויצא יוסף על-ארץ מצרים:

46 ויוסף בן-שלשים שנה

בעמדו לפני פרעה מלך

מצרים ויצא יוסף מלפני

פרעה ויעבר בכל-ארץ

מצרים:

47 ותעש הארץ בשבע שני השבע

לקבצים:

48 ויקבץ את-כל-אכל שבע שנים

אשר היו בארץ מצרים ויתן

אכל בעוים אכל שדה-העור

אשר סביבתיה נתן בתוכה:

«*babrek*»: *wⁿaton* *boto* *bal kol*
«*Abrek*»: et praeficere eum universae

hères *misráyim*.
terrae Aegypti.

Wayyómer *parbo* *bel-yosef*: *b^ani* *farbo*:
Dixitque Pharao Josepho: ego Pharao;

ubilbadéka *lo-yarim* *biš* *bet-yado*
et sine te non tollet quisquam manum suam

w^bet-raglo *b^bkol-hères* *misráyim*.
et pedem suum in universa terra Aegypti.

Wayyiqra *farbo* *šem* *yosef* *sofnat*
Et appellavit Pharao nomen Josephi Psfnat

pañné^aj, *wayyitten* *lo* *bet-bas^anat* *bat*
Panech, deditque ei Asenatam filiam

poñi *pérah*, *koben* *hon* *l^bhišša*:
Poti phera, sacerdotis Heliopolis in uxorem:

wayyese *yosef* *bal-hères* *misráyim*.
et egressus est Joseph ad terram Aegypti.

(*W^eyosef* *ben* *s^elošim* *šana*
(Joseph autem erat natus triginta annorum

b^bomdo *lif^ene* *parbo* *mélék*
in stare ipsum coram Pharaone rege

misráyim) *wayyese* *yosef* *millif^ene*
Aegypti) et egressus est Joseph a facie

farbo, *wayyab^abor* *b^bkol-hères*
Pharaonis, et transivit per omnem terram

misráyim.
Aegypti.

Wattábas *ba^aáres* *b^ešébañ* *s^ene* *bassabañ*
Et produxit terra in septem annis abundantiae

liq^amašim.
ad manipulos.

Wayyiqboš *bet-kol* *bókel* *šébañ* *šanim*,
Et collegit omnes fruges septem annorum,

b^bšer *hayu* *b^bhères* *misráyim*, *wayyitten*
qui fuerunt in terra Aegypti, et posuit

bókel *bešarim*, *bókel* *s^ede-bašir*,
fruges in urbibus, fruges agri urbis,

b^bšer *s^ebiboléba*, *natan* *b^btokaš*.
qui circuitus ejus, posuit in medio ejus.

45 *Psfnat Panech*, ó según los Setenta *ψοντομαχανι*, es á todas luces expresión egipcia, de dudosa significación; muchos, con San Jerónimo, traducen *salus (salvator) mundi*; otros, *fundator (sustentator) vitae*. — *Ase-nath (ase-neith)* "adoradora de (la diosa) Neit", ó, según otros, *as-net*, "Isis conservadora"; ó *as-neit*, que pertenece (está consagrada) á Neit. — *Poti-phera*, que los Setenta transcriben *Πεταφρη* y la Vulgata *Putiphare*, es un personaje diferente de aquel Putifar que compró á José (cap. XXXIX, 1), y no tiene fundamento la tradición de los rabinos, de que habla San Jerónimo (V. P. Scfo). — *hon* (*hon*), que los griegos llamaron Heliópolis (ciudad del Sol), situada hacia la ribera oriental del Nilo, á cinco ó seis leguas al norte de Menfis.

46 *In stare ipsum*, etc., "al estar él", cuando se presentó, cum staret.

47 *Ad manipulos*, manipulis plenis, copiose.

48 *Fruges agri urbis*, etc.; i. e. fruges agri cujusque urbis, qui circumstat eam, posuit in ea; "y depositó en cada ciudad los frutos de los campos que había en su contorno".

49 ויוצבר יוסף בר כחול

היום הרבה מאד עד

כי-הול לספר כראין מספר:

50 וליוסף ילד שני בנים ביום

תבוא שנת הרעב אשר ילדה-

לו אסנת בת-פוטו פוע כהן

אין:

51 ויקרא יוסף את-שם הבכור

מנשה כי-נשנו אלהים

את-כל-עמלי ואת כל-בית

אבי:

52 ואת שם השני קרא אפרים

כי-הפרני אלהים בארץ

עניי:

53 ותחלינה שבע שני השבע אשר

היה בארץ מצרים:

54 ותחלינה שבע שני הרעב לבוא

כאשר אמר יוסף ויהי רעב

בכל-הארצות ובכל-ארץ

מצרים היה לחם:

55 ותועב כל-ארץ מצרים ויצעק

העם אל-פרעה ללחם ויאמר

פרעה לכל-מצרים לכו

אל-יוסף אשר-יאמר לכם תעשו:

Wayyisbor yosef bar, k'jol
Et coacervavit Josephus frumentum, sicut arenam
bayyam, barbe m'bod, bad
maris, multum valde, usque
ki-jadal lispor, ki hên mispar.
dum desiit numerare, quia non erat numerus.
Ul'yosef yullad s'ne banim (betêrem)
Josepho autem natus est duo filii (antequam
tabo s'nat baraḥab) b'šer yal'dal-
veniret annus famis) quos peperit
lo bas'nat bat poti p'eraḥ, koben
ei Asenat filia Poti-phera, sacerdotis
bon.
Heliopolis.

Wayyiqra yosef bet-šem babb'kor
Appellavitque Joseph nomen primogeniti
m'našše, ki-naššāni b'lobim
Manasses, quia oblivisci me fecit Deus
bet-kol b'mali, w'bet kol-bet
omnis laboris mei, et omnis domus
babi.
patris mei.

W'bet šem baššeni gara befrāyim,
Et nomen secundi appellavit Ephraim,
ki bifrāni b'lobim b'bēreš
quia fecundum me reddidit Deus in terra
bonyi.
afflictionis meae.

Wattiklēna sēbaḥ s'ne bassabaḥ, b'šer
Finitii igitur sunt septem anni abundantiae, quae
baya b'bēreš mišrāyim.
fuerat in terrā Aegypti.

Watt'jillēna sēbaḥ s'ne baraḥab labo,
Et incepterunt septem anni famis venire,
kab'šer bamar yosef; way'bi raḥab
quemadmodum dixerat Joseph; et fuit fames
b'kol bab'rasot, ub'kol bēreš
in omnibus regionibus, sed in omni terrā
mišrāyim baya lājem.
Aegypti erat panis.

Wattirbab kol bēreš mišrāyim, wayyišbaq
Et esurivit omnis terra Aegypti, et clamavit
baḥam bel-parḥo lallājem: wayyōmer
populus ad Pharaonem pro pane: dixitque
parḥo l'kol mišrāyim: l'ku
Pharao omnibus aegyptiis: ite
bel-yosef; b'šer yomar lahem, tab'su.
ad Josephum; quod dixerit vobis, facite.

50 *Natus est ילד (yullad);* el texto samaritano ילדו (*yulladu*), *nati sunt*, como los Setenta y la Vulgata.

51 מנשה (*menassé*), "Manasés", *el que hace olvidar*.

52 אפרים (*hefrāyim*), Ephraim, *geminus fructus*, vel *fecunditas*.

56 והרעב היה על כל-פני

הארץ ויפתה יוסף את-כל

אשר בהם וישבו למצרים

ויחזק הרעב בארץ מצרים:

57 וכל-הארץ באו מצרימה

לשבו אל-יוסף כי-חזק

הרעב בכל-הארץ:

<i>W^eharābāb</i>	<i>baya</i>	<i>hal</i>	<i>kol-p^ene</i>
Et fames	erat	super	universam faciem
<i>habāreš;</i>	<i>wayyiftaj</i>	<i>yosef</i>	<i>bet-kol</i>
terrae;	et aperuit	Josephus	omnia
<i>b^eser</i>	<i>babem,</i>	<i>wayyisbor</i>	<i>l^emisrāyim:</i>
quae	in eis,	et vendidit	aegyptiis:
<i>wayyef^eḥaq</i>	<i>harābāb</i>	<i>b^ebēreš</i>	<i>misrāyim.</i>
invalescebat enim	fames	in terra	Aegypti.
<i>W^ekol</i>	<i>habāreš</i>	<i>bābu</i>	<i>misrāyma,</i>
Et omnis	terra	veniebant	in Aegyptum,
<i>lišbor,</i>	<i>bel-yosef;</i>	<i>ki</i>	<i>jazaq</i>
ad emendum,	ad Josephum;	quia	invaluerat
<i>harābāb</i>	<i>b^ekol</i>	<i>habāreš.</i>	
fames	in universa	terra.	

CAP. XLII

1 וירא יעקב כי יש-שבר

במצרים ויאמר יעקב לבניו

למה תתראו:

2 ויאמר הנה שמעתי כי יש-שבר

במצרים ודו-שמה ושבתי

לנו משם ונחיה ולא נמות:

3 וירדו אחי-יוסף עשרה

לשבר בר ממצרים:

4 וארת-בנימין אחי יוסף לא-שלה

יעקב את-אחיו כי אמר

פן-יקראנו אסון:

5 ויבאו בני ישראל לשבר בתוך

<i>Wayyar</i>	<i>yalb^aqob</i>	<i>ki</i>	<i>yeš-sēber</i>
Vidit autem	Jacob	quod	esset annona
<i>b^emisrāyim,</i>	<i>wayyōmer</i>	<i>yalb^aqob</i>	<i>l^ebanaw:</i>
in Aegypto,	dixitque	Jacob	filiis suis:
<i>ḡlāmma</i>	<i>titrabu?</i>		
ad quid	vos invicem	adspicitis?	
<i>Wayyōmer:</i>	<i>binne</i>	<i>šamābti</i>	<i>ki yeš sēber</i>
Et ait:	ecce	audivi	quod sit annona
<i>b^emisrāyim:</i>	<i>r^edu</i>	<i>šamma,</i>	<i>w^esib^eru</i>
in Aegypto:	descendite	illuc,	et emite
<i>lānu miššam,</i>	<i>w^enejye</i>	<i>w^elo</i>	<i>namut.</i>
nobis	inde,	ut vivamus	et non moriamur.
<i>Wayyer^edu</i>	<i>b^eje</i>	<i>yosef</i>	<i>b^asara,</i>
Descenderunt itaque	fratres	Josephi	decem,
<i>lišbor</i>	<i>bar</i>	<i>mimmisrāyim.</i>	
ad emendum	frumentum	ab Aegypto.	
<i>W^ebet-binyamin</i>	<i>b^aji</i>	<i>yosef</i>	<i>lo šalaj</i>
Benjaminum autem	fratrem	Josephi	non misit
<i>yalb^aqob</i>	<i>bet-hejaw,</i>	<i>ki</i>	<i>hamar:</i>
Jacob	cum fratribus ejus,	quia	dicebat:
<i>pen</i>	<i>yiqrabēnnu</i>	<i>bason.</i>	
ne forte	accidat ei	noxa.	
<i>Wayyabōbu</i>	<i>b^ene</i>	<i>yisrabel</i>	<i>lišbor</i>
Et venerunt	fili	Israēlis	ad emendum inter

56 *Et aperuit Joseph omnia quae in eis;* i. e. *aperuit Joseph omnia horrea in quibus erat frumentum.*

57 *Et omnis terra veniebant;* el texto samaritano וכל הארצות (w^ekol haharasot) και πασαι αι χωραι, et omnes regiones: "y de todos los países iban á Egipto."

1 *Ad quid vos invicem aspiciatis?* "¿á qué os estáis mirando los unos á los otros?" es decir, ¿por qué os estáis sin hacer nada?, ó como traducen los Setenta: ἵνα τι παύσασθε, "¿por qué os estáis ociosos?" El texto samaritano: למה תתראו (ḡlāmma tityarēhu?) *quare extimescitis?*; "¿por qué os acobardáis?" y en este sentido se expresa la versión siríaca: לא תדחלון (lo tedjalun), "no temáis."

הבאים כי-היה הרעב בארץ כנען :	<i>babbabim;</i> venientes; <i>k^cnāban.</i> Canaan.	<i>ki-baya</i> quia erat	<i>barabab</i> fames	<i>b^chères</i> in terra
6 ויוסף הוא השליט על-הארץ הוא המשביר לכל-עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוּו-לו אפים ארצה :	(<i>W^cyosef</i> (Joseph autem <i>bu</i> ipse <i>bu</i> ipse <i>babāres</i>): terrae): <i>wayyisṭaj^{wu}</i> et prostraverunt se <i>bārša.</i> ad terram demisso.	<i>bu</i> ipse <i>hammašbir</i> qui vendebat annonam <i>wayyabōhu</i> venerunt igitur <i>lo</i> ei	<i>baššallit</i> dominus <i>l^ckol-šam</i> omni populo <i>b^cje</i> fratres <i>happāyim</i> vultu	<i>bal-babāreš;</i> in terra illa; <i>l^ckol-šam</i> omni populo <i>yosef,</i> Josephi, <i>happāyim</i> vultu
7 וירא יוסף את-אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות ויאמר אלהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר-אכל :	<i>Wayyar</i> Viditque <i>wayyitnakher</i> sed alienum se gessit <i>bittam</i> cum eis <i>mebāyin</i> unde <i>k^cnāban</i> Canaan	<i>yosef</i> Joseph <i>bet-bejaw,</i> fratres suos, <i>b^clebem,</i> eis, <i>qašot,</i> dura, <i>batem?</i> venistis? <i>lišbor</i> ad emendum	<i>wayyakhire,</i> et agnovit eos, <i>way^cdabber</i> et locutus est <i>wayyomer</i> et ait <i>wayyom^cru:</i> et dixerunt: <i>bōkel.</i> frumentum.	<i>wayyakhire,</i> et agnovit eos, <i>way^cdabber</i> et locutus est <i>b^clebem:</i> eis: <i>mebères</i> e terra
8 ויכר יוסף את-אחיו והם לא הכירו :	<i>Wayyakhher</i> Agnovit ergo <i>bikkirūbu.</i> agnoverunt eum.	<i>yosef</i> Joseph <i>bet-bejaw,</i> fratres suos, <i>lo</i> sed ipsi non	<i>wayyakhire,</i> et agnovit eos, <i>way^cdabber</i> et locutus est <i>wayyomer</i> et ait <i>wayyom^cru:</i> et dixerunt: <i>bōkel.</i> frumentum.	<i>wayyakhire,</i> et agnovit eos, <i>way^cdabber</i> et locutus est <i>b^clebem:</i> eis: <i>mebères</i> e terra
9 ויוכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את-עוונות הארץ באתם :	<i>Wayyizkor</i> Et recordatus est <i>jalam</i> somniaverat <i>m^cragg^clim</i> exploratores <i>bet-šerwat</i> nuditatem	<i>yosef</i> Joseph <i>bet-šaj^alomot</i> somniaverat <i>de eis;</i> vos (estis): <i>batem.</i> venistis.	<i>b^cšer</i> quae <i>wayyomer</i> dixitque <i>lirbot</i> ad inspiciendum	<i>b^cšer</i> quae <i>b^clebem:</i> eis: <i>lirbot</i> ad inspiciendum
10 ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר-אכל :	<i>Wayyom^cru</i> Et dixerunt <i>wab^abadēka</i> sed servi tui <i>Kullānu</i> Omnes nos	<i>belaw:</i> ei: <i>bābu</i> venerunt <i>b^cne</i> filii	<i>lo,</i> nequaquam, <i>lišbor</i> ad emendum <i>bejad</i> unius	<i>b^cdomi;</i> domine mi; <i>bōkel.</i> frumentum. <i>nājnu:</i> nos (sumus):

6 השליט (*baššallit*), "el señor, el que mandaba", — *Ipsa qui vendebat*, "el era el que vendía", es decir, "por orden suya se vendía"; no se podía vender trigo sin permiso de José, por lo cual sus hermanos hubieron de presentarse a él para pedir autorización. — *Et prostraverunt se ei* (coram eo), "y se prosternaron ante él rostro en tierra", en señal de sumisión y respeto, según la costumbre del país.

7 *Alienum se gessit*, "se hizo el extraño, el desconocido", no se dió á conocer. — *Dura*, "palabras duras", ásperas.

9 *Nuditatem terrae*; i. e. terrae partem praesidio nudam, "lo descubierto del país", la parte más débil ó peor defendida del país.

11 *Probi viri nos sumus*, "somos hombres de bien", — *Non fuerunt*, etc., unquam fuerunt, etc.; "jamás tus siervos han sido espías".

כנים אנחנו לא־היו עבדיך	<i>henim b^anájnu; lo bayu b^abadéka</i>
מרגלים:	<i>probi nos (sumus); non fuerunt servi tui</i>
12 ויאמר אלהם לא כי־עוורו	<i>m^aragg^elim. exploratores.</i>
הארץ באתם לראות:	<i>Wayyómer b^alebem: lo; ki berwat</i>
13 ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים	<i>Dixit vero eis: nequaquam; nam nuditatem</i>
אנחנו בני־איש־אחד בארץ	<i>habáreş batem lirbot.</i>
ננען והנדה הקטן את־אבינו	<i>terrae venistis ad inspiciendum.</i>
היום והאחד איננו:	<i>Wayyom^aru: š^enem basar b^abadéka bajim</i>
14 ויאמר אלהם יוסף הוא אשר	<i>Dixerunt autem: duodecim servi tui fratres</i>
דברתי אלכם לאמר מרגלים	<i>b^anájnu, b^ane biš bejad b^abéreş</i>
אתם:	<i>nos (sumus), filii viri unius in terra</i>
15 בזאת תבחנו הו פרעה אם־	<i>k^anában: w^abinne baqqaŋon bet-babinu</i>
תצאו מזה כי אם־בבוא	<i>Canaan: sed ecce minor cum patre nostro</i>
אחיכם הקטן הזה:	<i>bayyom; w^ababejad benénnu.</i>
16 שלחו מכם אחד ויקח את־אחיכם	<i>hodie; unus vero non est ipse.</i>
ואתם האסרו ויבחנו	<i>Wayyómer b^alebem yosef: bu b^ašer</i>
דבריהם האמת אתכם	<i>Dixitque eis Joseph: hoc est quod</i>
ואם־לא הו פרעה כי	<i>dibbárti b^alekem lemor: m^aragg^elim</i>
מרגלים אתם:	<i>locutus sum vobis dicendo: exploratores</i>
17 ויאסף אתם אל־משמר שלשת	<i>battem.</i>
ימים:	<i>vos (estis).</i>
18 ויאמר אלהם יוסף ביום השלושי זאת	<i>B^azot tibbajenu; je farbo, bim</i>
	<i>In hoc probabimini; vivus est Pharao, non</i>
	<i>tes^abu mizze, ki bim b^abo</i>
	<i>exibitis hinc, nisi in venire</i>
	<i>b^ajikem baqqaŋon benna.</i>
	<i>fratrem vestrum minimum huc.</i>
	<i>Šit^aju mikkem bejad, w^ayiqqaj bet-b^ajikem,</i>
	<i>Mittite ex vobis unum, et sumat fratrem vestrum,</i>
	<i>w^abattem bebas^aru, w^ayibbaj^anu</i>
	<i>vos autem vinciemini, et probabuntur</i>
	<i>dib^arekem bab^amet bitt^akem;</i>
	<i>vestra verba an veritas sit vobiscum;</i>
	<i>w^abim-lo, je farbo, ki</i>
	<i>quod si non, vivus est Pharao, (quia)</i>
	<i>m^aragg^elim battem.</i>
	<i>exploratores vos (estis).</i>
	<i>Wayyeb^asof botam bel-mišmar š^elôšet</i>
	<i>Et congregavit eos in custodiam tribus</i>
	<i>yamim.</i>
	<i>diebus.</i>
	<i>Wayyómer b^alebem yosef bayyom bašš^ališi: zot</i>
	<i>Dixit autem eis Joseph in die tertia: hoc</i>

13 *Unus vero non est ipse*: "y el otro no existe ya."14 *Hoc est quod locutus sum vobis*, "eso es lo que os he dicho", repito lo que os he dicho, que sois espías.15 *Vivus est Pharao*, etc., "tan cierto como vive Faraón que no saldréis de aquí", etc. Bien sabido es que en las fórmulas de juramento la partícula **ו** (*him*) expresa la negación *no*. — *In venire fratrem vestrum*, "en viniendo vuestro hermano", *cum venerit frater vester*.17 *Et congregavit eos*, etc., "y los metió á todos juntos", en la cárcel.18 *Ego timens*: i. e. timeo.

עשו וחיו את-האלהים אני ורא:

19 אם-כנים אתם אחיכם אחד

יאסר בבית משמוכם ואתם

לכו הביאו שבר ועבון

בתיכם:

20 ואת-אחיכם הקטן תביאו

אלי וואמנו דבויכם ולא

תמותו ויעשורכן:

21 ויאמרו איש אל-אחיו אבל

אשמים אנחנו על-אחינו אשר

ראינו צרת נפשו

בהתחננו אלינו ולא שמענו

על-כן באה אלינו הצרה הזאת:

22 ויען ראובן אתם לאמר הלא

אמרתו אליכם לאמר אל-תחטאו

בילד ולא שמעתם וגם

דמו חנה נדוש:

23 וחס לא ידעו כי שמע

יוסף כי המליץ בינכם:

24 ויסב מעליהם ויבך וישב

אלהם וידבר אלהם ויקח

מאתם את-שמעון ויאסר אתו

לעיניהם:

b'su, wij'yu: bet-bab'lobim b'ni yare.
facite, et vivetis: Deum ego timens.

Him kenim battem, b'jikem bejad
Si probi vos (estis), frater vester unus

yebaser b'bet mišmar'kem; w'battem
vinciatur in domo custodiae vestrae; vos autem

l'ku, babibu šeber rab'bon
abite, adducite annonam ad famem

bottehem.

domorum vestrarum.

W'bet b'jikem baqqaṭon tabibu
Et fratrem vestrum minimum adducetis

belāy, w'yeham'nu dib'rekem, w'lo
ad me, ut confirmentur verba vestra, et non

tamūtu; wayyaḇ'su ken.
moriāmini; et fecerunt ita.

Wayyom'ru biš bel-hajiw: b'bal
Et dixerunt vir ad fratrem suum: profecto

b'šemim b'nājnu bal-hajinu, b'šer
rei nos (sumus) de fratre nostro, qui

rabinu šarat nafšo,
vidimus angustiam animae ejus,

b'bitjan'no belēnu, w'lo šamāḇnu:
in supplicare ipsum nobis, et non audivimus:

bal-ken bāba belēnu baššara baḡḡot.
idcirco venit super nos angustia haec.

Wayyāḇan r'buben hotam lemor: ḡb'lo
Et respondit Ruben eis dicendo: nonne

hamārti b'lekem lemor: bal-tejeṭbu
dixi vobis dicendo: ne peccetis

bayyeled, w'lo š'malitem? w'gam
in puerum, et non audistis? ideo etiam

damo binne nidraš.
sanguis ejus ecce repetitur.

W'hem lo yad'bu ki šomē'ḇ
Ipsi autem non sciebant quod intelligens

yosef, ki bammeṭiṣ bēnotam.
Joseph, quia interpres erat inter eos.

Wayyissob mel'leḇem, wayyebk; wayyāšob
Et se avertit ab eis, et flevit; et reversus est

b'leḇem, way'dabber b'leḇem, wayyiqqaj
ad eos, allocutusque est eos, et sumsit

mebittam bet-šimbon, wayyeb'sor boto
ex eis Simeonem, et ligavit eum

l'beneḇem.

ante oculos eorum.

19 *Adducite annonam ad famem* (sublevandam) *domorum seu familiarum vestrarum*: "llevad provisiones para aliviar el hambre, la necesidad, de vuestras familias."

21 *Vir ad fratrem suum* (hebrais.), alter ad alterum. — *Qui vidimus angustiam animae ejus*; i. e. cujus animae angustiam vidimus. — *In supplicare ipsum*, "al suplicarnos él"; cum supplicaret ipse.

23 *Quod intelligens* (intelligeret) *Joseph*, "que José lo entendía."

25 ויצו יוסף וימלאו את-כליהם

בר ו לה ש י ב כ ס פ י ה ם

איש אל-שקו ולתת להם

צדה לדרך ויעש להם כן:

26 וישאו את-שבורם על-חמיהם

וילכו משם:

27 ויפתח האחד את-שקו לתת

מספוא לחמרו במלון ויורא

את-כספו והנה-הוא בפי

אמתחתו:

28 ויאמר אל-אחיו הושב כספו

וגם הנה באמתחתי ויצא

לבם ויחרדו איש אל-

אחיו לאמר מה-זאת עשה

אלהים לנו:

29 ויבאו אל-יעקב אביהם ארצה

כנען ויגידו את כל

הקרת אתם לאמר:

30 דבר האיש אדני הארץ אתנו

קשות ויתן אתנו כמרגלים

את-הארץ:

31 ונאמר אליו כנים אנחנו

לא היינו מרגלים:

Way'saw yosef way'mal'bu bet-k'lehem
Et praecepit Joseph ut implerent vasa eorum

bar, ul'bašib kaspehem,
frumento, et restituendo pecuniam eorum,

his bel-saqgo, w'latet labem
cuique in saccum suum, et dando eis

šeda laddārek: wayyābas labem ken.
commeatum itineris: et fecit eis ita.

Wayyis'bu bet-šibram bal-j'morebem,
Et sustulerunt annonam suam super asinos suos,

wayyel'ku miššam.
et abierunt inde.

Wayyiftaj bahejad bet-saqgo, latet
Aperuit autem unus saccum suum, ad dandum

mispo laj'moro bammalon; wayyar
pabulum asino suo in deversorio; et vidit

bet-kaspo; w'binne bu b'fi
pecuniam suam; ecce enim ipsa erat in ore

hamtajto.
sacci sui.

Wayyómer bel-hejaw: bušab kaspi,
Dixitque fratribus suis: reddita est pecunia mea

w'gam binne b'hamtajti; wayyese
et etiam ecce est in sacco meo; exiit itaque

libbam wayyejer'du his bel
cor eorum et contremuerunt vir ad

hajiw; lemor: zmaž-zōt bāsa
fratrem suum, dicendo: zquid hoc facit

b'lobim lānu?
Deus nobis?

Wayyabóbu bel-yalb'qob b'bibem bārša
Venerunt igitur ad Jacobum patrem suum in terram

k'nāban; wayyaggidu lo bet-kol
Canaan; et annuntiaverunt ei omnia

baqqorot botam lemor:
obvenientia sibi dicendo:

Dibber babis b'done habāreš bittānu
Locutus est vir dominus terrae nobiscum

qašot, wayyitten botānu kim'ragg'lim
dura, et habuit nos tamquam exploratores

bet-babāreš.
terrae.

Wannómer belaw: kenim b'nājnu:
Diximus autem ei: probi nos (sumus):

lo bayinu m'ragg'lim.
unquam fuimus exploratores.

25 Et restituendo pecuniam, "devolviendo además el dinero", etc.

28 Exiit itaque cor eorum, "así es que se les salió el corazón", quedaron descorazonados; defecit eorum animus. — Et contremuerunt vir ad fratrem suum, etc., i. e. et pavide se invicem respexerunt, dicentes: zQuid est hoc quod facit Deus nobis?

32 שנים-עשר אנחנו אחים בני

אבינו האחד איננו והקטן

היום את-אבינו בארץ כנען:

33 ויאמר אלוננו האיש אדני הארץ

בזאת אדע כי כנים אתם

אחיהם האחד הניחו אתי

ואת-רעבון בתיכם

קחו ולכו:

34 והביאו את-אחיהם הקטן אלי

ואדעה כי לא מוגלים

אתם כי כנים אתם

את-אחיהם אתן לכם ואת

הארץ תסחרו:

35 ויהי הם מרוקים שקיהם

והנה-איש צוור-כספו

בשקו ויוראו את-צורות

כספיהם המה ואביהם

ויוראו:

36 ויאמר אלהם יעקב אביהם

אתי שכלתם יוסף איננו

ושמעון איננו ואת-בנימין

תקחו עלי היו כלנה:

37 ויאמר ראובן אל-אבינו לאמר

את-שני בני תמית אם-לא

S'nem-basar *b'nājnu* *bajim,* *b'ne*
Duodecim nos (sumus) fratres, filii

babīnu: *babejad* *bēnēnnu,* *w'baqqaṭon*
patris nostri: unus non est ipse, et minor est

bayyom *bet-babinu'* *b'bēreṣ* *k'nāḇan.*
hodie cum patre nostro in terrā Canaan.

Wayyōmer *belēnu* *babiṣ* *b'done* *babāreṣ:*
Dixit vero nobis vir ille dominus terrae:

b'zot *bedaḥ* *ki* *kenim* *battem;*
in hoc cognoscam quod probi vos (sitis);

b'jikem *babejad* *banniju* *hitti,*
fratrem vestrum unum relinquire mecum,

w'bet *raḥ'bon* *bottekem*
et quod sufficiat fami familiarum vestrarum

q'ju, *walēku.*
accipite, et abite.

W'habību *bet-b'jikem* *baqqaṭon* *belāy,*
Et adducite fratrem vestrum minimum ad me,

w'bed'ba *ki* *lo* *m'ragg'lim*
ut cognoscam quod non exploratores

battem, *ki* *kenim* *battem:*
vos (sitis), sed probi vos (sitis):

bet-b'jikem *betten* *lakem,* *w'bet*
fratrem vestrum dabo vobis, et

babāreṣ *tisjāru.*
terram hanc peragrabitis.

Way'bi, *bem* *meriqim* *saqqebem,*
Accidit autem, ipsis evacuantibus saccos suos,

w'binne *biṣ* *s'ror* *kaspo*
ut ecce cujusque crumena pecuniae suae

b'saqqo, *wayyirbu* *bet-s'rorot*
in sacco suo esset, et viderunt crumenas

kaspehem *bemma* *wab'bibem,*
pecuniae suae ipsi et pater eorum,

wayyirābu.
et timuerunt.

Wayyōmer *b'lehem* *yali'qob* *b'bibem:*
Dixitque eis Jacob pater ipsorum:

boti *šikkaltem:* *yosef* *bēnēnnu,*
me orbatis: Josephus non est ipse,

w'simḇon *bēnēnnu,* *w'bet* *binyamin*
et Simeon non est ipse, et Benjaminum

tiqqāju: *ḇalāy* *bayu* *kullāna.*
auferetis: contra me sunt omnia haec.

Wayyōmer *r'kuben* *bel-habirw* *lemor:*
Ait autem Ruben patri suo dicendo:

bet-s'ne *banāy* *tamit,* *bim lo*
duos filios meos mori facias, si non

אביאנו אליך תנה אתו

על-ידו ואני אשיבנו אליך:

38 ויאמר לא-יורד בני עמכם

כי-אחיו מרת והוא לבדו

נשאר וקראהו אסון בדוך

אשר תלכו-בה והורדתם

את-שיבתי בגון שאולה:

b^abibēnu *belēka:* *l^ena* *boto*
adduxero eum ad te: da eum

bal-yadi, *wab^ani* *b^ašibēnu* *belēka.*
in manum meam, et ego reducam eum ad te.

Wayyómer: *lo-vered* *b^ani* *bimmakem,*
Dixitque: non descendet filius meus vobiscum,

ki *bajirw* *met,* *w^ehu* *l^ebaddo*
nam frater ejus mortuus est, et hic solus

nišhar; *uq^arabāhu* *bason* *baddērek*
superest; et si obvenerit ei noxa in via

b^ašer *tel^eku* *bal,* *w^eboradtem*
quæ incedetis in ea, tunc demittetis

bet-sebati *b^ayagon* *š^ebóla.*
canitiem meam cum moerore in orcum.

CAP. XLIII

1 והרעב נכד בארץ:

2 ויהי כאשר כלו לאכל

את-השבר אשר הביאו ממצרים

ויאמר אליהם אביהם שבו

שבור-לנו מעט-אכל:

3 ויאמר אליו יהודה לאמר העד

העד בנו האיש לאמר

לא-תראו פניו בלתי

אחיהם אתכם:

4 אם-ישך משלח את-אחינו אתנו

נרדה ונשברה לך אכל:

5 ואם-אינך משלח לא נרד

כי-האיש אמר אלינו לא-תראו

W^eharābāb *kabed* *babāres.*
Fames autem vehemens erat in terrā.

Way^abi, *kab^ašer* *killu* *leb^akol*
Accidit ergo, cum finiissent edere

bet-baššēber *b^ašer* *bebibu* *mimmisráyim,*
annonam quam attulerant ex Aegypto,

wayyómer *b^aleḅem* *b^abibem:* *šūbu,*
ut diceret eis pater eorum: redite,

šib^aru *lānu* *m^ebaṭ* *bókel.*
emite nobis paulum frumenti.

Wayyómer *belaw* *y^efuda* *lemor:* *baḅed*
Dixit vero ei Juda dicendo: obtestando

beḅid *bānu* *babiš,* *lemor:*
obtestatus est nobis vir ille, dicendo:

lo-tirbu *fanáy,* *bilti*
non videbitis faciem meam, nisi quod

b^ajikem *bitt^ekem.*
frater vester vobiscum sit.

Him *yeš^aka* *m^ešallē^aj* *bet-bajinu* *bittānu*
Si es tu missurus fratrem nostrum nobiscum,

ner^ada, *w^enišb^ara* *l^eka* *bókel.*
descendemus, et ememus tibi cibum.

W^ebim *ben^aka* *m^ešallē^aj,* *lo* *nered;*
Si vero non es tu missurus, non descendemus;

ki *babiš* *bamar* *belēnu:* *lo* *tirbu*
nam vir ille dixit nobis: non videbitis

38 *Et hic solus superest*, "y sólo queda éste," de Raquel. — *Quæ incedetis in ea*: (hebrais) i. e. in qua incedetis. — *Demittetis canitiem meam* (me senem canum) *cum moerore in orcum*. שחול (schol), es el lugar adonde van las almas después de morir el cuerpo.

3 *Obtestando obtestatus est*, etc.; i. e. serio obtestatus est, "con toda formalidad protestó aquel hombre, por estas palabras," etc.

4 *Si es tu missurus*, "si has de enviar," si te resuelves á enviar.

פנו בלתי אחים	<i>fanáy,</i> faciem meam,	<i>bilti</i> nisi quod	<i>b^ajikem</i> frater vester
אתכם:	<i>bitt^khem.</i> vobiscum sit.		
6 ויאמר ישראל למה הרעתם לי	<i>Wayyómer yisrael:</i>	<i>¿lama</i>	<i>b^arebotem li,</i>
להגיד לאיש העוד לכם	Dixitque Israël:	<i>¿ad quid</i>	<i>male fecistis mihi,</i>
אח:	<i>l^kbaggid</i> ad nunciandum	<i>labiś,</i> viro,	<i>babod lakem</i> an adhuc vobis
	<i>baj?</i> frater esset?		
7 ויאמרו שאול-האיש לנו	<i>Wayyom^rru:</i>	<i>šabol</i>	<i>šabal-babiś lānu,</i>
ולמולדתנו לאמר העוד	Et dixerunt: interrogando	interrogavit vir	de nobis,
אביכם חי היש לכם אח	<i>ul^kmoladtenu</i> et de familia nostra	<i>lemor:</i> dicendo:	<i>¿babod</i> ¿num adhuc
ונגד-לו על-פי הדברים	<i>b^abikem</i> pater vester	<i>jáy?</i> vivit?	<i>b^ayeś lakem baj?</i> num est vobis frater?
האלה הודוע גדע כי	<i>wannagged</i> et nunciavimus	<i>lo</i> ei	<i>bal-pi badd^kbarim</i> secundum verba
יאמר הוידו את-אחיכם:	<i>babelle:</i> illa:	<i>¿b^ayadó^kb</i> ¿numquid sciendo	<i>nedabⁱ hi</i> sciebamus quod
	<i>yomar:</i> diceret:	<i>boridu</i> deducite	<i>bet-b^ajikem?</i> fratrem vestrum?
8 ויאמר יהודה אל-ישראל אביו שלחה	<i>Wayyómer y^khuda</i>	<i>hel-yisrael</i>	<i>babirw: šil^kja</i>
הנער אתי ונקומה ונלכה	Dixitque Juda	Israēli	patri suo: mitte
ונחיה ולא נמות גם-אנחנו	<i>bannābar</i> puerum	<i>bilti,</i> mecum,	<i>w^knaquma w^knelēka;</i> et surgemus et ibimus;
גם-אתה גם-טפינו:	<i>w^knijye,</i> ut vivamus,	<i>w^klo</i> et non	<i>namut gam-b^anānu,</i> moriāmur et nos,
	<i>gam-batta</i> et tu	<i>gam-lappēnu.</i> et parvuli nostri.	
9 אנכי אערבנו מידו	<i>Hanoki</i> Ego	<i>beber^kbēnnu;</i> spondeo pro eo;	<i>miyyadi</i> de manu mea
תבקשנו אם-לא הבואתיו אליך	<i>t^kbaq^kšēnnu:</i> poscito eum:	<i>bim-lo</i> si non	<i>b^abibotiw belēka,</i> reduxero eum ad te,
והצגתיו לפניך וחטאתי לך	<i>w^kbissagtiw</i> et stitēro eum	<i>l^kfanēka,</i> coram te,	<i>w^kjatāti l^kka</i> tunc reus ero tibi
כל-הימים:	<i>kol</i> cunctis	<i>hayyamim.</i> diebus.	
10 כי לולא התמהמהנו כי-עתה	<i>Ki</i> Nam	<i>hule</i> nisi	<i>bitmabmābnu,</i> cunctati essemus,
שבנו זה פעמים:	<i>šābnu</i> reversi fuissetmus	<i>ze</i> jam	<i>paš^kmāyim.</i> bis.
11 ויאמר אלהם ישראל אביהם	<i>Wayyómer</i> Dixit ergo	<i>b^alehem</i> eis	<i>yisrael b^abikem:</i> Israēl pater ipsorum:

6 *Ad quid male fecistis mihi?* etc. "¿á qué fin me habéis acarreado este mal, esta aflicción?," — *Ad nunciandum*, ut nunciaretis: "¿diciendo al hombre si teniais (ó no) otro hermano?,"

7 *Interrogando interrogavit* (hebrais.); i. e. *sedulo interrogavit*, "de propósito y con mucho interés preguntó," — *Secundum verba illa*, "al tenor de esas preguntas," — *Sciendo sciebamus* (hebrais.); i. e. *scire ullo modo poteramus*, "podíamos en manera alguna saber," que nos diría, etc.

11 *De laude terrae*; i. e. de fructibus laudatissimis terrae hujus, "de los más celebrados frutos de este país," — *Parum mellis*, un "poco de arrope." Es opinión común que el hebreo דבש (*d^kbas*) no significa en este pasaje la miel de abejas, sino el dulce que los árabes llaman *dibs*, y nosotros *arrope*. — La palabra בִּטְמָבְמָבְנִי (*bitmabmābnu*) se ha

אם-כן אפוא זאת עשו קחו

מזמורת הארץ בכליכם והורידו

לאיש מנחה מעט צרי ומעט

דבש נכאת ולט בטנים

ושקדים:

12 ונסף משנה קחו בידכם

ואת-הנסף המושב בפי

אמתחתים תשיבו בידכם

אולי בישגה הוא:

13 ואת אחיכם קחו וקומו

שובו אל-האיש:

14 ואל שדי יתן לכם רחמים

לפני האיש ושלח לכם

את-אחיכם אחר ואת-בנימין

ראני כאשר שכלתי שכלתי:

15 ויקחו האנשים את-המנחה הזאת

ומשנה-נסף לקחו בידם

ואת-בנימין ויקמו

וירדו מצרים ויעמדו

לפני יוסף:

16 וירא יוסף אתם את-בנימין

ויאמר לאשר על-ביתו

הבא את-האנשים הביתה ומבח

bim-ken befo, *zot* *b^asu:* *q^aju*
si vere ita est, hoc facite: sumite

miẓẓimrat *babāres* *bik^alehem,* *w^aboridu*
de laude terrae hujus in vasis vestris, et deferte

labiš *minja:* *m^abat* *s^ari,* *um^abat*
ad virum munus: parum balsami, et parum

ābaš, *n^akol,* *walot,* *boṭnim,*
mellis, gummi, et ladanum, pistacia,

uṣ^aqedim.
et amygdalas.

W^akésef *mišne* *q^aju* *b^ayed^akem,*
Et pecuniam duplam accipite in manu vestra,

w^abet *bakkésef* *bammušab* *b^afi*
et pecuniam reductam in ore

bamt^ajotekem, *tašibu* *b^ayed^akem;*
saccorum vestrorum, reducite in manu vestra;

bulāy *mišge* *bu.*
fortasse error ipse (est).

W^abet *b^ajikem* *qāju;* *w^aqumu,*
Et fratrem vestrum sumite; et surgite,

šūbu *bel-babiš.*
revertimini ad virum.

W^abel *šaddāy* *yitten* *lakem* *raj^amim*
Et Deus omnipotens conciliet vobis misericordiam

lif^ane *babiš,* *w^ašillaj* *lakem*
apud virum, ut dimittat vobis

bet-b^ajikem *bajer* *w^abet* *binyamin:*
fratrem vestrum alium et Benjaminum:

i wab^ani *hab^ašer* *šakólti,* *šakálti!*
j ego vero cum orbus fuero, orbus fuero!

Wayyiq^aju *bab^anašim* *bet-bamminja* *bazzot,*
Ceperunt itaque viri munus illud,

umišne *késef* *laq^aju* *b^ayadam*
et duplum pecuniae sumserunt in manu sua

w^abet *binyamin:* *wayyaqumu,*
et Benjaminum: et surrexerunt,

wayyer^adu *mišráyim,* *wayyabam^adu*
descenderunque in Aegyptum, et steterunt

lif^ane *yosef.*
coram Josepho.

Wayyar *yosef* *bittam* *bet-binyamin,*
Vidit autem Joseph cum eis Benjaminum,

wayyómer *lab^ašer* *bal-beto:*
dixitque ei qui erat super domum suam:

babe *bet-bab^anašim* *babáyta,* *uṭ^abo^aj*
adducito viros in domum, et macta

traducido por *nueces*, *avellanas*, *piñones* y aun *dátiles*; pero según la opinión más probable, significa "los frutos del alfénsigo", *pistacia*. Entre los objetos con que Jacob quiere obsequiar al gobernador de Egipto, no faltan el *sorí*, el *nekot*, el *lot*, tan estimados en aquel país. (V. cap. XXXVII, 25.)

14 *Cum orbus fuero, orbus fuero!*, "cuando me quedare sin hijos, sin hijos me quedaré"; como si dijera: si está de Dios que me he de quedar sin hijos, cúmplase su voluntad. No expresa adecuadamente el pensamiento del original la versión de la Vulgata: *Ego autem quasi orbatus absque liberis eró*.

טבח והכן כי אתי ואכלו

האנשים בצהרים:

17 ויועש האיש כאשר אמר

יוסף ויבא האיש את-האנשים

ביתה ויוסף:

18 ויוראו האנשים כי הובאו

בית יוסף ויאמרו על-דבר

הכסף השב באמתחתינו בתחלה

אנחנו מובאים להתגלל עלינו

להתנפל עלינו ולקחה

אתנו לעבדים ואת-חמורינו:

19 ויגשו אל-האיש אשר על-בית

יוסף וידברו אליו פתה

הבית:

20 ויאמרו בו אדני ירד

ורדנו בתחלה לשבר-אכל:

21 ויהי כו-באנו אל-המלון

ונפתחה את-אמתחתינו וחנה

כסף-איש בפיו אמתחתו

כסף-איש בפיו אמתחתו

ונשב אתו בידנו:

22 וכסף אחר הורדנו בידנו

tébaj, w^abaken; ki bitti yok^alu
victimam, et praepra; quia mecum comedent

hab^anašim baššob^aráyim.
viri (in) meridiē.

Wayyābas babiš kab^ašer hamar
Fecitque vir quemadmodum dixerat

yosef; wayyabe babiš bet-hab^anašim
Joseph; et adduxit vir homines

béta yosef.
in domum Josephi.

Wayyir^abu hab^anašim, ki bub^abu
At timuerunt viri, cum adducerentur

bet yosef, wayyom^aru: bal-a^abar
in domum Josephi, et dicebant: propter

bakkésef baššab b^ahamt^ajotenu batt^ajilla,
pecuniam redditam in saccis nostris ab initio,

b^anájnu mubabim, l^abitgolel balenu,
nos (sumus) adducti, ad se volutandum in nos,

ul^abitnappel balenu, ul^aqájat
et ad irruendum in nos, et ad capiendum

botanu lab^abadim, w^abet-j^amorenu.
nos in servos, et asinos nostros.

Wayyigg^ašu bel-babiš, b^ašer bal-bet
Accesserunt ergo ad virum, qui erat super domum

yosef, way^adabb^aru belaw pétaj
Josephi, et allocuti sunt eum in ostio

habbáyit.
domus.

Wayyom^aru: i^abi, b^adoni! yarod
Et dixerunt: iobsecro, domine mi! descendendo

yarádnú batt^ajilla lišbor hókel.
descendimus ab initio ad emendum cibum.

Way^abi, ki bánu bel-hammalon,
Accidit autem, cum pervenissemus in deversorium

wannift^aja bel-bamt^ajotenu, w^abinne
et aperuissemus saccos nostros, ut ecce,

késef hiš b^afi hamtajto,
pecunia cuiusque esset in ore sacci sui,

kaspénu b^amišqálo:
pecunia nostra secundum pondus ejus:

wannášeb boto b^ayadénu.
retulimus autem eam in manu nostra.

W^akésef bajer borádnú b^ayadénu
Et pecuniam aliam detulimus in manu nostra

18 *Ei qui erat super domum suam; i. e. praefecto domus suae (palatii sui); "al mayordomo ó intendente de su palacio". — Macta victimam; i. e. macta pecudes. — Ab initio; i. e. prima vice, antehac. — Ad se volutandum in nos, etc., "para revolverse contra nosotros, y caer sobre nosotros, y para tomarnos como esclavos (reducirnos á esclavitud) y apoderarse de nuestras bestias".*

20 *Obsecro, domine mi! vel obsecramus, domine! "te rogamos, señor, que nos oigas. — Descendendo descendimus, etc. (hebrais.), vere descendimus ab initio: "en realidad de verdad, nosotros ya hemos venido aquí al principio, antes de ahora".*

לשבר-אכל לא ידענו מי-	<i>lišbor</i> ad emendum	<i>bókel:</i> cibum:	<i>lo</i> non	<i>yadābnu</i> scimus	<i>mi</i> quis
שם כספנו באמתחתינו:	<i>sam</i> posuerit	<i>kaspēnu</i> pecuniam nostram	<i>b^ahamt^ejotēnu.</i> in saccis nostris.		
23 ויאמר שלום לכם אל-תיראו	<i>Wayyómer:</i> At dixit:	<i>šalom</i> pax	<i>lakem!</i> vobis!	<i>al-tirábu;</i> ne timeatis;	
אלהיכם ואלהי אביכם נתן	<i>b^elohekem</i> Deus vester	<i>welohē</i> et Deus	<i>b^abikem</i> patrís vestri	<i>natan</i> reposuit	
לכם מטמון באמתחתיכם	<i>lakem</i> vobis	<i>mašmon</i> thesaurum	<i>b^ahamt^ejotekem,</i> in saccis vestris,		
כספכם בא אלי ויוצא אלהם	<i>kaspekem</i> pecunia vestra	<i>ba</i> venit ad me:	<i>beláy:</i> et eduxit	<i>wayyose</i> ad eos	<i>b^alebekem</i>
את-שמעון:	<i>bet-šimlōn.</i> Simeonem.				
24 ויבא האיש את-האנשים ביתה	<i>Wayyabe</i> Introduxit igitur	<i>ħabīš</i> vir	<i>bet-ħab^anašim</i> homines	<i>bēta</i> in domum	
יוסף ויתן-מים וירחצו	<i>yosef;</i> Josephi;	<i>wayyitten-máyim,</i> deditque aquam,	<i>wayyirj^ašu</i> et lavaverunt		
רגליהם ויתן מספוא	<i>raglebekem;</i> pedes suos;	<i>wayyitten</i> dedit quoque	<i>mispo</i> pabulum		
לחמוריהם:	<i>laj^amorebekem.</i> asinis eorum.				
25 ויכינו את-המנחה עד-בוא	<i>Wayyakínu</i> Paraverunt autem	<i>bet-ħamminja</i> donum	<i>ħad</i> usque ad	<i>bo</i> venire	
יוסף בצהרים כי שמעו כי	<i>yosef</i> Josephum	<i>ħaššob^aráyim;</i> (in) meridiē;	<i>hi</i> nam	<i>šam^eħu</i> audierant	<i>ki</i> quod
שם יאכלו לחם:	<i>šam</i> ibi	<i>yok^elu</i> comesturi essent	<i>lájem.</i> panem.		
26 ויבא יוסף הביתה ויביאו לו	<i>Wayyabo</i> Venit itaque	<i>yosef</i> Joseph	<i>ħabbáyta,</i> in domum,	<i>wayyabibu</i> et attulerunt	<i>lo</i> ei
את-המנחה אשר-בידם	<i>bet-ħamminja,</i> munus,	<i>ħa^ašer</i> quod erat	<i>b^ayadam</i> in manu ipsorum		
הביתה וישתחוו-לו ארצה:	<i>ħabbáyta:</i> in domum:	<i>wayyištaj^awu</i> et prostraverunt se	<i>lo</i> ei	<i>ħarša.</i> ad terram.	
27 וישאל להם לשלום ויאמר	<i>Wayyišhal</i> Et interrogavit	<i>lahekem</i> eos	<i>l^ešalom,</i> de salute,	<i>wayyómer:</i> et dixit:	
השלום אביכם הזקן אשר	<i>ħa^ašalom</i> ¿num sanus est	<i>b^abikem</i> pater vester	<i>ħažzaqen,</i> senex,	<i>ħa^ašer</i> quem	
אמרתם העודנו חי:	<i>b^amar^etem?</i> dixeratis?	<i>ħaħodēnnu</i> num adhuc ipse	<i>jáy?</i> vivit?		
28 ויאמרו שלום לעבדך לאבינו	<i>Wayyom^eru:</i> Et dixerunt:	<i>šalom</i> salus est	<i>l^eħabd^eka</i> servo tuo	<i>l^eħabínu,</i> patri nostro,	

23 *Pax vobis!* "estad tranquilos.", — *Pecunia vestra venit ad me*, "vuestro dinero llegó á mi poder", yo recibí vuestro dinero.

25 *Paraverunt autem donum usque ad venire Josephum*, "estuvieron disponiendo el presente hasta venir, mientras venía José"; *donec veniret Josephus*. — *Comesturi essent panem*; i. e. *sumturi essent cibum*, "habían de comer".

27 *Et interrogavit eos*, etc., "y les preguntó por la salud, y les dijo: ¿está bueno vuestro padre, el anciano de quien me habíais hablado? ¿vive todavía?."

28 *Salus est servo tuo*, "salud tiene, bueno está tu siervo nuestro padre: aun vive.". El texto samaritano añade á continuación: *ויאמר ברוך האיש ההוא לאלהים* (*Vayyómer: baruk ħaħis ħahu lelohim*): *Et dixit* (Josephus) *benedictus sit vir ille a Deo*. Al oír estas palabras, se inclinaron profundamente y se postraron en tierra los hermanos de José. Es de notar que esa adición del texto samaritano se ha conservado también en los Setenta.

עוֹדְנוּ חַי וְיָקָדוּ

וּשְׁתַּחוּ:

29 וַיֵּשָׂא עֹנִיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנוֹמִין

אֶחָיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר

הִזֵּה אֲחִיכֶם הִקְטַן אִשׁוֹ

אֲמֹתָם אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

יִחַךְ בְּנִי:

30 וַיִּמְהַר וַיִּסַּף כִּי־נִכְמְרוּ

וְחַמּוֹ אֶל־אֶחָיו וַיִּבְקֹשׁ

לְבָנוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה

וַיִּבֶךְ שָׁמָּה:

31 וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא

וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לִחִם:

32 וַיִּשְׁיִמוּ לוֹ לִבְדּוֹ וְלִחִם

לְבָדָם וּלְמִצְרִים הָאֹכְלִים

אֹתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יוֹכְלוּן

הַמִּצְרִים לֵאכֹל אֶת־הָעִבְרִים לֶחֶם

כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרִים:

33 וַיֹּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבְּכוֹר

כַּבְּכֹרֶתוֹ וְהַצֶּעִיר

כַּצֶּעִירֹתוֹ וַיִּתְּמוּהוּ

הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:

bodēnnu
adhuc ipse*jay:*
vivit:*wayyiqq' du*
et inclinaverunt*wayyistaj'wu.*
et se prostraverunt.*Wayyissa benaw, wayyar bet-binyamin*
Sustulit autem oculos suos, et vidit Benjaminum*bajiw, ben himmo, wayyomer:*
fratrem suum, filium matris suae, et dixit:*z b'ze b'jikem haqqaton b'ser*
num iste est frater vester minimus quem*b'martem belay? wayyomer: b'lobim*
dixeratis mihi? et dixit: Deus*yojn'ka, b'ni.*
propitius sit tibi, filii mi.*Waymaher yosef, ki nikm'ru*
Et festinavit Josephus, quia incaluerunt*raj'maw bel-bajiw, waybaqqes*
viscera ejus erga fratrem suum, et quaesivit*libkol; wayyabo bajadra,*
ad flendum; et ingressus est cubiculum,*wayyebk šamma.*
et flevit ibi.*Wayyirjaš panaw, wayyese,*
Et lavit faciem suam, et egressus est,*wayyithappaq, wayyomer: simu lajem.*
et fortem se praestitit, et dixit: apponite cibum.*Wayyasimu lo l'baddo, w'labem*
Posuerunt itaque ei soli ipsi, et illis*l'baddam, w'lammišrim babok'lim*
solis ipsis, et aegyptiis comedentibus*bitto l'baddam, ki lo yuk'lun*
apud eum seorsum, nam non possunt*bammišrim leb'kol bet-babibrim lejem,*
aegyptii comedere cum hebraeis panem,*ki tobeba bi l'mišrayim.*
quia abominatio ipsa (est) aegyptiis.*Wayyeš'bu l'fanaw, babb'kor*
Et sederunt coram eo, primogenitus*kib'korato, w'baššabir*
secundum primogenituram suam, et minimus natu*kiš'birato; wayyitm'bu*
juxta minorem aetatem suam, et obstupuerunt*bab'našim biš bel-rebēbu.*
homines vir ad socium suum.

30 *Et festinavit... et quaesivit*, etc. (hebrais.); i. e. festinanter quaesivit locum ad flendum (ubi fleret). — *Quia incaluerunt viscera ejus*, "porque se inflamaron, se encendieron sus entrañas", se encendió su amor, incaluit amor ejus.

31 *Et fortem se praestitit*, "se mantuvo fuerte", se reprimió (*se continuó*), disimulando su emoción.

32 *Posuerunt itaque (servi) ei soli ipsi*, "y le sirvieron (los criados) á el para el solo", es decir, aparte (*seorsum*). — *Solis ipsis*; i. e. seorsum. — *Comedere panem*; i. e. sumere cibum.

33 *Et obstupuerunt homines vir ad socium suum* (alter ad alterum); i. e. stupentes homines se invicem aspiciēbant, "atónitos los hombres se miraban unos á otros".

34 וישא משאות מאת פניו אלהם
ותרב משאת בנימן
ממשאות כלם חמש
ידות וישתו וישכרו
עמו:

Wayyissa mas^abot mebet panaw b^alebem,
Et cepit porciones cibi a facie sua ad eos,
wattèreb mas^abat binyamin
et magna fuit portio Benjamini
mimmas^abot kullam james^a
prae portionibus omnium eorum quinque
yadot: wayyištu wayyišk^aru
partibus: et convivati sunt et largius biberunt
bimmo.
cum eo.

CAP. XLIV

1 ויצו את-אשר על-ביתו
לאמר מלא את-אמתחת האנשים
אכל כאשר ויכלון שאת ושום
כסף-איש בפי אמתחתו:
2 ואת-גביעי גבוע הכסף תשים
בפי אמתחת הקטן ואת כסף
שברו ויעש כדבר
יוסף אשר דבר:
3 הבקר אור והאנשים שלהו
המה וחמיהם:
4 הם יצאו את-העיר לא
הרחיקו ויוסף אמר לאשר
על-ביתו קום ודף אחרי

Way^asaw bet-b^ašer bal beto,
Praecepit autem ei qui erat super domum suam,
lemor: malle bet-hamt^ajot bab^anašim
dicendo: imple saccos hominum istorum
bòkel, kab^ašer yuk^alun s^abet, w^asim
frumento, quantum potuerint ferre, et pone
kesef-biš b^afi hamtajto.
pecuniam cujusque in ore sacci sui.
W^abet-g^abibi, g^ab^ašer bakkésef tasim
Scyphum vero meum, scyphum argenti pones
b^afi hamlajat baqqaṭon, w^abet késef
in ore sacci minimi, et pecuniam
šibro; wayyābas kiḏ^abar
annonae ejus; fecit itaque secundum verbum
yosef b^ašer dibber.
Josephi quod locutus fuerat.
H^aabbóger bor: w^abab^anašim šull^aju
Mane illuxit: et homines dimissi sunt
bemma waj^amorebem.
ipsi et asini eorum.
H^aem yaš^abu bet-bašir, lo
Ipsi egressi erant ex urbe, non
birjiqu, w^ayosef bamar lab^ašer
longe recesserant, cum Joseph dixit ei qui erat
bal beto: qum, r^adof haj^are
super domum suam: surge, persequere (post)

34 וישא (mas^ashot), significa regalos, y aquí la porción de manjares con que se obsequia á los convidados. Como prueba de singular aprecio José da á Benjamín una porción cinco veces mayor que la de sus hermanos. — Et largius biberunt, "y bebieron á satisfacción." El verbo שכר (sakar) no significa siempre embriagarse.

1 Praecepit autem Joseph ei qui erat super domum suam (praefecto vel dispensatori domus suae).

2 Scyphum argenti; i. e. scyphum argenteum. — In ore sacci minimi, "en la boca del saco del menor."

4 Quare rependitis malum pro bono? "¿por qué volvéis mal por bien?" Los Setenta añaden: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְבָנָיו וְלִשְׁכָּתוֹ וְלִשְׁכָּתוֹ יִשְׁכְּרוּ לִי כֶסֶף וְיִשְׁכְּרוּ לִי כֶסֶף quare furati estis poculum meum argenteum? "por qué habéis robado mi vaso de plata?" Como estas palabras no se encuentran ni en el texto samaritano ni en las antiguas versiones, es muy probable que las añadieran por su cuenta los intérpretes alejandrinos para hacer más comprensible el verso siguiente.

האנשים והשגתם ואמרת

אלהם למה שלמתם ועה תחרת

מובה:

5 הלווא זה אשר ישתה אדני בו

והוא נחש ינחש בו

הועתם אשר עשיתם:

6 וישגם וידבר אלהם

את-הדברים האלה:

7 ויאמרו אליו למה ידבר

אדני כדברים האלה חלילה

לעבדיך מעשות כדבר הזה:

8 הן כסף אשר מצאנו בפי

אמתחתינו השיבנו אליך מארץ

כנען ואיך נגנב

מבית אדניך כסף או זהב:

9 אשר ימצא אתו מעבדיך

ומת וגם-אנחנו נהיה

לאדני לעבדים:

10 ויאמר גם-עתה כדברייכם

כן-הוא אשר ימצא אתו

hab^anašim, w^ebissaglam, w^ebamarta
homines istos, et assequere eos, et dic

b^aleḥem: ḡlamma šillamtem raba tājat
eis: ḡquare rependitis malum pro

toba?
bono?

5 *ḡH^alo ḡe b^ašer yište b^adoni bo,*
Nonne hic est qui bibit dominus meus in eo,

w^ebu naješ y^enaješ bo?
et ipse augurando auguratur in eo?

b^areḇotem b^ašer ḡsitem.
male fecistis quod fecistis.

Wawayyassigem, way^edabber b^aleḥem
Assecutus itaque est eos, et allocutus est eos

bet-hadd^abarim ḡabēlle.
verba ista.

7 *Wawayyom^aru belaw: ḡlamma y^edabber*
Dixerunt vero ei: ḡquare loquitur

b^adoni ḡadd^abarim ḡabēlle? ḡjalila
dominus meus secundum verba ista? ḡabsit

laḡ^abadēka meḡ^asot ḡaddabar ḡazze!
a servis tuis a faciendo secundum rem istam!

8 *H^een ḡešef b^ašer mašānu b^efi*
En pecuniam quam invenimus in ore

ḡamt^afoṭēnu b^ešibonu belēka meḡeṣ
saccorum nostrorum retulimus ad te e terra

k^enāḡan: ḡw^ebēk nignob
Canaan: ḡquomodo ergo furati essemus.

mibbēt b^adonēka ḡešef bo ḡabab.
de domo domini tui argentum vel aurum.

9 *H^ašer yimmase bitto meḡ^abadēka,*
Qui reperietur apud eum e servis tuis,

wamet: w^egam b^anājnu niḡye
et moriatur: et etiam nos erimus

ladoni laḡ^abadim.
domino meo in servos.

10 *Wawayyomer: gam ḡatta k^edib^ereḡem*
Et dixit: etiam nunc secundum verba vestra

ḡen bu: b^ašer yimmase bitto,
ita illud (sit): qui reperietur apud eum,

5 Nonne hic est scyphus?, "ḡno es ésa (copa) la copa?." — Qui bibit dominus meus in eo (hebrais.); i. e. in quo bibit (bibere solet) dominus meus. — Et ipse augurando auguratur in eo?; i. e. in quo ipse (dominus meus) solet augurari?

7 Secundum verba ista; i. e. hoc modo, ita, "ḡpor qué mi señor nos habla de ese modo?," (nos dice eso?). — Absit a servis tuis a faciendo (ut faciant) secundum rem istam (rem ejusmodi); "nunca tal hagan tus siervos."

9 Qui reperietur apud eum (hebrais.); i. e. ille (e servis tuis) apud quem reperietur (scyphus). — Erimus domino meo in servos, erimus servi domini mei. — וַיָּמָוֶת (wamet) et moriatur; el texto samaritano: וַיָּמָוֶת (yumat) occidatur.

10 Etiam nunc, etc.; i. e. age nunc, quod locuti estis, hoc fiat, "ea, pues, hágase lo que decís." — Qui reperietur apud eum; i. e. ille apud quem reperietur (scyphus).

והיה-לי עבד ואתם תהיו

נקים:

11 וימהרו ויורידו איש

את-אמתחתו ארצה ויפתחו איש

אמתחתו:

12 ויחפש בגדול החל ובקמן

כלה וימצא הגבוע באמתחת

בנימן:

13 ויקרעו שמלתם ויעמם

איש על-חמרו וישבו העירה:

14 ויבא יהודה ואחיו ביתה

יוסף והוא עידנו שם

ויפלו לפניו ארצה:

15 ויאמר להם יוסף מה-המעשה

הזה אשר עשיתם הלא ידעתם

כו-נחש ונחש איש אשר

כמיני:

16 ויאמר יהודה מה-נאמר לאדני

מה-נדבר ומה-נצטדק

האלהים מצא את-עון עבדך

הננו עבדים לאדני גם-

אנחנו גם אשר-נמצא הגבוע בידו:

yihye li hâbed; w^ebattem tîbyu
erit mihi servus; vos autem eritis

n^e qiyim.
impunes.

Way^ema^bru wayyoridu biš
Festinarunt itaque et demiserunt quisque

bet-ham^tajto bārša, wayyift^eju biš
saccum suum in terram, et aperuerunt quisque

bam^tajto.
saccum suum.

Way^ejappes; baggadol bejel, ubaqqa^on
Et perscrutatus est; in maximo coepit, et in minimo

killa; wayyimmaše baggabi^b b^eham^tajal
desiit; et repertus est scyphus in sacco

binyamin.
Benjamin.

Wayyiqr^ebu simlotam, wayyab^emos
Sciderunt autem vestimenta sua, et oneravit

biš bal-j^amoro, wayyašūbu babīra.
quisque asinum suum, et reversi sunt in urbem.

Wayyabo y^ebuda w^ebejaw bēta
Venit igitur Juda et fratres ejus in domum

yosef, w^ebu bodēnu šam;
Josephi, cum hic adhuc ipse (esset) illic;

wayyip^elu l^efanaw bārša.
et prociderunt ante eum in terram.

Wayyōmer labem yosef: ḡma bamma^bse
Dixit autem eis Joseph: ḡquale est factum

bazze b^ašer b^asitem? ḡb^alo y^edabtem
hoc quod fecistis? ḡnonne scitis

ki naješ y^enaješ biš b^ašer
quod augurando auguraturus esset vir qui est

kamōni?
sicut ego?

Wayyōmer y^ebuda: ḡman-nomar ladoni,
Dixitque Juda: ḡquid dicemus domino meo,

man-n^edabber, uman-ništaddaq?
quid loquemur, et quomodo justificabimus nos?

bab^elobim maša bet-b^ewon b^abadēka:
Deus invenit pravitatem servorum tuorum:

binnēnu b^abadim ladoni, gam b^anājnu
ecce nos servi domino meo, tam nos

gam b^ašer nimša baggabi^b b^eyado.
quam qui repertus est scyphus in manu ejus.

11 *Festinarunt et demiserunt* (hebr.); i. e. festine demiserunt, "apresuradamente echó cada cual su saco al suelo."

15 *Nonne scitis*, etc.; i. e. nonne scitis virum, qualis sum ego, certo auguraturum?; "¿ignoráis por ventura que un hombre como yo no dejaría de formar augurios., y que adivinaría fácilmente quién había robado la copa?"

16 *Deus invenit pravitatem* (crimen) *servorum tuorum*, "Dios ha hallado el crimen de tus siervos., Dios sabe que nosotros, tus siervos, somos criminales, y ahora toma venganza de nuestro pecado. — *Quam qui repertus est*, etc.; i. e. quam is, in cujus manu inventus est scyphus, "como éste en cuyo poder se ha encontrado la copa."

17 ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש

אשר נמצא הגבוע בידו

הוא יהיה-לו עבד ואתם עלו

לשלום אל-אביכם:

18 ויגש אליו יהודה ויאמר

בן אדני ידבר-נא

עבדך דבר באזני אדני

ואל-יחר אפך בעבדך כי

כמוך כפרעה:

19 אדני שאל את-עבדיו לאמר

הישלכם אב ארצה:

20 ונאמר אל-אדני וש-לנו אב

זקן וולד זקנים קטן

ואהיו כרת ויותר

הוא לבדו לאמו ואביו

אהבו:

21 ותאמר אל-עבדיך הורדו אלי

ואשימה עיני עליו:

22 ונאמר אל-אדני לא-יוכל הנער

לעזב את-אביו ועזב

את-אביו וכת:

Wayyómer: jalilal-li mebb^asot zot: babb^s
At dixit: absit a me a faciendo hoc: vir

b^asher nimša baggabib^a b^ayado,
qui inventus est scyphus in manu ejus,

bu yihyel-li bābed: w^abaltem b^alu
ipse erit mihi servus: vos autem ascendite

l^asalom bel b^abikem.
in pace ad patrem vestrum.

Wayyiggaš belaw y^abuda, wayyómer:
Accessit igitur ad eum Juda, et dixit:

i bi, b^adoni! y^adabber-na,
obsecro, domine mi! loquatur, quaeso,

bābāka dabar b^abozne b^adoni,
servus tuus verbum ante aures domini mei,

w^abal-yijar bapp^aka b^abādēka, ki
et ne exardescat ira tua in servum tuum, nam

hamōka h^afarbo.
ita tu ut Pharaō.

H^adoni šabal bet-b^abadaw lemor:
Dominus meus interrogavit servos suos dicendo:

z b^ayeš-lakem bab bo baj?
sine vobis pater aut frater?

Wannómer bel-b^adoni: yeš-lānu bab
Diximus vero domino meo: est nobis pater

zaqen, w^ayēled z^aqunim qaṭan;
senex, et puer senectutis parvus;

w^abajiw met, wayyiwwater
frater autem ejus mortuus est, et superest

bu l^abaddo l^abimmo, w^ahabiw
ipse solus ipse ex matre sua, ideo pater ejus

b^abebo.
deamat eum.

Wattómer bel-b^abadēka: bōridūbu belāy,
At dixisti servis tuis: deducite eum ad me,

w^abasima beni balaw.
ut ponam oculum meum super eum.

Wannómer bel-b^adoni: lo yukal bannābar
Diximusque domino meo: non poterit puer

lab^azob bet-babiw; w^abaṣab
relinquere patrem suum; si reliquerit

bet-babiw, wamet.
patrem suum, tunc morietur.

17 Absit a me, etc., "libreme Dios de hacer tal", absit a me ut hoc faciam.— Vir qui inventus est scyphus in manu ejus; i. e. vir in cujus manu inventus est scyphus.

18 Obsecro, domine mi! loquatur, quaeso, etc., "ruégote, señor mío, que me permitas á mí, tu siervo, hablar una palabra en presencia de mi señor".— Nam ita tu ut Pharaō, "pues tú eres como Faraón", te consideramos y respetamos como al mismo Faraón.

20 Puer senectutis, i. e. puer in senectute genitus.

21 Ut ponam oculum meum super eum, "para poner yo en él mis ojos", ó como dicen los Setenta: ἐπιμελομαι αὐτοῦ, et prospiciam ei, curam illius geram; "y cuidaré de él". Algunos lo interpretan de este modo: ut oculis meis eum intuear, "para que yo lo vea con mis propios ojos", para tener yo el gusto de verle.

23 ותאמר את-עבדיך אם-לא ירד

אחיכם הקטן אתכם לא תכפון

לראות פני:

24 ויהי בו עלינו אל-עבדך

אבי ונגד-לו את-דברי

אדני:

25 ויאמר אבינו שבו שבו-לנו

מעט-אכל:

26 ונאמר לא נוכל לרדת אם-

יש אחינו הקטן אתנו

וירדנו כי-לא נוכל לראית

פני האיש ואחינו הקטן

איננו אתנו:

27 ויאמר עבדך אבי אלינו

אתם ידעתם כי שנים ילדה-

לי אשתי:

28 ויצא האחד מאתי ואמר

אך טרף טרף ולא

ראיתי עד-הנה:

29 ולקחתם גם-את-זה מעם פני

וקיהו אסון והורדתם

את-שיבתי בועה שאלה:

Wattómer bel-ḥ'badēka: him lo yered
Et dixisti servis tuis: si non descenderit

ḥ'jikem baqqaṭon bitt'kem, lo tosfun
frater vester minimus vobiscum, non addetis

lirbot panáy.
ad videndum faciem meam.

Way'bi, hi ḥalínu bel-ḥabḏ'ka
Accidit autem, cum ascendimus ad servum tuum

habi, wannagged lo bet-dib're
patrem meum, ut nunciaremus ei verba

ḥ'doni.
domini mei.

Wayyómer babinu: šūbu, šib'ru-lánu
Et dixit pater noster: revertimini, emite nobis

m'ḥaṭ ḥókel.
paulum cibi.

Wannómer: lo nukal larédet: him
At diximus: non possumus descendere: si

yeš bajínu baqqaṭon bittánu,
fuerit frater noster minimus nobiscum,

w'yarádnú, hi lo nukal lirbot
tunc descendemus, quia non possumus videre

p'ne bašís, w'bjánu baqqaṭon
faciem viri illius, si frater noster minimus

benénnu bittánu.
non fuerit ipse nobiscum.

Wayyómer ḥabḏ'ka babi belénu:
Dixit autem servus tuus pater meus nobis:

battem y'daḥtem hi š'náyim ya'dal-
vos scitis quod duos pepererit

li bišti.
mihi uxor mea.

Wayyese ḥabejad mebilti, wabomar:
Et digressus est unus a me, et dixi:

bak tarof taraf; w'lo
profecto dilaniando dilaniatus est; et non

r'bitiw ḥad-bénna.
vidi illum hucusque.

Ul'qajtem gam bel-ze mehim panáy,
Si abstuleritis etiam hunc a facie mea,

w'qarábu bason; w'boradtem
et obvenerit ei noxa; tunc demittetis

bet-sebati b'raḥa š'hóla.
canitiem meam cum malo in orcum,

23 Non addetis ad videndum (hebrais.); i. e. non amplius videbitis.

27 Quod duos (filios) pepererit mihi uxor mea, "que mi mujer (Raquel) me parió dos hijos."

28 Et digressus est, etc., "y se separó el uno (José) de mi lado..." — Et dixi, "y dije..." Los Setenta: *καὶ ἐπὶ τὰς ὁδοὺς ἐκείναις ἐξήκοντα ἔτη*, et dixisti a fera devoratum fuisse.

29 Tunc demittetis canitiem meam cum malo (cum moerore) in orcum. (V. cap. XLII, 38.)

30 ועתה כבאי אל-עבדך

אבי והנער איננו

אתנו ונפשו קשורה

בנפשו:

31 והיה כראותו כי-אין

הנער ומת והיודו עבדך

את-שיבת עבדך אביו ביגון

שאלה:

32 כי עבדך ערב את-הנער מעם

אבי לאמר אס-לא

אביאנו אליך וחטאתי לאבי

כל-הימים:

33 ועתה ושב-נא עבדך תהר

הנער עבד לאדני והנער

ועל עסדאחיו:

34 כי-אין אעלה אל-אבי

והנער איננו אתי פן

אראה ברע אשר ימצא את-אבי:

W^ebatta *k^ebobi* *bel-ḥabd^eka*
Nunc igitur ut venire me ad servum tuum

habi, *w^ebannābar* *benēnnu*
patrem meum, si puer non fuerit ipse

bittānu, *(w^enaššo* *q^ešura*
nobiscum, (cum anima ejus affixa sit

b^enaššo)
animae hujus)

W^ebaya, *kirboto* *ki* *bēn*
Accidet enim, ut videre ipsum quod non sit

bannābar, *wamet,* *w^eboridu* *b^abadēka*
puer, ut moriatur, et demittant servi tui

bet-sebat *ḥabd^eka* *habinu* *b^eyagon*
canitiem servi tui patris nostri cum dolore

s^ebōla.
in orcum.

Ki *ḥabd^eka* *ḥarab* *bet-bannābar* *mehim*
Cum servus tuus spoponderit pro puero apud

habi, *lemor:* *«him* *lo*
patrem meum, dicendo: «si non

b^ebibēnnu *belēka,* *w^ejaṭāti* *l^eḥabi*
reduzero eum ad te, tunc reus ero patri meo

kol-bayyamim;»
omnibus diebus;»

W^ebatta *yešeb-na,* *ḥabd^eka* *tājat*
Ideo nunc maneat, quaeso, servus tuus pro

bannābar, *bēbed* *ladoni,* *w^ebannābar*
puero, servus domino meo, et puer

yāḥal *him* *bejaw.*
ascendat cum fratribus suis.

Ki-ḥek *heḥ^ele* *bel-babi,*
Nam quomodo ascenderem ad patrem meum,

w^ebannābar *benēnnu* *bitti?* *pen*
cum puer non erit ipse mecum? ne

herbe *barab* *b^ešer* *yimša* *bet-babi.*
viderem malum quod obveniet patri meo.

30 *Ut venire me*, "al ir yo", cuando yo vaya; cum venero.

31 *Ut videre ipsum*, "al ver el (mi padre)", cuando él viere; cum viderit ipse non esse puerum (nobiscum).

32 *Cum servus tuus spoponderit*, etc.; i. e. cum ego fide interposita acceperim puerum a patre meo.

33 *Ne viderem*; i. e. timendum mihi esset *ne viderem*, etc., "con razón temería ser testigo de..."

CAP. XLV

1 ולא יוכל יוסף להתאפק	<i>W'lo yakol yosef lebilbappeq</i> Itaque non potuit Joseph se fortem praestare
לכל הנצבים עליו ויקרא	<i>l'kol bannissabim balaw, wayyiqra:</i> omnibus adstantibus sibi, et exclamavit:
הוציאו כל-איש מעלו	<i>bošibu kol-biš mebaláy:</i> facite exire omnem virum a me:
ולא-עמד איש אתו	<i>w'lo hamad biš bitto,</i> ideo non mansit vir apud eum,
ב ה ת ו ד ע י ו ס פ	<i>b'bitwaddab yosef</i> in cognoscendum se praebere Joseph
אל-אחיו:	<i>bel-bejaw.</i> fratribus suis.
2 ויתן את-קלו בבני וישמעו	<i>Wayyitten bet-qolo bib'ki; wayyišm'bu</i> Ediditque vocem suam cum fletu; et audierunt
מצרים וישמע בית פרעה:	<i>misráyim, wayyišmaḥ bet parho.</i> aegyptii, et audivit domus Pharaonis.
3 ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף	<i>Wayyómer yosef bel-bejaw: b'ni yosef;</i> Et dixit Joseph fratribus suis: ego sum Joseph;
העוד אבי חי ולא-	<i>ḡ baḥod habi jáy? w'lo-</i> num adhuc pater meus vivit? sed non
יכלו אחיו לענוה אתו כי	<i>yak'lu bejaw laḥ'not bofo, ki</i> poterant fratres ejus respondere ei, quia
נבהלו מפניו:	<i>nibb'lu mippanaw.</i> perterriti erant a facie ejus.
4 ויאמר יוסף אל-אחיו גשו-נא	<i>Wayyómer yosef bel-bejaw: g'su-na,</i> Dixit ergo Joseph fratribus suis: accedite, quaeso,
אלי ויגשו ויאמרו אני	<i>beláy; wayyiggášu; wayyómer: b'ni</i> ad me; et accesserunt; tunc dixit: ego sum
יוסף אחיכם אשר-כניתם אתו	<i>yosef b'jikem b'ser m'kartem hoti</i> Joseph frater vester quem vendidistis (me)
במצרימה:	<i>misráyma.</i> in Aegyptum.
5 ועתה אל-תעצבו ואל-יהר	<i>W'hatta bal-teḥas'bu, w'bal-yijar</i> Sed nunc ne doleatis, et ne exardescat
בעיניכם כי-כניתם אתו הנה	<i>b'benekem, ki-m'kartem hoti benna,</i> in oculis vestris, quod vendideritis me huc,

1 *Non potuit Joseph se fortem praestare*, "no pudo José mantenerse firme", mostrarse tranquilo, ocultar su emoción á los circunstantes. — *In cognoscendum se praebere*, "al darse á conocer", cuando se dió á conocer; cum cognoscendum se praebuit.

2 *Et audivit domus Pharaonis*; i. e. et audierunt aulici Pharaonis. El texto samaritano וישמעו (wayyis-mchu) et audierunt in domo Pharaonis. Los Setenta: καὶ ἀκούσαντες ἐγένετο εἰς τὸν οἶκον Φαραώ, et auditum fuit in domo Pharaonis.

4 *Quem vendidistis in Aegyptum*, "á quien vendisteis para Egipto", es decir, para que me llevarasen á Egipto; quem vendidistis in Aegyptum deducendum.

5 *Ne exardescat in oculis vestris*; i. e. ne sit ira in oculis vestris.

כִּי לִכְחִידָה שִׁלַּחְנִי אֱלֹהִים

לפניכם :

6 כִּי-זֶה שְׁנָתִים הָעֵבֶ בְּקֹבֶה הָאָרֶץ

וְעוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר

אֵין-חֵרִישׁ וְקָצִיר :

7 וּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשֵׁם

לָכֶם שְׂאוֹרֹת בָּאָרֶץ וְלִחְיֹה

לָכֶם לִפְלִיטָה גְדוֹלָה :

8 וְעַתָּה לֹא-רָאִיתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה

כִּי הָאֱלֹהִים וּשְׁיָכִנִּי לֹאֵב

לְפָרֶעֶה וְלֹאדוֹן לְכָל-בֵּיתוֹ

וּמִשַּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם :

9 בִּיהָרוּ וְעָלוּ אֶל-אָבִי וְאִמָּתָם

אֵלָיו כִּהֵּ אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף

שְׁמִנִּי אֱלֹהִים לֹאדוֹן לְכָל

מִצְרַיִם וְהָאֵל אֶל-תִּעַבְדֶּךָ :

10 וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ-גֶּשֶׁן וְהָיִיתָ קִרְיָה

אֵלָיו אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ

וְצֹאֲנֶךָ וּבְקָרְךָ וּכְלִי-

אֲשֶׁר-לָךְ :

hi l'mijya s'lajani b'lobim
nam ad vitae conservationem misit me Deus

lif'nekem.
ante vos,

Ki-ze s'nalayim barabab b'qereb habares,
Quia jam biennium fames est in medio terrae,

w'bod james sanim, b'ser
sed adhuc quinque anni, in quibus

b'en-jaris w'qasir.
non erit aratio et messis,

Wayyislajeni b'lobim lif'nekem lasum
Misit itaque me Deus ante vos ad ponendum

lakem s'berit babares, ul'baj' yot
vobis residuum in terra, et ad servandum vivos

lakem lif'leta g'dola.
vos evassione magna.

W'hatta lo-baltem s'lajtem boti benma,
Nunc itaque non vos misistis me huc,

hi hab'lobim: way'simeni l'hab
sed Deus: et constituit me consiliarum

l'farbo, ul'badon l'kol belo,
Pharaonis, et dominum universae domus ejus,

umoshel b'kol-bereš misrayim.
et dominatorem in omni terra Aegypti.

Ma'ru, wab'lu bel-babi, wab'martem
Festinate, et ascendite ad patrem meum, et dicetis

belaw: ho bamar bin'ka yosef:
ei: sic ait filius tuus Joseph:

s'amani b'lobim l'badon l'kol
«constituit me Deus dominum totius

misrayim: r'da belay, bal tab'mod.
Aegypti: descende ad me, ne subsiste.

W'yašabla b'heres-gosen, w'bayila qarob
»Et habitabis in terra Gesen, et eris propinquus

belay batla, ubaneka, ub'ne baneka;
»mihi tu, et filii tui, et filii filiorum tuorum;

w'son'ka, ub'gar'ka, w'kol-
»et pecus tuum, et armentum tuum, et omnia

b'ser-lak.
»quae tibi sunt.

6 Sed adhuc quinque anni supersunt, "pero restan aún cinco años."

7 Ad ponendum vobis residuum; i. e. ut vos superstites faciat, "para haceros sobrevivir, para que sobreviváis." — Evassione magna (multa); i. e. magna copia evassorum, "por escapadura grande," como dice la Ferrariense; es decir, escapando de la muerte muchos de vosotros.

8 Consiliarium Pharaonis, "consejero de Faraón." La palabra חַב (hab) no es en este caso hebrea, sino egipcia, y el título hab en piráo designa en egipcio el primer ministro u oficial de la corte faraónica.

9 Ne subsiste, "no te detengas."

10 In terra Gesen, "en el país de Gesén." Los Setenta: ἐν τῇ Γεζήν Ἀραβίας in terra Gesem Arabiae; indicación muy significativa para determinar la situación del país de Gesén, que, en efecto, pertenecía a la región llamada antiguamente Tarabia o departamento de Arabia (al nordeste de Egipto) entre el brazo más oriental del Nilo (ostium pelusiaticum) y el desierto, comprendiendo el triángulo formado por las poblaciones de Belbeis, Tell el-Kebir y Saft.

11 וכלכלתי אתך שם כו-עוד

חמש שנים ועב פן-

תורש אתה וביתך

וכל-אשר-לך:

12 והנה עיניכם ראות ועיני

אחי בנימין כו-פי

המדבר אליכם:

13 והגדתם לאבי את-כל-כבודי

במצרים ואת כל-אשר ראיתם

ומחרתם והורדתם את-אבי הגה:

14 ויפל על-צוארי בנימן-אחיו

ויבך ובנומן בכה על-צואריו:

15 וינשק לכל-אחיו ויבך

עלהם ואחרי כן דברו אחיו

אתו:

16 והקל נשמע בית פרעה

לאמר באו אחי יוסף ויטב

בעיני פרעה ובעיני עבדיו:

17 ויאמר פרעה אל-יוסף אמר

אל-אחיך זאת עשו מענו

את-בעורכם ולכו-באו ארצה

כנען:

18 וקחו את-אביכם ואת-בתיכם

» *W^c kilhali* *bot^a ka* *šam,* *bi* *bod*
» Et alam te ibi, quoniam adhuc

» *jameš* *šanim* *raḅab:* *pen-*
» *quinque* annos fames erit: ne

» *tiwwareš* *batta* *ubel^a ka,*
» ad inopiam redigaris tu et domus tua,

w^c kol-b^a šer-lak. »
et omne quod tibi est. »

W^c binne *benekem* *robot,* *w^c bene*
Ecce autem oculi vestri videntes, et oculi

baji *binyamin,* *hi* *fi*
fratris mei Benjamini, quod os meum

ham^a dabber *b^a lekem.*
alloquens vos,

W^c biggadtem *l^a babi* *bet-kol* *k^a bodi*
Nunciabitis ergo patri meo omnem gloriam meam

b^a mišrāyim, *w^c bet* *kol* *b^a šer* *r^a bilem;*
in Aegypto, et omnia quae vidistis;

umibarlem *w^c boradtem* *bet-babi* *benna.*
et festinabitis et deducetis patrem meum huc.

Wayyipol *bal-saww^a re* *binyamin* *bajiw,*
Tunc ruit in collum Benjamini fratris sui,

wayyebk; *ubinyamin* *baka* *bal-sawwaraw.*
et fleuit; et Benjamin fleuit super collum ejus.

Way^a nasseq *l^a kol* *hejaw,* *wayyebk*
Et deosculatus est omnes fratres suos, et fleuit

b^a lehem; *w^c baj^a re ken* *dibb^a ru* *hejaw*
super eos; et postea locuti sunt fratres ejus

hitto.
cum eo.

W^c baqqol *nišmaḅ* *bet* *parḅo,*
Rumor autem auditus est in domo Pharaonis,

lemor: *bābu* *b^a je* *yosef:* *wayyiṭab*
dicendo: venerunt fratres Josephi: et bene fuit

b^a bene *farḅo* *ub^a bene* *b^a badaw.*
in oculis Pharaonis et in oculis servorum ejus.

Wayyomer *parḅo* *bel-yosef:* *b^a mor*
Dixit itaque Pharaon Josepho: dic

bel-bajeka: *ḥot* *b^a su:* *laḅ^a nu*
fratribus tuis: hoc facite: onerate

bet-b^a bir^a kem, *ul^a ku,* *bōbu* *hār-sa*
jumenta vestra, et discedite, ite in terram

k^a nāḅan.
Canaan.

Uq^a ju *bet-b^a bikem* *w^c bet* *bottekem,*
Et sumite patrem vestrum et familias vestras,

12 *Oculi vestri videntes*, etc., "vuestros ojos están viendo"; oculi vestri vident, et oculi fratris mei Benjamini (vident) quod os meum alloquatur vos (os meum alloqui vos).

16 *Et bene fuit in oculis Pharaonis*, etc.; i. e. et placuit Pharaoni et servis (aulicis) ejus.

18 *het-tub hères* (*het-tub hères*), *bonitatem terrae*; i. e. optimum terrae, "lo mejor, lo más fértil de la tierra"; *fertilissimam terrae regionem*. — *Et comedite pinguedinem terrae*; i. e. ut comedatis optimos fructus terrae.

ובאו אלי ואתנה לכם את-טוב

א-רץ מצרים ואכלו את-הלב

הארץ:

19 ואתה צויתה זאת עשו קח

לכם מארץ מצרים עגלות

למפנים ולנשיכם ונשאתם

את-אביכם ובאתם:

20 ועינכם אל-תחם על-כלים

כ-טוב כל-ארץ מצרים לכם

הוא:

21 ויעשו-כן בני ישראל ויתן

להם יוסף עגלות על-פי פרה

ויתן להם צדה לדרכ:

22 לכלם נתן לאיש חלפות

שמלת ולבנימן נתן שלש מאות

כסף זהבש הלפת שמלת:

23 ולאביו שלח כזאת עשרה הכרים

נשאים מ-טוב מצרים ועשר

אתנת נשאת בו ולחם

ומזון לאביו לדרכ:

24 וישלח את-אחיו וילכו ויאמר

אלהם אל-תרגזו בדרכ:

ubóbu beláy; w^{bett}na lakem bet-^{tub}
et venite ad me; et dabo vobis optimum

béres misráyim, w^{bik}lu bet-jéleb
terrae Aegypti, et comedite pinguedinem

habáres.
terrae.

W^{batta} suw^{wéta}, zot b^{su}: q^{ju}
Et tu jussus es, hoc facite: sumite

lakem mebéres misráyim b^{galot}
vobis de terra Aegypti currus

l^{tapp}kem w^{lin}šekem, un^{satem}
parvulis vestris et uxoribus vestris, et sumite

bet-b^{bikem} ubatem.
patrem vestrum et venite.

W^{ben}kem bal-tajos bal-k^{lekem},
Et oculus vester ne misereatur suppellectilis vestrae,

hi ^{tub} kol-béres misráyim lakem
nam optimum totius terrae Aegypti vobis

bu.
ipsum (erit).

Wayyab^{su} ken b^{ne} yisrabel, wayyitten
Fecerunt ergo sic filii Israélis, deditque

labem yosef b^{galot} bal-pi farbo:
eis Joseph currus ad jussum Pharaonis:

wayyitten labem šeda laddárek.
dedit quoque eis commeatum itineris.

L^{kullam} natan labis j^{lifot}
Omnibus ipsis dedit unicuique mutationes

s^{malot}; ul^{binyamin} natan s^{loš} mebot
vestium; Beniamino vero dedit trecentos

késef w^{jameš} j^{lifot} s^{malot}.
argenti et quinque mutationes vestium.

Ul^{babirw} šalaj k^{zot} b^{sara} j^{morim}
Patri autem suo misit sicut hoc decem asinos

nos^{bim} mi^{tub} misráyim, w^{bésér}
portantes de optimo Aegypti, et decem

b^{tonot} nos^{bot} bar, walejem
asinas portantes frumentum, et panem

umazon l^{babirw} laddárek.
et cibum patri suo ad viam.

Way^{šallaj} bet-hejaw, wayyeléku: wayyómer
Dimisit ergo fratres suos, et abierunt: dixitque

b^{lehem}: bal-tirg^{zu} baddárek.
eis: ne contremiscatis in itinere.

19 Et tu jussus es, "y tú (José) tienes orden de decirles,, á ti te ordeno que les digas: haced esto, etc. El texto samaritano: ואתה צויתו (w^{hatta} suw^{wéti}) et tu (i. e. tibi) praecipio. Los Setenta: Σὺ δὲ ἐντείλει ταῦτα. λαβέτω αὐτοῖς ἀρτάς..., tu autem praecipe haec: sumere ipsis currus, etc.

20 Oculus vester ne misereatur suppellectilis vestrae; i. e. ne doleatis suppellectilem relinquendam, "no os due- la, no se os dé nada dejar vuestros muebles,,. Es arbitraria y desdice del contexto la interpretación de la Vulga- ta: Nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra, "y no dejéis cosa alguna de vuestro ajuar,,.

22 Trecentos argenti; i. e. trecentos siclos argenteos, "trescientos siclos ó trescientas monedas de plata,,.

24 אל-תרגזו (hal-tirg^{zu}), "no tembléis,, no temáis, porque ningún peligro hay en el camino. El texto sama-

25 ויעלו מצרים ויבאו ארץ כנען אל-יעקב אביהם:	<i>Wayyablu mimmisrayim, wayyabobu heres</i> Ascenderuntque ex Aegypto, et venerunt in terram <i>k'naban bel-yalbqob b'bibem.</i> Canaan ad Jacobum patrem suum.
26 ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי-הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין להם:	<i>Wayyaggidu lo lemor: bod yosef</i> Et nunciaverunt ei dicendo: adhuc Joseph <i>jay, w'hi bu mosel b'kol</i> vivit, et (quia) ipse est dominator in omni <i>heres misrayim; wayyafog libbo,</i> terra Aegypti; sed frigebat cor ejus, <i>hi lo heb'min labem.</i> quia non credebatur illis.
27 וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלהם ויורא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:	<i>Waydabb'ru belaw bet kol-dib're yosef</i> Locuti sunt autem ei omnia verba Josephi <i>b'ser dibber b'lehem, wayyar</i> quae locutus fuerat eis, et vidit <i>bet-balgalot b'ser salaj yosef</i> currus quos miserat Joseph <i>laset boto: watt'ji ru'j</i> ad deportandum ipsum: et revixit spiritus <i>yalbqob b'bibem.</i> Jacobi patris eorum.
28 ויאמר ישראל רב עוד-יוסף בני הי אלכה ואראנו ביום אמות:	<i>Wayyomer yisrael: rab, bod yosef</i> Et ait Isra'el: satis est, adhuc Joseph <i>b'ni jay: bel'ka w'herbennu</i> filius meus vivit: ibo et videbo eum <i>b'terem hamut.</i> antequam moriar.

CAP. XLVI

1 ויסע ישראל וכל-אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק:	<i>Wayyissab yisrael, w'kol b'ser</i> Profectus itaque est Isra'el, et omnia quae <i>lo, wayyabo b'bera sabab, wayyizbaj</i> ei erant, et venit in Bersabee, et mactavit <i>x'bijim lelabe babiw yisjaq.</i> victimas Deo patris sui Isaaci.
2 ויאמר אלהים לישראל במראת בטום אמות:	<i>Wayyomer b'lohim l'yisrael b'marbot</i> Allocutusque est Deus Isra'elem in visionibus

ritano: אל-תתרגזו (*hal-titragezu*) ne irascamini invicem, "no os irritéis unos contra otros, no riñáis., y en este sentido traducen todos los antiguos intérpretes (los Setenta, la Vulgata, las versiones siríaca, samaritana y arábica y el Targum).

26 *Sed frigebat cor ejus*, "pero continuaba frío su corazón., no se conmovió, no se alegró con esta noticia, "porque no les daba crédito., Esta interpretación, la más conforme con la significación propia de las palabras hebreas, es la que se desprende del contexto, pues en el versículo siguiente se dice que cuando Jacob oyó la relación de los sucesos, y vió los carros y los presentes, no pudiendo ya dudar de la existencia de su hijo, se alegró en tal manera que *revivió su espíritu*, y exclamó: "basta, mi hijo José vive aún., no necesito saber más; es lo único que me interesa.

1 *Venit in Bersabee*, "llegó á Bersabé., lugar situado al sudoeste de la Palestina, en donde Isaac había levantado un altar. (Cap. XXVI, 25.)

הלילה ויאמר יעקב יעקב

ויאמר הנני :

3 ויאמר אנכי האל אלהי אביך

אל-תורא מודה מצוימה כי-

לגוי גדול אשימך שם :

4 אנכי ארד עמך מצוימה

ואנכי אעלך גם-עלה

ויוסף ישית ידו על-

עיניך :

5 ויקם יעקב מבאר שבע וישאו

בני-ישראל את-יעקב אביהם

ואת-טפם ואת-נשיהם בעגלות

אשר-שלח פרעה לשאת אתו :

6 ויקחו את-מקניהם ואת-דכושם

אשר רכשו בארץ כנען

ויבאו מצוימה יעקב וכל-

זרעו אתו :

7 בניו ובני בניו אתו

בנותיו ובנות בניו

וכל-זרעו הביא אתו

מצוימה :

8 ואלה שמות בני-ישראל

balláyla, wayyómer: iyal^aqob, yal^aqob!
noctis, et ait: J. cob, Jacob!

wayyómer: binnēni.
et dixit: ecce me.

Wayyómer: hanoki babel, b^elohe habika:
Et ait: ego sum Fortis, Deus patris tui:

bal-tira mer^eda misráyma, hi
ne timeas a descendendo in Aegyptum, quia

l^egōy gadol b^asim^aka sam.
in populum magnum ponam te ibi.

Hanoki bered bimm^aka misráyma,
Ego descendam tecum in Aegyptum,

w^ehanoki ba^abal^aka gam balo:
et ego ascendere faciam te etiam ascendendo:

w^eyosef yašit yado bal-
et Joseph ponet manum suam super

benēka.
oculos tuos.

Wayyāqcm yal^aqob mibb^eher šabal, wayyis^abu
Surrexit ergo Jacob de Bersabee, tuleruntque

b^ene-yisrael bet-yal^aqob b^ebibem,
filii Israēlis Jacobum patrem suum,

w^ebet šappam, w^ebet-n^ešebem baš^agalot,
et parvulos suos, et uxores suas in curribus,

b^ešer-šalaj parbo laset boto.
quos miserat Pharao ad ferendum eum.

Wayyiq^aju bet-miqnehem w^ebet-r^ekušam,
Sumseruntque greges suos et opes suas,

b^ešer rak^ašu b^ehēreš k^enāban,
quas comparaverant in terrā Canaan,

wayyabōhu misráyma, yal^aqob w^ekol-
et venerunt in Aegyptum, Jacob et omnis

zarbo hitto.
proles ejus cum eo.

Banaw, ub^ene banaw hitto;
Filios suos, et filios filiorum suorum secum;

b^enotaw ub^enot banaw,
filias suas et filias filiorum suorum,

w^ekol-zarbo bebi hitto
et omnem prolem suam abduxit secum

misráyma.
in Aegyptum.

W^ebēlle š^emot b^ene-yisrael
Haec autem sunt nomina filiorum Israēlis

3 *הל (hahel) Fortis, "el Dios Fuerte."* — *Ne timeas a descendendo, etc.; i. e. ne timeas descendere in Aegyptum, nam populum magnum faciam te ibi.* "No temas pasar á Egipto, pues allí haré de tí un gran pueblo," te haré padre de un pueblo numeroso.

4 *Ascendere faciam te, etiam ascendendo tecum.* "y te haré salir (te sacaré de allí) subiendo también contigo." — *Ponet manum suam, etc.* "pondrá su mano sobre tus ojos," te cerrará los ojos, te asistirá en los últimos momentos.

הבאים מצרימה יעקב ובניו

בכר יעקב ראובן:

9 ובני ראובן חנוך ופלוג וחצון

וכרמי:

10 ובני שמעון ומואל וימין

ואחד ויכין ועזר ושאו

בן-הכנעני:

11 ובני לוי גרשון קהת ומררי:

12 ובני יהודה ער ואונן ושלח

ופרץ וזרח וימרת ער

ואונן בארץ כנען ויהיו בני-

פרץ חצון והמואל:

13 ובני יששכר תולע ופורה וזב

ושמרן:

14 ובני זבולן סרד ואלון ויהלאל:

15 אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב

בפדן ארם ואת דינה בתו

כל-נפש בניו ובנותיו

שלשים ושלש:

16 ובני גד צפיון וחגי שוני

ואעבן ערי וארודי ואראלי:

17 ובני אשר ימנרה וישורה וישוי

ובויעה ושרח אחתם ובני בריעה

חבר ומלכיאל:

babbabim misráyma, yaḇqob ubanaw:
venientium in Aegyptum, Jacob et filii ejus:

b^hhor yaḇqob r^hbuben.
primogenitus Jacobi Ruben.

Ub^{ne} r^hbuben: jⁿnok, ufallu, w^jješron,
Et filii Ruben: Henoch, et Phallu, et Hesron,
w^hkarmi.
et Carmi.

Ub^{ne} šimḥon: y^mmubel, w^yyamin,
Filii autem Simeonis: Jamuel, et Jamin,

w^hbôbad, w^yyachin, w^sšôjar, w^sšahul
et Ahod, et Jachin, et Šohar, et Saul

ben-hakkⁿnaḇnit.
filius Canaanitidis.

Ub^{ne} lewi: gerson, q^hbat, um^rrari.
Filii vero Levi: Gerson, Cahat, et Merari.

Ub^{ne} y^jbuda: ḥer, w^hhonan, w^sšela,
Et filii Judae: Her, et Onan, et Sela,

wafêreš wazâraj: wayyâmot ḥer
et Phares et Zara: mortuus est autem Her

w^hhonan b^hbêreš kⁿnâḥan: wayyibyu b^{ne}
et Onan in terra Canaan: fueruntque filii

fêreš, ješron w^jjamul.
Phares, Hesron et Hamul.

Ub^{ne} yissakar: tolaḥ, ufuwwa, w^yyob
Et filii Issacar: Thola, et Phua, et Job

w^sšimron.
et Semron.

Ub^{ne} z^hbulun: sêred, w^hbelon w^yyajl^hbel.
Et filii Zabulon: Sared, et Elon et Jahelel.

Hêlle b^{ne} leba, b^hser yaḥda l^yyaḇqob
Isti sunt filii Liae, quos peperit Jacobo

b^hfaddan b^hram, w^hbet dina bitto:
in Paddan Aram, et Dinam filiam ejus:

kol nêfeš banaw ubⁿnotaw
omnes animae filiorum ejus et filiarum ejus

š^hlošim w^sšaloš.
triginta et tres.

Ub^{ne} gad: šifyon, w^jjaggi, šuni
Filii autem Gad: Sêphion, et Haggi, Suni

w^hhešbon, ḥeri, wab^hrodi w^hharbeli.
et Ešebon, Heri, et Arodi et Areli.

Ub^{ne} hašer: yimna, w^yyišwa, w^yyišwi,
Et filii Aser: Jamne, et Jesua, et Jessul,

ub^hriḥa, w^ssêraj b^hjotam: ub^{ne} b^hriḥa:
et Beria, et Sara soror eorum: et filii Beriae:

jêber umalkibel.
Heber et Malchiel.

15 *Omnes animae filiorum ejus, etc.*, "todas las almas (ó personas) hijos é hijas de Lia eran treinta y tres." En este número se cuenta también á Jacob, pues los hijos y nietos de Lia que pudieron pasar á Egipto eran solamente treinta y dos, porque Her y Onan ya habían muerto.

18 אלה בני זלפה אשר-נתן לבן	<i>Helle b'ne zilpa,</i> Isti sunt filii Zelphae,	<i>b'ser-natan</i> quam dedit	<i>laban</i> Labanus
ללאה בתו ותלד את-אלה	<i>l'leba bitto;</i> Liae filiae suae;	<i>wattéled</i> et peperit	<i>bet-héle</i> istos
לועקב שש עשרה נפש.	<i>l'yaḇqob,</i> Jacobó,	<i>šes besre náfeš.</i> sedecim animas.	
19 בני רחל אשת יעקב יוסף ובנימין:	<i>B'ne rajel</i> Filii Rachelae	<i>béset yaḇqob: yosef</i> uxoris Jacobi: Joseph	<i>ubinyamin.</i> et Benjamin.
20 ויוולד ליוסף בארץ מצרים	<i>Wayyiwaled</i> Et natus est	<i>l'yosef</i> Josepho	<i>b'hères misráyim,</i> in terrâ Aegypti,
אשר ולדה-לו אסנת בת-פוט	<i>b'ser yaḏdal-lo</i> quos peperit ei	<i>bas'nat</i> Asenat	<i>bat poti</i> filia Poti-
פרע כהן אן את-מנשה ואת-	<i>férab kohen</i> faræ sacerdotis	<i>bon: bet-m'našše w'bet-</i> Heliopolis: Manasses	<i>et</i>
אפרים:	<i>befráyim.</i> Ephraim.		
21 ובני בנימין בלע ובכר ואשבל	<i>Ub'ne binyamin:</i> Et filii Benjamini:	<i>bélaḅ, wabéher,</i> Bela, et Becor,	<i>w'bašbel</i> et Asbel,
גרא ונעמן אחי וראש מפים	<i>gera, w'naḅman, beji,</i> Gera, et Naaman, Echi,	<i>waroš,</i> et Ros,	<i>muphim,</i> Mophim,
וחפים וארד:	<i>w'juphim</i> et Ophim	<i>wabard.</i> et Ared.	
22 אלה בני רחל אשר ילד ליעקב	<i>Helle b'ne rajel,</i> Isti sunt filii Rachelae,	<i>b'ser yullad</i> qui natus est	<i>l'yaḇqob:</i> Jacobó:
כל-נפש ארבעה עשר:	<i>kol néfes</i> omnes animae	<i>barbaḅa ḅasar.</i> quatuordecim.	
23 ובני דן השים:	<i>Ub'ne dan:</i> Et filii Dan:	<i>jušim.</i> Husim.	
24 ובני נפתלי והצאל וגוני	<i>Ub'ne naftali:</i> Filii autem Nephthali:	<i>yajš'bel,</i> Jasiel,	<i>w'guni,</i> et Guni,
ויצר ושלם:	<i>w'yéser</i> et Yéser	<i>w'sillem.</i> et Sallem.	
25 אלה בני בלהה אשר-נתן לבן	<i>Helle b'ne bilba,</i> Isti sunt filii Balae,	<i>b'ser-natan</i> quam dedit	<i>laban</i> Labanus
לרחל בתו ותלד את-אלה	<i>l'rajel bitto;</i> Rachelae filiae suae;	<i>wattéled</i> et peperit	<i>bet-héle</i> hos
ליעקב כל-נפש שבעה:	<i>l'yaḇqob:</i> Jacobó:	<i>kol-néfeš</i> omnes animae	<i>šibḅa.</i> septem.
26 כל-הנפש הבאה ליעקב	<i>Kol-bannefeš</i> Omnes animae	<i>ḅabbaba</i> quae venerunt	<i>l'yaḇqob</i> cum Jacobo

20 *Et natus est (nati sunt) Josepho in terra Aegypti filii quos peperit, etc.* Los Setenta añaden aquí los hijos de Manasés y Efraim. *Ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἐτεκεν αὐτῷ...* "Y fueron hijos de Manasés, que le parió la concubina Sira, Makir; y Makir engendró á Galaad. Y fueron hijos de Efraim, hermano de Manasés, Suturaam y Taam; é hijos de Suturaam, Edom." (V. Num., cap. XXVI; I. Paralip., cap. VII.)

21 En la versión de los Setenta no aparece el nombre de Ophim; y se dice expresamente que Gera, Naaman, Echi, Ros y Mophim eran hijos de Bela; y Ared ó Arad hijo de Gera.

22 *Qui natus est; i. e. qui nati sunt,* "que le nacieron." El texto samaritano *אשר ילדה (haser yalad), quos peperit* (Rachel); "que parió (Raquel);" y conforme á esta variante, que se encuentra además en muchos códices, trasladaron los Setenta y el intérprete siríaco. — *Omnes animae quatuordecim,* "total de personas, catorce." Los Setenta cuentan erróneamente diez y ocho.

26 *Omnes animae... egressae e femore ejus; i. e. ex eo progenitae,* "todas las personas... descendientes de él (Jacob)," fueron sesenta y seis. En este número no entran Jacob, ni José con sus dos hijos, pues contados éstos componen setenta, como se dice en el versículo siguiente.

מצרימה יצאי ורכו מלבד

נשו בני-יעקב כל-נפש

ששים ושש:

27 ובני יוסף אשר-ילד-לו במצרים

נפש שנים כל-הנפש לבית-

יעקב הבאה מצרימה שבעים:

28 ואת-יהודה שלח לפניו אל-יוסף

להורות לפניו גשנה ויבאו

ארצה גשן:

29 ויאמר יוסף מרכבתו ויעל

לקראת-ישואל אביו גשנה

וירא אליו ויפל על-

צוואריו ויבך על-צוואריו

עוד:

30 ויאמר ישראל אל-יוסף אמותה

הפעם אחרי ראותי את-פניך כי

עודך חי:

31 ויאמר יוסף אל-אחיו ואל-בית

misráyma, yos^abe y^areko mill^abad
in Aegyptum, egressae e femore ejus praeter

n^aše b^ane-yab^aqob, kol-néšes
uxores filiorum Jacobi, omnes animae

šiššim waseš.
sexaginta et sex.

Ub^ane yosef b^ašer-yullad-lo b^amisráyim,
Et filii Josephi qui natus est ei in Aegypto,

néšes š^anayim: kol-bannéšes l^abet
animae duae: omnes animae domus

yab^aqob babbaba misráyma šibbim.
Jacobi quae venerunt in Aegypto septuaginta,

W^abet-y^abuda šalaj l^afanaw bel-yosef,
Judam autem misit ante se ad Josephum,

l^aborot l^afanaw gósna; wayyabóbu
ad indicandum ante se in Gesen; et venerunt

barsa góšen.
in terram Gesen.

Wayyebšor yosef merkabto, wayyálbal
Junxit itaque Joseph currum suum, et ascendit

ligrat-yisrabel habiw gósna;
in occursum Israëlis patris sui ad Gesen;

wayyera belaw wayyipol bal-
et apparuit ei et ruit super,

sawwaraw, wayyebk bal-sawwaraw
collum ejus, et flevit super collum ejus

bod.
continenter.

Wayyómer yisrabel bel-yosef: bamúta
Dixitque Israël Josepho: moriar

bappábam haj^are r^aboti bet-panéka, ki
nunc post vidisse me faciem tuam, quia

bod^aha jáy.
adhuc tu vivus es.

Wayyómer yosef bel-bejaw w^abel-bet
Dixit autem Joseph fratribus suis et domui

27 *Qui natus est ei*; i. e. qui nati sunt ei, como dice el texto samaritano: יולדו (*yulladú*). — *Animae duae*, "dos almas.. Los Setenta שנים שנים, "nueve almas.. — *Omnes animae domus* (familiae) Jacobi, etc.; "todas las personas de la familia de Jacob que pasaron á Egipto eran setenta.. La versión griega dice setenta y cinco, porque incluye sin duda en este número los hijos de Manasés y de Efraim. (V. la nota al vers. 20).

28 *Ad indicandum ante se in Gesen*; i. e. ut indicaret (mandata mitteret) ante se in Gesen; "para que (José) enviase sus órdenes al país de Gesén.. á fin de preparar allí lo necesario antes de la llegada de Jacob. Según otros: "para que (José) saliera á su encuentro en Gesén..; ó "para que le indicase el camino para ir á Gesén.. Los Setenta: וירא אליו ויבך על צוואריו ויבך על צוואריו. *Ut occurreret ei ad Heroopolim in terram Ramesse*. Esta interpretación, que algunos han calificado de arbitraria y destituida de todo fundamento, explica el texto original. *Herópolis*, que se ha traducido equivocadamente por *ciudad de los heroes*, significa la *ciudad de los almacenes, arsenales* (del egipcio *ar*, "almacén, aru, "almacenes"), y es la famosa Pithom, edificada por los hebreos en tiempo de Ramsés II. Se han encontrado las ruinas de esta ciudad cerca de Maskhuta. Rameses, edificada también por los hebreos, distaba probablemente poco de Pithom, pues era también un arsenal y plaza fuerte del país de Gesén. La *tierra de Rameses* comprendía, según parece, una región más extensa que Gesén, introduciéndose en el Delta hasta el brazo Tanítico (*ostium Taniticum*); corresponde á la provincia actual de Carkieh.

30 *Post vidisse me faciem tuam*, "después de haber visto yo tu rostro..; postquam vidi faciem tuam.

31 *Et domui patris sui*; i. e. familiae patris sui.

אביו אעלה ואגידה לפרעה
ואמרה אליו אחי ובית-
אביו אשר בארץ-כנען באו
אלו:

32 והאנשים רעי צאן כי-אנשי

מקנה היו וצאנם ובקרים
וכל-אשר להם הביאו:

33 והיה כי-יקרא להם פרעה
ואמר מה-מעשונם:

34 ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך

מנעורינו ועד-עתה גם-אנחנו

גם-אבותינו בעבור תשבו

בארץ גשן כי-תועבת מצרים

כל-דעה צאן:

habiw: bel'le, w'baggida l'farbo,
patris sui: ascendam, et nunciabo Pharaoni,
w'hom'ra belaw: bajáy ubet-
et dicam ei: fratres mei et domus
habi, b'ser b'heres-k'náhan, bábu
patris mei, qui erant in terra Canaan, venerunt
beláy.
ad me.

W'bab'našim robe son, ki-ban'se
Et homines sunt pastores pecoris, nam homines
migne bayu: w'sonam, ub'qaram
pecuarii fuerunt: et pecora sua, et armenta sua
w'kol-b'ser lakem, bebibu.
et omnia quae sunt eis, adduxerunt.

W'bayá, ki-yiqra lakem parbo,
Eveniet autem, cum advocaverit vos Pharao,
w'hamar: ma-mab'sekem?
ut dicat: qualia sunt opera vestra?

W'hamartem: «ban'se migne bayu b'badéka
Tunc dicetis: «homines pecuarii sunt servi tui
»minn'burénu w'bad-batta, gam-b'nánu
»a pueritia nostra et hucusque, tam nos
»gam-b'boténu»; bab'bur tes'bu
»quam patres nostri»; ut habitetis
b'beres gósen, ki-to'bat misráyim
in terra Gesen, quia abominatio aegyptiorum
kol-robe son.
omnis pastor pecoris.

CAP. XLVII

1 יובא יוסף ויגד לפרעה

ויאמר אביו ואחי

וצאנם ובקרים וכל-

אשר להם באו מארץ כנען

והנם בארץ גשן:

2 ומקצה אחיו לקח המשה

Wayyabo yosef, wayyagged l'farbo
Venit ergo Joseph, nunciavitque Pharaoni
wayyómer: babi, w'hajáy,
et dixit: pater meus, et fratres mei,
w'sonam, ub'qaram, w'kol-
et pecora eorum, et armenta eorum, et omnia
b'ser lakem, bábu meberes k'náhan,
quae eis (sunt), venerunt e terra Canaan,
w'binnam b'beres gósen.
et ecce eos in terra Gesen.

Umiq'se bejaw laqaj j'mi'ssa
Et ex extremitate fratrum suorum sumsit quinque

33 *Qualia sunt opera vestra?*; i. e. quale est negotium vestrum?

34 *Quia abominatio Aegyptiorum*, etc., "porque los egipcios abominan a todos los pastores de ovejas.. Los egipcios no aborrecían a los pastores, si eran de su país, pero detestaban a los extranjerios nómadas, a quienes llamaban Pastores, que habían logrado apoderarse de Egipto. (V. cap. XLI, nota 1.)

2 *Ex extremitate fratrum suorum*; i. e. e summa, vel toto numero fratrum suorum, "de entre todos sus hermanos."

אנשים ויצגם לפני פרעה:	<i>b^anašim;</i> <i>wayyassigem</i> <i>lif^ene</i> <i>farbo.</i> viros; stititque eos ante Pharaonem.
3 ויאמר פרעה אל-אחיו מר- מעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה צאן עבדיך גם-אנחנו גם- אבותינו:	<i>Wayyómer</i> <i>parbo</i> <i>bel-hejaw:</i> <i>zma</i> Dixitque Pharao fratribus ejus: z quale est <i>maš^asekem?</i> <i>wayyom^rru</i> <i>bel-parbo:</i> <i>robe</i> opus vestrum? dixeruntque Pharaoni: pastores <i>šon</i> <i>b^abadéka;</i> <i>gam-b^anájnu,</i> <i>gam-</i> pecoris sunt servi tui; tam nos, quam <i>b^aboténu.</i> patres nostri.
4 ויאמרו אל-פרעה לגור בארץ באנו כי-אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי-נבד הרעב בארץ כנען ועתה ישב-נא עבדיך בארץ גשן:	<i>Wayyom^rru</i> <i>bel-parbo:</i> <i>lagur</i> Dixerunt quoque Pharaoni: ad peregrinandum <i>babáres</i> <i>bánu,</i> <i>hi</i> <i>bén</i> <i>mirbe</i> in terra hac venimus, quia non est pascuum <i>laššon</i> <i>b^ašer</i> <i>laš^abadéka,</i> <i>hi-kabed</i> pecori quod servis tuis est, nam gravis est <i>barabab</i> <i>b^abéres</i> <i>k^anášan:</i> <i>w^ašatta</i> fames in terra Canaan: nunc itaque <i>yeš^abu-na,</i> <i>b^abadéka</i> <i>b^abéres</i> <i>góšen.</i> habitant, quaesumus, servi tui in terra Gesen.
5 ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך:	<i>Wayyómer</i> <i>parbo</i> <i>bel-yosef,</i> <i>lemor:</i> Et ait Pharao Josepho, dicendo: <i>babika</i> <i>w^ahajéka</i> <i>bábu</i> <i>beléka.</i> pater tuus et fratres tui venerunt ad te.
6 ארץ מצרים לפניך חזא במיטב הארץ הושב את-אביך ואת- אחיד ישבו בארץ גשן ואם- ידעת ויש-בם אנשי-חיל ושמתם שרי מקנה על-אשר-לי:	<i>Héres</i> <i>mišráyim</i> <i>l^afanéka</i> <i>bi:</i> <i>b^amešab</i> Terra Aegypti coram te ipsa (est): in optimo <i>babáres</i> <i>bošeb</i> <i>bet-habika,</i> <i>w^abet</i> terrae hujus fac habitare patrem tuum, et <i>hajéka:</i> <i>yeš^abu</i> <i>b^abéres</i> <i>góšen;</i> <i>w^abim</i> fratres tuos: habitent in terra Gesen; quod si <i>yadálta,</i> <i>w^ayeš-bam</i> <i>ban^aše-jáyil,</i> noveris, et sint inter eos viri virtutis, <i>w^asamtam</i> <i>sare</i> <i>migne</i> tunc constitues eos praefectos pecoris <i>šal-b^ašer-li.</i> super omne quod mihi est.
7 ויבא יוסף את-יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את-פרעה:	<i>Wayyabe</i> <i>yosef</i> <i>bet-yašqob</i> <i>babiw,</i> Adduxit autem Joseph Jacobum patrem suum, <i>wayyaš^amidébu</i> <i>lif^ene</i> <i>farbo,</i> <i>way^abárek</i> stititque eum ante Pharaonem, et benedixit <i>yaš^aqob</i> <i>bet-parbo.</i> Jacobus Pharaoni.
8 ויאמר פרעה אל-יעקב כמה ימו שני חייד:	<i>Wayyómer</i> <i>parbo</i> <i>bel-yašqob:</i> <i>z kamma</i> Dixitque Pharao Jacobo: z quot sunt <i>y^eme</i> <i>s^ene</i> <i>jayyéka?</i> dies annorum vitae tuae?

4 *Ad peregrinandum*, "para peregrinar.", para morar algún tiempo en este país. — *Habitent, quaesumus servi tui*, etc., "permite que tus siervos habiten en el país de Gesen."

6 *Terra Aegypti eoram te est*, "la tierra de Egipto está á tu disposición." — *Viri virtutis*, "hombres de mérito", hombres capaces, hábiles; viri industrii.

9 ויאמר יעקב אל-פרעה וימי שני

מגורי שלשים ומאת

שנה מעט וועים היו ימי

שני היו ולא השיגו

את-ימי שני היו אבתי

בימי מגוריהם:

10 ויברך יעקב את-פרעה ויצא

מלפני פרעה:

11 ויושב יוסף את-אביו

ואת-אחיו ויתן להם אחוזה

בארץ מצרים במוטב הארץ

בארץ ועמסס כאשר צוה

פרעה:

12 ויכלכל יוסף את-אביו ואת-

אחיו ואת כל-בית אביו

לחם לפי המך:

13 ולחם אין בכל-הארץ כי-נבד

הרעב מאד ותלה ארץ

מצרים וארץ כנען מפני

הרעב:

14 וילקט יוסף את-כל-הכסף

הנמצא בארץ-מצרים ובארץ

כנען בשבט אשר-הם שברים

Wayyómer yaḇqob bel-parḥo: y'me s'ne
Tunc dixit Jacobus Pharaoni: dies annorum

m'guráy s'lošim um'bat
peregrinationum mearum triginta et centum

sana; m'bat w'rabim bayu y'me
anni sunt; pauci et mali fuerunt dies

s'ne jāyyáy, w'lo hissiḡu
annorum vitae meae, et non assequuntur

bet-y'me s'ne jāyye b'botáy
dies annorum vitae patrum meorum

bime m'gurehem.
in diebus peregrinationis suae.

Way'bárek yaḇqob bet-parḥo, wayyeše
Benedixitque Jacobus Pharaoni, et egressus est

millif'ne farḥo.
e conspectu Pharaonis.

Wayyošeb yosef bet-babiw
Habitare itaque fecit Joseph patrem suum

w'bet-bejaw, wayyitten labem b'juḡza
et fratres suos, deditque eis possessionem

b'hères misráyim, b'metab babáres,
in terra Aegypti, in optimo terrae hujus,

b'hères raḥim'ses, kab'ser siwwa
in terra Rameses, quemadmodum praeceperat

farḥo.
Pharao.

Way'kalkel yosef bet-babiw, w'bet-
Et sustentavit Joseph patrem suum, et

bejaw, w'bet kol-bet babi
fratres suos, et universam domum patris sui

léjem l'fi haṭṭaf.
pane pro ratione parvulorum.

W'léjem b'en b'kol-babáres, ki habed
Panis enim non erat in omni terra, quia gravis erat

ḥarabab m'bod; wattélab b'eres
fames valde; ideo languescebat terra

misráyim w'hères k'nāḥan mipp'ne
Aegypti et terra Canaan propter

ḥarabab.
famem.

Way'laqqet yosef bet-kol-bakkēsef,
Et collegit Joseph omnem pecuniam,

ḥanimša b'hères-misráyim ub'hères
quae inveniebatur in terra Aegypti et in terra

k'nāḥan baššéber, b'ser-hem šob'rim,
Canaan pro annona, quam ipsi ementes,

9 Pauci et mali; i. e. pauci et molesti.—In diebus peregrinationis suae; i. e. in diebus quibus peregrinati sunt.

11 In terra Rameses, "en el país de Rameses," (V. cap. XLVI, 28): es el nombre que tenía aquella región en tiempo de Moisés.

13 Languescebat terra, "languidecía, desfallecía la tierra," de Egipto y el país de Canaan por causa del hambre.

14 Quam ipsi ementes; i. e. quam ipsi emebant.

ויבא יוסף את-הכסף ביתו

פרעה:

15 ויתם הכסף מארץ מצרים

ומארץ כנען ויבאו כל-

מצרים אל-יוסף לאמר הבה-לנו

לחם ולמה נמות נגדך כי

אפס כסף:

16 ויאמר יוסף הבו מקניכם

ואתהו לכם במקניכם אם-אפס

כסף:

17 ויביאו את-מקניהם אל-יוסף

ויתן להם יוסף לחם בסוסים

ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר

ובחמורים וינהלם בלחם

בכל-מקנהם בשנה ההוא:

18 ויתם השנה ההוא ויבאו אליו

בשנה השנית ויאמרו לו לא-

נכחד מאדני כי אם-תם

הכסף ומקנה הבהמה

אל-אדני לא נשאר לפני

אדני בלתי אם-גויתנו

ואדמתנו:

19 למה נמות לעיניך גם-אנחנו

wayyabe yosef bet-bakkésef bêta
intulitque Joseph pecuniam illam in domum
farô.
Pharaonis.

Wayyittom bakkésef meberes mišráyim
Consumta itaque est pecunia e terra Aegypti

umebéres k'náhan; wayyabóbu kol-
et e terra Canaan; et venerunt omnes

mišráyim bel-yosef lemor: babal-lánu
aegyptii ad Josephum dicendo: da nobis

lêjem; w'lamma namut negdêka? ki
panem; cur enim moriamur coram te? nam

bafes kâsef.
defecit pecunia.

Wayyómer yosef: babu mignechem,
Dixitque Joseph: date greges vestros,

w'hett'na lakem b'mignechem, bim-bafes
et dabo vobis pro gregibus vestris, si defecit

kâsef.
pecunia.

Wayyabihu bet-mignechem bel-yosef,
Adduxerunt ergo greges suos ad Josephum

wayyiltten labem yosef lêjem bassusim,
et dedit eis Joseph cibum pro equis,

ub'migne baššon, ub'migne habbaqar,
et pro grege pecoris, et pro grege armenti,

ubaj'morim; way'nab'lem ballêjem
et pro asinis; et sustentavit eos pane

b'kol-mignechem baššana babi.
pro omnibus gregibus suis anno illo.

Wattittom baššana babi, wayyabóbu belaw
Et peractus est annus ille, et venerunt ad eum

baššana baššenit, wayyom'ru lo: lo-
anno secundo, et dixerunt ei: non

n'hajed meb'doni ki, bim-tam
celabimus a domino meo quod, si consumta est

bakkésef, umigne habb'bema
pecunia, et gregem jumentorum

bel-b'doni: lo nišbar lif'ne
ad dominum meum: non superest coram

b'doni, billi bim-g'wiyatênu
domino meo, nisi corpus nostrum

w'badmatênu.
et terra nostra.

¿Lamma namut l'benêka, gam-b'nájnu
¿Quare moriamur ante oculos tuos, et nos

18 Non celabimus a domino meo, etc.; i. e. non celabimus dominum nostrum, cum absumpta fuit pecunia, et attulisse nos greges jumentorum ad dominum nostrum. "Debemos manifestar á nuestro señor que, concluido el dinero, le hemos traído también nuestros ganados." Tal parece ser el sentido más obvio de este pasaje, que otros interpretan de otro modo. Por eso añade: "No queda ya á disposición de nuestro señor más que nuestros cuerpos y nuestros campos."

גם-אדמתנו קנה-אתנו ואת-

אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו

ואדמתנו עבדים לפרעה ותן-זרע

ונהיה ולא נמות ונאדמה

לא תשם:

20 ויקן ויוסף את-כל-אדמת מצרים

לפרעה כי-מכרו מצרים איש

שדהו כי-חזק עליהם הרעב

ותהי הארץ לפרעה:

21 ואת-העם העביר אתו לערים

מקצה גבול-מצרים ועד-

קצהו:

22 רק אדמת הכהנים לא קנה כי

חק לכהנים מאת פרעה

ואכלו את-חקם אשר נתן

להם פרעה על-כן לא מכרו

את-אדמתם:

23 ויאמר יוסף אל-העם הן קניתי אתכם

היום ואת-אדמתכם לפרעה

האלכם זרע וזרעתם את-האדמה:

24 והיה בתבואת ונתתם חמישית

gam-badmatenu? *q'ne-bolānu* *w'bel-*
et terra nostra? eme nos et

badmatenu ballājem; w'nīlye b'nājnu
terram nostram pro cibo; et erimus nos

w'badmatenu b'badim l'farbo, w'ten-žerab,
et terra nostra servi Pharaoni, et da semen,

w'nijye w'lo namut, w'bab'dama
ut vivamus et non moriamur, et terra

lo tešam.
non desoletur.

Wayyiqen yosef bet-kol-badmat misrāyim
Emit ergo Joseph omnem terram Aegypti

l'farbo, ki-mak'ru misrāyim biš
Pharaoni, nam vendiderunt aegyptii quisque

sadēbu, ki-jažaq b'lehem barabab;
agrum suum, cum invaluit super eos fames;

watt'bi babareš l'farbo.
sic fuit terra Pharaoni.

W'bel-bašam beš'bir boto lešarim,
Populum autem traduxit (eum) in urbes,

miq'se g'bul-misrāyim w'bad-
ab extremitate limitis Aegypti et usque ad

qašēbu.
extremitatem ejus.

Raq badmat bakkob'nim lo qana, ki
Tantum terram sacerdotum non emit, quia

joq lakkob'nim mebet parbo,
pensum sacerdotibus erat a Pharaone,

w'bak'lu bet-juqqam, b'ser natan
et comedebant pensum suum, quod dederat

lahem parbo, bal-ken lo mak'ru
eis Pharaon, idcirco non vendiderunt

bet-badmatam.
terram suam.

Wayyomer yosef bel-bašam: ben qaniti bet'kem
Dixit autem Joseph populo: en emi vos

haryom w'bet badmat'kem l'farbo:
hodie et terram vestram Pharaoni:

be-lahem žerab, už'rabtem bet-bab'dama.
ecce vobis semen, ut seratis terram.

W'baya batt'bubot, un'tallem j'mišit
Et erit de proventibus, ut detis quintam

21 *Populum autem traduxit in urbes*, etc., "y al pueblo lo trasladó a las ciudades (de unas poblaciones a otras) desde un cabo del límite de Egipto hasta el otro cabo." No teniendo el pueblo tierras propias, se obligó a los habitantes a pasar de unos puntos a otros, según lo exigía la nueva distribución de terrenos al arbitrio del rey. El texto samaritano dice: ואת העם העביר אתו לערים (*w'et haham heh'bid hoto lah'badim*), *populum autem servire fecit eum in servos*; i. e. *populum autem in servitutem redegit*, "y al pueblo le redujo a servidumbre." En este sentido tradujeron los Setenta y la Vulgata.

22 *Quia pensum* (pensio, portio) *sacerdotibus erat a Pharaone*, "porque los sacerdotes tenían de Faraón su pensión ó paga," ó los víveres necesarios para alimentarse.

24 *Et erit de proventibus*, etc., "y de los productos, de las cosechas daréis la quinta parte. — *Et quatuor partes erit*; i. e. *erunt*.

לפרעה וארבע הודת יהיה לכם

לזרע השדה ולאכלכם

ולאשר בבתיכם

ולאכל למפכם :

25 ויאמרו החיתנו נמצא-חן

בעיני אדני והיינו עבדים

לפרעה :

26 וישם אתה יוסף להק

עדהיום הזה על-אדמת מצרים

לפרעה לחמש רק אדמת

הכהנים לבדם לא היתה לפרעה :

27 וישב ישראל בארץ מצרים

בארץ גשן ויאחזו בה

ויפרו וירבו מאד :

28 ויהי ועקב בארץ מצרים שבע עשרה

שנה ויהי ומי-יעקב שני

חיו שבע שנים וארבעים

ומאת שנה :

29 ויקרבו ומי-ישראל למום

ויקרא לבנו ליוסף ויאמר

לו אם-נא מצאתי חן בעיניך

שים-נא ירך תחם ירכי

l'farbo, w'harbaḥ bayyadot yibye lakem
Pharaoni, et quatuor partes erit vobis

l'zérabḥ bassade, ul'bokl'kem,
ad sationem agri, et ad cibum vestrum,

ulab'ṣer b'botlekem,
et his qui in domibus vestris sunt,

w'leb'hol leṣapp'kem.
et ad comedendum parvulis vestris.

Wayyom'ru: beṣ'yitānu; nimṣa-jen
Et dixerunt: vivos servasti nos; inveniamus gratiam

b'bene b'doni, w'bayinu b'badim
in oculis domini mei, et erimus servi

l'farbo.
Pharaoni.

Wayyāsem hotab yosef l'joq
Posuit itaque id Joseph in statutum

ḥad-bayyom haṣṣe ḥal-bad'mat miṣrāyim
usque ad diem hunc super terram Aegypti

l'farbo lajōmeṣ: raq badmat
Pharaoni ad quintam partem: tantum terra

bahkob'nim l'baddam lo bay'ta l'farbo.
sacerdotum solorum non fuit Pharaoni

Wayēseb yisrael b'bēreṣ miṣrāyim
Habitavit igitur Israël in terra Aegypti

b'bēreṣ gōṣen; wayyebaj'zu bal,
in terra Gēsen; et possessores se fecerunt in ea,

wayyifru wayyirbu m'hod.
et secundi fuerunt et multiplicati sunt valde.

Way'ji yaḇ'qob b'bēreṣ miṣrāyim ṣ'baḥ besre
Et vixit Jacob in terrā Aegypti septemdecim

ṣana; way'bi y'me-yaḇ'qob, ṣ'ne
annos; fueruntque dies Jacobi, anni

jayyaw, ṣēbaḥ ṣanim w'harbaḥim
vitae ejus, septem anni et quadraginta

um'bat ṣana.
et centum anni.

Wayyiqr'bu y'me-yisrael lamut,
Et appropinquaverunt dies Israël ad moriendum,

wayyiqra lib'no l'yosef, wayyōmer
et advocavit filium suum Josephum, et ait

lo: bim-na maṣāli jen b'benēka,
illi: si nunc invēni gratiam in oculis tuis,

sim-na, yad'ka tājat y'rekī,
pone, quaeso, manum tuam sub femore meo,

25 *Vivos servasti nos, etc.; i. e. nos a morte eripuisti: faveat nobis dominus noster, etc.*

26 *Posuit itaque id Joseph, etc.; i. e. sancivit id Joseph statuto usque ad hunc diem de terris Aegypti, ut Pharaoni sit quinta pars, "y estableció José, por una ley subsistente hasta el día de hoy sobre las tierras de Egipto, que sea para Faraón la quinta parte (de los productos)."*

29 *Ad moriendum; i. e. ut moreretur. — Facias mecum benevolentiam et fidem; i. e. mihi praestes benevolentiam fidem, sinceram.*

ועשות עמדי חסד ואמת

אל-נא תקבני במצויים :

30 ושכנתי עם-אבתי ונשאתני

ממצויים וקברתני בקברתם

ויאמר אנכי אעשה כדברך :

31 ויאמר השבעה לי וושבע לו

וושחתו ישראל על-ראש המטה :

w'basita bimmedi jësed web'met,
et facias mecum benevolentiam et fidem,

bal-na, tiqb'rëni b'misráyim.
ne, quaeso, sepelias me in Aegypto.

W'sakabti bim-b'botáy, un'saláni
Sed cum occubuero cum patribus meis, tunc tollas me

mimmisráyim, uq'bartáni big'buratam:
de Aegypto, et sepelias me in sepulcro eorum:

wayyomar: hanoki bel'se hid'baréka.
et dixit: ego faciam secundum verbum tuum.

Wayyómer: biššab'ba li; wayyišsabaš lo:
Dixit autem: jura mihi; et juravit ei:

wayyišlāju yisrabel šal-roš hammitta.
et prostravit se Israël in caput lecti.

CAP. XLVIII

1 ויהי אחי הדברים האלה

ויאמר ליוסף הנה אביך

הלה ויקח את-שני בניו

עמו את-מנשה ואת-אפרים :

2 ויגד ליעקב ויאמר הנה

בנך יוסף בא אליך

ויתחזק וישראל וישב על-

המטה :

3 ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי

נראה-אלי בלוי בארץ כנען

ויברך אתי :

Way'bi baj're badd'barim babêlle,
Accidit autem post res has,

wayyómer l'yosef: binne babika
ut diceret quis Josepho: ecce pater tuus

jole: wayyiqqaj bet-s'ne banaw
aegrotans: et sumsit duos filios suos

bimmo bet-m'našše w'bet-befráyim.
secum Manassen et Ephraimum.

Wayyagged l'yaš'qob wayyómer: binne
Nunciauitque quis Jacobo et dixit: ecce

bin'ka yosef ba belêka:
filius tuus Joseph venit ad te:

wayyitjazzeq yisrabel, wayšëb šal-
tunc confirmavit se Israël, et sedit super

hammitta.
lectum.

Wayyómer yaš'qob bel-yosef: bel šaddáy
Dixitque Jacob Josepho: Deus omnipotens

nirba-beláy b'luz, b'hëreš k'nāban,
apparuit mihi in Luza, in terra Canaan,

way'bàrek hoti.
et benedixit mihi.

31 *El prostravit se Israël in caput lecti*, "y se postró Israel hacia la cabecera de la cama., Los Setenta que leyeron *hammatté*, "la vara., en vez de *hamitta*, "el lecho., como leyeron los masoretas, la Vulgata y el Targum; dicen: *ואל יוסף נראה אליו בלוי בארץ כנען* ויאמר יוסף אל שדי, "y adoró (se inclinó) Israel hacia la extremidad de la vara de él., (de la vara ó bastón de mando de José), siguiendo la costumbre de los egipcios, que para manifestar su respeto y sumisión á la autoridad, sancionaban el juramento inclinándose hacia el bastón del magistrado. Muchos prefieren esta interpretación, que tiene en su apoyo la versión siríaca y la autoridad de San Pablo. (*Hebr.*, XI, 21.)

1 *Ecce pater tuus aegrotans* (aegrotat) "mira que tu padre está enfermo., Al fin de este verso añaden los Setenta: *והלך אל יעקב*, *venit ad Jacobum*.

2 *Prole augens te*; i. e. prole augebo te. — *Et ponam te in coetum populorum*; i. e. faciam te coetum populorum: "haré que seas congregación de pueblos.,; te haré padre y cabeza de muchos pueblos.

4 ויאמר אלו הנני מפורך והרבייתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את-הארץ הזאת לרועך אחרוך אחות עולם:	Wayyômer belây: hin'ni maff'ka, Et dixit mihi: ecce ego prole augens te, w'birbilika, un'tattika liq'bal et multiplicabo te, et ponam te in coetum hammim, w'natatti bet-habâres bazzot populorum, et dabo terram hanc l'zarb'ka haj'rêka b'juzzal bolam. soboli tuae post te possessionem perpetuam.
5 ועתה שני-בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד-באו אלך מצרימה לוי-הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהורלוי:	W'hatta š'ne-banêka, hannoladim l'ka Nunc itaque duo filii tui, qui nati sunt tibi b'hères misrayim, had-bobi belêka in terrâ Aegypti, usque ad venire me ad te misrayma, li hem: befrayim in Aegyptum, mihi ipsi (sunt): Ephraim um'našše kir'huben w'simbon yihyu-li. et Manasses sicut Ruben et Simeon erunt mihi.
6 ומולדתך אשר-הולדת אחיהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם:	Umoladt'ka, b'šer-holáda haj'rebem, l'ka At progenies tua, quam gignes post eos, tibi yihyu: hal šem b'jebem erunt: de nomine fratrum suorum yiqqar'bu b'naj'latam. appellabuntur in possessione sua.
7 ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדוך בעוד כבורת-ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדוך אפרת הוא בית לחם:	Wab'ni b'bobi mippaddan, mēta Ego enim in venire me ex Padan, mortua est halây rajel b'hères k'nābān badderek, apud me Rachel in terrâ Canaan in via, b'had kibrat-hères labo cum adhuc esset longitudo terrae ad veniendum befrāta: wabeqb'rēba sam b'derek in Ephratam: et sepelivi eam ibi in via befrat; bi bet lājem. Ephratae; ipsa est Betlehem.
8 וירא ישראל את-בני יוסף ויאמר מי-אלה:	Wayyar yisrael bet-b'ne yosef, wayyômer: Vidit autem Israël filios Josephi, et ait: mi-bēlle? qui sunt isti?
9 ויאמר יוסף אל-אביו בני הם אשר-נתן-לוי אלהים בזה ויאמר קחם-נא אלו ואברכם:	Wayyômer yosef bel-babitw: banây hem, Et dixit Joseph patri suo: filii mei ipsi (sunt), b'šer-natan-li b'lobim baze: wayyomar: quos dedit mihi Deus hic: dixit ergo: qajem-na, belây, wab'bar'kem. arcesse eos, quaeso, mihi, ut benedicam eis.
10 ועינו ישראל כבדו מוקן	W'bene yisrael kab'du mizžožen, Oculi enim Israēlis hébetes erant prae senectute,

5 Usque ad venire me, "hasta venir yo," antes de venir yo; antequam venirem. — Mihi ipsi (sunt) "son míos," los adopto por hijos.

6 De nomine fratrum suorum appellabuntur, "llevarán el nombre de sus hermanos," no llevarán mi nombre; no se llamarán hijos de Jacob, ni formarán tribu aparte, sino que serán incorporados a las tribus de sus hermanos.

7 Ego enim in venire me ex Padan, "pues al venir yo de Padan," (de la Mesopotamia); cum venirem ex Padan. El texto samaritano מִפְדָּן אֶרֶם (mippaddan h'ram) V. cap. XXV, 20. — Mortua est apud me Rachel, "murió en mis brazos Raquel."

לא ויכל לראות ויגש אתם

אליו וישק להם

ויחבק להם:

11 ויאמר ישראל אל-יוסף ראה פניך

לא פללתי והנה הראה אתי אלהים

גם את-דורעך:

12 ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו

וישתחו לאפיו ארצה:

13 ויקח יוסף את-שניהם את-אפרים

בימינו משכאל ישראל ואת-מנשה

בשמאלו מימין ישראל ויגש

אליו:

14 וישלח ישראל את-ימינו וישרת

על-ראש אפרים והוא הצעיר

ואת-שמאלו על-ראש מנשה

שכל את-ידיו כי מנשה

הבכור:

15 ויברך את-יוסף ויאמר האלהים

אשר התהלכו אבתי לפניו

אביהם ויצחק האלהים הרעה

אתי מעודי עד-היום הזה:

lo yukal lirbol: wayyagges hotam
non poterat videre: adduxitque eos

below, wayyisšaq labem,
ad eum, et deosculatus est eos,

wayjabbeq labem.
et amplexatus est eos.

Wayyomer yisrael bel-yosef: r^obo fanēka
Dixitque Israël Josepho: videre faciem tuam

lo fillālli; w^obinne berba hoti b^olobim
non putabam; et ecce videre fecit me Deus

gam bet-žarbēka.
etiam progeniem tuam.

Wayyosef yosef hotam mehim birkaw,
Eduxit autem Joseph eos a genibus ejus,

wayyisšaju l^obappaw bārša.
et prostravit se vultu suo ad terram.

Wayyiqqaj yosef bet-s^onehem, bet-befrāyim
Etprehendit Joseph ambos illos, Ephraim

bimino mišš^omol yisrael, w^obet-m^onašše
dexterā suā a sinistra Israēlis, et Manassen

biš^omolo mimin yisrael, wayyagges
sinistrā suā a dextera Israēlis, et adduxit

below.
ad eum.

Wayyisšaj yisrael bet-y^omino, wayyāšet
At extendit Israël dexteram suam, et posuit

šal-roš befrāyim, w^obu baššabir,
super caput Ephraimi, et ipse (erat) minimus,

w^obet-s^omolo šal-roš m^onašše;
et sinistram suam super caput Manassis;

sikkel bet-yadaw, ki m^onašše
consulto posuit manus suas, nam Manasses

šabb^okor.

primogenitus erat.

Waybārek bet-yosef, wayyomar: šab^olobim
Benedixitque Josepho, et dixit: Deus

b^ošer bišball^oku b^obotāy l^ofanaw
cujus ambulaverunt patres mei in conspectu ejus

habrahām w^oyisjak, šab^olobim šarošē
Abraham et Isaac, Deus qui pascit

boti mešodi šad bayyom šazze:
me ex quo sum usque ad diem hunc:

12 *Eduxit autem Joseph eos a genibus ejus*, "los sacó José de entre las rodillas de Jacob", que sentado en la cama tenía á sus nietos en su regazo.—*Et prostravit*, y se postró. El texto samaritano: וישתחו (vayyistajawú), "y se postraron", y conforme á esta variante tradujeron los Setenta y el intérprete siríaco.

13 *Etprehendit Joseph*, etc., "José los tomó á entrambos: á Efraim con la derecha para colocarle á la izquierda de Israel", etc.

14 *Et extendit Joseph*, etc., "José extendió sus brazos", etc. *bet-yadaw*; *fecit intelligere manus suas*, "hizo entender á sus manos", es decir, de intento y á sabiendas puso las manos cruzadas, pues bien sabía que Manasés era el primogénito.

15 *Benedixitque Josepho*, "y bendijo á José", en sus hijos. — Los Setenta: Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, *et benedixit eos*. La Vulgata *Benedixitque Jacob filiis Joseph*. — *Deus cujus ambulaverunt*, etc.; i. e. Deus in cujus conspectu ambulaverunt patres mei.

16 המלאך הגאל אתי מכל-רע

יברך את-הנערים ויקרא בהם

שמי ושמאבתי

אברהם ויצחק וידגו לרב

בקרב הארץ:

17 וירא יוסף כי-ושית אביו

יד-ימינו על-ראש אפרים

וירע בעיניו ויתמך

יד-אביו לחסור אתה מעל

ראש-אפרים על-ראש מנשה:

18 ויאמר יוסף אל-אביו לא-כן אביו

כי-זה הבכר שים ימינך

על-ראשו:

19 וימאן אביו ויאמר ידעתי

בני ידעתי גם-הוא יהיה-לעם

וגם-הוא יגדל ואולם אחיו

הקטן יגדל ממנו וזרעו

יהיה מלאה-הגוים:

20 ויברכם ביום ההוא לאמור בך

יברך ישראל לאמר ישמך

אלהים כאפרים ומנשה

ושם את-אפרים לפני מנשה:

21 ויאמר ישראל אל-יוסף הנה אנכי

H-ammalbak baggobel hoti mikkol-rab,
Angelus qui redemit me ab omni malo,

y^ebarek bet-bann^ebarim, w^eyiqqare babem
benedicat pueris istis, et appelletur in eis

s^emi, w^esem b^ebotay
nomen meum, et nomen patrum meorum

babrah^em w^eyisjaq: w^eyidgu larob
Abrahami et Isaaci: et augeantur in multitudinem

b^eqereb babares.
in medio terrae.

Wayyar yosef ki-ya^esit habiw
Vidit autem Joseph quod poneret pater suus

yad-y^emino bal-ro^eš befrayim,
manum dexteram suam super caput Ephraimi,

wayyera^eb b^ebenaw; wayyitmok
et malum fuit in oculis suis; ideo prehendit

yad-habiw l^ebasir hota^eb mebal
manum patris sui ad removendum eam de

ro^eš-befrayim bal-ro^eš m^ena^eše.
capite Ephraimi super caput Manassis.

Wayyomer yosef bel-habiw: lo-ken, babi,
Dixitque Joseph patri suo: non ita, pater mi,

ki-ze babb^ekor; sim y^emin^eka
quia iste est primogenitus; pone dexteram tuam

bal-rošo.
super caput ejus.

Way^emaben habiw, wayyomer: yadabti,
Renuit vero pater ejus, et dixit: scio,

b^eni, yadabti; gam-bu yibye-l^eham,
fili mi, scio; etiam iste erit in populum,

w^egam-bu yigdal: w^ebulam haji^ew
et etiam ipse magnus erit: attamen frater ejus

baqqa^eton yigdal mimmennu, w^ezarbo
minor magnus erit prae illo, et progenies ejus

yibye m^elo-baggoyim.
erit multitudo populorum.

Way^ebar^ekem bayyom babu, lemor: b^eka
Benedixitque eis in die illo, dicendo: per te

y^ebarek yisrabel, lemor: «y^esim^eka
benedicat Israël, dicendo: «faciat te

b^elobim k^ebe^efrayim w^ekim^ena^eše»:
Deus ut Ephraimum et ut Manassen:

wayyase^em bet-be^efrayim lif^ene m^ena^eše.
posuitque Ephraimum ante Manassen.

Wayyomer yisrabel bel-yosef: binne banoki
Et ait Israël Josepho: ecce ego

16 המלאך (*hammalhak*), el angel; el texto samaritano המלך (*hammerek*), el rey.—*Benedicat pueris*, "bendiga a los niños"; el texto samaritano: "bendiga a estos niños".—*Et appelletur in eis nomen meum*, etc., "y lleven mi nombre y el nombre de mis padres", llámense hijos míos e hijos de mis padres, etc.

17 *Et malum fuit in oculis ejus*, "y le pareció mal", le desagradó; displicuit ei.

19 *Etiam iste erit in populum* (erit populus), "también ese formará pueblo".

21 *Ecce ego moriens*, "ya ves que me estoy muriendo, que estoy para morir; brevi moriturus sum.

מת והיה אלהים עמכם

והשיב אתכם אל-ארץ אבתכם:

22 ואני נתתי לך שכר אחד על-

אחיך אשר לקחתי מיד האמרי

בחרבי ובקשתי:

met; w^bbaya b^blobim b^bimmakem,
moriens; erit autem Deus vobiscum,

w^bbesib bet^bkem bel-béres b^bbotehem.
et reducet vos ad terram patrum vestrorum.

Wab^bni natatti l^bka s^bkem bajad bal-
Ego itaque do tibi partem unam super

bajéka, b^bser laqájtí miyyad bab^bmori
fratres tuos, quam cepi de manu Amoritae

b^bjarbi ub^bqašti.
gladio meo et arcu meo.

CAP. XLIX

1 ויקרא יעקב אל-בניו ויאמר

האספו ואגידה לכם את אשר-

יקרא אתכם באחרית הימים:

2 הקבצו ושמעו בני יעקב

ושמעו אל-ישראל אביכם:

3 ראובן בכרו אתה נחי

וראשית אוני יתר שאר

ויתר ער:

4 פחו כמים אל-תותר כו

עלית משכבו אביך אז הללה

יצועי עלה:

Wayyiqra yaḇ^bqob bel-banaw, wayyómer:
Convocavit autem Jacob filios suos, et ait:

hebas^bfu, w^bhaggida lakem bet^bser-
congregamini, ut annunciem vobis quod

yiqra bet^bkem b^bbaj^brit bayyamim.
obveniet vobis in extremo dierum.

H^biqqab^bsu, w^bsim^bbu, b^bne yaḇ^bqob,
Colligimini, et attendite, filii Jacobi,

w^bsim^bbu, bel-yisrahel b^bbikem.
attendite, inquam, ad Israhēlem patrem vestrum.

R^bhuben b^bkori háṭta: koji
Ruben primogenitus meus tu (es): robur meum

w^bresit boni: yéter s^bbel,
et primitiae facultatis meae: excellens dignitate,

w^byéter ḥaz.
et excellens robore.

Pájaz hammáyim; bal-totar, ki
Ebullitio sicut aquarum; ne excellas, quia

ḥalita mišk^bbe habika: haz jillálta
ascendisti cubilia patris tui: tunc profanasti

y^bsubi bala.
stratum meum ascendit.

22 De manu amoritae, "del poder del amorita ó amorreo," es decir, de los amorreos.

1 In extremo dierum; i. e. posteris diebus, diebus futuris, "en los tiempos venideros."

3 יתר שאת (yéter shet), excelencia de ensalzár (de elevación); es decir, insigne en elevación, el primero en dignidad. — Excellens robore, "insigne en fortaleza," el primero en poderío.

4 Ebullitio sicut aquarum; i. e. ebullisti aquarum instar, "herviste como las aguas," y así dice el texto samaritano פחות כמים (pajázta hammáyim): expresión que pinta al vivo la ardiente lascivia de Rubén (capítulo XXXV, 22). — Ne excellas, "no sobresalgas," entre tus hermanos; no gozarás de los privilegios de primogénito que por el nacimiento te correspondían. La segunda parte de este verso ofrece un sentido más claro en las versiones que en el original. La versión samaritana emplea el participio ראמה (reéma) ascendens, en vez del hebreo עלה (halá), ascendit, formando este pensamiento: Tunc profanasti stratum meum, ascendens (quo ascendisti): "entonces profanaste mi estrado subiéndolo a él." Los Setenta hubieron de leer también עלה (holé) ascendens, y no halá, ascendit, y por eso traducen: τότε ἐπὶ τῆς ἐστρίας μου ἀνέβης, "entonces manchaste el estrado adonde subiste."

5	שמעון ולוי אחים כלי חמם בכרתיהם:	<i>Sim'ion w^elewi bajim; k^ele jamas</i> Simeon et Levi fratres; instrumenta violentiae <i>m^eherolebem.</i> <i>sunt gladii eorum.</i>
6	בסדם אל-תבא נפשי בקהלם אל-תחד כבדו כי באפם הרגו איש וברצנם עקרו-שור:	<i>B^esodam bal-tubo nafsī,</i> In consessum eorum ne veniat anima mea, <i>biq^ebalam bal-tejad k^ebodi;</i> in coetu eorum ne se jungat honor meus; <i>ki b^ehappam baregu bis, ubir^esonam</i> quia in ira sua occiderunt virum, et libidine sua <i>biqq^eru-sor.</i> subnervarunt taurum,
7	ארוז אפם כי עז ועברותם כי קשתה אחלקה ביעקב ואפיצם בישראל:	<i>Harur happam, ki baz; w^ehebratam,</i> Maledictus furor eorum, quia vehemens; et ira eorum, <i>ki qasata: b^ejalleqem b^eyaḇ^eqob;</i> quia dura fuit: distribuam eos in Jacob, <i>wab^efišem b^eyisrabel.</i> et dispergam eos in Israël,
8	יהודה אתה יודוך אחיך ידך ב ערף איביך ושתהו לך בני אביך:	<i>Y^ebuda batta yodūka bajēka; yad^eka</i> Juda tu laudabunt te fratres tui; manus tua <i>b^ebōref boy^ebēka: yiṣtaj^ewu</i> in cervice inimicorum tuorum: prosternent se <i>l^eka b^ene habika.</i> tibi filii patris tui,
9	גור אריה יהודה ממרף בני עלית כרע ובץ כאריה וכלבוא מו יקימנו:	<i>Gur barye y^ebuda, miṭṭeref, b^eni,</i> Catulus leonis Juda, a praeda, fili mi, <i>balita: karab, rabas k^ebarye</i> ascendisti: se flectit, recumbit sicut leo <i>uk^elabi, ḡmi y^eqimēnnu?</i> et sicut leaena, quis suscitabit eum?
10	לא-יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי-יבא שולה ולו יקחה עמים:	<i>Lo-yasur šēbeṭ miḇuda, um^ejogeq</i> Non recedet sceptrum de Juda, et dux <i>mibben raglaw, ḥad ki-yabi</i> de inter pedes ejus, usque quo veniat <i>šilo, w^elo yiqq^ebat ḥammim.</i> tranquillitas, et ei obedientia populorum,
11	אסרו לגפן עורה ולשוקה בני אתנו כבס ביון לבשו ובדם-ענבים מותר:	<i>Hos^eri laggēfen Biro, w^elassoreqa</i> Ligans ad vitem asellum suum, et ad vitem generosam <i>b^eni b^etono: kibbes bayyāyin l^ebušo,</i> filium asinae suae: lavat in vino vestem suam, <i>ub^edam-b^enabim suto.</i> et in sanguine uvarum vestimentum suum,
12	הכלילי עינים מיון ולבן-שנים מחלב:	<i>Jaklili ḥenāyim miyyāyin, ul^eben-šinnāyim</i> Caligans oculis a vino, et albus dentibus <i>mejalab.</i> a lacte.

6 Et libidine sua subnervarunt taurum, "y por su capricho (contra toda ley) desjarretaron un toro., es decir, mataron a principes valientes (cap. XXXIV, 26). La Vulgata, la versión siríaca y el Targum leyeron שור (sur), muro, en lugar de שור (sor), toro, y por eso traducen: "por su capricho arrasaron muralla."

10 Dux de inter pedes ejus (hebrais.); i. e. dux a sobole ejus. — שילה (šilō) tranquillitas; i. e. tranquillator, pacificator; Messias. — Et ei obedientia populorum; i. e. ei obediant populi; ei obsequium praestetur populorum.

12 Caligans (caligat) oculis a vino, "tiene sus ojos turbios por causa del vino."

13 זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית וורכתו על-צידן:	<i>Z^ebulun l^ejof yammim yiškon, w^ubu</i> Zabulon ad littus marium habitabit, et ipse erit <i>l^ejof b^uniyot, w^uyar^ekato bal-sidon.</i> ad littus navium, et latus ejus ad Sidonem.
14 יששכר חמיר גרם רבץ בין המשפתים:	<i>Yissakar j^amor gārem, robeš bēn</i> Issacar asinus osseus, recubans inter <i>bammišp^etāyim.</i> caulas.
15 וירא מנחה כי טוב ואת-הארץ כי נעמדה ויט שכמו לסבל ויהו למס עבד:	<i>Wayyar m^enuja hi tob, w^ebet-bahāreš</i> Et videt quietem quod bona, et terram <i>hi nabēma; wayyeṭ šikmo</i> quod sit amoena; et inclināt humerum suum <i>lisbol, way^ebi l^emas bobed.</i> ad portandum, et erit tributum serviens.
16 דן ידון עמו כאחד שבטי ישראל:	<i>Dan yadin bammo, k^ebajad šibṭe</i> Dan judicabit populum suum, sicut una tribuum <i>yisrabel.</i> Israēlis.
17 יהו-דן נחש עליו-דרך שפופן עליו-ארח הנשך עקבו-סוס ויפל רכבו אחור:	<i>Y^ebi-dan najaš b^ele-derek, š^efifon</i> Sit Dan serpens ad viam, cerastes <i>b^ele-bōraj, hannašek biqq^ebe-sus, wayyipol</i> ad semitam, mordens calces equi, ut cadat <i>rok^ebo bajor.</i> eques ejus retrorsum.
18 לישועתך קויתי יהוה:	<i>Lišubāt^aka qiwūti, y^ebowa!</i> Salutem tuam exspecto, Jehova!
19 גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב:	<i>Gad g^edud y^egudēnnu, w^ubu yagud</i> Gad turma urget eum, et ipse urget <i>bageb.</i> extremum agmen.
20 מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני-מלך:	<i>Mebašer š^emena lajmo, w^ubu yitten</i> Ex Asser pinguis est panis ejus, et ipse dabit <i>maš^adanne-mēlek.</i> cupedias regis.
21 נפתלי אולה שלחה הנתן אמרו- שפר:	<i>Naftali hayyala š^eluja, hannoten him^eri</i> Nephthali cerva extensa, qui edit verba <i>šāfer.</i> pulchra.

13 *Latus ejus ad Sidonem*, "y su término hacia Sidón.", El texto samaritano: עד צידן (*haad sidon*) "hasta Sidón"; y así las antiguas versiones.

14 *Issacar asinus osseus* (corpulentus, fortis), "Isacar asno huesudo, (forzudo). Los Setenta: Ἰσαάκ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, "Issacar bonum desideravit., — *Recubans inter caulas*, "echado entre los apriscos., llevando una vida tranquila y apacible.

15 *Et videt quietem quod sit bona*; i. e. et videt quietem esse bonam. — *Et erit tributum serviens*; i. e. tributum (operam servam) praeſtabit.

19 *Gad turma urget eum*, etc., "á Gad le acosará tropa, y él acometerá á la retaguardia.,

20 *Cupedias regis*; i. e. cupedias regias, "manjares de rey, regios.,

21 *Cerva extensa*; i. e. cerva gracilis, "cierva esbelta, cierva ligera., según otros, *cerva dimissa*, "cierva suelta., Los Setenta dan á este pasaje un sentido muy diferente; según parece leyeron: *Naftali hela sduja nol'na hamiri safer*. Νεφθαλί στέλεχος ἀνεμήνον ἐπιδιδούς ἐν τῷ γεννήματι κάλλος, "Neftalí es árbol frondoso que produce hermosos pimpollos ó penachos de follaje.,

22 בן פורת יוסף בן פורת

על-יעין בנות צעדה על-י-שור:

23 ו י מ ר ר ה ו ו ר ב ו

וושטמהו בעלו חצים:

24 ות שב באיתן קשתו

ויפזו זרעו ויעו מידו

אביו ועקב משם ועד אבן

ישראל:

25 מאל אביך ויעזור ואת שדי

ויברוך ברכת שמים

מעל ברכת תהום ובעת תהר

ברכת שדים ורחם:

26 ברכת אביך גברו על-

ברכת הורי עד תאור

גבעת עולם תהיון לראש יוסף

ולקדקד נזיר אהיו:

27 בנימין ואב יטוך בבקר ואכל

עד ולערב יחלק שלל:

Ben porat yosef, ben porat
Filius fructiferae est Joseph, filius fructiferae

b^ale-báyin: banot šab^ada b^ale-šur.
juxta fontem: filiae ascendit super murum.

Way^amar^arūbu,
Sed exacerbaverunt eum,

warōbbu:
et jaculaverunt:

wayyisf^amūbu baš^ale jissim.
et persecuti sunt eum domini sagittarum.

Wattēseb b^abetan qašto,
Mansit tamen in firmitate arcus ejus,

wayyafōzu ž^arobe yadaw mide
et robusta fuerunt brachia manūs ejus a manibus

b^abir yaš^aqob, miššam robe, bēben
fortis Jacobi, inde pastor, lapis

yisrabel:
Israēlis:

Mebel babika w^ayaš^areka, w^ahel šaddāy
A Deo patris tui qui adjuvabit te, et ab omnipotente

wibar^akēkka bir^akot šamāyim
qui benedicet te benedictionibus cceli

mešal, bir^akot t^ahom robešet tájal,
desuper, benedictionibus abyssi cubantis infra,

bir^akot šadāyim warājam.
benedictionibus uberum et uteri.

Bir^akot babika gab^aru šal-
Benedictiones patris tui praevaluerunt super

bir^akot horay šad, tab^awat
benedictiones montium aeternorum, decus

gib^abot bolam: tilyēna l^aroš yosef
collium aeternorum: sint super caput Josephi

u^aqodqod n^ažir bejaw.
et super verticem nazaraei fratrum ejus.

Binyamin ž^abeb yišraf; babbōqer yohal
Benjamin lupus qui discerpit; mane comedit

šad, w^alašēreb y^ajalleq šalal.
praedam, et vesperi distribuit spoliū.

22 *Filius fructiferae*; i. e. surculus arboris fructiferae. — *Filiae* (i. e. rami) *ascendit* (ascendunt) *super murum*, "sus vástagos, sus ramas suben sobre el muro."

23 *Domini sagittarum* (hebrais.); i. e. sagittarii, "los flecheros."

24 *Brachia manus ejus*; i. e. vires manus ejus. — *A manibus fortis Jacobi*; i. e. a potestate, ab auxilio Dei Jacobi, "por el poder (con el auxilio) del Dios de Jacob." — *Inde pastor*, etc., "de aquí (de este divino auxilio) el pastor, etc." La versión siríaca, leyendo **כישם**, *missem* en vez de *missam*, traduce: *a nomine pastoris lapidis Israel*, "por el nombre del pastor de la piedra de Israel," es decir, por el nombre de Dios que apacienta a Jacob.

25 *W-het šaddāy*; el texto samaritano: *והל שדי* (*w^ahel šaddāy*), "y el Dios omnipotente," te bendecirá con bendiciones de los cielos por parte de arriba, con bendiciones del abismo (de copiosas aguas) que hay de bajo, con bendiciones de las ubres y de la matriz (con abundancia de leche y numerosas crías).

26 *hal birkot horay*, super benedictiones genitorum meorum. El texto samaritano *hal birkot hare had*, conforme al cual hemos traducido: "las bendiciones de tu padre superan a las bendiciones de los montes eternos, a la hermosura de los eternos collados." En este sentido trasladaron también los Setenta; pero según la puntuación de los masoretas, que se acomodaron a la interpretación de la Vulgata, dice: "Benedictiones patris tui praevaluerunt super benedictiones genitorum meorum: usque ad desiderium collium aeternorum." — *Super verticem nazaraei*; i. e. super verticem principis fratrum ejus, "sobre la coronilla del que es príncipe de sus hermanos."

28 כל-אלה שבמו ישראל שנים עשר

וזאת אשר-דבר להם אביהם

ויברך אותם איש אשר

נברכתו בך אתם:

29 וישו אותם ויאמרו אלהם אני

נאסף אל-עמי קברו אתי

אל-אבתי אל-המערה אשר

בשדה עפרון החת:

30 במערה אשר בשדה המכפלה

אשר-על-פני ממרא בארץ כנען

אשר קנה אברהם את-השדה מאת

עפרן החתי לאחות-קברו:

31 שמה קברו את-אברהם ואת שרה

אשתו שמה קברו את-יצחק ואת

רבקה אשתו ושמה קברו

את-לאה:

32 מקנה השדה והמערה אשר-בו

מאת בני-חת:

33 ויכל יעקב לצור את-בניו

ויאסף רגליו אל-המטה

ויגוע ויאסף אל-עמיו:

Kol bēlle šib'fe yisrabel s'ne'm basar,
Omnes istae sunt tribus Israëlīs duodecim,

w'zot b'ser-dibber labem b'bibem,
et hoc est quod locutus est eis pater eorum,

way'bārek botam, biš b'ser
cum benedixit eis, unicuique secundum

k'bir'kato berak botam.
benedictionem suam benedixit eis.

Way'saw botam, wayyomer b'lehem: b'ni
Præcepitque eis, et dixit ad eos: ego

neb'saf bel-šammi; qib'ru boti
congregor ad populum meum; sepelite me

bel-b'botāy bel-šamm'šara b'ser
cum patribus meis in spelunca quae est

bi'sde befron bajitti.
in agro Ephronis hettaei.

Bamm'šara b'ser bi'sde hammakpela,
In spelunca quae est in agro Macpelae,

(b'ser bal-p'ne mamre b'hēreš k'nāban)
(quae est ante Mambre in terra Canaan)

b'ser qana habrabam bet-bassade mebet
quam emit Abrahamus cum agro ab

befron bajitti lab'juzzat qāber.
Ephione hettaeo in possessionem sepulcri.

Šamma qab'ru bet-habrabam w'bet sara
Ibi sepelierunt Abrahamum et Saram

bišto; šamma qab'ru bet-yisjaq w'bet
uxorem ejus; ibi sepelierunt Isaacum et

ribqa bišto: w'šamma qabārti
Rebeccam uxorem ejus: et ibi sepelivi

bet-leba.
Liam.

Miqne bassade w'šamm'šara, b'ser bo,
Emptio agri et speluncae, quae est in eo,

mebet b'ne-jel.
a filiis hetti.

Way'hal yab'qob l'sawwol bet-banaw,
Finivit autem Jacob præcipere filiis suis,

wayyeb'sof raglaw bel-šammitta,
contraxitque pedes suos in lectum,

wayyigwal wayyebāsef bel hammaw.
et exspiravit et congregatus est ad populos suos.

29 *Ego congregor, etc.*, "yo voy á reunirme á mi pueblo", voy á morir.

32 *Emptio agri, etc.*, "se compró el campo y la cueva que hay en él á los heteos," (cap. XXIII.)

CAP. L

1 ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו :	<i>Wayyipol yosef bal-p'ne habiw, wayyebk</i> Ruit itaque Joseph in faciem patris sui, et flevit <i>balaw, wayyis'šaq-lo.</i> super eum, et deosculatus est eum.
2 ויצו יוסף את-עבדיו את-הרפאים לחגט את-אביו ויחגטו הרפאים את-ישראל :	<i>Way'saw yosef bet-b'badaw bet-barof'him</i> Praecipitque Joseph servis suis medicis <i>laf'not bet-habiw, wayyajan'tu barof'him</i> condire patrem suum, et condiderunt medici <i>bet-yisrael.</i> Israëlem.
3 וימלאו-לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החגטים ויבכו אתו מצרים שבעים יום :	<i>Wayyiml'bu-lo barbabim yom, ki ken</i> Et completi sunt ei quadraginta dies, nam ita <i>yiml'bu y'me haj'nutim, wayyibku</i> complentur dies conditurae, et fleverunt <i>boto mišrayim šibbim yom.</i> eum aegyptii septuaginta diebus.
4 ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל-בית פרעה לאמר אם- נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני פרעה לאמר :	<i>Wayyalhab'ru y'me b'kito, way'dabber</i> Transferuntque dies luctus ejus, et allocutus est <i>yosef bel-bet parho, lemor: him-</i> Joseph familiam Pharaonis, dicendo: si <i>na mašati jen b'benekem,</i> nunc inveni gratiam in oculis vestris, <i>dabb'ru-na, [b'bozne farho,</i> loquimini, quaeso, ante aures Pharaonis, <i>lemor:</i> dicendo:
5 אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקבونی ועתה אעלה-נא ואקברה את-אבי ואשובה :	<i>Habi bišbiš'ani lemor: binne hanoki</i> Pater meus jurare me fecit dicendo: ecce ego <i>met: b'qibri b'ser hariti li</i> moriens: in sepulcro meo quod fodi mihi <i>b'bères k'nāhan, šamma tiqb'rēni:</i> in terra Canaan, ibi sepelies me: <i>w'batta bel'len-na, w'beqb'ra</i> nunc igitur ascendam, quaeso, et sepeliam <i>bet-habiw, w'baš'uba.</i> patrem meum, et revertar.

2 *Servis suis medicis*, "á sus criados los médicos," los Setenta: τοῖς παῖσιν αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασταῖς, *servis suis funeratoribus*, "á sus criados los enterradores," los encargados del funeral, los embalsamadores, que en Egipto formaban una clase inferior entre los sacerdotes.

3 *Et completi sunt ei*, etc., "y se emplearon en él (en embalsamarle) cuarenta días, pues son los que suelen emplearse en el embalsamamiento." Esta operación debía de durar más ó menos, según el procedimiento que en ella se adoptase.

5 *Jurare me fecit*, "me hizo jurar." El texto samaritano añade: לפני מותו (*tifne motó*), "antes de su muerte."—*Ecce ego moriens*: "mira que me estoy muriendo, estoy para morir," ecce ego morior.

- 6 ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביו
כאשר השביעך:
Wayyômer parbo: b^ale uq^ebor bet-habika,
Dixitque Pharao: ascende et sèpeli patrem tuum,
quemadmodum jurare te fecit.
7 ויעל יוסף לקבר את-אביו
ויעלו אתו כל-עבדו פרעה
זקניו ביתו וכל זקני ארץ-
מצרים:
Wayyâhal yosef liqbor bet-habîw,
Ascendit itaque Joseph ad sepeliendum patrem suum,
wayyab^alu hitto kol-hab^ede farbo,
et ascenderunt cum eo omnes servi Pharaonis,
ziq^ene beto w^ekol ziq^ene bereş-
seniores domus ejus et omnes seniores terrae
misrâyim:
Aegypti:
8 וכל בית יוסף ואחיו ובית
אביו רק טפם וצאנם
ובקרם עזבו בארץ גשן:
W^ekol bet yosef w^ebejaw, ubet
Et omnis domus Josephi et fratres ejus, et domus
habîw: raq tappam, w^esonam
patris ejus: tantum parvulos suos, et pecora sua
ub^eqaram ba^zbu b^ehères gósen.
et armenta sua reliquerunt in terra Gesen.
9 ויעל עמו גם-רכב גם-פרשים
ויהי המחנה כבד מאד:
Wayyabal himmo gam rêkeb gam paraşim,
Et ascendit cum eo tum currus tum equites,
way^ebi hammaj^ene kabad m^ebod.
fuitque exercitus numerosus valde.
10 ויבאו עד-גרן האמד אשר
בעבר הירדן ויספדו-שם
מספד גדול וכבד מאד
ויעש לאביו אבל שבעת ימים:
Wayyabôhu ba^d-gôren haba^zad b^eser
Venerunt autem usque ad aream rhamni quae est
b^ehêber bayyarden, wayyis^pdu-şam
trans Jordanem, et planxerunt ibi
misped gadol w^ekabad m^ebod:
planctu magno et vehementi valde:
wayyâbas l^ehabîw bêbel şibbat yamim.
instituit enim patri suo luctum septem diebus.
11 וירא יושב הארץ הכנעני
את-האבל בגרן האמד ויאמרו
אבל-כבד זה למצרים על-כן
קרא שמה אבל מצרים אשר
בעבר הירדן:
Wayyar yoşeb habâres bakh^ena^bni
Vidit igitur habitator terrae Canaanaeus
bet-habêbel b^egôren haba^zad, wayyom^eru:
luctum in area rhamni, et dixerunt:
«hebel-kabad ze l^emisrâyim:» bal-ken
«luctus vehemens iste est aegyptiis:» idcirco
qara s^ema^b «habel misrâyim», b^eser
vocavit nomen ejus «Abel misraim», qui est
b^ehêber bayyarden.
trans Jordanem.
12 ויעשו בניו לו כן כאשר
צום:
Wayyab^asu banaw lo ken, kab^aser
Fecerunt ergo filii ejus ei sic, quemadmodum
şiwam.
praeceperat eis.
13 וישאו אתו בניו ארצה כנען

10 Ad aream rhamni, «à la era del espino ó de los espinos».

11 Vidit igitur habitator, etc.; i. e. viderunt igitur habitatores, etc., «y vieron los cananeos habitantes del país... etc. — Idcirco vocavit; i. e. vocaverunt, «por eso llamaron ó se llamó». — Abel misraim; i. e. luctus Aegyptii (aegyptiorum), «llanto de los egipcios». Este lugar, que después se llamó Betagla, se hallaba situado al norte del mar Muerto á tres millas de Jericó, sobre la ribera occidental del Jordán.

ויקברו אתו במערת שדה המכפלה
אשר קנה אברהם את-השדה
לאחות-קבר מאת עפרן החתי
על-פני ממוא:

14 וישב יוסף מצרימה הוא
ואחיו וכל-העליוס אתו
לקבר את-אביו אחיו קברו
את-אביו:

15 ויראו אחיו-יוסף כי-מת
אביוס ויאמרו לו ישטמנו
יוסף והשב ישוב לנו
את כל-הרעה אשר גמלנו אתו:
16 ויצו אל-יוסף לאמר
אביך צוה לפני מותו
לאמר:

17 כה-תאמרו ליוסף אנא שא
נא פשע אחיך וחטאתם
כי-רעה גמלוך ועתה
שא נא לפשע עבדו אלהי
אביך ויבך יוסף בדברים
אליו:

18 וילכו גם-אחיו ויפלו
לפניו ויאמרו הננו לך
לעבדים:

wayyiqb^ru bcto bim^abarat s^ede hammakpela,
et sepelierunt eum in spelunca agri Macpelae,
b^aser qana abraham bet⁻bassade
quam emerat Abrahamus cum agro
lab^ajuzzat-qéber, mebet befron bajitti
in possessionem sepulcri, ab Ephrone hettaeo
hal-p^ene mamre.
ante Mambre.

Wayyāsob yosef misrāyma, bu
Reversusque est Joseph in Aegyptum, ipse
w^abejaw, w^akol babolim bitto
et fratres ejus, et omnes ascendentes cum eo
liqbor bet-habiw, haj^are qob^aro
ad sepeliendum patrem ejus, post sepelire eum
bet-habiw.
patrem suum.

Wayyirbu b^aje-yosef ki met
Viderunt autem fratres Josephi quod mortuus est
b^abibem, wayyom^aru: lu yist^aménu
pater suus, et dixerunt: fortasse persequetur nos
yosef, w^abašeb yašib lānu
Josephus, et referendo referet nobis
bet kol-baraba, b^aser gamālnu boto.
omne malum, quod retribuimus ei.

Way^asawwu bel-yosef, lemor:
Mandaverunt itaque ad Josephum, dicendo:
habika šiwwa lif^ane moto,
pater tuus praecepit ante mortem suam,
lemor:
dicendo:

Ko tom^aru l^ayosef: «bānna, sa
Sic dicetis Josepho: «Ah, quaeso, condona
»na pēsāb hajeka, w^ajattalam,
»nunc scelus fratrum tuorum, et peccatum eorum,
»ki rāba g^amatūka:» w^abatta
»quod malum retribuunt tibi:» nunc igitur
sa, na, l^afēsāb hab^ade b^alohe
condona, quaeso, scelus servorum Dei
habika: wayyebk yosef b^adabb^aram
patris tui: et flevit Joseph in alloqui eos
b^alaw.
eum.

Wayyel^aku gam-bejaw, wayyip^alu
Et iverunt etiam fratres ejus, et prociderunt
l^afanaw, wayyom^aru: binnēnnu l^aka
coram eo, et dixerunt: ecce nos tibi
lab^abadim.
(in) servos.

14 Post sepelire eum, "después de enterrar él," postquam sepelivit.

17 In alloqui eos eum, al hablar ellos á él, cum illi alloquerentur eum.

19 ויאמר אלהם יוסף אל-תיראו כי

התחת אלהים אני:

20 ואתם חשבתם עלי וערה אלהים

חשבה לטבה למען עשה

כיום הזה להחית עם

רב:

21 ועתה אל-תיראו אנכי אכלכל אתכם

ואת-טפכם וינחם אותם

וידבר על-לבם:

22 וישב יוסף במצרים הוא ובית

אביו ויחי יוסף מאה ועשר

שנים:

23 וירא יוסף לאפרים בני שלשים

גם בני מנשה בן-מנשה ילדו

על-ברכי יוסף:

24 ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי כרת

ואלהים פקד ופקד אתכם והעלה

אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ

אשר נשבע לאברהם ליעזק

וליעקב:

25 וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר

Wayyómer b^alehem yosef: bal-tirábu: hi
Dixit vero eis Joseph: ne timeatis: nam

¿b^atájat b^alohim báni?
¿numquid pro Deo ego (sum)?

W^abattem j^ašabtem šaláy raba: b^alohim
Vos quidem excogitastis in me malum: Deus

j^ašabab l^atoba, l^amášan b^aso
excogitavit id in bonum, propter facere

kayyom hazzé l^ahaj^ayot ham
sicut die hoc ad vivum servandum populum

rab.
multum.

W^ahatta bal-tirábu: hanoki b^akalkel bet^akem
Nunc itaque ne timeatis: ego sustentabo vos

w^abet tapp^akem; way^anajem botam,
et parvulos vestros; et consolatus est eos,

way^adabber šal-libbam.
et locutus est ad cor eorum.

Wayyēšeb yosef b^amistráym bu ubét
Habitavit autem Joseph in Aegypto ipse et familia

habíw, way^aji yosef meba wabésér
patris sui, vixitque Joseph centum et decem

šanim.
annos.

Wayyar yosef l^abefráym b^ane sillešim;
Et vidit Joseph Ephraimo filios pronepotum;

gam b^ane makir ben-m^anašše yull^adu
etiam filii Makir filii Manassis nati sunt

šal-birke yosef.
super genua Josephi.

Wayyómer yosef bel-bejaw: hanoki met,
Dixitque Joseph fratribus suis: ego moriens,

welohim paqod yifqod bet^akem, w^abel^ala
Deus vero visitando visitabit vos, et educet

bet^akem min-babáreš hazzot bel-babáreš
vos a terra hac in terram

b^ašer nišbal l^ahabraham, l^ayisjaq
quam juravit Abrahamo, Isaaco

ul^ayab^aqob.
et Jacobo.

Wayyašbal yosef bet-b^ane yisrael lemor:
Et adjurare fecit Joseph filios Israēlis dicendo:

20 *Deus excogitavit* (i. e. vertit) *id in bonum*. — *Propter facere sicut die hoc*; i. e. ut faceret, sicut nunc se res habent.

21 *Et locutus est ad cor eorum*, "y les habló al corazón," trató de animarlos.

22 *Filios pronepotum* (prop. *filios tertiorum*), "los hijos de la tercera generación"; i. e. abnepotes Ephraimi.

23 *Nati sunt super genua Josephi*, nacieron (se criaron) sobre las rodillas de José. El texto samaritano: *ylldu bime yosef*, *nati sunt in diebus Josephi*.

24 *Visitando visitabit* (hebrais.); i. e. omnino visitabit.

פקד יפקד אלהים אתכם	<i>paqod</i> visitando	<i>yifqod</i> visitabit	<i>b'lohim</i> Deus	<i>bet'kem</i> vos,
והעלתם את-עצמתי מזה:	<i>w'bal' litem</i> et asportabitis	<i>bet-haš'motáy</i> ossá mea	<i>mizze.</i> hinc.	
26 וימת יוסף בן-מאה ועשר	<i>Wayyámot</i> Mortuusque est	<i>yosef</i> Joseph	<i>ben</i> natus	<i>meba</i> centum
שנים ויחנטו אתו וישם	<i>šanim</i> annos,	<i>wayyajan' tu</i> et condiverunt	<i>hoto,</i> eum,	<i>wayyisem</i> et deposuit
בארון במצרים:	<i>babaron</i> in arca	<i>b'misráyim.</i> in Aegypto.		

26 *Et deposuit*; i. e. deposuerunt, "le colocaron en una caja."

ERRATAS MAS NOTABLES

PÁG.	VERS.	DICE	DEBE DECIR
55	6 (nota)	sudoeste	sudeste
57	4 (nota)	Cap. III	Cap. XII
65	11	volucrix	volucris
151	6 (nota)	bones	boves
164	2 (nota)	serafines	Terafinas
192	15 (nota)	hurdado	hurtado
200	46	annorum	annos